

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»**

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції

15 жовтня 2025 року

Полтава
2025

ББК У012.4(4Ук)л0
УДК 330.5(477):339.9(063)
Н35

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу керівництва
Національного університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» заборонено

Редакційна колегія: Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор; Бакало
Н.В., к.е.н., доцент; Безрукова Н.В., к.е.н., доцент; Амеліна І.В., к.е.н., доцент;
Свічкарь В.А., к.е.н., доцент; Титаренко Л.М., к.е.н., доцент

Пріоритети розвитку національної економіки в умовах глобалізації:
Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції,
15 жовтня 2025 року. Полтава: Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка», 2025. 206 с.

У збірнику матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції розкриваються пріоритети розвитку національної економіки в умовах глобалізації. Наукові дослідження авторів спрямовано на з'ясування та розв'язання теоретичних і практичних проблем міжнародної економічної діяльності України в умовах військових дій та післявоєнного відновлення; реалізацію завдань та пріоритетів євроінтеграції України; визначення шляхів та перспектив розвитку туризму в Україні та світі.

Збірник розраховано на науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів, усіх, хто цікавиться сучасними економічними проблемами в умовах глобалізаційних процесів.

*Матеріали друкуються мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

**© Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»**

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Вовк Ольга Миколаївна БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В МАСШТАБАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ	11
Марченко Ольга Сергіївна КРЕАТИВНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА	13
Чичкало-Кондрацька Ірина Борисівна ГЛОБАЛЬНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	15
Амеліна Ірина Володимирівна ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	17
Безрукова Наталія Валеріївна, Пашко Марія Юріївна ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ	19
Васютинська Людмила Анатоліївна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВИХ ФІНАНСІВ	21
Комаровський Іван Вікторович ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	23
Левченко Ірина Василівна, Лаптева Олександра Сергіївна АУДИТ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	26
Міхляєв Максим Олексійович АДАПТИВНІ СТАРТЕГІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МОЛОГО БІЗНЕСУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИЙ ТРАНСФОРМАЦІЙ	28
Нам'ясенко Віктор Миколайович ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	30
Титаренко Любов Михайлівна, Балко Єлизавета Віталіївна МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ	32
Helia Yevheniia Kostiantynivna, Shyrmova Tetiana Yevheniivna INTERNATIONAL FINANCIAL ASSISTANCE TO UKRAINE AS A TOOL TO SUPPORT ECONOMIC STABILITY: ANALYSIS OF EFFECTIVENESS AND DIRECTIONS OF USE	34

Бабич Богдан Валентинович, Мовчан Глєб Олегович, Шевченко Владислав Сергійович ПЕРСОНАЛЬНИЙ БРЕНДИНГ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	36
Бажан Андрій Миколайович, Присяжнюк Катерина Ігорівна, Бондаренко Аліна Романівна СТАТУС І ДОСЯГНЕННЯ ЯК ПАРАМЕТРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ДІЛОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ: КУЛЬТУРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ	37
Бровар Анна Миколаївна, Гержа Анна Сергіївна, Смірнова Єлизавета Миколаївна СПРИЙНЯТТЯ ЧАСУ В ПОЛІАКТИВНИХ КУЛЬТУРАХ: ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОЇ ПОВЕДІНКИ, КОМУНІКАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ	38
Великань Анастасія Олександрівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ	40
Гавриленко Богдана Тарасівна МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД	42
Гаркуша Данило Іванович, Попов Олександр Романович ПЕРЕДОВА СВІТОВА ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗУМНОГО МІСТА	44
Дубляк Вікторія Сергіївна РОЛЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ САНКЦІЙ ПРОТИ РОСІЇ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	46
Капуста Діана Юріївна ІННОВАЦІЇ У ВИРОБНИЦТВІ ЦУКЕРОК У КОНДИТЕРСЬКІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНТЕГРАЦІЮ У СВІТОВИЙ РИНОК	48
Касай Павло Костянтинівич МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	50
Колопенюк Євгеній Іванович, ЕНЕРГЕТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ: РУШІЙНІ СИЛИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ	51
Корсакас Богдан Олексійович ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕД УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	53
Курило Олександра Сергіївна ВПЛИВ ВОЄННИХ ПОДІЙ НА ТЕМПИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ	55

Лебедєва Катерина Романівна ГЕОПОЛІТИКА, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА КЛІМАТ: ТРИ СИЛИ, ЩО ТРАНСФОРМУЮТЬ СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	57
Непотребна Катерина Вікторівна ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	59
Новак Анастасія Іванівна ВЕНЧУРНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	61
Потькало Катерина Олегівна, Ширмовська Тамара Олександрівна ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ	62
Семух Даниїл Романович ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В ОКРЕМИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	64
Сергієнко Інна Сергіївна МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	66
Сидоренко Каріна Олександрівна ПІДГОТОВКА ТА УКЛАДАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО КОНТРАКТУ НА ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ	68
Сокол Марія Володимирівна РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	70
Сторчова Вікторія Артемівна ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	72
Хамед Абд Алла Адель Сайєд Абделькарім, Ходатенко Данило Олегович, Азаров Артем Владиславович МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА У ВІДНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ МІНІСТЕРСТВА РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ У 2024 РОЦІ	74
Цибулько Марія Павлівна ОСОБЛИВОСТІ ЗЕД УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	76

СЕКЦІЯ 2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Пархоменко Наталія Миколаївна, Бакало Надія Віталіївна ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ТУРИСТІВ У КРИЗОВИХ ТА ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ	78
Бакало Надія Віталіївна, Тарасенко Ольга Ігорівна МУЗЕЇ ЯК ПРОСТІР КУЛЬТУРНОЇ СТІЙКОСТІ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	80

Вождаєнко Валентина Володимирівна КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ	82
Гурова Дар'я Дмитрівна ТУРИЗМ СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНИ	84
Дідович Іван Іванович, Кульчицька Евеліна Антоніївна, Маліновська Мирослава Володимирівна СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	86
Маховка Вікторія Михайлівна, Удовицька Софія Олексіївна СМАРТ-ТУРИЗМ ТА ЦИФРОВІ СЕРВІСИ У СФЕРІ ПОДОРОЖЕЙ	89
Сергєєва Олена Романівна, Дементьєва Наталія Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ПРОДУКТІВ У МЕНЮ РЕСТОРАНІВ УКРАЇНИ	91
Цурканова Ірина Олександрівна, Мазурова Ольга Ігорівна ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ПІСЛЯВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	93
Александріна Анна Андріївна РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ ТА ЗАПОВІДНИКІВ У РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ	96
Бакало Надія Віталіївна, Водолага Ірина Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ СІНГАПУРУ	97
Буряк Діана Сергіївна СВЯТА ТА ФЕСТИВАЛІ КИТАЮ ЯК УНІКАЛЬНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ПРОДУКТ	99
Варченко Злата Олександрівна, Лимар Дар'я Олексіївна, Панкіна Анна Олександрівна ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РИНКІВ СВІТУ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО ДОСВІДУ МАНДРІВНИКА	100
Гнатченко Карина Олександрівна ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	102
Дерев'янко Людмила Сергіївна КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ АФРИКИ НА ПРИКЛАДІ ТАНЗАНІЇ, КЕНІЇ ТА МОЗАМБІКУ	104
Єгорова Дар'я Василівна ВІРТУАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У СВІТІ	106
Камінська Ольга Владиславівна ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ ІНДОНЕЗІЇ ЯК БАЗА ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	108
Кононенко Анна Ігорівна ПСИХОЛОГІЯ ТЕМНОГО ТУРИЗМУ: ЧОМУ ЛЮДЕЙ ПРИВАБЛЮЮТЬ МІСЦЯ ТРАГЕДІЙ	110

Корсакас Богдан Олексійович ВИКОРИСТАННЯ КІНОТУРИЗМУ В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ	112
Кузуб Валерія Миколаївна КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ І ПРИБЕРЕЖНІ КУРОРТИ ДАНІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	114
Маховка Вікторія Михайлівна, Жиленко Кіра Сергіївна СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МАЛОВІДОМИХ ТУРИСТИЧНИХ МІСЦЬ	116
Парфьонова Вікторія Русланівна ХАРАКТЕРИСТИКА ГОТЕЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ФРАНЦІЇ	118
Погорлецький Георгій Антонович ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ ТА SEO-ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ	120
Самойленко Сніжанна Олексіївна, Тилюк Владислава Дмитрівна ГОТЕЛІ НІДЕРЛАНДІВ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ТУРИСТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ	122
Санжаровська Аліна Сергіївна ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	123
Сулим Анастасія Олександрівна СТАЛІЙ ТУРИЗМ У МІСТАХ ТА ПРИРОДНИХ ЗОНАХ ХОРВАТІЇ	124
Терещенко Ігор Валерійович МУЗЕЇ ПІД ВІДКРИТИМ НЕБОМ ЯК ТУРИСТИЧНІ АТРАКЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	127

СЕКЦІЯ 3

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

Баштанник Оксана Віталіївна РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИБОРИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПІСЛЯВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	130
Вагонова Олександра Григорівна, Азізова Анна Геннадіївна АНТИКРИЗОВІ СТРАТЕГІЇ КРАЇН ЄС	132
Українська Лариса Олегівна, Шифріна Надія Ігорівна МОНОПОЛЬНА ПОВЕДІНКА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ	134
Шевченко Людмила Степанівна НОВА КОНКУРЕНЦІЯ: ВИМІРИ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ	136
Шарий Григорій Іванович, ЕКОНОМІКА СТАЛОГО РОЗВИТУ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ	138

Журавель Олена Володимирівна ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРАКТИКИ ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ	140
Левченко Ірина Василівна, БРЕНДИНГ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОСУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: ДОСВІД КРАЇН ЄС	142
Моран Олександр Ігорович РОЛЬ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ У ВІДНОВЛЕННІ ТА ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	144
Свічкарь Віталій Анатолійович, Кушніренко Єлизавета Віталіївна ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ	147
Титаренко Любов Михайлівна АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ДО СПІЛЬНОГО РИНКУ ЄС	150
Цурканова Ірина Олександрівна, Лопатніченко Денис Євгенійович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС	152
Бажан Андрій Миколайович, Присяжнюк Катерина Ігорівна ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ: ДОСВІД ЄС	154
Букка Анна Артемівна, Луценко Вікторія Олександрівна THE INFLUENCE OF THE EU ON UKRAINE'S ECONOMIC AND ENERGY SECURITY	156
Герашенко Владислава Анатоліївна РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ (МВФ, СВІТОВОГО БАНКУ, ЄС) У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ	158
Єсіна Софія Сергіївна ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ	160
Зайцева Марія Євгеніївна ПІДХОДИ ДО МОТИВАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	162
Золотарьов Микита Олександрович ЕКОНОМІЧНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ ЄВРОСОЮЗОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	164
Ісаєв Нік Романович, Педан Михайло Олександрович МІСЦЕ КРАЇН БАЛКАНСЬКОГО ПІВОСТРОВА У МІЖНАРОДНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ	166
Кандзюба Інга Володимирівна, УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЇ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК	168

Касай Павло Костянтинович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ	171
Колегова Надія Володимирівна ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ	173
Кравченко Ольга Ярославівна РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	175
Красовська Вікторія Олегівна УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПИ: МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ, ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ	178
Кулик Дмитро Олександрович КЛЮЧОВІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СИНЕРГІЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ ЛАНЦЮГІВ	179
Лукашова Катерина Дмитрівна ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	181
Ляшенко Микита Сергійович УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОМПАНІЯХ: КРОС-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ	183
Матуйзо Володимир Олегович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	185
Мельник Вероніка Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	187
Михайленко Іван Іванович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ФРАНЧАЙЗИНГУ	189
Молодецька Вікторія Сергіївна РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ У ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	191
Потькало Катерина Олегівна ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	193
Цурканова Ірина Олександрівна ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	195
Шевцова Світлана Дмитрівна ВПЛИВ СКАСУВАННЯ ІМПОРТНИХ МИТ ТА ТАРИФНИХ КВОТ ЄС НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ	198

Ширмовська Тамара Олександрівна СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПІ	200
Шолох Дана Вадимівна УКРАЇНА – ЄС: ВІД ПАРТНЕРСТВА ДО АСОЦІАЦІЇ	203
Якимашенко Сергій Вікторович РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ	205

СЕКЦІЯ 1
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

УДК 338: 334.72:

Вовк Ольга Миколаївна,
професор кафедри економічної кібернетики,
доктор економічних наук, професор,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В
МАСШТАБАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Наукова проблематика та обґрунтування векторів інноваційного розвитку макроекономічної системи в умовах безпекових викликів спровокована стохастичністю впливів війни на економіку, а також потребами стратегізації цифрової трансформації й конкурентоспроможної модернізації, інтеграції до світового економічного простору для забезпечення результативності відновлення економіки України.

Вплив на формування сучасних засад прогнозування інноваційного розвитку в масштабах макроекономічного простору здійснюють наукові положення концепцій інноватики Й. Шумпетера [1], індустріалізації цивілізаційного розвитку У. Ростоу, Д. Белла, Дж. Гелбрейта [2-3], технологічних укладів К. Фрімена і К. Переса [4], циклічності економічного процесу та її прискорення М. Кондратьєва, Е. Хенделера та їхніх сучасних послідовників [5]. Обґрунтуванню та поглибленню інструментарію економічного оцінювання інноваційних змін присвячені праці таких українських вчених, як Геєць В.М., Ілляшенко С.М., Касич А.О., Бутенко Н.В. [6-7] Проте кризові впливи світової пандемії і уже сформований досвід їх подолання, наукова проблематика щодо подолання безпекових викликів військового часу і відновлення на засадах інноваційного розвитку потребують узагальнення та формалізації.

За оцінками, представлених у звіті «UKRAINE. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment»(RDNA4) втрати української економіки за три роки повномасштабної війни становлять 176,1 млрд .дол, а загальна потреба у фінансуванні відновлення - 523, 6 млрд, дол. [8, с.17]. Варто зазначити, що безпекові виклики в сучасних проявах, сформувались за досить тривалий період: економічна криза 1990-х рр., наслідками якої став критичний рівень зносу й втрат функціонального призначення в масштабах всіх виробничих галузей, втрата інфраструктурного та індустріального потенціалу країни; фінансова криза кінця 2010-х р.р., котра заблокувала інвестиційні джерела і призвела до падіння фінансової стійкості підприємств середнього і малого бізнесу; початок війни з 2014, котрий спровокував структурні зрушення та переорієнтацію економіки на захисні стратегії, а не на модернізацію; світова пандемія із подальшим повномасштабним вторгненням, котрі посилюють ризики

дефолту національної економіки, спровокували залежність державного бюджету від фінансової підтримки світових інституцій, втрату не лише територій, а й ресурсної бази для промислового, інфраструктурного, аграрного та ін. секторів національної економіки.

Описані безпекові, деструктивні впливи потребували ефективних й інноваційних рішень. Макроекономічна система України на сьогодні сформувалась в умовах не лише безпрецедентних викликів, але й в динамічному реформуванні для інтеграції в європейський економічний простір, підтримці темпів цифровізації й збереження конкурентних позицій з виробництва сільськогосподарської і хімічної продукції, металургії та цифрових продуктів, адже, попри війну, українська економіка демонструє зростання ВВП на 5,3% у 2023 р, 4% у 2024 р. [9]. Крім того, проведено структурні зміни в переорієнтації макроекономічної системи на інноваційний розвиток, котрий орієнтує інвестиційну і грантову підтримку відбудови української економіки на забезпечення формування екосистеми стартапів, науково-дослідних інституцій та технологічних компаній, створення інноваційної інфраструктури та пріоритетність у формуванні технологій DefenseTech, MedTech, EdTech, Agritech, штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard, 1934.
2. Rostow, Walt Whitman The Stages of Economic Growth: A Non_Communist Manifesto. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 324 p.
3. Bell, Daniel. The coming of post-industrial society. Venture in social forecasting. N.Y.: Collman Pub., 1973. 884 p.
4. Carlota Perez. Technological revolutions and techno-economic paradigms. Technological University of Tallinn, Estonia and Universitites of Cambridge and Sussex. U.K
5. Kondratiev N. D. The Long Waves in Economic Life. Review of Economics and Statistics. 17(7) 1935. Pp. 105-115.
6. Геець В. М. Інновації й економіка: підсумки та перспективи. *Вісник Національної академії наук України*. 2025. № 6. С. 56-59. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001578368>
7. Ілляшенко С.М. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу. Монографія. К.: Університетська книга. 2023. 615 с.
8. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fourth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna4-february-2022-december-2024-english> (дата звернення: 10.10.2025р.)
9. Офіційний сайт Центру економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua> (дата звернення: 10.10.2025р.)).
10. Стратегії цифрового розвитку інновацій до 2030 року: URL: <https://winwin.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2025р.).

Марченко Ольга Сергіївна

професор кафедри економічної теорії та міжнародної економіки, доктор економічних наук, професор

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова

**КРЕАТИВНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА
СТРУКТУРА**

Сектору креативних індустрій України притаманний значний вплив на розвиток національної економіки, її інноваційність, зовнішньоекономічну активність, інтеграцію у світове господарство. У 2024 році креативним сектором України експортовано таких креативних послуг, як телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги на 6,61 млрд дол.. Це 38,4% від загальної вартості експорту послуг [1].

Національний креативний сектор буде відігравати істотну роль у реалізації програм післявоєнного відновлення країни, забезпечення економічного зростання, що обумовлює актуальність досліджень його структури та сучасних трендів.

Креативний сектор формують креативні індустрії як структурні елементи національної економіки, для яких креативність – це не тільки творчий підхід чи творча робота. Креативність – це їх сутнісна ознака та базовий ресурс, представлений новітніми знаннями, інноваціями, креативними трудовими ресурсами та ін., який забезпечує, по-перше, продукування креативних товарів та послуг, які є об'єктом купівлі-продажу та мають: споживчу вартість та цінність, оскільки задовольняють суспільні потреби; вартість і ціну, визначення якої синтезує витрати творчої праці і оцінку корисності (цінності) її результатів (продуктів) для суспільства. По-друге, креативність – це базовий ресурс створення доданої вартості у цих галузях економіки.

Креативні індустрії – це види суспільної економічної активності, основними ресурсами яких є креативні ресурси (знання, інновації, творча праця та ін.), що трансформуються у креативні товари та послуги, які мають суспільну цінність та високий потенціал створення доданої вартості.

У теперішній час ще відсутня єдина класифікація видів креативних індустрій. Першою вважається їх класифікація, що була розроблена Міністерством культури, медіа та спорту Великої Британії (DCMS) ще у 1998 році – це реклама; архітектура; ринки мистецтва та антикваріату; ремесла; дизайн; дизайнерська мода; кіно, відео та фотографія; програмне забезпечення, комп'ютерні ігри та електронні видавничі роботи; музика та візуальні та виконавські мистецтва; видавнича справа; телебачення та радіо [2]. Провідний експерт з креативної діяльності, член консультативної Ради з креативної економіки ООН Дж. Хокінс визначив у складі креативного сектору 15 креативних індустрій [3]. Перелік видів економічної діяльності, які належать до

креативних індустрій, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 р. № 265-р., містить більше 35 їх найменувань [4].

На нашу думку, аналізуючи структуру креативного сектору за видами креативних індустрій, слід розрізняти сегменти суто культурних (мистецьких) та інтелектуально-інноваційних креативних індустрій, що не знайшли ще необхідного рівня відображення у наукових дослідженнях та класифікаціях креативних індустрій у офіційних документах. Ці сегменти характеризуються специфікою креативних ресурсів, технологій їх трансформації у креативні мистецькі та інтелектуально-інноваційні продукти, процесу їх суспільного використання та визначення суспільної цінності.

Креативні індустрії, продукт яких є інтелектуальним та /або інноваційним, має інтелектуальну /інноваційну цінність, кінцеве визначення якої здійснюється у процесі їх використання як виробних ресурсів – це креативні інтелектуально-інноваційні індустрії. На відміну від культурних продуктів, саме виробничі практики (виробниче споживання) продуктів інтелектуально-інноваційних індустрій як ресурсів є необхідною кінцевою ланкою формування їх цінності та вартості.

Структурним елементом інтелектуально-інноваційного сегмента креативного сектору національної економіки є консалтинг [5], якому притаманні синергія творчості, знань та інновацій. Продукування та надання консалтингової послуги як креативного продукту – це процес інтелектуально-інноваційної співпраці консультанта та клієнта, що вимагає творчого підходу від усіх його учасників, використання креативних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. Національний інститут стратегічних досліджень. 29.01.2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>.
2. Lee N., Rodríguez-Pose A. Creativity, cities, and innovation. *Environment and Planning*. 2014, July. № 46 (5). P. 1139-1159. DOI: <https://doi.org/10.1068/a46202>.
3. Howkins J. *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin Books, 2013. 280 p.
4. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 № 265-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2019-%D1%80#Text>.
5. Марченко О. С., Ярмач О. В. Бізнес-консалтинг: критерії креативності економічної діяльності. *Економічна теорія та право*. 2025. № 2 (61). С. 43-65. DOI: <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2025-61-2-43/>.

Чичкало-Кондрацька Ірина Борисівна,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ГЛОБАЛЬНІ ВИМІРИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Глобалізація, як і будь-який складний та багатоаспектний комплекс суспільних процесів, має як переваги, так і недоліки. Серед перших – прогрес у галузі технологій зв'язку та транспорту, що, власне, і стали основними рушіями глобалізації. Серед других – посилення світової майнової нерівності: якщо на початку XIX ст. доходи бідних і багатих країн різнилися між собою втричі, то на початку XXI ст. – вже у 18 разів. Ідеться, однак, не тільки про країни, а й про окремі регіони в межах країн, а також транснаціональні корпорації.

Що стосується України, то вона посідає 46-ге місце в індексі глобалізації у 2023 р. з показником 72,97 (KOF Globalization Index 2023), який розраховується Швейцарським економічним інститутом за трьома основними групами показників – економічними (критеріями тут виступають обсяги інвестицій, а також експорту й імпорту), соціальними (персональні контакти, у тому числі за допомогою всесвітньої мережі Інтернет та мобільного зв'язку) і політичними (представленість різних груп інтересів у формі офіційних організацій, інтегрованість країни у глобальні політичні процеси тощо). Однак у цьому рейтингу не відображено якісний бік глобалізації [1].

Про те, що Україна досі належно не конвертує свою відкритість у добробут, свідчить її 60-те місце в Глобальному інноваційному індексі у 2024 році (Global Innovation Index 2024), вона знаходиться в групі країн з рівнем доходів нижче середнього (Lower middle-income group) [2].

Україна цього року втратила дві позиції в Глобальному індексі м'якої сили (Global Soft Power Index 2025) і тепер посідає 46 місце, її загальний показник в індексі знизився на 1 бал. Така динаміка зумовлена зниженням рівня міжнародної уваги та підтримки, яку наша країна отримувала в попередні роки [3]. Водночас Росія зберігає 16 місце в рейтингу, маючи значну підтримку в країнах своїх східних союзників, попри різку критику з боку Заходу. Показник “Репутація” («Reputation») також зазнав помітного спаду: Україна опустилася відразу на 19 позицій та посідає 95 місце серед 193 країн. За показником “Врядування” (“Governance”) Україна опустилась на 17 позицій (до 77-го місця), а за “Впізнаваністю” (“Familiarity”) – на чотири пункти, до 20-го місця.

Також зафіксовано, що вартість бренду України зросла на 2,4% (\$101,459). Ключове завдання усіх стейкхолдерів, дотичних до стратегічних комунікацій України зараз, – працювати на поглиблення знань про справжню Україну, не покладатись лише на емоційні оцінки. Підвищення обізнаності про те, що Україна може запропонувати світу в різних сферах – від defence tech до досягнень у спорті, культурі, освіті, та прогресу у сфері сталого розвитку. Нам

необхідно мати чітке бачення того, який бренд України ми прагнемо сформулювати, та розробити для цього цілісну національну бренд-стратегію.

Залежно від галузі, здобутки в якій можуть допомогти Україні знайти свою нішу в глобалізаційних процесах і отримувати економічну та іміджеву вигоду, фахівці виокремили кілька основних, прийнятних для нашої країни, сценаріїв подальшого розвитку. Перший, найбільш бажаний і найоптимістичніший (але, на жаль, найменш імовірний) – входження України в глобальну економіку на основі технологічної складової, яка є визначальною для сучасних інформаційних суспільств.

Другим, реалістичнішим сценарієм є акцент на запровадженні інноваційних підходів у галузі сільського господарства, але не лише для виробництва, а й для розвитку сільської місцевості в цілому, а саме: зелений туризм, поєднання культурної та природної спадщини, а також розвиток місцевої громади. Проте тут Україна може стикнутися з проблемами, спричиненими наслідками співпраці фермерів із транснаціональними компаніями. Головний ризик такого партнерства полягає в нехтуванні структурою локального й національного попиту внаслідок включення дрібних виробників до глобальних циклів. Спробою подолати вказаний недолік глобалізації є повернення до локальних цінностей у сільській місцевості – так звана релокалізація, або глокалізація, найбажаніший, з точки зору сталого (збалансованого) розвитку, сценарій.

Таким чином, Україна відіграє важливу роль в глобальних трансформаціях, які вже відбуваються або потреба в зміні яких вже стала очевидною. Ці зміни стосуються геополітики, проблем функціонування міжнародних організацій, глобальних ринків, діяльності глобальних корпорацій, диверсифікації ланцюгів постачання енергоресурсів, сільськогосподарської продукції та ін.

Список використаних джерел

1. KOF Globalization Index 2023. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html> (дата звернення: 09.10.2025).
2. Global Innovation Index 2024. URL: <https://nipo.gov.ua/globalnyj-innovatsijnyj-indeks-24/> (дата звернення: 09.10.2025).
3. Global Soft Power Index 2025. URL: <https://brandukraine.org.ua/uk/news/ukrayina-opustilasya-na-46-misce-u-globalnomu-indeksi-myakoyi-sili-2025/> (дата звернення: 09.10.2025).

Амеліна Ірина Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах глобалізації та високої конкуренції на міжнародних ринках зовнішньоекономічна діяльність підприємства потребує принципово нових методів управління. Саме тому впровадження інноваційних підходів до управління ЗЕД стає необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємств, їхнього сталого розвитку та виходу на нові ринки [1, с. 72–73].

Інноваційність в управлінні ЗЕД проявляється у кількох ключових напрямках. По-перше, це цифровізація бізнес-процесів. Завдяки цьому підприємства отримують можливість ефективніше прогнозувати попит, управляти валютними ризиками, оптимізувати логістичні процеси та формувати довгострокові стратегії виходу на зовнішні ринки [3, с. 137–138].

По-друге, інноваційні підходи виявляються у застосуванні новітніх методів стратегічного управління. Оптимізаційний підхід дозволяє визначати найбільш ефективні схеми міжнародної взаємодії, мінімізуючи витрати та підвищуючи прибутковість. Рефлексивний підхід орієнтує менеджерів на аналіз можливих реакцій партнерів, конкурентів і регуляторних органів, що забезпечує гнучкість та адаптивність управлінських рішень. Діалогічний підхід акцентує увагу на розвитку партнерських мереж, міжнародних альянсів та взаємовигідної співпраці, яка формує синергію ресурсів та знань. Цільовий підхід, у свою чергу, спрямований на чітке визначення довгострокових пріоритетів і результатів, які підприємство прагне досягти у міжнародній діяльності [2, с. 44–45].

Третім важливим напрямом є інноваційне управління ризиками у ЗЕД. У сучасних умовах нестабільності валютних курсів, політичних змін і зростання міжнародних вимог до безпеки поставок підприємства змушені впроваджувати комплексні системи моніторингу ринків, використовувати хеджування, страхування та цифрові платформи прогнозування ризиків. Це дозволяє мінімізувати ймовірність збитків та забезпечити фінансову стійкість [2, с. 46–47].

Особливої уваги заслуговують логістичні інновації. Використання сучасних систем управління ланцюгами постачання (SCM), автоматизація складів, застосування IoT-технологій і GPS-контролю транспорту підвищують ефективність міжнародних перевезень, скорочують час доставки товарів і знижують витрати. Інноваційна логістика стає не лише інструментом

оптимізації витрат, а й важливим чинником формування конкурентних переваг [1, с. 75–76].

Важливою складовою інноваційного управління є розвиток міжнародного маркетингу та електронної комерції. Онлайн-майданчики та міжнародні маркетплейси відкривають доступ до глобальної аудиторії, а створення багатомовних вебресурсів забезпечує ефективну комунікацію з різними категоріями споживачів [3, с. 139–140].

Не менш значущими є інновації у кадровій політиці. Використання онлайн-платформ для навчання, дистанційних тренінгів, програм розвитку міжнародних компетенцій та систем управління знаннями дозволяє формувати професійну команду, яка забезпечує ефективну реалізацію зовнішньоекономічної стратегії [1, с. 79–80].

Окремий вимір інноваційних підходів пов'язаний із соціальною відповідальністю та екологізацією бізнесу. Підприємства, які впроваджують екологічно безпечні технології, демонструють прозорість у відносинах і беруть участь у соціальних ініціативах, отримують додаткові конкурентні переваги на міжнародних ринках [3 с. 141–142].

Отже, інноваційні підходи до управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства є багатовимірним явищем, яке охоплює цифровізацію, стратегічну гнучкість, управління ризиками, розвиток інноваційної логістики, використання сучасних маркетингових інструментів, підготовку кадрів та інтеграцію принципів сталого розвитку. Вони формують основу для підвищення конкурентоспроможності підприємств, забезпечують їхню стійкість у мінливих умовах міжнародного бізнес-середовища та відкривають нові можливості для інтеграції у глобальні економічні процеси.

Список використаних джерел

1. Бойда С. Інноваційні підходи до управління підприємствами в умовах діджиталізації економіки. Економіка та управління підприємствами. 2022. Вип. 1 (85). С. 72-81. <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2022-1.85.06>.
2. Зачосова Н.В., Коваль О.В., Сафонов Д.В. Активні та пасивні стратегії управління економічною безпекою суб'єктів господарювання в умовах традиційних та інноваційних загроз. Економіка, управління та адміністрування. 2023. № 1 (103). С. 43-48. [https://doi.org/10.26642/jen-2023-1\(103\)-43-48](https://doi.org/10.26642/jen-2023-1(103)-43-48).
3. Зварич Л. В. Інноваційні підходи до управління суб'єктами економічної діяльності. Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць; за ред.: В.В. Коваленко (голов. ред.). (ISSN 2409-9260). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2024. № 7-8 (320-321). С. 136-144 ISSN 2409-9260.

Безрукова Наталія Валеріївна,
кандидат економічних наук, доцент

Пашко Марія Юріївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ

У сучасних умовах постійної конкурентної боротьби ключову роль у досягненні лідерських позицій на глобальних і регіональних ринках відіграє процес реструктуризації підприємств шляхом інтеграції капіталу. Найпоширенішими організаційними формами такого інтеграційного процесу виступають злиття та поглинання (Mergers & Acquisitions, M&A), що відкривають широкі можливості для удосконалення бізнес-моделей. У період кризи ці інструменти виступають законним способом виведення підприємств із фінансових збитків.

Злиття й поглинання функціонують як засіб ефективного перерозподілу власності від менш результативних власників до більш компетентних, а також як інструмент передачі управління компанією від слабших менеджерів до тих, хто здатен забезпечити вищу рентабельність підприємства.

Розробкою концепцій, основних принципів, організаційних форм та методик оцінювання результативності угод зі злиття та поглинання, а також суміжних питань, займалися такі відомі зарубіжні науковці, як Ендрю Х., Еванс Ф., Фостер Р., Гохан П. . Серед вітчизняних дослідників ці теми розглядаються у працях українських науковців, зокрема таких як Коломійцева О., Родь Ю., Фролова Т. та інших [1].

Зарубіжних фахівців, що досліджують феномен злиттів і поглинань, умовно поділяють на дві основні групи відповідно до їхніх концептуальних підходів до трактування цих термінів. Першу групу становлять автори на кшталт С. Майєрса, Р. Брейлі, Д. Депаμφіліса та інших, які наголошують на наявності відмінностей між цими поняттями. Згідно з їхнім баченням, злиття — це угода, в результаті якої кілька компаній об'єднуються, але як юридична особа після завершення процесу залишається лише одна зі сторін, тоді як інші припиняють існування. Натомість у випадку поглинання формальна структура учасників не змінюється: компанія, яку поглинають, продовжує функціонування, однак уже як дочірня організація поглинаючої сторони.

До того ж автори цієї групи — зокрема Р. Брейлі та С. Майєрс — трактують поглинання як механізм встановлення повного або контрольного

впливу над компанією, що досягається через придбання контрольного пакета акцій (від 50% + 1). Д. Депамфіліс у своїй праці «Злиття, поглинання та інші способи реструктуризації компаній» додатково розширює межі терміна «поглинання», охоплюючи ним також випадки створення нових юридичних осіб або дочірніх структур у результаті злиття, попри те, що формально виділяє ці поняття.

Іншу групу становлять дослідники, такі як С. Брегг, П. Гохан, А. Р. Лажу та С. Ф. Рід, які розглядають злиття і поглинання як єдиний інтегрований процес без чітких меж між ними. У їхньому підході поняття M&A охоплює ширший спектр угод, ніж просто об'єднання підприємств. Ідеться про різні стратегії реструктуризації — від часткової купівлі бізнесу до стратегічного партнерства, інвестицій у капітал або викупу компанії за рахунок позикових ресурсів (LBO). Таким чином, акцент робиться не стільки на юридичну форму угоди, скільки на факт зміни контролю та власності.

П. Гохан, наприклад, пояснює термін «поглинання» як варіант злиття, при якому компанія-ціль стає дочірньою структурою. Він вказує, що це поняття є контекстуально гнучким і може стосуватися як ворожих, так і дружніх трансакцій. А. Р. Лажу та С. Ф. Рід у свою чергу надають визначення злиттю як угоді, де одна компанія повністю асимілюється іншою разом із передачею всіх її активів і зобов'язань. С. Брегг зазначає, що переважна більшість таких об'єднань насправді є поглинаннями, навіть якщо зовні вони позиціонуються як злиття, оскільки результатом стає одностороннє встановлення контролю над бізнесом [2].

Узагальнюючи погляди вчених, можна стверджувати: злиття зазвичай веде до появи нової структури або збереження однієї юридичної особи шляхом приєднання інших, і може супроводжуватись обміном акцій або реорганізацією компаній. Поглинання ж ніколи не передбачає припинення юридичного існування учасників, а полягає у встановленні фактичного контролю над компанією чи її активами.

Список використаних джерел

1. Сулейманов Р.А. Поняття та правова природа злиття та поглинання корпоративних організацій у європейській правовій доктрині. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/51.pdf
2. Іванов А.В. Міжнародні злиття та поглинання у вимірах ефектів від концентрації ринкової влади. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/8728>

Васютинська Людмила Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТОВИХ ФІНАНСІВ

Останнім часом на глобальний фінансовий ринок все більше впливають чотири групи факторів: консолідація, лібералізація, глобалізація, технологічні інновації. Результатом зростання взаємопов'язаності, системності сучасних міжнародних економічних відносин є поглиблення інтеграційних процесів на регіональному й загальносвітовому глобальному рівнях.

Необхідність удосконалення транскордонних платежів для стимулювання глобального економічного розвитку, міжнародної торгівлі та розширення доступу до фінансових послуг давно визнана міжнародною спільнотою.

У жовтні 2020 року міністри фінансів та керуючі центральними банками країн G20 схвалили Дорожню карту щодо вдосконалення транскордонних платежів, яка була оновлена у 2023 р., з фокусом на трьох пріоритетних напрямках: 1) сумісність платіжних систем; 2) правові, нормативні та наглядові механізми; 3) стандарти транскордонного обміну даними та повідомленнями [1] з метою створення надійного та ефективного механізму взаємодії між різними системами.

Найбільш характерними є такі форми інтеграції: інтеграція платіжних систем окремої країни; поєднання роздрібних сегментів національних платіжних систем окремих регіонів світу; об'єднання національних великовартісних платіжних систем, що входять до регіонального союзу.

Для успішної реалізації проектів регіональної інтеграції платіжних систем необхідна гармонізація роботи всіх зацікавлених сторін щодо їх створення та забезпечення на основі: міжнародних норм і стандартів; формування ефективного механізму контролю; впровадження кращої практики аналізу і обліку таких систем;

Аналіз проектів щодо регіональної інтеграції платіжних систем дозволив дійти висновку:

1. Сьогодні спостерігається тенденція до об'єднання національних великовартісних платіжних систем у рамках регіональних союзів, причому цей процес найбільш виражений у Єврозоні, Африці, Азії, а також Північній та Латинській Америці. Така інтеграція платіжних систем центральних банків

часто є невід'ємною складовою формування валютних (монетарних) спілок. Найбільш поширеними є проекти, орієнтовані на об'єднання систем валових розрахунків у режимі реального часу (Real-Time Gross Settlement – RTGS), які використовуються для великих платежів і перебувають у віданні центральних банків країн-учасниць.

2. Узгодження грошово-кредитної політики в рамках валютного об'єднання вимагає обов'язкового запровадження уніфікованої, централізованої регіональної системи RTGS для забезпечення прямої інтеграції національних систем великих платежів. Зв'язок між цими системами встановлюється через комплексну платіжну мережу, яка може функціонувати за моделлю «система-система» для двосторонніх розрахунків або за моделлю «зірка», де всі учасники підключаються до єдиного центрального вузла, який виконує функції клірингового та розрахункового центру для всього регіону.

3. Якщо один із національних банків або великий учасник у регіональній системі стикається з кризою ліквідності, це може миттєво поширитися на інші країни-члени через централізований вузол, що підвищує системні ризики, для мінімізації яких необхідні узгоджені механізми управління кризою і спільні стандарти забезпечення.

4. Майбутній розвиток регіональної інтеграції платіжних систем визначатиметься технологічними інноваціями та необхідністю забезпечення кіберстійкості та взаємодії з новими фінансовими інструментами.

Платіжна система України переживає етап інтенсивного розвитку та модернізації, демонструючи значний потенціал для подальшого прогресу та удосконалення в перспективі. Найважливішою та найбільш реальною перспективою інтеграції платіжної системи України є приєднання до Єдиної зони платежів у євро (Single Euro Payments Area – SEPA). Цей процес як частина стратегічного курсу України на євроінтеграцію має величезне значення для громадян та бізнесу. Національний банк України (НБУ) активно працює над адаптацією законодавства та технічної інфраструктури для виконання вимог Європейської платіжної ради та подання офіційної заявки на вступ до SEPA.

Список використаних джерел

1. Drakopoulos D. Mu Y., Vasilyev D. Villafuerte M. Cross-Border Payments Integration in Latin America and the Caribbean. *IMF Working Paper*. 2024. URL: https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2024/119/article-A001-en.xml?utm_source=chatgpt.com

Комаровський Іван Вікторович
доктор філософії, старший викладач
Національний університет «Одеська політехніка»

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Державою пропонується, що інвестиційна стратегія України за умов військового має бути зосереджена на залученні прямих іноземних інвестицій (ПІІ) через спеціальні режими, такі як стимулювання індустриальних парків та «Дія.Сіті». При цьому важливим чинником має стати підтримка вітчизняних інвестицій у ключові сектори, зокрема у сферах безпеки, інновацій, агросекторі та інфраструктури.

Самою метою можливої стратегії має бути забезпечення стійкості економіки, сталого розвитку та відновлення після закінчення війни, створення в державі сприятливого інвестиційного клімату [2].

Але результати проведеного попереднього аналізу відомих пропозицій щодо розробки інвестиційної стратегії України за умов військового стану показав, що більшість з них має певні методологічні низку недоліки та носять загальний характер.

Так, наприклад [2-4]:

- напрями налагодження міжнародного економічного співробітництва, необхідного для налагодження інвестиційного процесу, окреслені загально, без визначення конкретних напрямів, галузей і конкурентних переваг. Дійсно, на сучасному стані, зробити це не тільки важко, але навіть і неможливо;

- не визначені механізми реалізації та спільного фінансування міжнародних проектів приватним інвестором та державою. Декларації з боку уряду щодо можливої підтримки інвестору у більшості є тільки деклараціями. За умов війни неможливо визначити рівень прибутковості та строк окупності проекту. За таких умов говорити про налагодження співпраці бізнесу та держави говори ще рано;

- ризики інвестицій не визначені (війна, робоча сила, збут, технології, сировина тощо). Але головний ризик тут є сфера бізнесу для якої буде забезпечений ринок збуту продукції або послуг;

- можливість залучення ПІІ проблематична, в країні не має фондового ринку. Традиційно в Україні переважає проєктне інвестування, яке не може гарантувати можливість швидкого виходу з бізнесу. За такої умови створення акціонування капіталу та створення фондового ринку є проблема яка потребує свого негайного вирішення.

Одним з важливих недоліків будь яких пропозицій щодо залучення інвестицій є недосконалість інституційного забезпечення інвестиційного процесу, відсутність дієвих програмних засобів інтеграційної стратегії за нових умов розвитку, неузгодженість її положень із регіональною галузевою політикою держави тощо. В свою чергу, участь в інтеграційних процесах які відбуваються в Європі передбачає обов'язкове визначення пріоритетів в зовнішньоекономічній діяльності держави відповідно до пріоритетів прийнятих на рівні окремих регіонів.

В світі посилюються тенденції перерозподілу ринків збуту, що також стало фактором впливу, за яким інтеграція економіки до світового ринку має передбачати як залученням іноземних ресурсів (інвестицій, технологій, трудових ресурсів тощо), так і визначення її абсолютних переваг (географічне розташування, природні ресурси тощо).

За таким підходом, саму інвестиційну стратегію України за умов військового стану можна представити у вигляді трирівневої системи. Послідовність основних етапів по формуванню та реалізації інвестиційної стратегії приведена на рисунку 1.

Рисунок 1. Передумови формування та реалізації інвестиційної стратегії України за умов військового стану та після закінчення війни

Відповідно до викладеного та згідно приведеному рисунку, процес формування та реалізації інвестиційної стратегії України за умов військового стану та післявоєнної відбудови має обов'язково включати розгляд низки передумов, до переліку яких має бути включений розгляд:

- інституційні чинники: нормативно-правова законодавча база, яка буде визначати умови бізнесу при переході до післявоєнної відбудови, участь України у міжнародних економічних організаціях і регіональних інтеграційних угрупованнях, ступень розвитку ринкової інфраструктури;

- ресурсно-технологічні: наявність природних і людських ресурсів, інноваційність і рівень технологічного розвитку регіональної економіки та фінансові (стабільність фінансового середовища в країні, ступінь залучення до міжнародного руху капіталу);

- економічні: відносний розмір економіки, рівень адміністративного регулювання, рівень економічної свободи суб'єктів господарювання, адекватність розвитку національної економіки світовій ринковій системі.

Додатково, до перерахованого, складовими елементами побудови інвестиційної стратегії України за умов військового стану та після закінчення війни має стати визначення:

- мети участі держави в інтеграційних процесах (вступ до Європейського Союзу та НАТО);

- передумови залучення України до глобальних інтеграційних процесів в світі (вихід на ринки інших континентів);

- принципів побудови моделі розвитку країни за умов відновлення економіки після закінчення війни.

Список використаних джерел.

1. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. URL: <https://surl.li/wnskvb>

2. Абуллаєва А. Є., Данилюк В. В., Мазур Д. О., Перспективи інвестиційної привабливості України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Економіка та суспільство. 2025. Випуск № 72 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-44>

3. Новаковська І. О., Бавровська Н. М., Іванченко В. А. Перспективи інвестиційної привабливості України в умовах повоєнного відновлення. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5. С. 137–149.

4. Славкова А. А. Колісник Д. Р. Інвестиційна привабливість України: реалії в умовах війни та перспективи повоєнної відбудови. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск № 56 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-138>

Левченко Ірина Василівна,
доктор філософії, доцент
Лаптева Олександра Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

АУДИТ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Транснаціональні корпорації (ТНК) становлять основу світової економічної системи, здійснюючи операції у множинних юрисдикціях та координуючи складні ланцюги постачання. Така багатовимірна бізнес-модель ТНК створює значні виклики для аудиторів, які повинні забезпечити достовірність фінансової звітності відповідно як до міжнародних, так і до національних стандартів. Перехід до транснаціональної моделі ведення бізнесу ставить аудиторів перед низкою специфічних ризиків, які не властиві перевірці підприємств, що функціонують виключно в межах внутрішнього ринку. Аудитори ТНК стикаються з численними труднощами, серед яких валютні ризики, міжнародні політичні й економічні загрози, підвищена інформаційна асиметрія та складність аудиторських процедур.

Проблема валютних ризиків набуває особливої актуальності, оскільки вона стала вагомим чинником, що впливає на операційну діяльність, функціонування бізнесу та забезпечення фінансування багатонаціональних компаній. Волатильність валютних курсів ускладнює оцінку фінансових показників і вимагає від аудиторів глибоких знань у сферах хеджування та обліку валютних операцій. Це дає додатковий рівень складності до загального процесу [1].

Одним із найскладніших аспектів аудиту транснаціональних корпорацій є необхідність орієнтуватися в різноманітних правових і регуляторних вимогах, притаманних різним юрисдикціям. У кожній країні діють власні стандарти бухгалтерського обліку, податкові правила та звітні вимоги, що значно ускладнює проведення аудиторської перевірки [2]. Аудиторам важливо гарантувати дотримання всіх відповідних нормативів, часто залучаючи до роботи місцеві аудиторські компанії або експертів зі знанням специфіки місцевого регулювання.

Ситуація ускладнюється також через відмінності у застосуванні міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Незважаючи на те, що багато країн офіційно перейшли на МСФЗ, їх реальне практичне впровадження та інтерпретація можуть змінюватись залежно від національного контексту й культурних особливостей. Діяльність міжнародних аудиторських команд супроводжується операційними труднощами, зокрема через часові пояси, мовні відмінності та обмеження у можливостях особистого спілкування. Це здатне

ускладнити координацію та реалізацію аудиторських процедур [3, 4]. Проведення аудитів за участі кількох юрисдикцій вимагає значного вкладення в технології, навчання співробітників і розвиток спеціальних компетенцій, аби забезпечити експертизу в усіх критично важливих регіонах.

Сучасні технології створюють нові перспективи для підвищення ефективності аудиту транснаціональних компаній. Використання аналітики даних, штучного інтелекту та автоматизованих рішень дає змогу ефективніше аналізувати великі обсяги інформації з різноманітних джерел і оперативніше ідентифікувати потенційні ризики. Водночас інтеграція таких технологій вимагає суттєвих інвестицій, а також розвитку нових навичок та компетенцій серед співробітників аудиторських команд.

Аудит транснаціональних корпорацій є складним та багатогранним процесом, який вимагає від аудиторів високого рівня професійної компетентності, розуміння міжнародного регуляторного середовища та здатності координувати роботу глобальних команд. Основними викликами залишаються регуляторне різноманіття, валютні ризики, операційна складність та необхідність забезпечення незалежності аудиту в умовах тиску з боку впливових клієнтів.

Для успішного подолання цих викликів необхідні постійне вдосконалення професійних стандартів, інвестиції у технології та розвиток міжнародного співробітництва між аудиторськими фірмами та регуляторними органами. Лише комплексний підхід до вирішення зазначених проблем може забезпечити високу якість аудиту ТНК та підтримання довіри до глобальних фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Yuyuan C., Yangyang F., Lixin S. (2024). Foreign exchange risk and audit pricing: Evidence from U.S. multinational corporations. *Journal of International Accounting Research*. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027842542400019X>.
2. EOXS. (2025). Challenges and Solutions in Cross-Border Auditing. URL: https://eoxs.com/new_blog/challenges-and-solutions-in-cross-border-auditing/.
3. Accounting Insights. (2025). Mastering Audit Skills for Multinational Corporations. URL: <https://accountinginsights.org/mastering-audit-skills-for-multinational-corporations/>.
4. Левченко І.В. (2025). Комунікації та крос-культурний менеджмент у міжнародному бізнесі. *Вісник Сковородинівської академії молодих учених: збірник наукових праць*. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2025. С. 194-207.

Міхляєв Максим Олексійович,
кандидат економічних наук,
Інститут публічної служби та управління, Національний університет
«Одеська політехніка»

АДАПТИВНІ СТАРТЕГІЇ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МОЛОГО БІЗНЕСУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИЙ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах глобалізаційних процесів та постійних соціально-економічних трансформацій малий бізнес відіграє стратегічну роль у забезпеченні стійкості національної економіки. Він виступає не лише рушійною силою інновацій та зайнятості, а й важливим елементом регіонального розвитку, здатним швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Для прикордонного та портового Одеський регіон, який є одним із ключових логістичних і торговельно-економічних центрів України, малий бізнес становить основу економічної динаміки та соціальної стабільності.

Незважаючи на ключову роль малого підприємництва в економіці країни, його розвиток у більшості регіонів України стримується рядом системних проблем. До найсуттєвіших належать:

- Недостатній доступ до фінансових ресурсів, особливо на етапі становлення та масштабування бізнесу.
- Невизначеність регуляторного середовища, часті зміни правил гри та відсутність стабільних механізмів підтримки підприємництва.
- Нерозвинена інфраструктура підтримки МСП — бізнес-інкубаторів, кластерів, мережових об'єднань.
- Низький рівень цифрової трансформації, що зменшує конкурентоздатність на глобальному ринку.
- Брак кваліфікованих кадрів, зумовлений демографічними змінами, еміграцією та дисбалансом у системі освіти.

Серед вітчизняних досліджень проблематики розвитку малого підприємництва окремої уваги заслуговують роботи таких науковців, як Л. Антонюк [1], Я. Жаліло [2], Б. Квасюка [3], А. Мельник [4], В. Базилевича [5] та інших. Їхні напрацювання становлять вагомий теоретико-практичний доробок, що містить глибокий аналіз окремих чинників впливу на розвиток підприємництва та слушні рекомендації щодо його підтримки. Водночас переважна більшість праць зосереджується на макрорівні та загальнонаціональних тенденціях, тоді як питання регіональної специфіки,

адаптивності та стратегічного позиціонування малого бізнесу в умовах глобальних трансформацій потребують подальшого наукового опрацювання.

У цьому контексті важливим є формування ефективних механізмів регіональної політики, спрямованих на зміцнення конкурентоспроможності малого бізнесу та його інтеграцію в сучасні економічні процеси. Йдеться, насамперед, про розвиток партнерських моделей взаємодії між державою, бізнесом і науково-освітнім середовищем, впровадження програм цифрової підтримки підприємництва, розбудову інноваційної інфраструктури та стимулювання кластерних ініціатив.

Отже, малий бізнес Одеського регіону має значний потенціал стати потужним драйвером регіонального зростання та інтеграції у глобальні економічні процеси. Проте ефективна його реалізація неможлива без цілеспрямованих адаптивних стратегій, що враховують специфіку регіону та виклики трансформаційної економіки.

Ключовими напрямками розвитку є:

- забезпечення стабільного інституційного середовища та доступу до фінансування;
- стимулювання інноваційної активності та цифрової модернізації бізнесу;
- формування регіональних кластерів і мережевих об'єднань;
- розвиток партнерських форматів між владою, бізнесом та наукою;
- підвищення рівня кадрового потенціалу.

Реалізація таких підходів сприятиме не лише зростанню конкурентоспроможності малого бізнесу, а й зміцненню економічної стійкості Одеського регіону в умовах глобальних трансформацій. Це визначає стратегічну важливість регіонально орієнтованих політик та глибшого наукового осмислення механізмів адаптації підприємництва до сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 273 с.
2. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / за заг. ред. Я. А. Жаліло. Київ : НІСД, 2005. 388 с.
3. Квасюк Б. Є. Конкурентоспроможність національної економіки. Київ : Фенікс, 2005. 582 с.
4. Мельник А. Ф., Васіна А. Ю., Желюк Т. Л., Попович Т. М. Національна економіка. Київ : Знання, 2011. 463 с.
5. Базилевич В. М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції АПК на міжнародному рівні. Молодий вчений. 2015. № 2 (6). С. 919–922.

Нам'ясенко Віктор Миколайович

кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник,
Хмельницький національний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну соціально-економічна система країни зазнала безповоротних змін та трансформацій. Разом із виникненням дефіциту трудових ресурсів, що зберігає негативну динаміку – із середини 2023-го року кількість вакансій перевищує кількість резюме [1]. Збереження такої тенденції може спричинити різке зростання кількості іммігрантів із менш розвинених країн, що може поглибити культурні та суспільні ризики та напруженість. В зв'язку із такою ситуацією виникає об'єктивна ситуація та необхідність трансформації розуміння, підходів, а також «доцільностей» зміни розуміння категорій та інструментів підтримання повоєнного розвитку підприємства.

Одними із основних категорій, що мають трансформуватись та змінити принципи менеджменту є поняття «Інклюзивність» та «Реінтеграція».

«Інклюзивність – це різноманітність у дії. Йдеться про те, щоб кожна людина могла повністю віддати себе роботі і відчувати себе прийнятою як член команди, здатного зробити значний внесок, незалежно від статі, етнічної приналежності, віку, сексуальної орієнтації, інвалідності або інших подібних факторів.» [2]. Інклюзивність є процесом створення таких умов для працівників, коли вони відчують себе частиною команди, можуть вільно та якісно реалізувати свій потенціал як спеціаліста, так і громадянина та частини соціуму. Водночас з тим, варто зауважити, що фактична динаміка інклюзивності робочого місця в Україні є спадною – спадання індексу з 66,0 в 2021-му році до 64,1 в 2025; на противагу цьому варто зазначити зростання розуміння важливості цього процесу та зростання толерантності: 52% бачать позитивну динаміку, а 54% готові до змін [3]. Тобто можна говорити про ситуацію, коли є формування усвідомлення необхідності збільшення інклюзивності з відсутністю реальної готовності до таких змін.

В розрізі поняття «Реінтеграція» в Україні є найбільш поширеним поняття, що стосуються реінтеграції військових, тоді як реінтеграція в широкому розумінні є невід'ємною частиною більш широкого процесу та має охоплювати як військових, так і цивільних, що стали ВПО, або ж отримали фізичні, чи психологічні травми внаслідок військових дій.

Під реінтеграцією пропонуємо розуміти наступне твердження – це поновлення особи в активному суспільному житті після її «виключення» з цього процесу внаслідок особистого бажання чи непереборних обставин. В умовах України та активної війни невід’ємною частиною процесу реінтеграції є процес створення відповідних умов, що дозволять зробити такий процес максимально ефективним, швидким та «безболісним», як для особи, що інтегрується, так і для оточуючих.

На основі аналізу обох визначень ми вважаємо, що реінтеграцію варто віднести до більш широкого поняття інклюзивності, та трансформувати як єдине поняття: Інклюзія та реінтеграція в умовах повоєнного розвитку підприємства є неподільним та центральним процесом створення умов для працівників із певними потребами, що виникли внаслідок непереборних факторів та мають на меті забезпечити можливості самореалізації особи як працівника, так і активного учасника суспільного процесу, а також забезпечить його права як громадянина.

Основними перевагами та завданнями такої активності в трансформованому вигляді мають стати:

- Подолання дефіциту трудових ресурсів.
- Першочергове забезпечення можливості працювати та заробляти для громадян України, а не трудових мігрантів.
- Використання досвіду та розуміння ринку такими працівниками забезпечить позитивний результат, що буде вищим за витрати на створення відповідних умов на робочому місці.
- Забезпечення інклюзивності має стати частиною державної програми з метою зменшення навантаження на бюджет в розрізі соціальних виплат, що є невідворотним явищем в разі неможливості відповідних осіб самореалізуватись.
- Створення спільних підприємств між державою та приватними інвесторами дозволить забезпечити процес збільшення інклюзивності та просування пріоритетних напрямків розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Ринок праці воєнного часу: там, де є робота, бракує тих, хто вміє її робити. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/rinok-praci-ukrajini-yak-viynavplinu-na-bezrobittya-13017369.html> (дата звернення 05.10.2025).
2. Що таке інклюзивне робоче місце? URL: <https://ucg.in.ua/article/shho-take-inklyuzivne-roboche-misce/> (дата звернення 05.10.2025).
3. Парадокси інклюзивності. Як залученість персоналу визначає майбутнє бізнесу? URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/paradoksi-inklyuzivnosti-yak-zaluchenist-personalu-viznachae-maybutne-ukrainskogo-biznesu-rezultatami-doslidzhennya-riven-dilyatsya-irina-rubis-ta-katerina-zagrivenko-20032025-24122> (дата звернення 05.10.2025).

Титаренко Любов Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент
Балко Єлизавета Віталіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Російська агресія в Україні суттєво вплинула на фінансову систему держави: спад виробництва, скорочення надходжень до бюджету, зростання оборонних витрат. Тому зовнішня фінансова допомога є надзвичайно важливий фактор економічної стабільності країни

Від початку 2022 року міжнародні партнери змобілізували надзвичайно великий обсяг фінансової підтримки. За даними Міністерства фінансів України, лише за 2023 рік держава отримала понад 42 млрд доларів США зовнішніх фінансових потоків, з яких 65 % склали гранти, а решта – пільгові кредити [1]. Ключовими донорами залишаються Європейський Союз, Сполучені Штати Америки, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші міжнародні фінансові організації.

У 2024 році Європейський Союз ініціював програму «Ukraine Facility», яка передбачає надання Україні 50 млрд євро упродовж 2024–2027 років. Фонди спрямовуються на макрофінансову стабільність, здійснення реформ та підтримку економічного відновлення [2]. Програма також включає вимоги щодо зміцнення інституційної спроможності уряду, удосконалення державного управління та посилення антикорупційних механізмів.

Міжнародний валютний фонд у березні 2023 року утвердив четверту ініціативу для України – розширену фінансову програму (Extended Fund Facility) обсягом 15,6 млрд доларів, строком на чотири роки. Ключова мета – забезпечення фінансової стабільності та створення передумов для післявоєнного відродження [3]. Ця програма стала важливим сигналом для приватних інвесторів і міжнародних партнерів щодо довіри до фінансової системи України.

Важливу роль виконує Світовий банк, який за допомогою Мультидонорського трастового фонду направляє ресурси на надзвичайно важливі соціальні потреби – виплату заробітної плати медикам та вчителям, відновлення енергетичної інфраструктури і житла. За оцінками аналітиків, загальна підтримка Світового банку склала понад 35 млрд доларів США станом на середину 2024 року [4].

Попри масштабну допомогу, питання її ефективного використання залишається актуальним. Міжнародні донори звертають увагу на потребу прозорого управління коштами, дотримання принципів підзвітності та боротьби з корупцією. У цьому контексті Україна впроваджує низку цифрових інструментів контролю, зокрема електронну систему DREAM, яка дозволяє відстежувати фінансування проєктів від моменту надання коштів до їхнього використання.

Подальша результативність міжнародної фінансової підтримки залежить від спроможності держави не лише залучати ресурси, а й застосовувати їх для структурного оновлення економіки. Пріоритетними напрямками залишаються енергетична безпека, підтримка малого та середнього бізнесу, розширення експорту й реконструкція інфраструктури. Саме в поєднанні короткострокової фінансової стабільності з довгостроковими реформами полягає стратегічне значення міжнародної допомоги Україні.

Таким чином, зовнішня фінансова підтримка України виконує ключову роль не лише у стабілізації економіки в умовах війни, а й у створенні основ для сталого розвитку після її закінчення. Водночас дієвість використання наданих ресурсів має базуватися на принципах прозорості, відповідальності та стратегічного планування. Важливим є поєднання зовнішньої підтримки з внутрішніми реформами, модернізацією фінансової системи та залученням приватних інвестицій, що забезпечує створення стабільної моделі економічного відновлення, підвищує довіру міжнародних партнерів і формує сприятливі умови для інтеграції України у світову фінансову систему.

Список використаних джерел

1. Кузьменко І. Механізми залучення зовнішньої фінансової підтримки в умовах війни. // Економіка України. – 2024. – №5. – С. 12–19.
2. European Commission. Ukraine Facility: Financial assistance to support Ukraine's recovery (2024–2027). URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en (дата звернення 07.10.2025).
3. International Monetary Fund. IMF Approves US\$15.6 Billion EFF Arrangement for Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/03/31/pr23101-ukraine-imf-executive-board-approves-usd-billion-new-eff-part-of-overall-support-package> (дата звернення 09.10.2025).
4. World Bank. Ukraine: Financing for Recovery and Resilience Report 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення 09.10.2025).

Helia Yevheniia Kostiantynivna,

Student of the Faculty of International Trade and Law
State University of Trade and Economics

Shyrmova Tetiana Yevheniivna,

Senior Lecturer at the Department of Modern European Languages
State University of Trade and Economics

INTERNATIONAL FINANCIAL ASSISTANCE TO UKRAINE AS A TOOL TO SUPPORT ECONOMIC STABILITY: ANALYSIS OF EFFECTIVENESS AND DIRECTIONS OF USE

The full-scale armed aggression against Ukraine has caused significant damage to the country's economy, jeopardizing its macro-financial stability. Under these conditions, international financial assistance has become a critical instrument not only for survival but also for laying the foundations for future recovery. This study analyzes the scale, mechanisms, and priority directions of this assistance within the context of Ukraine's European integration aspirations.

To coordinate international support, an Interdepartmental Donor Platform was established in Ukraine in 2023. According to the updated Fourth Rapid Damage and Needs Assessment, published on February 25, 2025, the total cost of Ukraine's reconstruction and recovery over the next decade is estimated at USD 524 billion. For 2025, priority needs amount to USD 17.3 billion, of which only USD 7.37 billion have been secured. The largest long-term recovery needs are concentrated in the housing sector (USD 84 billion), transport (USD 78 billion), energy (USD 68 billion), and industry (USD 64 billion) [5].

Having obtained EU candidate status in 2022, Ukraine has intensified its efforts toward European integration reforms; however, their implementation remains a challenge. To align with EU standards, a number of changes are required, including the reform of VAT and excise systems, simplification of business procedures, implementation of international tax rules (BEPS), encouragement of investment, and modernization of environmental taxation [3, pp. 311–312].

Ukraine's priority is implementing a national recovery strategy aligned with European integration reforms to ensure legal certainty and a favorable business climate. The country's institutional capacity is crucial for attracting quality financing [1, p. 14].

A key instrument for ensuring Ukraine's economic resilience and modernization is the Ukraine Facility program launched by the European Union for the period 2024–2027, with a total budget of €50 billion. This mechanism is crucial for financing the Ukraine Plan, which provides for structural reforms and investments necessary for integration into the EU. Financial assistance under the Ukraine Facility is distributed across three main components [4]:

1. Direct support to the state budget. €38.27 billion in concessional loans and grants are provided to the state budget for macro-financial stability, subject to meeting the program's quarterly indicators.

2. Investment Fund. €6.97 billion are allocated to stimulate investments in priority sectors through international financial institutions for Ukrainian companies.

3. Technical and administrative support. €4.76 billion cover technical assistance in legislative harmonization, institutional capacity building, and loan interest costs.

Significant international financing targets key economic sectors: the agro-industrial complex received over \$2 billion in concessional loans, while SME support is provided through EU, EBRD, and EIB programs in grants and technical assistance [2, p. 141], preserving the country's production capacity.

Thus, international financial assistance to Ukraine combines budget support, targeted sector financing, and technical aid. Its effectiveness depends on implementing European integration reforms, ensuring fund transparency, and demonstrating institutional capacity - crucial for maintaining international partners' trust.

References

1. Матвієвський Н. Визначення напрямів та джерел міжнародного фінансування розбудови України в після воєнний період. Актуальні питання економічних наук. 2025. С. 1-20. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/732/727> (дата звернення 05.10.2025)

2. Панченко В. Роль міжнародної фінансової допомоги у відбудові економіки України в умовах війни. Економіка, управління та адміністрування. Випуск 2 (108). 2024. С. 139-143. URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/309278> (дата звернення 05.10.2025)

3. Chugunov I., Makohon V., Titarchuk M., Nychyk V., Hrehul V. Financial support for the economy development of Ukraine. Financial and credit activity: problems of theory and practice. Volume 1 (54). 2024. P. 307-315. URL: <https://www.fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4253/4038> (дата звернення 05.10.2025)

4. Ministry of Economy of Ukraine. 2024. Ukraine Facility – A new instrument of EU support for Ukraine. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/#:~:text=The%20Ukraine%20Facility%20is%20the,the%20implementation%20of%20the%20program> (дата звернення 06.10.2025)

5. The World Bank. 2025. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення 06.10.2025)

**Бабич Богдан Валентинович, Мовчан Глеб Олегович,
Шевченко Владислав Сергійович**
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПЕРСОНАЛЬНИЙ БРЕНДИНГ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

У сучасному світі з високим рівнем інформаційного насичення особистий бренд виконує функцію диференціації індивіда в умовах конкуренції, будучи важливим елементом соціального капіталу.

Хоча персональний брендинг часто асоціюється з публічними або впливовими особами, його застосування є релевантним для широкого кола професіоналів, зокрема: політиків і громадських діячів; підприємців і керівників; спортсменів, митців, артистів; науковців і викладачів; представників малого та середнього бізнесу; експертів у сфері послуг тощо.

Реальні кейси демонструють ефективність персонального брендингу як інструменту суспільного впливу. Серед них [1]:

Ілон Маск – приклад підприємця-інноватора, який активно використовує соціальні медіа для просування ідей та підвищення довіри до свого бізнесу.

Мадонна – бренд, побудований на ексцентричності, сміливості та багатогранності.

Емма Вотсон – приклад гармонійного поєднання творчої діяльності та соціального активізму.

Ніл Деграсс Тайсон – популяризатор науки з унікальним стилем комунікації.

Анджеліна Джолі – поєднання медійності, гуманізму та професійної діяльності.

Артемій Лебедєв, Алан Бадоев, Віталій Кличко – приклади успішного персонального бренду в українському контексті.

Персональний брендинг у сучасному суспільстві виступає важливим засобом професійного самоствердження, соціального впливу та досягнення індивідуального успіху. Його ефективність залежить від рівня усвідомленості, автентичності, стратегічного підходу та вміння комунікувати з аудиторією. В умовах цифрової трансформації та високої конкуренції персональний бренд стає не просто інструментом самопрезентації, а й потужною платформою для реалізації потенціалу особистості.

Список використаних джерел

1. Персональний брендинг: 9 актуальних секретів зі створення бренду особистост. URL: https://rocketmen.com.ua/ua/article/personal_brand.

**Бажан Андрій Миколайович,
Присяжнюк Катерина Ігорівна, Бондаренко Аліна Романівна**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СТАТУС І ДОСЯГНЕННЯ ЯК ПАРАМЕТРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ДІЛОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ: КУЛЬТУРНІ СТЕРЕОТИПИ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Моделі поведінки, що домінують у міжособистісних і ділових взаєминах у різних культурах, значною мірою формуються під впливом соціальних уявлень про ідентичність. У діловій культурі поведінкові стереотипи нерідко формуються на основі домінантних культурних параметрів. До таких належать орієнтація на статус або досягнення, контекстність комунікації, емоційна виразність, а також пріоритет особистості чи результату. Ці параметри дозволяють класифікувати культури та передбачити особливості взаємодії в різних соціальних та професійних контекстах.

Одним із базових параметрів культури, який визначає структуру міжособистісних відносин у професійному середовищі, є домінування або статусу, або досягнень. У суспільствах, орієнтованих на досягнення, індивідуальний успіх, компетентність і результати праці відіграють ключову роль у формуванні репутації та кар'єрного зростання.

У країнах Близького Сходу, Азії та Африки статус також має велике значення, що проявляється як у структурі управління, так і в соціальній мобільності. Англосаксонські держави (США, Велика Британія, Канада, Австралія, Нова Зеландія) належать до культур, де переважає орієнтація на досягнення. Проте навіть у цих суспільствах соціальний статус, як і раніше, залишається важливим фактором – зокрема у доступі до елітних навчальних закладів, членстві в закритих клубах, приналежності до професійних мереж. Визначити ступінь значущості кожного з параметрів можна, використовуючи кількісні дані. Згідно з деякими міжкультурними дослідженнями, у Норвегії важливість досягнень оцінюється на рівні 63 балів зі 100, у США – 55, а в Індії – лише 19, що свідчить про домінування статусу.

Аналіз показує, що культурна орієнтація на статус або досягнення має суттєвий вплив на ділову поведінку, формати комунікації та механізми кар'єрного просування.

Список використаних джерел

2. Мясоєдов С.П. (2017). Кросс-культурный менеджмент. URL: https://stud.com.ua/79805/menedzhment/kross-kulturnyy_menedzhment .

**Бровар Анна Миколаївна, Гержа Анна Сергіївна,
Смірнова Єлизатетта Миколаївна**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СПРИЙНЯТТЯ ЧАСУ В ПОЛІАКТИВНИХ КУЛЬТУРАХ: ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОЇ ПОВЕДІНКИ, КОМУНІКАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

У діловому середовищі час розглядається не лише як ресурс, а й як культурно обумовлене явище. У різних країнах існують суттєві відмінності у ставленні до часу, які формують відповідні моделі поведінки, організації праці та взаємодії з партнерами. Зокрема, в поліактивних (поліхронних) культурах сприйняття часу має гнучкий характер, що істотно відрізняє їх від моноактивних (монохронних) суспільств. Це впливає на характер робочих процесів, очікування у спілкуванні, структуру управлінських рішень та динаміку ділових переговорів.

Для поліактивних культур характерним є сприйняття часу як непостійної, багатовекторної категорії, що не підлягає жорсткому регламентуванню. Планування у таких суспільствах не обов'язково передбачає дотримання чітко визначених строків, а скоріше слугує загальним орієнтиром. Багато аспектів проєктної діяльності розвиваються паралельно: допускається одночасна робота над кількома завданнями чи навіть кількома проєктами. Часті зміни у планах або перенесення дедлайнів сприймаються не як порушення домовленостей, а як природна реакція на зміну обставин [1].

Цінність результату часто поступається важливості збереження довірчих стосунків між учасниками процесу. Термін “дедлайн” трактується не як обов'язкова межа, а радше як бажаний орієнтир, до якого прагнуть у міру можливості. Відомий іспанський вираз “mañana” (буквально — “завтра”) у багатьох випадках вживається не як конкретна вказівка часу, а як натяк на невизначене “незабаром”, що ще раз підкреслює гнучке ставлення до часових меж [1].

У представників поліактивних культур домінує емоційно забарвлений стиль комунікації. Високий рівень емоційної експресії, активна жестикуляція, часті перебивання співрозмовника та схильність до одночасної участі у кількох темах розмови є типовими ознаками ділових зустрічей. Мовленнєва взаємодія носить діалогічно-нелінійний характер, де дотримання черговості виступів часто вважається другорядним. При цьому очікується, що партнер відповідатиме аналогічним стилем — інакше він ризикує втратити ініціативу в комунікації.

Окрім цього, в таких культурах неприйнятним вважається починати ділову зустріч із обговорення суті справи. Значно важливішим є створення емоційного фону — через обговорення загальних тем, особистих інтересів, неформального

знайомства. Діловий зміст переговорів зазвичай відкладається на пізніші зустрічі, що вимагає від представників моноактивних культур значної адаптації та терпіння.

В ієрархічно організованих поліактивних суспільствах важливу роль відіграє статусна структура. Взаємодія визначається не формальними регламентами, а позицією учасників у соціальній ієрархії, що обумовлює і стиль комунікації, і розподіл повноважень. Особисті зв'язки набувають надзвичайного значення: завдяки мережам контактів вирішується значна частина ділових питань. Такий підхід контрастує з принципом професійної дистанції, характерним для моноактивних культур [1].

Чіткої межі між професійним і особистим у поліактивних культурах часто не існує. Неформальне спілкування — не лише допустиме, а й необхідне для ефективної взаємодії. Включення третіх осіб до переговорів без попередження, перехід від обговорення одного питання до іншого — типові риси, що сприймаються як вияв відкритості, а не порушення етикету.

Співпраця представників поліактивних і моноактивних культур у межах однієї управлінської структури зазвичай супроводжується низкою труднощів. Відмінності у сприйнятті часу, стилях комунікації та очікуваннях щодо результату можуть спричиняти конфлікти, зниження ефективності, роздратування. Успішна інтеграція вимагає глибокого міжкультурного розуміння та тривалого періоду адаптації, під час якого кожна зі сторін навчається взаємного коригування поведінки.

Попри це, існують докази того, що представники поліактивних культур вважають свою організацію праці більш ефективною. Вони аргументують це тим, що паралельна діяльність і зміна фокусів дозволяє уникати монотонності, зберігаючи високий рівень зацікавленості та творчого підходу до справи. Таким чином, поліактивність розглядається не як недолік, а як адаптивна стратегія у світі, що постійно змінюється.

Поліактивний підхід до часу та комунікації є глибоко культурно обумовленим феноменом, який не можна оцінювати через призму нормативів моноактивних суспільств. Гнучкість у плануванні, пріоритет міжособистісних відносин, відкрита комунікація та соціальна взаємозалежність створюють особливу модель ділової взаємодії. Ефективна співпраця з представниками таких культур потребує розуміння їхніх цінностей, готовності до адаптації та перегляду усталених управлінських підходів.

Список використаних джерел

3. Мясоєдов С.П. (2017). Кросс-культурный менеджмент. URL: https://stud.com.ua/79805/menedzhment/kross-kulturnyy_menedzhment.

Великань Анастасія Олександрівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ

Повномасштабне російське вторгнення в Україну в лютому 2022 року не лише завдало удару по людському та економічному потенціалу країни, але й ініціювало глибоку структурну трансформацію її зовнішньоекономічного комплексу. Блокада морських портів, руйнування логістичної інфраструктури та втрата традиційних ринків змусили Україну в умовах воєнного стану швидко адаптовуватись та вибудовувати нові моделі зовнішньоекономічних відносин.

Перш за все, відбулася логістична революція, тобто переорієнтація експорту з морських шляхів на сухопутні, залізничні та річкові. До війни морські порти Чорного та Азовського морів були головними артеріями українського експорту. Блокада цих портів призвела до катастрофічного падіння експортних доходів. За даними Національного банку України (НБУ), товарний експорт у 2022 році впав на 35,1% – до \$35,9 млрд [1]. Сухопутними шляхами стали «дороги солідарності» - інтенсифікація та синхронізації митних процедур з країнами ЄС. Важливу роль також стали відігравати річкові порти Ізмаїл, Рені та інші [2]. Вони перетворилися на стратегічні логістичні хаби для українського аграрного експорту[3]. Ще одним пунктом переорієнтації є постійний процес адаптації залізничної колії до європейського стандарту для безперешкодного проходження вантажів.

Наступною визначною рисою трансформації є суттєві зміни структури зовнішньої торгівлі України. Зросли витрати на логістику, що знизило конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках. Імпорт, навпаки, демонстрував зростання. За даними НБУ, імпорт товарів у 2022 році зріс на 3,6% – до \$60,8 млрд [1]. Це зумовлено критичною потребою в імпорті товарів військового призначення, палива, енергоносіїв (особливо після руйнування енергетичної інфраструктури), ліків та гуманітарної допомоги. Сальдо торговельного балансу залишається різко негативним, що підкреслює залежність економіки від зовнішньої підтримки в умовах війни.

Важливою виявилася макроекономічна стабілізація. Ключовим фактором, що запобіг колапсу платіжного балансу та фінансової системи України, стала масштабна міжнародна фінансова підтримка. Кошти від партнерів (США, ЄС, Великобританія, міжнародні фінансові інституції) спрямовані на фінансування

бюджетного дефіциту, підтримку золотовалютних резервів НБУ та здійснення критично важливих соціальних виплат [4].

В умовах війни євроінтеграційний курс України не лише не уповільнився, але й отримав новий імпульс. ЄС продовжив дію безмитного режиму для українського експорту (Регулювання щодо автономних торгових заходів – ATMs) [5]. Це рішення стало життєво важливим для підтримки українських виробників. Одночасно Україна продовжує виконувати «домашні завдання» в рамках євроінтеграційного процесу. Пріоритетними напрямками є адаптація законодавства у сфері технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних заходів (СФС), державних закупівель, що є невід'ємною частиною процесу вступу до ЄС.

Отже, зовнішньоекономічна діяльність України в умовах повномасштабної війни зазнала глибокої та багатогранної трансформації. Ключовими її рисами стали: логістична переорієнтація на неморські шляхи експорту, структурні зрушення в бік зростання імпортозалежності для потреб оборони та енергетики, міжнародна допомога як основа макроекономічної стабілізації та прискорення євроінтеграційних реформ для подальшої інтеграції в єдиний ринок ЄС.

Незважаючи на суттєві втрати та виклики, українська економіка демонструє значну стійкість та адаптивність. Досвід трансформації ЗЕД України в умовах війни є унікальним і може бути корисним для дослідження механізмів економічної резилієнтності в умовах гібридних загроз та відкритих збройних конфліктів. Подальша консолідована підтримка міжнародної спільноти залишається вирішальним чинником для підтримки зовнішньоекономічної стійкості України.

Список використаних джерел

1. Звіт НБУ про платіжний баланс за 2022 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
2. Стаття Укрінформ про експорт зерна. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3781339-cerez-dunaj-ukraina-eksportovala-ponad-30-mln-tonn-zerna-minagropolitiki.html>)
3. Стаття The Wall Street Journal про дунайські порти. URL: <https://www.wsj.com/articles/ukraines-danube-ports-become-lifeline-for-grain-exports-11674874801>
4. Пресслужба МВФ про схвалення програми для України. URL: <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/03/31/pr2386-ukraine-imf-executive-board-approves-us-billion-extended-fund-facility-arrangement>)
5. Рішення Ради ЄС про продовження безмитної торгівлі з Україною. URL: <https://www.consilium.europa.eu/uk/press/press-releases/2023/06/20/eu-extends-temporary-trade-liberalisation-with-ukraine/>

Гавриленко Богдана Тарасівна
Національний університет «Полтавська Політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна на території України, яка почалася ще у 2014 році, а з 2022 року переросла у повномасштабне вторгнення Російської Федерації, докорінно змінила економічний ландшафт держави та суттєво вплинула на її міжнародну економічну діяльність. Україна була змушена пристосовуватися до нових умов функціонування, серед яких блокування ключових транспортних маршрутів, скорочення виробничих потужностей, руйнування стратегічної інфраструктури, а також дія міжнародних санкцій проти країни-агресора. Попри ці виклики, державі вдалося зберегти низку критично важливих економічних зв'язків та водночас залучити нових партнерів, що стало вагомим чинником підтримання макроекономічної стабільності навіть у період воєнних дій [1].

Наслідки війни позначилися насамперед на зовнішньоторговельній діяльності. Через блокаду Чорноморських портів Україна втратила доступ до традиційних торговельних шляхів, що спричинило значне скорочення експортних обсягів, особливо в аграрному секторі (Економічний аналіз, 2023, с. 5). У відповідь на ці виклики країна розпочала активну диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, зменшуючи залежність від Росії та поглиблюючи співпрацю з Європейським Союзом, США, Канадою, Туреччиною та іншими державами. Одним із ключових напрямів стало створення нових торговельних маршрутів через Польщу, Румунію та інші країни ЄС [2, с. 5].

Важливою віхою у відновленні експорту стало запровадження так званого «зернового коридору» у Чорному морі. У серпні 2022 року, за посередництва Туреччини та ООН, було укладено угоду, яка забезпечила безпечний прохід суден із українським зерном, що дало можливість частково відновити обсяги постачання продукції на світові ринки (Економічний аналіз, 2023, с. 6). Паралельно Україна здійснила низку логістичних інновацій, відновивши та розширивши залізничні й автомобільні маршрути до європейських країн. Важливим кроком у цьому напрямі стало створення «європейських коридорів», які забезпечили стабільний експорт у західному напрямку [2, с. 6].

Значну роль у підтримці економіки відіграє міжнародна фінансова допомога. Україна отримала масштабні кредити та гранти від Міжнародного

валютного фонду, Світового банку, Європейського Союзу та низки держав-партнерів, що дозволило стабілізувати фінансову систему, підтримати національну валюту та профінансувати соціально важливі програми [3]. Водночас ЄС і США надали технічну підтримку, спрямовану на модернізацію інфраструктури та розвиток інноваційних секторів економіки [4].

Для збереження інвестиційної привабливості держава здійснює адаптацію законодавчої бази, зокрема спрощує податкову систему, запроваджує пільги для інвесторів та формує прозорі умови ведення бізнесу. Важливим елементом цієї політики стає партнерство держави з міжнародними корпораціями та інституціями у реалізації масштабних проєктів відбудови, насамперед у сфері інфраструктури [3].

Перспективи міжнародної економічної діяльності України безпосередньо пов'язані з післявоєнним відновленням. Очікується, що відбудова зруйнованих об'єктів відкриє нові можливості для співпраці у галузях будівництва, енергетики та транспорту. Водночас процес інтеграції з Європейським Союзом розглядається як один із ключових напрямів розвитку, адже він створює передумови для розширення зовнішньої торгівлі, залучення іноземних інвестицій та структурної модернізації економіки [4].

Отже, міжнародна економічна діяльність України в умовах війни перебуває у стані глибокої трансформації та адаптації. Основними векторами розвитку виступають диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків, пошук альтернативних експортних ринків, активне залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги. Незважаючи на складні виклики, що створює війна, Україна зберігає значний потенціал для відновлення та подальшої інтеграції у світову економічну систему після завершення збройного конфлікту [1; 2, с. 5–6; 3; 4].

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 18.09.2025).
2. Економіка України у війні: Аналіз та прогнози. Економічний аналіз. 2023. С. 5–6.
3. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://www.imf.org/uk/Countries/UKR> (дата звернення: 18.09.2025).
4. Світовий банк. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення: 18.09.2025).

**Гаркуша Данило Іванович,
Попов Олександр Романович**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПЕРЕДОВА СВІТОВА ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗУМНОГО МІСТА

У наші дні концепція розумного міста стає актуальнішою щодня. Багато країн визнали потенційну цінність розумних міст і вжили заходів для пришвидшення їх розвитку. У різних формах вона реалізована або реалізовується у 2500 містах світу.

Існує два варіанти створення Smart City [1] :

- перший – це створення «розумного міста» із нуля з урахування концепції Smart City. Приклади: Масдар (ОАЕ), Сонгдо (Південна Корея);
- другий варіант – поступове впровадження розумних технологій у вже сформовані міські системи.

Хоча кілька країн розпочали гучні ініціативи з розвитку розумних міст, лише декілька з них досягли значного прогресу. Далі розглянемо найуспішніші та найцікавіші розробки.

У 2014 році Сінгапур запустив Ініціативу розумних націй, інвестувавши за 3 роки 4,4 млрд. доларів у розробку національної системи сенсорних мереж та підтримку комунікаційної інфраструктури. Він використовує технології розумних міст досить широко, контролюючи все, починаючи з зеленої енергетики до ініціативи щодо розбудови загальноміської системи самокерованих автобусів. Сінгапурська система моніторингу людей похилого віку встановила датчики руху в їх будинках та може попередити членів сім'ї та опікунів у випадку надзвичайно тривалого періоду бездіяльності. Один із найамбітніших розумних проектів – це віртуальний Сінгапур, цифрова тривимірна модель острова, яка може служити інформаційною панеллю для муніципальних джерел даних, включаючи сенсорні мережі, інформацію про перепис населення та геоінформаційні системи [3]. Він забезпечує широкий спектр корисних додатків містобудування та управління, інтерактивні симуляції, що демонструють, як нові будівлі впливатимуть на повітряний потік у містах або як зміна автобусних маршрутів впливатиме на час поїздки.

Південна Корея є країною першого цілеспрямовано побудованого розумного міста у світі, міста Сонгдо. Це стало можливим завдяки зусиллям уряду Кореї зробити землю придатною для забудови шляхом заповнення болотних звалищ, а також створенню спеціальної економічної зони з податковими пільгами для бізнесу та обмеженою кількістю нормативних актів, щоб стимулювати бізнес переїжджати туди [3]. Уряд розвивав державну

інфраструктуру, тоді як приватні забудовники фінансували основну частину будівництва Сонгдо, зокрема Міжнародний діловий район Сонгдо – державно-приватну нерухомість, яка широко використовує підключені технології в житлових та комерційних будівлях. Інтернет речей охоплює місто, датчики вбудовані в дороги, будівлі та громадський транспорт. Розробники Сонгдо також співпрацюють з Cisco, щоб розробити систему під назвою U-Life, яка допомагає жителям та компаніям використовувати різні розумні міські послуги, такі як розумні гаманці для оплати громадського транспорту та управління будинками з дистанційним управлінням.

Проаналізуємо досвід Великобританії. Лондон став найрозумнішим містом у світі до 2021 р. Лондон запустив понад 20 ініціатив під назвою «Розумніший Лондон разом». Ці ініціативи мають на меті зробити Лондон «найрозумнішим містом у світі». Проект сприяє дизайну, орієнтованому на користувачів, передбачає обмін даними, цифрове лідерство і навички та співпрацю між державними службами й приватним сектором. Такі проекти, як «Підключений Лондон», забезпечують підключення 5G до всіх регіонів, тоді як міські ініціативи розумного міста забезпечуватимуть безкоштовний Wi-Fi у громадських місцях [4]. Зростаюче населення Лондона, яке, за оцінками, до 2030 року досягне 10 мільйонів, чинить тиск на транспорт, енергетику, охорону здоров'я та управління забрудненням. Для вирішення цього питання мерія Лондона звернулася до розумних рішень та розробляє проекти у співпраці зі стартапами, науковцями та жителями.

Щоб пришвидшити розвиток Smart City, національні уряди повинні проводити політику, яка відповідає ключовим викликам, які міста не вирішуватимуть самотійно. Держави, які доповнюють муніципальні ініціативи за підтримки національної влади сприятимуть розвитку розумних міст і швидше забезпечать їх соціальні та економічні переваги.

Список використаних джерел

1. Shcho take «Smart City» i yk viglydae v ukainskih realiuh?, May 28, 2021. URL: <https://www.prostir.ua/?news=scho-take-smart-city-i-yak-vyhlyadaje-v-ukrajinskyh-realiyah> (дата звернення: 08.10.2025).
2. Smart Nation Singapore: Transforming Singapore through technology, May 23, 2021. URL: <https://www.smartnation.gov.sg/> (дата звернення: 08.10.2025).
3. Ross Arbes and Charles Bethea. Songdo, South Korea: City of the Future? *The Atlantic*, September 27, 2014. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/09/songdo-south-korea-the-city-of-the-future/380849/> (дата звернення: 08.10.2025).
4. London Smart City: Tackling Challenges With 20 Initiatives, May 2, 2021. URL: <https://mobility.here.com/learn/smart-city-initiatives/london-smart-city-tackling-challenges-20-initiatives> (дата звернення: 08.10.2025).

Дубляк Вікторія Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ САНКЦІЙ ПРОТИ РОСІЇ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасній системі міжнародних відносин економічні санкції розглядаються як один із головних інструментів впливу на держави, які порушують норми міжнародного права. На відміну від військових дій, санкції є мирним засобом тиску, покликаним змінити поведінку країни-правопорушниці шляхом економічних, фінансових чи політичних обмежень. Вони можуть бути односторонніми (запроваджені окремими державами) або колективними – у межах міжнародних організацій, таких як ЄС, ООН чи «Велика сімка». Основна мета санкцій полягає не лише в покаранні, а й у створенні довгострокових стимулів до припинення агресивних дій та повернення до норм міжнародного права [1].

З теоретичної точки зору, санкції виконують подвійну роль: по-перше, вони мають стримувальний ефект, демонструючи, що агресія матиме матеріальні наслідки; по-друге, економічний ефект – через обмеження доступу до ринків, технологій і фінансових ресурсів зменшується потенціал держави-агресора. Успішність санкцій залежить від трьох факторів: масштабу міжнародної підтримки, ступеня економічної інтегрованості цільової країни та здатності обійти обмеження [2].

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році міжнародна спільнота застосувала безпрецедентний за масштабом комплекс санкцій. Вони охопили банківську систему, енергетичний сектор, транспорт, торгівлю високотехнологічною продукцією, а також активи російських олігархів і державних компаній. Мета цих заходів полягала у послабленні економічної бази війни та ізоляції Росії від глобальної фінансової системи [3].

Наслідки санкцій для російської економіки проявилися вже у перші місяці. ВВП країни скоротився, інфляція зросла, а понад тисяча іноземних компаній припинили діяльність на її території. Особливо відчутним став удар по енергетичному сектору, який традиційно формував основні доходи бюджету. Обмеження на експорт нафти, заборона страхування суден і доступу до європейських ринків знизили валютні надходження, що зумовило бюджетний дефіцит і зростання боргового навантаження [4].

Для України санкції мають комплексне значення. Вони знижують фінансові та військові ресурси противника, створюючи сприятливі умови для оборони держави. Водночас економічний ефект для України двоїстий: з одного боку, санкції стимулюють міжнародну допомогу, розширюють ринки збуту для української продукції, а з іншого – провокують нестабільність цін на енергоносії та логістичні труднощі. Таким чином, санкції опосередковано впливають на макроекономічну стабільність і потребують узгодження з програмами післявоєнного відновлення [5].

З точки зору світової економічної безпеки, санкційна політика проти Росії стала тестом на стійкість глобальної економіки. Європейські держави активізували диверсифікацію енергетичних джерел, зменшивши залежність від російського газу, тоді як країни Глобального Півдня зіткнулися з викликами продовольчої безпеки через скорочення експорту зерна й добрив. Ці проблеми поступово долаються завдяки міжнародній співпраці.

Ефективність санкцій накопичується поступово – через зниження інвестиційної привабливості, технологічну деградацію та втрату довіри до фінансової системи держави-агресора. Навіть часткові обмеження здатні змінити структуру світових ринків і стимулювати розвиток енергетичної автономії, що підвищує стійкість глобальної економіки.

У підсумку міжнародні санкції проти Росії залишаються ключовим елементом системи глобальної безпеки. Вони обмежують військово-економічний потенціал агресора, зміцнюють міжнародну солідарність і сприяють переосмисленню принципів економічної взаємозалежності. Ефективність санкційного тиску залежить від політичної єдності світової спільноти та здатності підтримувати санкційний режим до повного відновлення територіальної цілісності України.

Список використаних джерел

1. Що таке економічні санкції і як вони працюють? *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/5/7136621/> (дата звернення: 08.10.2025).
2. Переваги і недоліки санкцій: приклад російсько-української війни. *Adastra*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/perevagi-i-nedoliki-sanktsij-pryklad-rosijsko-ukrainskoj-vijny> (дата звернення: 08.10.2025).
3. Енергетичні санкції проти Росії: моніторинг ефективності, I квартал 2025 року. *DixiGroup*. URL: <https://dixigroup.org/publications/energy-sanctions-monitoring> (дата звернення: 08.10.2025).
4. Санкційна аналітика. KSE Institute. URL: <https://sanctions.kse.ua> (дата звернення: 08.10.2025).
5. Санкції проти російської енергетики: ефективність та наслідки для України. *UA-Energy*. URL: <https://ua-energy.org/post/sanktsii-proty-rosiiskoi-enerhetyky-efektyvnist-ta-naslidky> (дата звернення: 08.10.2025).

Капуста Діана Юріївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ІННОВАЦІЇ У ВИРОБНИЦТВІ ЦУКЕРОК У КОНДИТЕРСЬКІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНТЕГРАЦІЮ У СВІТОВИЙ РИНОК

На сьогоднішній день, ми можемо спостерігати, що кондитерська галузь традиційно посідає одне з ключових місць у структурі українського експорту, слугуючи важливим джерелом валютних надходжень та демонструючи високу стійкість. Втім, на тлі посилення глобальної конкуренції та динамічних змін світової кон'юнктури, пріоритетною детермінантою успішної інтеграції вітчизняних виробників у глобальні ланцюги поставок стає не просто нарощування обсягів, а системне інноваційне оновлення. Світовий ринок вимагає від постачальників не лише привабливої ціни, але й відповідності суворим екологічним, дієтологічним та технологічним стандартам. Мета нашої роботи полягає в аналізі ключових інноваційних напрямків української кондитерської галузі на прикладі виробництва цукерок та оцінці їхнього стратегічного впливу на підвищення конкурентоспроможності та розширення експортної географії.

Ключовим технологічним вектором на сьогодні є відхід від застарілих фондів і впровадження високотехнологічних автоматизованих ліній. Мова йде про інвестиції у сучасне обладнання для формування корпусів, темперування шоколаду та високошвидкісного пакування, що дозволяє досягати стабільної якості та мінімізувати вплив людського фактора. Такі інвестиції, як зазначають експерти, сприяють зниженню рівня браку на 8-10% та підвищенню продуктивності праці, що прямо впливає на зниження собівартості готової продукції [1].

Українська кондитерська галузь активно переймає глобальний тренд на здорове харчування та функціональні продукти. Цей вектор реалізується через: заміщення традиційного цукру: використання натуральних підсолоджувачів (стевія, еритритол) та інуліну, що відповідає рекомендаціям таких організацій, як FAO, щодо зменшення споживання доданого цукру [1]; функціоналізацію: збагачення цукерок білками (протеїнові батончики/цукерки), пребіотиками та клітковиною, що дозволяє створювати унікальну торгову пропозицію (УТП) та освоювати нішеві високомаржинальні ринки спортивного та дієтичного харчування; нішеві лінійки: створення безглютенових, веганських і органічних продуктів.

Глобальний ринок, особливо в ЄС, ставить жорсткі вимоги до екологічного комплаєнсу пакувальних рішень. Саме тому інновації у пакуванні спрямовані на: перехід до моно-матеріалів та біорозкладних плівок, що спрощує подальшу переробку та відповідає європейській Директиві про

пакування. Оптимізація захисних властивостей: використання інноваційних бар'єрних плівок, які, за даними галузевих видань, дозволяють пролонгувати термін придатності та зберігати органолептику без використання надмірної кількості консервантів, що критично важливо для міжконтинентальної логістики [1-3].

Технологічні та продуктові інновації є прямою передумовою для отримання міжнародних сертифікатів, які виступають у ролі нетарифних бар'єрів на світових ринках. Зокрема: FSSC 22000 та ISO 22000. Автоматизоване та контрольоване виробництво дозволяє успішно проходити аудит на відповідність цим стандартам безпеки, що є обов'язковою вимогою для входу у великі міжнародні роздрібні мережі [2]. Спеціалізована сертифікація – інновації у складі (чистота сировини, відсутність певних добавок) дозволяють виробникам отримувати відповідні сертифікати якості, що забезпечує стратегічне проникнення на високоемні ринки країн Близького Сходу та Азії.

Перехід до інноваційного продукту, що відповідає глобальним трендам, забезпечує диверсифікацію експортної географії. Замість концентрації на традиційно нестабільних ринках СНД, українські компанії отримують інструмент для стратегічного просування на ринки ЄС (з високою вимогою до якості та екології) та Азії (з попитом на функціональні та сертифіковані продукти). Це зміцнює загальну стійкість галузі та підтверджує її статус надійного партнера у глобальних торговельних ланцюгах.

Стратегічні перспективи інновації у виробництві цукерок є не просто опцією, а стратегічною необхідністю та детермінантою успішної міжнародної економічної інтеграції України. Технологічна модернізація у поєднанні з продуктовою адаптацією до світових трендів здорового харчування та екологічних вимог створює потужну конкурентну перевагу.

Список використаних джерел

1. Naumov O.B., Stoyanova-Koval S.S. (2017). Strategic priorities of institutional regulation of innovative development of food industry. *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 2017, no. 1, pp. 131-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2017_1_23.
2. Levchenko I. V. (2023). World market of organic products: Well-known trademarks and brands. *Actual Issues of Modern Science. European Scientific e-Journal*. № 25. С. 72-81. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/13676>
3. Food and Agriculture Organization. (2023). Global Food and Nutrition Report: Addressing the need for sustainable diets and functional ingredients. Rome: FAO. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/5aac5078-625d-4b94-b964-bea40493016c/content>.

Касай Павло Костянтинівич,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасні міжнародні економічні відносини України формуються під впливом глобалізації та викликів, спричинених повномасштабною агресією росії. Війна порушила ланцюги постачання, змінила економічні пріоритети й висунула на перший план питання відновлення зовнішньоекономічної діяльності та інтеграції до європейського й світового ринків.

За даними Мінекономіки, у 2022 р. реальний ВВП України скоротився майже на третину — рекордне падіння за час незалежності. Найбільше постраждали металургія, машинобудування, хімія та аграрний сектор. Блокування портів, руйнування інфраструктури й дефіцит сировини зменшили обсяги зовнішньої торгівлі більш ніж на 30 %.

Водночас міжнародна спільнота надала безпрецедентну підтримку. ЄС відкрив режим «економічного безвізу» для українського експорту, а МВФ, Світовий банк і ЄБРР запровадили програми кредитів і грантів для стабілізації фінансів і бізнесу. Це частково компенсувало втрати експорту та підтримало платіжний баланс.

Післявоєнне відновлення потребує нової моделі міжнародних відносин. Ключові напрями:

1. Диверсифікація ринків — переорієнтація з СНД на ЄС, Північну Америку, Близький Схід, АТР.
2. Відбудова логістики — розвиток західних транспортних коридорів, прикордонних пунктів, дунайських портів.
3. Залучення інвестицій — страхування ризиків, прозорі правила для виробництва, енергетики, будівництва.
4. Європейська інтеграція — участь у ланцюгах доданої вартості, гармонізація стандартів і митних процедур.
5. Енергетична безпека та зелена трансформація — розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективності, декарбонізації.
6. Цифровізація торгівлі — електронні сервіси митниці, податків і логістики.

Україні потрібна активна участь у СОТ, ОЕСР, регіональних торговельних угодах і публічно-приватних партнерствах для відбудови інфраструктури.

Отже, міжнародні економічні відносини є ключовим чинником модернізації економіки. Співпраця з партнерами, використання фінансової допомоги, інтеграція до європейського ринку й впровадження інновацій здатні забезпечити не лише відновлення, а й довгострокове зростання країни.

Колопенюк Євгеній Іванович,
аспірант кафедри фінансів
Одеський національний економічний університет

ЕНЕРГЕТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ: РУШІЙНІ СИЛИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ

Стійкий розвиток світової економіки, можливості її прискореного відновлення після різних кризових потрясінь суттєво взаємопов'язані з використанням переваг екологічно чистої відновлюваної енергії, яка впевнено доповнює та замінює невідновлювальну енергетику. У світлі зазначеного виникає потреба в енергетичній трансформації світового господарства для вирішення таких взаємопов'язаних глобальних викликів: клімат, безпека, економіка та технології.

Енергетична трансформація – це глобальний процес переходу від залежності від традиційних видів палива (вугілля, нафта, газ) до домінування чистої, стійкої енергії, заснованої на відновлюваних джерелах (сонце, вітер, гідроенергія), ядерній енергетиці та технологіях ефективності. Цей перехід спрямований на зменшення викидів CO₂, забезпечення енергетичної безпеки та стійкого розвитку.

За прогнозами на 2025 рік, глобальний попит на енергію зростає швидше, ніж очікувалося, з акцентом на електрифікацію, але з такими викликами, як розрив між попитом і пропозицією.

Цей тренд, за даними Ember та IEA [1-2], відображає прискорення зростання попиту на електроенергію на 4,0% у 2024 році (проти 2,6% у 2023 р.), з прогнозом на 3,7% у 2025-му, де електрифікація (транспорт, промисловість, штучний інтелект, дата-центри) додає до 0,7% зростання. Розрив між попитом і пропозицією є ключовим тригером на тлі цього зростання, адже попит на енергію перевищує можливості мереж і інвестицій, змушуючи прискорювати трансформацію для уникнення дефіцитів енергії. Саме цей динамічний контекст робить рушійні сили енергетичної трансформації особливо релевантними.

За оцінками вкладення в чисту енергію станом на початок 2025 р. становить \$2,2–3,3 трлн, з фокусом на закриття розриву між попитом та пропозицією [3].

З огляду на зазначені вище глобальні виклики, а саме: клімат, економіку, технології та безпеку доцільно дослідити відповідні рушії енергетичної трансформації:

1. Кліматичні зміни як екологічний рушій. Зміна клімату і тиск на обмеження викидів CO₂ змушують держави переходити до відновлюваних джерел, які вже покривають понад 90% зростання попиту на електроенергію на початок 2025 р. За даними Ember [1] у першій половині 2025 року відновлювані джерела вперше перевершили використання вугілля в глобальній генерації.

2. Економічні стимули та інвестиції (економічний рушій). Зростання попиту на 3,7% у 2025 р [2], з акцентом на електрифікацію, створює нові ринки, зокрема розвиток штучного інтелекту (ШІ) та дата-центрів є потужним драйвером енергетичної трансформації. Цей попит генерує інвестиції у стабілізацію мереж та системи накопичення (батареї), що узгоджується зі стратегією прискореного відновлення, оскільки «зелена» енергетика забезпечує подвійний ефект – створення додаткових робочих місць та довгострокове зниження операційних витрат. Завдяки посиленню локального виробництва (як наприклад у Китаї та Індії) та застосування фінансових стимулів (як наприклад у США – Inflation Reduction Act – Закон про зниження інфляції), перехід до нової енергетичної моделі стає економічно доцільним.

3. Технологічні інновації та електрифікація (технологічний рушій). Попит на електроенергію зростає швидше за прогнози (особливо через поширення електромобілів, теплових насосів та електрифікацію промислових процесів), що вимагає чистої енергії. Цей тиск прискорює технологічний розвиток. Так, інновації у сонячній генерації дозволили їй подвоїтися за останні три роки [2].

4. Геополітична безпека та регуляторні політики (політичний рушій). Світові конфлікти та торговельні суперечки змушують країни знижувати залежність від імпорту непоновлюваних ресурсів через розвиток власних відновлювальних джерел.

Таким чином, енергетична трансформація не лише замінює невідновлювальні ресурси, але й слугує «прискорювачем» економічного відновлення, підвищуючи стійкість країн до шоків і потрясінь.

Список використаних джерел

1. Global Electricity Review 2025. Web-site: Ember. URL: <https://ember-energy.org/latest-insights/global-electricity-review-2025/>
2. Global Energy Review 2025. Web-site: International Energy Agency. URL: <https://www.iea.org/reports/global-energy-review-2025>
3. Renewable Energy Industry Outlook 2025. Web-site: Deloitte Research Center for Energy & Industrials. URL: <https://www.deloitte.com/us/en/insights/industry/renewable-energy/renewable-energy-industry-outlook.html>

Корсакас Богдан Олексійович
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕД УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є одним із ключових драйверів економічного зростання та інтеграції України у світову економічну систему. У сучасних умовах, що характеризуються глобалізацією, стрімкими технологічними змінами, геополітичною нестабільністю та безпрецедентними викликами, спричиненими повномасштабною війною, розробка та реалізація ефективної стратегії розвитку ЗЕД набуває критичного значення. Ця теза присвячена аналізу поточного стану, основних викликів та перспективних напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, зважаючи на її прагнення до європейської інтеграції та необхідність відновлення економіки.

До повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, ЗЕД України демонструвала поступову переорієнтацію з пострадянських ринків на ринки Європейського Союзу, що було зумовлено Угодою про асоціацію та поглибленою і всеосяжною зоною вільної торгівлі (ПВЗВТ) з ЄС. Зростав обсяг експорту сільськогосподарської продукції, металургії, а також послуг, зокрема ІТ-сектору [1]. Проте, структура експорту залишалася переважно сировинно-орієнтованою, що робило економіку вразливою до коливань світових цін на сировинні товари [2].

Повномасштабна війна докорінно змінила ландшафт зовнішньоекономічної діяльності. Блокада морських портів, руйнування інфраструктури, окупація територій та міграція населення призвели до значного скорочення обсягів експорту та імпорту, зміни логістичних маршрутів та погіршення торговельного балансу [3]. Наприклад, дефіцит поточного рахунку платіжного балансу значно зріс у 2022 році. Однак, незважаючи на ці виклики, Україна продемонструвала дивовижну стійкість, швидко переорієнтувавши експортні потоки на західні кордони та використовуючи «Шляхи солідарності» з ЄС, що було ключовим для забезпечення експорту агропродукції [4]. Збереження доступу до світових ринків стало пріоритетом державної політики. Важливу роль також відіграла підтримка міжнародних партнерів у вигляді фінансової допомоги та надання торговельних преференцій, зокрема скасування митних тарифів ЄС на українські товари [5].

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності України стикається з низкою серйозних викликів. Наслідки війни включають руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, втрату людського капіталу та

зниження інвестиційної привабливості [6]. Серйозною проблемою є логістичні труднощі, пов'язані із залежністю від сухопутних маршрутів, обмеженою пропускнуою здатністю прикордонних переходів та високими логістичними витратами, що знижує конкурентоспроможність українських товарів. Незважаючи на прогрес, все ще існують інституційні та регуляторні бар'єри, а також посилюється конкуренція на світових ринках, що вимагає від України постійного підвищення якості продукції та впровадження інновацій.

Незважаючи на значні виклики, Україна має вагомі перспективи для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, особливо у контексті післявоєнного відновлення та євроінтеграційних прагнень. Статус кандидата в члени ЄС відкриває нові можливості для України. Подальша гармонізація законодавства з нормами ЄС, доступ до єдиного ринку та участь у спільних програмах сприятимуть зростанню торгівлі та інвестицій. Пріоритетом має стати адаптація українських стандартів до європейських, розвиток прикордонної інфраструктури та співпраця з європейськими партнерами у відновленні та модернізації економіки. Ця інтеграція вимагає не лише зняття митних бар'єрів, але й ефективної імплементації європейських норм у сферах технічного регулювання, санітарного та фітосанітарного контролю, захисту прав інтелектуальної власності. Зосередженість на експорті товарів з високою доданою вартістю, розвиток ІТ-сектору та інших інноваційних галузей, а також залучення прямих іноземних інвестицій у відновлення країни стануть ключовими елементами успішної стратегії ЗЕД.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. Зовнішня торгівля України: основні показники. [Електронний ресурс],
2. Центр економічної стратегії. Звіти та аналітичні матеріали щодо економічного розвитку та експорту України. [Електронний ресурс],
3. Національний банк України. Платіжний баланс та зовнішній борг України. [Електронний ресурс],
4. Європейська Комісія. Solidarity Lanes: Facilitating Ukraine's agricultural exports and EU-Ukraine trade. [Електронний ресурс].
5. Представництво Європейського Союзу в Україні. Торгівля з Україною. [Електронний ресурс],
6. Світовий банк. Ukraine Reconstruction, Recovery and Reform Centre (URRC). [Електронний ресурс].
7. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Секторальна інтеграція. [Електронний ресурс].

Курило Олександра Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ВПЛИВ ВОЄННИХ ПОДІЙ НА ТЕМПИ ТА ПРІОРИТЕТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Євроінтеграція є одним з визначним напрямів зовнішньої політики України з самого визнання держави як незалежної країни. У 2022 році країна опинилася перед хвилюючими викликом, які одночасно уповільнили реалізацію більшості реформ та стимулювали інші напрями європейської інтеграції [1]. Попри ці перешкоди, Україна все одно продовжує демонструвати свою наполегливість та продовжує адаптувати національне законодавство до стандартів ЄС [2].

Російська агресія проти України має ряд складних різноспрямованих наслідків. Війна призвела до об'єднання українського суспільства і вкоренила ідею безальтернативності та незворотності руху до євроінтеграції.

Незважаючи на очікування негативних змін в тенденції реформування, на здивування експертів спостерігається прискорення реформування у напрямках, безпосередньо пов'язаних з воєнними потребами, а також реформи в секторі діджиталізації управління, антикорупційних органах та енергетичної незалежності. На жаль частина реформ, що були вказані та деякі інші (сферах децентралізації, судової системи та боротьби з корупцією), все ж таки залишаються проблемними у досягненні максимального рівня відповідальності європейським вимогам, але зрештою не залишаються незмінними [5].

Важливо зазначити, що у 2022 році Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС, а в 2023–2024 рр. зробила суттєвий прогрес у виконанні «семи критеріїв» Єврокомісії (ЄК). Це свідчить, що, попри воєнні дії, Україна не зупинила розвиток, заради отримання статусу європейської країни, а навпаки продовжує працювати над суттєвими євроінтеграційними процесами [2]. Також таке рішення має також політикобезпековий характер, оскільки Україна захищає ЄС від континентальної експансії кремля, і фактично від української армії нині залежить стабільність і майбутнє Європи..

Наразі аналітики виділяють основні зміни пріоритетів євроінтеграційної політики:

- відбулася поступова синхронізація української енергосистеми з європейською мережею ENTSO-E;
- розширено співпрацю з спільної політики безпеки та оборону ЄС (CSDP), розширено військово-промислову співпрацю, розвиток кібербезпеки;

- запроваджено нові механізми контролю за прозорістю державних закупівель, модернізовано систему ProZorro;
- зміна співпраці у сфері освіти, науки та цифрових технологій [6].

Водночас повномасштабна війна уповільнила темпи реформ у рамках реалізації Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Російська агресія тією чи іншою мірою ускладнила процес імплементації пакета рекомендацій ЄК. Зокрема, виконання окремих напрямів Угоди про асоціацію нині критично ускладнене і має здійснюватися у мирний період

Наразі міжнародна підтримка є ключовим чинником успішної євроінтеграції України, оскільки забезпечує необхідні фінансові та технічні ресурси для проведення реформ у різних сферах. Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк та МВФ надають Україні необхідну підтримку та надають гранти для стабілізації бюджету та відновлення економіки після війни [3].

Воєнні дії значно вплинули на динаміку євроінтеграційних процесів, що в свою чергу призвело до необхідності переосмислення пріоритетів. Україна продовжує доводити здатність та наполегливість у реформуванні, навіть незважаючи на надзвичайно складні умови.

Список використаних джерел

1. EasyBusiness. (2024). Моніторинг прогресу України в адаптації права ЄС. URL: <https://easybusiness.in.ua/monitorynh-prohresu-ukrainy-v-adaptatsii-prava-yes/>
2. Кабінет Міністрів України. (2024). Національна стратегія євроінтеграції України до 2030 року. Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhlvalennia-stratehii-rozvytku-ta-rozbudovy-trykordonnoi-infrastruktury-z-krainamy-ievropeiskoho-t241224>
3. Ministry for European and Euro-Atlantic Integration of Ukraine. (2023). Annual Report on European Integration. Kyiv.
4. IMF. (2023). Ukraine: Recovery and Reform amid War. Washington, D.C.
5. Ekonomics.com.ua. (2024). Євроінтеграція України в умовах війни: проблеми та виклики. URL: <https://ekonomics.com.ua/s211-evrointegraciya-ukrayini-v-umovah-viyni-problemi-ta-vikliki>
6. Темпи реформ в Україні не знизилися з початком війни. URL: <https://thepage.ua/ua/news/temp-reform-v-ukrayini-ne-znizivsya-z-pochatkom-vijni>

Лебедєва Катерина Романівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ГЕОПОЛІТИКА, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА КЛІМАТ: ТРИ СИЛИ, ЩО ТРАНСФОРМУЮТЬ СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Світова економіка перебуває у стані глибокої трансформації, що суттєво змінює всі глобальні процеси. Вона рішуче відходить від моделі беззастережної глобалізації, де панував принцип "ефективність за будь-яку ціну". Глобальні шоки – від пандемії COVID-19 до безпрецедентного зростання геополітичної напруги (включно з повномасштабним вторгненням РФ в Україну) – зробили домінуючим новий імператив: "стійкість за будь-яку ціну". Як попереджає МВФ, поглиблення геоекономічної фрагментації створює значну загрозу світовому ВВП [1]. Унаслідок цього, сучасні міжнародні економічні відносини (МЕВ) зазнають радикальної трансформації, відходячи від ідеалів вільного ринку до моделі, сфокусованої на безпеці, технологіях та екології. Ця перебудова відбувається одночасно у трьох ключових, взаємопов'язаних напрямках.

По-перше, спостерігається посилення регіоналізації та геоекономічної фрагментації. Геополітичні ризики, торговельні війни та порушення ланцюгів постачання під час пандемії змусили уряди та транснаціональні корпорації (ТНК) переглянути свою логістику. Це призвело до виникнення двох ключових механізмів: Near-shoring (перенесення виробництва ближче до кінцевих ринків, наприклад, до Мексики для ринку США) та Friend-shoring (концентрація критичних поставок у країнах-політичних союзниках) [4]. Цей процес, відомий як геоекономічна фрагментація, робить міжнародну торгівлю менш універсальною та більш "блоковою" [5], де політична надійність стає важливішою за мінімальні витрати.

По-друге, МЕВ кардинально змінює цифрову трансформацію та економіку даних (Data-Driven Economy). Діджиталізація перетворила дані на найважливіший економічний актив. Як зазначають у WTO (2024), цифрова торгівля (особливо послугами) зростає набагато швидше, ніж торгівля товарами [3]. Це, у свою чергу, породжує необхідність вироблення нових глобальних стандартів регулювання транскордонних потоків даних (Data Governance), які можуть створювати нові торговельні бар'єри [6]. Крім того, технологічна конкуренція навколо штучного інтелекту (AI), FinTech та розвитку цифрових

валют центральних банків (CBDC) перетворює технологічне лідерство на стратегічний пріоритет [2].

По-третє, формуючим фактором є зелений перехід та кліматична політика. Кліматична криза стала фундаментальним економічним фактором, що диктує нові правила торгівлі та інвестицій. Зобов'язання з декарбонізації стимулюють надходження зелених прямих іноземних інвестицій (Green FDI) та змінюють структуру енергетичних ринків. Найпотужнішим регуляторним інструментом, що кардинально впливає на міжнародну торгівлю, є механізм прикордонного вуглецевого коригування (CBAM) Європейського Союзу. CBAM змушує імпортерів сплачувати "вуглецевий податок" за викиди CO₂, перетворюючи кліматичну політику на впливовий торговельний важіль та потужний стимул для внутрішньої екологізації економік країн-партнерів, включно з Україною.

Сучасні напрями МЕВ свідчать про те, що світ відійшов від ідеалу вільного ринку до моделі управління ризиками та цінностями. Глобальна економіка стає менш ліберальною, але потенційно більш стійкою. Регіоналізація забезпечує безпеку постачань; цифрова трансформація пропонує нові моделі зростання; а зелений перехід перетворює екологічні виклики на економічні стандарти. Успіх кожної країни, включаючи Україну, тепер залежить від її здатності не лише адаптуватися до цих трендів, але й інтегруватися в нові, "дружні" регіональні блоки та швидко впроваджувати цифрові й зелені технології.

Список використаних джерел

1. Міжнародний валютний фонд (IMF). (2024). *World Economic Outlook: Sustaining the Recovery, Reducing Fragmentation*. Washington, D.C.: IMF. URL: <https://www.imf.org/> (дата звернення: 08.10.2025).
2. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). (2023). *OECD Digital Economy Outlook 2023*. Paris: OECD Publishing. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/> (дата звернення: 08.10.2025).
3. Світова організація торгівлі (WTO). (2024). *World Trade Report 2024*. Geneva: WTO Publications. URL: <https://www.wto.org/> (дата звернення: 08.10.2025).
4. Світовий банк (World Bank). (2024). *Global Economic Prospects. Navigating the Risks of Geopolitical Fragmentation*. Washington, D.C.: World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 08.10.2025).
5. Центр економічної стратегії (CES). (2024). *Економіка України 2024: Глобальні виклики та можливості friend-shoring*. Аналітична доповідь. Київ: CES. [Електронний ресурс]. URL: <https://ces.org.ua/uk/research/> (дата звернення: 08.10.2025).
6. Council on Foreign Relations (CFR). (2023). *The Geopolitics of Digital Trade and Data Flows*. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.cfr.org/> (дата звернення: 08.10.2025).

Непотребна Катерина Вікторівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація є однією з провідних тенденцій сучасного світового розвитку, що визначає траєкторію економічних трансформацій, розвиток міжнародних економічних відносин та внутрішні структурні зміни національних господарств. Для України, яка перебуває у стані структурних реформ та масштабних соціально-економічних трансформацій, глобалізаційні процеси відкривають нові можливості для інтеграції у світовий простір, проте водночас висувують серйозні виклики для національної економіки [1, С. 45–47]. З одного боку, це доступ до іноземних інвестицій, новітніх технологій, розширення експортних можливостей та вихід на нові ринки, а з іншого – посилення конкуренції, зростання залежності від зовнішньої кон'юнктури та загроза економічної вразливості. У такій ситуації необхідність формування чітких стратегічних орієнтирів розвитку стає ключовою умовою підвищення конкурентоспроможності та досягнення сталого економічного зростання.

Одним із головних пріоритетів сучасного етапу виступає перехід від традиційної сировинної моделі розвитку до інноваційної економіки, що базується на знаннях, цифрових технологіях та наукових досягненнях. Саме така трансформація дозволить Підтримка високотехнологічних секторів, стимулювання наукових досліджень, створення сприятливого інноваційного середовища та розвиток цифровізації є необхідними передумовами для включення України у глобальні виробничі ланцюги та посилення її позицій на міжнародних ринках [1, С. 102–104]. Важливим завданням державної політики є також структурна диверсифікація економіки, що передбачає активний розвиток переробної промисловості, аграрного сектору з високою доданою вартістю, а також сфери послуг, орієнтованої на сучасні міжнародні стандарти якості.

Окремої уваги заслуговує питання енергетичної безпеки, яке в умовах глобальних криз і геополітичних викликів стає визначальним чинником економічної незалежності та стабільності держави. Ефективна енергетична стратегія повинна ґрунтуватися на розвитку відновлюваних джерел енергії, поступовій відмові від надмірної залежності від викопних ресурсів, підвищенні енергоефективності та впровадженні екологічно безпечних технологій. Перехід до «зеленої економіки» не лише відповідає сучасним світовим тенденціям, але й створює додаткові можливості для внутрішньої стабільності та інтеграції у глобальні екологічні ініціативи [2, С. 263].

Важливим напрямом подальшого розвитку виступає поглиблення міжнародної економічної інтеграції України. Зокрема, співпраця з Європейським Союзом, міжнародними фінансовими організаціями та іншими стратегічними партнерами відкриває доступ до нових ринків збуту, інвестиційних ресурсів, сучасних управлінських практик та технологічних інновацій. Участь у міжнародних інтеграційних об'єднаннях сприяє адаптації національної економіки до світових стандартів, зміцнює позиції України у системі глобальної торгівлі та фінансів [1, С. 151–154].

Водночас визначальним фактором економічного розвитку залишається людський капітал. Рівень освіти, професійної підготовки та інноваційної активності населення безпосередньо впливає на здатність країни конкурувати у глобалізованому світі. Тому державна політика має зосереджуватися на підтримці освітніх і наукових ініціатив, стимулюванні інтелектуального та трудового потенціалу, створенні сприятливих умов для реалізації таланту молоді, а також на формуванні мотиваційних механізмів для науково-технічної творчості [3, С. 197–198]. Це дозволить не лише підвищити рівень конкурентоспроможності національної економіки, але й зменшити масштаби трудової міграції та втрату кваліфікованих кадрів.

Отже, стратегічними пріоритетами розвитку міжнародної економічної діяльності України в умовах глобалізації є інноваційність, структурна диверсифікація, енергетична незалежність, активна інтеграція у світове господарство та інвестування у людський капітал. Їх комплексна реалізація дозволить не лише забезпечити стабільність внутрішнього розвитку, а й посилити конкурентні позиції України у глобальному просторі та створити передумови для підвищення добробуту населення [1, С. 225].

Список використаних джерел

1. Глобальна економіка: навч. посібник для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня усіх спеціальностей. Укл.: С.І. Белей, С.В. Бойда, М.І. Колосінська; Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2020. 227 с.
2. Паласевич М. Б., Блажівська В. О. Проблеми банківської системи України та шляхи їх вирішення // Актуальні проблеми сучасної науки: Зб. 2-ої наук.- практ. конф. викладачів та студентів Ін-ту фізики, математики, економіки та інноваційних технологій. – Дрогобич: Вид. відділ Дрогобицького держ. педагог. ун-ту ім. Ів. Франка, 2022. – С. 262-265.
3. Паласевич М. Б. Шляхи вдосконалення фінансування освіти: стратегія розвитку // Моделювання соціально-економічних процесів: регіональні та галузеві аспекти: Мат. Міжнар. наук.-техн. конф., 12-13 травня 2023р. – Дрогобич: ТЗОВ РВВ ДДПУ ім. Ів. Франка, 2023. – С. 196-199.

ВЕНЧУРНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Україна, зіштовхнулася з непередбаченими викликами у зв'язку з воєнним конфліктом на своїй території.

Венчурний бізнес в Україні в умовах воєнного конфлікту також стикається зі значними викликами та обмеженнями, проте він може бути джерелом інновацій та розвитку навіть у найскладніших умовах. Я вважаю, що саме венчурний бізнес може допомогти стабілізувати обстановку в Україні та тримати нашу економіку на плаву, тож хочу поговорити про нього.

Точну статистику складно визначити в умовах воєнного конфлікту, але зрозуміло, що венчурний бізнес також відчуває вплив конфлікту та пристосовується до нових умов. Венчурні інвестиції змінили свою географію та спрямувалися на проекти, які не є прямо пов'язаними з областями, що потенційно постраждали внаслідок конфлікту. Інвестори менш схильні ризикувати в умовах нестабільності та загрози конфлікту.

Тому венчурні інвестори, підприємці та стартапи змушені адаптуватися до нових умов, де загроза є невід'ємною частиною бізнес-середовища, а саме:

1) Однією з основних викликів є забезпечення безпеки для бізнесу та його працівників. Це включає в себе захист від можливих військових загроз, кібератак та інших форм агресії. Крім того, венчурні інвестори мають оцінювати ризики, пов'язані зі змінами у політичному та економічному середовищі країни.

2) Ще одним важливим аспектом є збереження доступу до фінансування. Умови воєнного часу можуть призвести до зменшення інвестиційної активності та обмеження доступу до капіталу. Венчурні фонди повинні шукати стратегії ризик-менеджменту та співпрацювати з міжнародними партнерами для забезпечення стабільності фінансування.

3) Незважаючи на ці виклики, венчурний бізнес в Україні може знайти можливості в умовах воєнного часу. Деякі сектори, такі як кібербезпека, військові технології та гуманітарна допомога, можуть мати підвищений попит у таких умовах. Крім того, венчурні підприємства можуть сприяти інноваціям та розвитку технологій для підтримки військових операцій та гуманітарних заходів.

**Потькало Катерина Олегівна,
Ширмовська Тамара Олександрівна**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ

Чинниками розвитку світового фармацевтичного ринку є зростання населення, збільшення наявного доходу населення та підвищення попиту на медичні послуги. Ці процеси стимулюють попит на ліки та медичні товари, що призводить до зростання фармацевтичної галузі загалом.

Світова фармацевтична галузь на сьогодні є однією з найприбутковіших, найпривабливіших та динамічно зростаючою в світовому господарстві, займає значне місце в економіці розвинених країн. Значну частину світового ринку фармацевтичних препаратів акумулюють найрозвинутіші країни. Основними виробниками фармацевтичних препаратів є високорозвинені країни, такі як: США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, та інші.

Ключовим двигуном розвитку фармацевтичного ринку є інновації. Створення сприятливого інноваційного середовища, що сприяє фінансуванню наукових досліджень і розробок дозволяє фармацевтичним компаніям активно розвивати нові лікарські засоби та технології, що відповідатимуть потребам пацієнтів/

Експерти доводять, що фармацевтична промисловість зараз перебуває в складному ландшафті, позначеному різними проблемами, які загрожують її зростанню та сталості. Ці виклики є багатогранними, вони виникають через економічний тиск, регулятивний контроль, конкуренцію та зміну ринкової динаміки [1].

Сучасний фармацевтичний ринок стикається з численними глобальними викликами, такими як нові інфекційні захворювання, зміна клімату та демографічні зміни, військові агресії. масштабні збої у світовій торгівлі що порушують виробничі ланцюги. Сучасна торгова війна між США та Китаєм може призвести до порушення рівноваги світового фармацевтичного ринку, а радикальні рішення американського уряду ставлять під загрозу і національний фармацевтику.

На перспективи зростання світового фармацевтичного ринку суттєво впливають: не стійкі в реальному вимірі поточні витрати на охорону здоров'я; нижчий чистий обсяг продажів в наслідок дисконтування на ринку США; майбутній патентний обрив, що призведе до зростання генеричних препаратів і біоподібних препаратів, а також зміни в охороні здоров'я.

Фармацевтичний ринок України є важливим компонентом економіки, забезпечуючи безперебійне постачання лікарських засобів та медичних товарів. Лише за даними ООН, близько 6,5 мільйонів українців, переважно жінок та дітей, виїхали за кордон. Математично Україна втратила понад 15% споживачів. [2]. Попри серйозні виклики, зокрема повномасштабну війну, галузь продовжує розвиватися. Розширення національного ринку та експорту фармацевтичних препаратів зростає як у контексті євроінтеграції, так і завдяки світовому процесу глобалізації. Удосконалення регулювання забезпечує гнучкість і адаптивність системи охорони здоров'я, що дозволяє швидше реагувати на нові загрози та виклики. Це сприяє підвищенню стійкості фармацевтичного ринку та забезпечує його стабільний розвиток у майбутньому.

Регуляція фармацевтичного ринку є складним і багатогранним процесом, який має на меті забезпечити безпечність, ефективність і доступність лікарських засобів [3]. Однак, існує ряд проблемних аспектів, які потребують вирішення для підвищення ефективності регуляторних механізмів. Основні з цих аспектів включають доступність ліків, ціноутворення, інновації та контроль якості.

Світовий фармацевтичний ринок – це динамічний сектор, який характеризується швидким прогресом, нормативними змінами та зміною потреб споживачів. За прогнозами експертів, у найближчі роки світовий фармацевтичний ринок досягне значних віх.

Регуляторна політика на фармацевтичному ринку постійно еволюціонує у відповідь на нові виклики, технологічні досягнення та зміну потреб споживачів. Останні роки відзначилися низкою значних змін у законодавстві, нормативних актах та інституційних структурах, що спрямовані на покращення контролю за якістю, доступністю та безпечністю лікарських засобів.

Список використаних джерел

1. Аналіз ринку та тенденцій у фармацевтичній галузі /URL: <https://www.jarssking.com/uk/>
2. Фармацевтичний ринок після початку війни впав. Що буде далі? URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/06/27/688567>
3. Фармацевтичний ринок в 2025 році. Які зміни чекають учасників? URL: <https://www.integrites.com/uk/publications/the-pharmaceutical-market-in-2025-key-changes>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФРАНЧАЙЗИНГУ В ОКРЕМИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У сучасному світі бізнесу існує безліч форм організації та ведення підприємницької діяльності, серед яких франчайзинг займає особливе місце. Ця модель дозволяє підприємцям скористатися успішною бізнес-концепцією, відомим брендом та підтримкою з боку франчайзера, що значно знижує ризики та підвищує шанси на успіх. Франчайзинг став популярним інструментом для швидкого розширення бізнесу, оскільки він забезпечує стабільність та високі стандарти якості. Франчайзинг як бізнес-модель виник у Сполучених Штатах Америки та швидко поширився по всьому світу. Успішний досвід великих міжнародних компаній, таких як McDonald's, Subway та інших, демонструє ефективність цього підходу в різних галузях економіки – від ресторанного бізнесу до роздрібної торгівлі та сфери послуг. За останні десятиліття франчайзинг значно зріс у популярності, зокрема в країнах Європи та Азії, де він адаптувався до місцевих ринкових умов та культурних особливостей.

Франчайзинг є важливим інструментом розвитку бізнесу у багатьох країнах світу, і його успіх значною мірою залежить від специфіки окремих галузей економіки та місцевих умов [1, с.8].

Індустрія франчайзингу в Сполучених Штатах включає угоди, за якими компанія надає ліцензію на використання свого бренду, продуктів і процесів окремому бізнесу, який потім працює під назвою більшої компанії. Ця практика поширена в багатьох сегментах економіки США та охоплює деякі з найвідоміших компаній у світі. Найбільшим бізнес-напрямком індустрії франчайзингу незмінно були ресторани швидкого обслуговування, а роздрібна торгівля продуктами й послугами була другою за прибутковістю.

Бренди, такі як McDonald's, KFC і Taco Bell, стали глобальними гігантами завдяки успішним франчайзинговим моделям. Сильний акцент на стандартизацію процесів і постійне вдосконалення обслуговування клієнтів роблять ці франшизи популярними і стабільними.

Галузь ділових послуг показала стабільне зростання протягом аналізованого періоду. Збільшення кількості франчайзингових одиниць може бути пов'язане зі зростанням попиту на професійні та консультаційні послуги. Сектор персональних послуг, який включає салони краси, фітнес-центри та інші послуги для особистого користування, демонструє значне зростання. Це може бути результатом зростаючого попиту на послуги, пов'язані з здоров'ям та благополуччям [2, с.107].

Ресторани швидкого обслуговування залишаються найчисельнішим сегментом франчайзингу, що свідчить про незмінну популярність цього формату харчування серед споживачів.

Галузь нерухомості показує нестабільне зростання з невеликим спадом у 2023 році. Це може бути результатом змін на ринку нерухомості або економічних факторів, що впливають на купівлю-продаж нерухомості.

Загальна кількість франчайзингових одиниць у США стабільно зростала протягом 2020-2023 років, що свідчить про позитивний розвиток франчайзингу в різних галузях економіки. Це зростання відображає економічну стабільність та впевненість підприємців у франчайзинговій моделі ведення бізнесу. Аналіз показує, що всі галузі демонструють позитивну динаміку зростання обсягів франчайзингу, з найзначнішими темпами зростання в галузях житла та персональних послуг [2, с.106].

Розвиток франчайзингу в окремих галузях економіки країн Європи демонструє унікальні тенденції, які можна проілюструвати на конкретних прикладах із статистичними даними.

У Великій Британії франчайзинг у сфері нерухомості є популярним, зокрема через бренди, такі як Century 21. Франчайзинг у готельному бізнесі також активно розвивається. Мережі, такі як Hampton by Hilton, пропонують стандартизовані послуги високого рівня, що забезпечує впізнаваність бренду і довіру клієнтів. Компанії, такі як Paul і Ladurée, пропонують високоякісну випічку і каву, що користується попитом як серед місцевих жителів, так і туристів. Італійська мода також представлена франчайзингом. Бренди, такі як Benetton і Calzedonia, використовують франчайзингові моделі для розширення своєї присутності на світовому ринку. Іспанія активно розвиває франчайзинг у сфері кафе і ресторанів.

Таким чином, франчайзинг активно розвивається в різних галузях економіки по всьому світу, адаптуючись до специфіки кожного ринку.

Список використаних джерел

1. Серебряк К. І. Білоусова І.Я. Дослідження сутності та специфіки управлінських функцій франчайзингу, визначення його завдань і обґрунтування ролі у збереженні та зміцненні бренду підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5(1). С. 5-14.

2. Ставерська Т.О., Козуб В.О. Франчайзинг як інструмент розвитку ресторанного бізнесу: міжнародний досвід та національні особливості. Національна економічна діяльність і міжнародні економічні відносини: сучасний стан та тенденції розвитку: кол. монографія. Полтава: ПП «Астроя», 2020. С. 101-107.

Сергієнко Інна Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України у 2022 році, кардинально змінила економічну ситуацію в державі та суттєво вплинула на міжнародні економічні відносини. Українська економіка зазнала значних втрат у промисловості, енергетиці, транспорті та аграрному секторі. Попри це, країна продовжує активно співпрацювати з міжнародними партнерами, зберігаючи інтеграційний курс на Європейський Союз і світове співтовариство [1].

Одним із головних досягнень останніх років стало переорієнтування зовнішньоекономічних зв'язків. Якщо до 2014 року Україна значною мірою залежала від торгівлі з країнами СНД, то сьогодні понад 60 % експорту спрямовується до держав Європейського Союзу. Основними партнерами залишаються Польща, Німеччина, Італія, Румунія, а також Туреччина, США та Китай. Основними статтями експорту залишаються зернові культури, олія, металургійна продукція та ІТ-послуги [1-3].

Важливим напрямом розвитку міжнародних економічних відносин стало поглиблення інтеграції України в європейський економічний простір. Завдяки «митному безвізу» та «транспортному безвізу» з ЄС значно спростилися логістичні операції та експортні процедури. Крім того, Європейський Союз тимчасово скасував усі мита й квоти на українські товари, що дало можливість підтримати бізнес у кризовий період.

Україна активно залучає міжнародну фінансову допомогу. Лише у 2024 році країна отримала понад 50 млрд євро в межах інструменту Ukraine Facility, спрямованого на підтримку макрофінансової стабільності, реформ і відновлення інфраструктури. Важливу роль відіграють також Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, ЄБРР, уряди США, Японії, Канади та інших країн-партнерів. Ці ресурси допомагають утримувати фінансову систему, забезпечувати соціальні виплати та модернізувати критичну інфраструктуру [1-4].

В умовах війни формується нова модель співпраці між державою, бізнесом і міжнародними організаціями. Значна увага приділяється розвитку енергетичної незалежності, збільшенню виробництва відновлюваної енергії та цифровізації економіки. Українські компанії беруть участь у європейських грантових програмах, зокрема Horizon Europe, Digital Europe, які відкривають нові можливості для інновацій і технологічного розвитку.

Після завершення війни першочерговим завданням стане післявоєнне відновлення економіки. Згідно з оцінками Світового банку, на відбудову України потрібно понад 486 млрд доларів США. Пріоритетними напрямками є відновлення житла, енергетики, транспорту, освіти, охорони здоров'я, а також створення нових робочих місць. Одним із ключових механізмів стане залучення приватних іноземних інвестицій, для чого вже створюються гарантії та страхові інструменти від політичних ризиків (через MIGA, DFC, ЄБРР) [1-6].

У цьому контексті важливо забезпечити прозорість, верховенство права та антикорупційні реформи, адже саме вони визначають рівень довіри міжнародних партнерів і готовність бізнесу вкладати кошти в українську економіку.

Міжнародні економічні відносини України за умов війни стали життєво важливими для виживання держави та економіки. Підтримка з боку міжнародної спільноти, гранти, стратегічні угоди та нові форми співпраці дозволили стримувати падіння економіки та забезпечувати соціальну стабільність.

У післявоєнний період ключовим є перехід від виживання до розвитку: відновлення інфраструктури, впровадження реформ, залучення інвестицій, інтеграція у світову економіку на вигідних умовах. Для успішного відновлення Україні потрібно: забезпечити прозорість і ефективність державного управління, сформувати сприятливий правовий та економічний клімат для бізнесу, врахувати міжнародний досвід реконструкції, використовувати можливості, які відкриваються через інтеграційні процеси з ЄС та іншими міжнародними партнерами.

Список використаних джерел

4. Міністерство економіки України. Зовнішня торгівля України у 2024 році. URL: <https://www.me.gov.ua>.
5. Європейська Комісія. Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://commission.europa.eu>.
6. Світовий банк. Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. – Washington, 2024.
7. IMF Country Report No. 24/102: Ukraine. – International Monetary Fund, 2024.
8. Офіс з європейської та євроатлантичної інтеграції. Основні результати співпраці Україна – ЄС, 2024. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua>.
9. Титаренко Л.М. Соціально відповідальні глобальні компанії в умовах воєнного стану /Л.М. Титаренко, І.В.Левченко, Ю.А.Кисельова, Д.О.Кудряшова // Ефективна економіка. – 2022.- № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.40>

Сидоренко Каріна Олександрівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка».

ПІДГОТОВКА ТА УКЛАДАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО КОНТРАКТУ НА ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Експорт сільськогосподарської техніки – це не лише рух товару через кордон, а і керована послідовність рішень про ринок, продукт, ціну, логістику, платежі, правові застереження і ризики. Для будь-якого підприємства підготовка та укладання контракту дозволяє перетворити ринкові тренди на стає валютне надходження, захистити маржу й мінімізувати юридичну невизначеність. Проведемо дослідження особливостей підготовки зовнішньоекономічного контракту (ЗЕД-контракту) на експорт агротехніки.

Аналіз факторів впливу на виробництво агротехніки свідчить: ключові рушії – економічні умови, технологічний прогрес, конкуренція, соціокультурні й кліматичні тренди – мають значний позитивний ефект і відображаються стабільною, помірно активною динамікою ринку. Політико-регуляторний блок перебуває на стадії активної адаптації, а ринки сировини залишаються нейтральним, але «чутливим» чинником. Це створює вікно можливостей для експорту інноваційної техніки з вищою доданою вартістю, зокрема техніки точного землеробства.

У 2019–2021 рр. світова торгівля технікою зростала, у 2022 р. зазнала корекції, а в 2023 р. – відновилася помірними темпами. Для експортера це сигнал до обережної експансії з акцентом на прорахунок логістики, валютних коливань і строків виконання. Український ринок, у свою чергу, демонструє високу імпортозалежність за ключовими групами (особливо трактори та збиральна техніка) [1].

Базовий «портрет» виробу (на прикладі трактора) – потужність 100 кВт, продуктивність 200 од./год, витрата пального 15 л/год, строк служби 10 років, гарантія 2 роки, ступінь автоматизації 80% – підказує, що Компанія має позиціонувати продукт у середньо-високому технологічному сегменті. Індекс технічних параметрів 0,9411 та економічний індекс 0,95 відображають конкурентоспроможність і відповідність стандартам – важливі аргументи для розділів «Якість», «Гарантії» і «Відповідність» у контракті [1].

Сегментація попиту: великі агрохолдинги потребують високопродуктивної техніки та комплексних сервісів; малі фермери – моделей початкового та середнього рівня, часто з фінансуванням (кредит/лізинг) чи б/в сегментом.

Технологічна компонента: попит швидко зміщується до рішень точного землеробства (GPS, датчики, інтеграція з ПЗ). Це диктує включення в контракт положень про програмне забезпечення, оновлення ПЗ/прошивок, ліцензування й кібербезпеку.

Цінова динаміка: на 2024 р. фіксується типове підвищення цін на 5–7% р/р через інфляцію, подорожчання матеріалів та іноземних компонентів. Контракт має передбачати цінову формулу про перегляд у разі нетипових коливань (валюта, фрахт, мито) [2, с. 130].

Регуляторика та подвійне призначення: на тлі воєнної реальності й посилених контролів необхідні чіткі застереження щодо кінцевого використання, заборонених реекспортів, санкційних комплаєнс-клауза.

Структура експортного контракту на постачання сільськогосподарської техніки має комплексний характер і поєднує як комерційні, так і юридичні інструменти захисту інтересів сторін. Вона починається з преамбули, де чітко визначаються сторони та ключові терміни, що дозволяє уникнути подвійного тлумачення положень. Далі формується предмет договору – конкретна техніка, комплектація, програмне забезпечення та супровідні послуги, які фіксуються у додатках і технічній специфікації.

Окрему вагу мають розділи щодо якості та відповідності продукції міжнародним стандартам, умов поставки за Incoterms 2020, механізмів платежів та валютних застережень. Контракт передбачає різні форми фінансових гарантій – від документарного акредитива до страхування кредитних ризиків. Важливими є також положення про гарантію, сервіс, форс-мажор та санкційний комплаєнс, які створюють правовий захист від непередбачених обставин.

Отже, підготовка та укладання зовнішньоекономічного контракту на експорт сільськогосподарської техніки є багаторівневим процесом, що поєднує стратегічний аналіз ринку, фінансові розрахунки, логістичне планування та юридичний захист. Застосування поетапної дорожньої карти дозволяє структурувати процес – від вибору цільового ринку до організації післяпродажного сервісу. Грамотно побудований контракт, що враховує якість продукції, валютні ризики, Incoterms 2020, санкційний комплаєнс, гарантії та арбітраж, стає не лише юридичним документом, а й інструментом управління ризиками.

Список використаних джерел

1. Аналіз ринку сільськогосподарської техніки в умовах повномасштабної війни. Дія-Бізнес 2025. URL: <https://business.diia.gov.ua/analytics/research/Analysis-of-the-agricultural-machinery-market-in-conditions-war> (дата звернення: 09.10.2025)
2. Сментина Н. Інструменти державного регулювання експорту в умовах воєнного стану. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2024. Т. 326. №. 1. С. 128-134.

Сокол Марія Володимирівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення завдало безпрецедентної шкоди економіці України. За оцінками Світового банку (у рамках Четвертої оцінки збитків та потреб – RDNA4), для відновлення та реконструкції протягом наступного десятиліття знадобиться понад \$524 мільярди [1]. Ця приголомшлива вартість, у поєднанні з безперервним руйнуванням інфраструктури та скороченням внутрішньої бази доходів, робить суто самостійне відновлення неможливим. У короткостроковій перспективі міжнародна допомога слугує якорем фінансового виживання, запобігаючи макроекономічному колапсу. Велика бюджетна підтримка від партнерів є критичною для покриття значного дефіциту бюджету України. Це включає зобов'язання Європейського Союзу до EUR 50 мільярдів на 2024–2027 роки через Механізм підтримки України (Ukraine Facility) [2] та підтримку від Міжнародного валютного фонду (МВФ) через його Програму розширеного фінансування (EFF).

Ці кошти спрямовуються на підтримку основних державних функцій: виплату пенсій, заробітних плат державним службовцям, а також на надання соціальної підтримки мільйонам внутрішньо переміщених осіб та ветеранів. Крім того, Світовий банк через Проєкт «Державні витрати для підтримки адміністративної спроможності в Україні» (PEACE) [1], ретроактивно відшкодовує уряду перевірені витрати, а фінансові вливання допомагають Національному банку України (НБУ) підтримувати макрофінансову стабільність та захищати валютні резерви.

Довгострокове відновлення передбачає не лише заміну зруйнованого, а й модернізацію економіки за принципом "відбудови краще, ніж було", узгоджуючи її зі стандартами ЄС. Це вимагає мобілізації державних коштів та приватного капіталу, який має покрити приблизно одну третину [1] потреб у реконструкції.

Міжнародні партнери надають великомасштабне пільгове фінансування для ремонту критичної інфраструктури (енергетика, житло, транспорт). Трастовий фонд Світового банку з питань допомоги, відновлення, реконструкції та реформ в Україні (URTF) підтримує цільові проєкти, зокрема ремонт житла (HOPE), розвиток сільського господарства (ARISE) та освіти (LEARN) [3].

Ключовим стратегічним напрямком є зниження ризиків для приватних інвесторів через гарантії та змішане фінансування. Ці механізми, надані через такі ініціативи, як Інвестиційна рамка для України (UIF) [2], є необхідним щитом. Важливим кроком стало нещодавнє зобов'язання G7 надати \$50

мільярдів кредитів, які будуть фінансуватися за рахунок відсотків, згенерованих із знерухомлених російських суверенних активів.

Міжнародна підтримка виходить за межі грошових переказів і нерозривно пов'язана з інституційною трансформацією, необхідною для майбутнього України як члена ЄС. Умовність, згідно з якою допомога прив'язана до вимірюваних реформ, є ключовим рушієм покращення внутрішнього управління.

Програми МВФ та Механізм підтримки України від ЄС вимагають просування ключових реформ у сферах верховенства права, посилення антикорупційних інституцій (таких як НАБУ) [3, 4] та підвищення прозорості управління державними фінансами (УДФ). Технічна допомога підтримує нарощування потенціалу та гармонізацію законодавства з *acquis communautaire* (правовою системою ЄС).

Роль міжнародної підтримки в економічному відновленні України є екзистенційною. Вона забезпечує фінансову основу для негайної функціональності держави, каталітичний капітал для модернізації зруйнованої інфраструктури та якір для інституційних реформ, необхідних для вступу до ЄС. Стійкий успіх залежить від послідовної доставки обіцяних коштів партнерами та непохитної прихильності України до впровадження обумовлених реформ у сфері управління та боротьби з корупцією. Лише завдяки цьому міцному та стратегічному партнерству Україна зможе перейти від режиму виживання до побудови процвітаючої європейської економіки.

Список використаних джерел

1. World Bank Group Support to Ukraine / Ukraine Overview: Development News, Research, Data. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview> . (дата звернення: 08.10.2025).
2. Recovery and reconstruction of Ukraine - European Commission / Ukraine Facility Plan. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/recovery-and-reconstruction-ukraine_en . (дата звернення: 08.10.2025).
3. Ukraine: Third Review of the Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility. (IMF Staff Report). URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/1UKREA2024001.pdf> (дата звернення: 08.10.2025).
4. Levchenko I., Buriak A. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2024. № 1. Том 1. С. 7 – 12. [https://doi.org/10.60022/1\(1\)-1SD](https://doi.org/10.60022/1(1)-1SD). (дата звернення: 08.10.2025).

Сторчова Вікторія Артемівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Під поняттям глобалізації матимемо на увазі процес трансформації світового господарства в єдиний економічний, політичний, інформаційний, соціальний, фінансовий простір внаслідок прискорення і інтенсифікації взаємовідносин між країнами. Глобалізація має як позитивні (наприклад, зростання кількості робочих місць, удосконалення технічних засобів виробництва, зростання рівня життя населення загалом), так і негативні наслідки. Виділимо наступні негативні наслідки: необхідність підтримки постійних темпів економічного зростання, яке вимірюється зростанням ВВП, що, на нашу думку, має значні недоліки; нерівність розподілу доходів; надмірне споживання; негативний вплив на навколишнє середовище.

Сучасний етап розвитку глобалізаційних процесів характеризується зростанням обсягів виробництва. Під «збільшенням обсягу виробленої продукції» найбільш правильно було б вважати економічне зростання – один з найголовніших термінів, який використовується у побудові політики будь-якої країни, неважливо на якій стадії економічного розвитку вона знаходиться зараз. Оскільки метою статті є висвітлення проблематики сучасного стану світової економіки в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів, а однією з характерних рис глобалізації є безпосередньо економічне зростання, актуальним постає питання доцільності тих темпів економічного зростання в розвинених країнах, які характерні їм зараз. Чи настільки воно важливе в контексті інтенсивності сучасної глобалізації та її негативних проявів, і чи можливо вибудувати таку державну політику, основною метою якої не буде постійне збільшення ВВП в майбутній перспективі? ВВП як показник виміру добробуту країни: негативні наслідки зростання та недоцільність сучасного використання. Для вимірювання економічного зростання використовують такі показники, як: збільшення обсягів ВВП за обраний період часу, збільшення обсягу ВВП на особу та збільшення обсягу ВВП на одного зайнятого.

Цікавим є той факт, що навіть приріст у кілька мільярдів людей в країнах з низьким рівнем доходу залишив би глобальний викид вуглекислого газу майже без змін в той час, як збільшення кількості населення країн з високим рівнем доходу хоча б на 1 мільярд призведе до збільшення CO₂ в повітрі майже на третину [2]. Методами вирішення проблеми негативного впливу економічного зростання на навколишнє середовище в розвинених країнах

можуть бути: – впровадження ефективної державної політики, яка відповідає екологічним потребам країн і вдало імplementована у національну нормативну базу; – нові перспективи виробництва: виробляти продукцію, яка в процесі використання не несе негативного впливу на загальний екологічний стан; – виробництво електроенергії «екологічно чистим» способом; – методи транспортування, які або не забруднюють повітря або забруднюють його меншими темпами, ніж зараз: збільшення кількості велосипедних доріжок, перевага громадському транспорті, який вміщує більшу кількість людей; один з найдієвіших методів – скоротити обсяги виробництва, а разом з ними, і обсяги економічного зростання.

Разом з посиленням глобалізаційних процесів збільшуються і потреби людства. Виникає певна суперечність, адже людські потреби мають властивість збільшуватись до нескінченності в той час, як ресурси нашої планети лише меншають, що значно порушує баланс. За умови глобалізаційних процесів часто причинами цього є прискорення міжнародної торгівлі та зростання обсягів виробництва, а разом з ним і швидке зростання потреб споживачів. Крім того, до основних причин важливо додати також і розвиток капіталізму, адже явище суспільного споживання є його логічним та неминучим наслідком. З точки зору маркетингу, суспільство масового споживання бере початок з «маркетингової революції», в ході якої задоволення та надмірна увага до потреб споживачів стали основною метою будь-якої компанії. В 2021 році до списку країн з найбільш нерівномірним рівнем розподілу доходів увійшли саме розвинені країни: Японія, Ізраїль, Корея, Латвія, Велика Британія, Литва, США, Туреччина, Мексика, Чилі. Для подолання всіх цих проблем потрібно зрозуміти, що на сучасному етапі розвитку питання формулювання політики економічного зростання в розвинених країнах є нагальною потребою. Необхідне помірне зростання, яке використовує мінімум природних ресурсів. Для цього потрібен перегляд політичних та соціальних пріоритетів економічно розвинутих країн. Найбільш популярними концепціями економічного зростання в XXI столітті є: «зелене зростання» (а поруч з ним і «блакитне зростання»), концепція нульового та від’ємного росту, сталий розвиток. Кожна з них має свої плюси й мінуси, говорити про пріоритети у виборі тієї чи іншої концепції поки зарано. Проте, все більше стає зрозуміло, що проблема заміни моделі економічного зростання вже назріла.

Список використаних джерел

1. Герасименко А.Г. Місце України у глобальній економіці: сучасний стан та перспективи. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. 4 (78). С.45-50.
2. Our World in Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ourworldindata.org/>

**Хамед Абд Алла Адель Сайед Абделькарім,
Ходатенко Данило Олегович,
Азаров Артем Владиславович**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА У ВІДНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАД В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ МІНІСТЕРСТВА РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ У 2024 РОЦІ

Унаслідок повномасштабної агресії Російської Федерації проти України значна частина інфраструктури, житлового фонду та об'єктів соціальної сфери зазнала руйнувань. У відповідь на ці виклики державна політика зосередилася на консолідації внутрішніх і зовнішніх ресурсів з метою ефективного відновлення країни. У 2024 році Міністерство розвитку громад та територій України виступило ключовим координатором процесів мобілізації міжнародної фінансової та технічної допомоги. Стратегічна мета полягала в забезпеченні довгострокової спроможності громад до сталого розвитку та функціонування критичної інфраструктури.

Упродовж 2024 року вдалося залучити понад 1 млрд 115 млн доларів США міжнародної підтримки. Міністерство забезпечило системну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями, донорами та урядами країн-партнерів. Кожен з проєктів, реалізованих у партнерстві, пройшов перегляд, актуалізацію статусу, отримав план реалізації та координується на рівні уряду.

Пріоритетними напрямками міжнародної підтримки стали сфери теплозабезпечення, транспортної та критичної інфраструктури, житлового сектору, громадського транспорту та енергоефективності. Завдяки партнерам було поставлено 228 газопоршневих когенераційних установок (228 МВт) і 151 блочно-модульну котельню (375 МВт), що дозволяє забезпечити теплом близько 120 тисяч домогосподарств. У 2025 році планується постачання ще 650 когенераційних установок (1100 МВт) і 400 блочно-модульних котелень (800 МВт), що стане важливим кроком до енергетичної автономії громад.

У межах критичної інфраструктури здійснено заміну та модернізацію тепломереж, побудовано когенераційні установки, встановлено понад 1000 індивідуальних теплових пунктів. Проєкти, реалізовані Світовим банком, охопили 7 громад та забезпечили доступ до якісних послуг для понад 226 тисяч осіб. Продовжено впровадження Проєкту розвитку міської інфраструктури – 2 в 11 громадах на суму понад 326 млн доларів США. ЄІБ підтримав термомодернізацію громадських будівель у 87 громадах (близько 94 млн доларів США), а також профінансував понад 150 проєктів з відновлення соціальної інфраструктури на 50 млн євро.

У секторі житла за програмою HOPE від Світового банку понад 70 тисяч сімей отримали кошти на ремонт пошкодженого житла (224,5 млн доларів США). Ще майже 3 тисячі сімей скористалися компенсацією за знищене житло в рамках програми HOME від Банку розвитку Ради Європи (110 млн доларів США).

Міжнародна підтримка також охопила сферу громадського транспорту. Укладено угоди на постачання автобусів, трамваїв і тролейбусів у кількох містах України, зокрема Миколаєві, Києві, Івано-Франківську, Одесі та Львові.

У 2024 році розпочато пілотну імплементацію реформи управління публічними інвестиціями через створення Єдиного портфеля проєктів (Single Project Pipeline — SPP) на базі цифрової екосистеми DREAM. У портфель увійшло 787 проєктів, які пройшли оцінку та верифікацію. Понад 200 млрд грн передбачено у Державному бюджеті України на 2025 рік на реалізацію найбільш пріоритетних ініціатив. Очікується перехід від пілотної фази до запровадження повноцінного стратегічного підходу з формуванням методологічної бази.

У 2024 році запущено Українську платформу донорів — новий формат координації зусиль міжнародних партнерів, міністерств та уповноважених органів з відновлення. Платформа виконує функцію “єдиного вікна” для обміну інформацією про потреби громад та забезпечення прозорості процесів відбудови. Наступне засідання Керівного комітету платформи заплановано на січень 2025 року.

Міністерство розвитку громад та територій визначене виконавцем або співвиконавцем 28 індикаторів у межах Плану України (Ukraine Facility Plan). У 2024 році було виконано 5 індикаторів, ще 8 заплановано на 2025 рік. Основні сфери відповідальності охоплюють житлову політику, децентралізацію, енергетику, транспорт, управління державними фінансами та бізнес-середовище. Результати виконання цих індикаторів мають ключове значення для отримання фінансової підтримки від Європейського Союзу.

Подальший розвиток залежить від інституалізації підходів, посилення методологічної бази, цифровізації процесів та дотримання зобов’язань у межах Ukraine Facility Plan. Консолідація зусиль міжнародних партнерів, органів влади та громад забезпечить ефективну трансформацію післявоєнної України в напрямку сталого розвитку та європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Співпраця з міжнародними партнерами, фінансовими організаціями, донорами у 2024: ключові результати та плани. URL: <https://mtu.gov.ua/news/36294.html?PrintVersion> .

Цибулько Марія Павлівна
Національний університет «Полтавська Політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕД УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) — це різноманітні зв'язки між підприємствами України та іншими країнами. Ці зв'язки включають усе: виробництво, торгівлю, фінанси, інвестиції, науку та технології. Вони здійснюються за правилами, які забезпечують рівність, взаємну вигоду та дотримання міжнародного права. Основа правил — закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» з 1991 року та міжнародні угоди, на які Україна підписала [2]. Для України, яка перебуває на важливому етапі змін, війни та відновлення, ЗЕД має особливий вплив як засіб стабілізації економіки та співробітництва з іншими країнами [3].

Під час сучасних подій розвиток зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств впливає на багато факторів: воєнна ситуація, глобальна економічна нерівність та поступове включення України до Європейського Союзу [2].

Війна Росії проти України вплинула на багато аспектів. Підприємства зруйновані або не працюють. Транспорт зазнав серйозних збитків, а морські порти частково переглянуті. З цього випливає, що українські логістичні маршрути переорієнтовані на сухопутні шляхи через країни ЄС [3].

Головним напрямком зараз є зміна мережі для зовнішньоекономічної діяльності. Протягом 2014 року більшість експорту була спрямована у країни СНД. Сьогодні більше 60% вивозиться до країн ЄС — Польщі, Німеччини, Румунії, Нідерландів [1]. Україна посилює співпрацю з Туреччиною, Китаєм, країнами Близького Сходу та Північної Африки [3]. Важливою подією є встановлення безмитного режиму для українських товарів у ЄС та подальше виконання Угоди про асоціацію, в тому числі створення зони вільної торгівлі [3]. Це спрощує доступ українських товарів до європейського ринку, але вимагає від українських підприємств підвищення якості, безпеки та екологічних стандартів [2].

Особливим напрямком є зміна структури експорту. У минулому була висока частка сировини, а тепер зростає експорт готової агропромислової та харчової продукції, електроенергії, послуг у сфері ІТ [1]. Український сектор ІТ залишається одним з найбільш високоякісних у Європі, забезпечуючи стабільні доходи навіть під час війни [3]. Але імпорт залишається високим через необхідність у паливі, техніці, транспорті, ліках та військових товарах, що створює дефіцит у торговельному балансі [1].

Серед основних проблем зовнішньоекономічної діяльності — воєнні ризики, пошкодження інфраструктури, складність логістики, валютні обмеження та митні процедури [4]. Високі ризики вкладати гроші в Україну стримують прибуток іноземних капіталістів [3]. Також серйозною перешкодою для розвитку є невелика ефективність переробки сировини в Україні, що зменшує значення експорту [2].

Однак залишаються позитивні напрями. Україна впроваджує європейські стандарти, цифровізує митні процеси, розвиває електронну комерцію, отримує підтримку від своїх партнерів: фінансову, технічну й гуманітарну [3; 4]. Уряд і міжнародні банки створюють програми, щоб допомогти українському бізнесу [4]. Іншим важливим напрямком є вдосконалення «зеленого» експорту, енергетики, біометану, водневих технологій, а також промисловості з переробкою [3].

У майбутньому зовнішньоекономічна діяльність України буде розвиватися за рахунок більш глибокого включення до ЄС, відновлення морських портів, створення нових транспортних шляхів, участі в програмах ОЕСР та поступового зростання інвестиційної привабливості [3]. Прогнозується збільшення експорту високотехнологічних товарів та участь українських компаній у європейських фабричних ланцюгах [1].

Отже, особливості зовнішньоекономічної діяльності України сьогодні визначаються поєднанням кризових ситуацій та можливостей відновлення. Війна призвела до серйозних обмежень, але одночасно сприяла перенаправленню економіки у напрямку Європи, збільшила її гнучкість та здатність адаптуватися [3]. Основна стратегічна задача — зміцнення здатності країни експортувати товари, розвиток новітніх галузей, узгодження законодавства з європейськими стандартами та створення позитивного образу України для інвесторів у світі [2; 3].

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. *Зовнішня торгівля товарами та послугами України у 2023–2025 рр.* – URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Гальчинський А. С., Геєць В. М., Єрмоленко А. В. *Міжнародна економіка.* — Київ: Центр учбової літератури, 2022.
3. Міністерство економіки України. *Офіційні аналітичні звіти та огляди стану зовнішньої торгівлі України (2023–2025 рр.)* – URL: <https://www.me.gov.ua>
4. Національний банк України. *Щоквартальний інфляційний звіт, статистика платіжного балансу та зовнішньої торгівлі* – URL: <https://bank.gov.ua>

СЕКЦІЯ 2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

УДК 159.9

Пархоменко Наталія Миколаївна

доктор економічних наук, доцент

Головний науковий консультант Головного науково-експертного
управління Апарату Верховної Ради України

Бакало Надія Віталіївна

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка» (м. Полтава, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ТУРИСТІВ У КРИЗОВИХ ТА ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Психологічний супровід туристів у кризових та екстремальних умовах розглядається як цілеспрямована та системна діяльність, спрямована на підтримку осіб, що перебувають у стані стресу, з метою їхньої адаптації до несприятливих обставин, стабілізації емоційного стану та мінімізації впливу травмуючих факторів. Цей процес охоплює надання першої психологічної допомоги, кризове консультування й комплекс реабілітаційних заходів, що дозволяють зберегти психічне здоров'я туристів та забезпечити безпечне подолання складних ситуацій.

Основна мета психологічного супроводу полягає у рис. 1.:

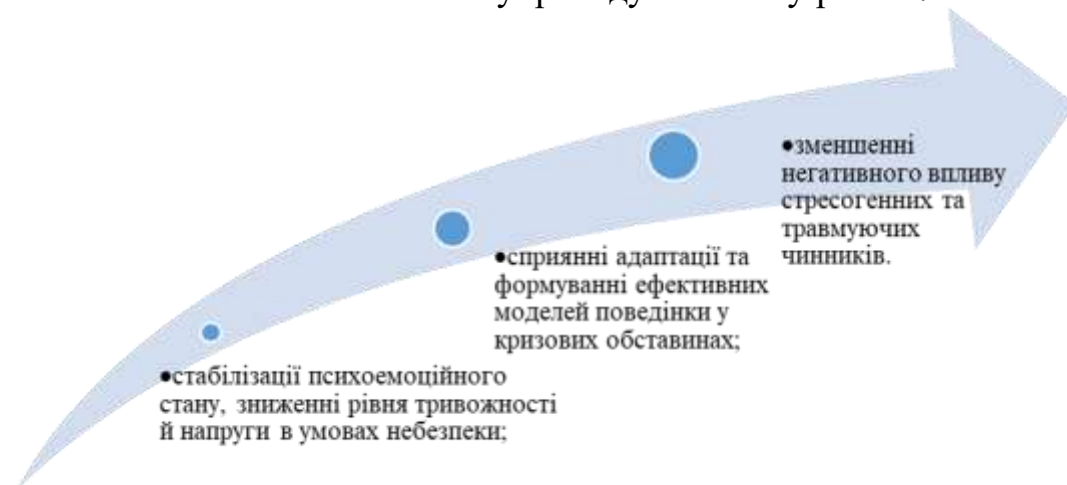

Рис. 1. Мета психологічного супроводу

Ключові завдання психологічного супроводу включають:

- надання невідкладної психологічної допомоги з метою зниження гострих емоційних переживань;
- забезпечення інформаційної підтримки для подолання невизначеності та зменшення почуття страху;

- проведення психологічного консультування, що сприяє усвідомленню ситуації та пошуку шляхів її подолання;
- організацію реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення нормального рівня функціонування після кризового досвіду.

Специфіка роботи психолога в екстремальних ситуаціях визначається:

- короткотерміновим характером втручання, орієнтованим на інтенсивну допомогу у критичний період;
- високим рівнем інтенсивності роботи з особами, які зазнали значних стресових впливів;
- необхідністю системного підходу, що поєднує клінічні, консультативні та реабілітаційні аспекти.

Психологічний туризм набирає популярність в Україні за рахунок різноманітних природних, культурних та духовних ресурсів країни. Багато локацій пропонують ідеальні умови для відновлення психічного здоров'я, забезпечення психологічного благополуччя шляхом занурення в природу та проведення спеціальних тренінгів. Деякі місця, відомі своїми енергетичними властивостями, сприймаються як «місця сили».

До функціональних завдань психологічної консультації належить також підготовка туриста до специфічних умов майбутньої подорожі. Вона передбачає: сприяння у вивченні основного маршруту та його альтернативних варіантів, складанні оптимального графіка пересування, виборі необхідного спорядження та продуктів харчування, визначенні технічних засобів і прийомів для подолання можливих природних перешкод [1]. Важливим аспектом є розробка тактики дій в умовах аварійної ситуації, організація і проведення заходів з охорони довкілля, пам'яток історії та культури, а також реалізація інших форм суспільно корисної діяльності. Окреме місце займають профілактичні заходи, спрямовані на попередження нещасних випадків і травматизму під час подорожі.

Список використаних джерел

1. Мовчан В.П. Психологічна консультація в організації туристсько-краєзнавчої роботи «Молодий вчений». № 4.2 (56.2). квітень, 2018 р. С. 20-24.
2. Чучко В. О. Психологічний туризм як стратегічний напрямок розвитку внутрішнього туризму в Україні в умовах війни. Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя :Запорізька політехніка, 2022. С. 428–431.
3. Бакало Н.В, Тарасенко О.І, Психологія роботи з “важкими” клієнтами у сфері туризму /матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 05 червня 2025 р. – Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. – 387 с
4. Психологія управління в туризмі: підручник [для здобувачів вищої освіти спеціальності 242 Туризм]. Кривий Ріг, 2025. 500 с.

Бакало Надія Віталіївна

кандидат економічних наук, доцент

Тарасенко Ольга Ігорівна

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МУЗЕЇ ЯК ПРОСТІР КУЛЬТУРНОЇ СТІЙКОСТІ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Музеї посідають провідне місце у системі збереження та репрезентації культурної спадщини, виконуючи функції збереження артефактів, популяризації знань та формування культурної ідентичності. Вони забезпечують освітню, просвітницьку та комунікативну взаємодію, сприяючи осмисленню не лише національної, а й світової культурної спадщини, охоплюючи різні історичні періоди та цивілізаційні етапи. Як інституції соціокультурної сфери, музеї виконують роль інтеграторів суспільного досвіду, об'єднуючи покоління через механізми культурної трансмісії, збереження духовних цінностей та формування патріотичної свідомості. Водночас їхня діяльність характеризується підвищеною вразливістю до зовнішніх загроз: збройні конфлікти, війни та соціальні потрясіння можуть мати руйнівний вплив на музейні колекції та інфраструктуру, ставлячи під питання не лише їхню цілісність, а й подальше функціонування.

З перших днів повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України значних втрат зазнають і музеї. Постійні обстріли Харкова, Одеси, Миколаївщини, Дніпропетровщини, Херсонщини та інших територій у наступні місяці війни продовжують завдавати великі збитки і музейним фондам цих та інших регіонів України. Загроза рухомим культурним цінностям музейних фондів особливо посилюється на тих територіях, де точаться активні бойові дії. Лише частково експонати вдається зберегти [1].

У період воєнних конфліктів музеї постають не лише як охоронці культурних цінностей, а й як осередки колективної пам'яті, духовної стійкості та національної ідентичності. Вони здатні виконувати адаптаційну, комунікативну й освітню функції, підтримуючи культурну безперервність навіть у кризових умовах. Дослідження цієї проблематики дозволяє проаналізувати, як музейні інституції забезпечують збереження спадщини, формують простір для осмислення історичного досвіду та сприяють консолідації суспільства.

Музеї в умовах війни відіграють стратегічно важливу роль у збереженні та трансляції культурної спадщини, виступаючи одним із ключових чинників культурної стійкості суспільства. Вони виконують не лише традиційні функції охорони, збереження й репрезентації артефактів, але й стають простором колективної пам'яті, місцем консолідації громади та формування національної ідентичності.

Війна створює безпосередні загрози для матеріальних і нематеріальних культурних цінностей: пошкодження чи знищення музейних колекцій, втрата історичних будівель, вимушена евакуація фондів. У цих умовах музеї трансформують свою діяльність, впроваджуючи стратегії цифровізації, дистанційної комунікації та мобільних експозицій. Такі практики сприяють підтриманню доступу до культурних ресурсів навіть за умов фізичної небезпеки.

Соціокультурна функція музеїв у період війни проявляється у здатності формувати відчуття спадкоємності та єдності. Вони забезпечують символічний простір опору, сприяють відновленню психологічної рівноваги та підтримці духовних орієнтирів суспільства. У цьому сенсі музеї виступають не лише охоронцями спадщини, а й активними агентами культурної стійкості, що здатні адаптуватися до кризових умов та забезпечувати культурну тяглість навіть у часи руйнівних викликів.

Паралельно за участі міжнародних організацій та експертного середовища було реалізовано низку заходів, спрямованих на захист культурних пам'яток і музейних фондів. Значну матеріальну допомогу у вигляді необхідних ресурсів для збереження об'єктів спадщини надали Франція, Нідерланди та Італія. У Польщі з цією метою було створено Комітет допомоги та підтримки українських музеїв. Скандинавський музей у Стокгольмі заснував спеціальну Фундацію для фінансування ініціатив, спрямованих на підтримку Національного музею історії України в Києві. Окремо варто відзначити проєкт **«Збережемо українську культурну спадщину онлайн» (SUCHO)**, який об'єднав понад тисячу бібліотекарів, архівістів, дослідників і програмістів задля цифрового збереження української культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Кузнецова, Л. (2023). Музеї України в умовах російської збройної агресії. *Питання культурології*, (42), 182–194. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293774>
2. Бакало Н.В. Асауленко Д.О. Історія розвитку музеїв як перспективної складової індустрії гостинності //74-а наукова конференція професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету на базі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», у період з 25 квітня по 21 травня 2022 року
3. Бакало Н. В., Самойленко С.О., Мірошніченко В.В. Музеї під час війни / / II Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції *«Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій»* 06 червня 2024 року Полтава. 2024.

Вождаснко Валентина Володимирівна,
начальник відділу інновацій та розвитку Полтавської ТПП, заслужений
працівник культури України

КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ

Культурні традиції у міжнародному туризмі – це залучення туристів до ознайомлення з культурою, побутом, історією та традиціями інших країн через відвідування пам'яток, фестивалів, мистецтва, а також взаємодію з місцевою спільнотою. Цей вид туризму включає пізнавальні, мистецькі, фольклорні та кулінарні елементи, сприяє розвитку місцевої інфраструктури, підприємництва та збереженню культурної спадщини [1].

Туризм розглядається як форма міжнародної діяльності, оскільки передбачає взаємодію кількох країн, кожна з яких має власну національну культуру. Саме національна культура відображає рівень розвитку суспільства та виступає системою норм і цінностей, що вирізняє одне суспільство від іншого, забезпечуючи його інтеграцію та самобутність. Унікальність культурної спадщини кожного народу формує неповторний туристичний ресурс, який потребує ефективного просування та раціонального використання.

Туризм надає мільйонам людей щороку можливість безпосередньо знайомитися з культурними надбаннями різних народів – архітектурою, національною кухнею, мистецтвом, традиціями, побутом і мовою. Такий досвід сприяє розвитку міжкультурної толерантності, взаєморозуміння та емпатії між представниками різних країн. Наприклад, подорож до Індії дозволяє туристу не лише побачити велич Тадж-Махалу, а й зануритися в цінності індуїзму, відчувати релігійну багатоманітність і пізнати життєву філософію місцевого населення. Безпосередній досвід подорожей формує значно глибше сприйняття культури країни, ніж будь-які інформаційні або рекламні кампанії.

Сучасний туризм дедалі більше орієнтується на культурно-пізнавальні аспекти, що сприяє розвитку внутрішнього ринку й підвищує міжнародну привабливість країни. В Україні культурна спадщина виступає потужним чинником не лише у збереженні національної ідентичності, але й у стимулюванні економічного зростання регіонів [2].

Роль культурної спадщини у міжнародному туризмі є визначальною. Завдяки участі України у міжнародних культурних ініціативах, фестивалях та ярмарках країна стає більш впізнаваною на світовій арені [3].

Зокрема, такі напрями, як етнотуризм і гастрономічний туризм, приваблюють іноземних туристів, зацікавлених в автентичному досвіді. Наприклад, фестивалі борщу, вишиванки чи гончарного мистецтва стають

інструментами культурної дипломатії, сприяючи формуванню позитивного туристичного бренду України.

Інвестиції у реставрацію пам'яток архітектури та розвиток туристичної інфраструктури не лише зберігають історичну цінність, а й забезпечують довгостроковий економічний ефект для регіонів. Такі об'єкти, як замки Закарпаття, Софійський собор у Києві, Кам'янець-Подільська фортеця, стають основою для створення тематичних маршрутів, що приваблюють як внутрішніх, так і міжнародних туристів.

Незважаючи на значний потенціал, розвиток культурного туризму в Україні стикається з низкою викликів:

військові дії на сході країни,
обмежене фінансування культурних об'єктів,
недостатня промоція на міжнародному рівні.

Водночас навіть за цих умов культурна спадщина залишається важливим ресурсом для підтримки національної економіки. Використання інноваційних підходів – цифровізація туристичних маршрутів, створення віртуальних музеїв, впровадження інтерактивних турів – може стати каталізатором сталого розвитку галузі [4].

Культурна спадщина України є потужним інструментом для формування позитивного іміджу держави та розвитку туристичної галузі. Її збереження, популяризація та ефективне використання сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародному туристичному ринку.

Подальший розвиток культурного туризму повинен базуватися на партнерстві держави, місцевих громад і бізнесу, з акцентом на сталий розвиток та інноваційні технології управління туристичними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Грабинський, І., Герлах, І., & Українець, Л. (2023). Значення параметрів культури для розвитку міжнародного туризму країни. *Економіка та суспільство*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-61>
2. Державне агентство розвитку туризму України. *Стратегія розвитку туризму та курортів України до 2030 року*. – Київ, 2021.
3. UNWTO. *Cultural Tourism and Sustainable Development*. – Madrid, 2022.
4. Гончаренко Л. М. *Інноваційні підходи до розвитку культурного туризму в Україні*. Харків: ХНУ, 2023.
5. Бакало Н.В., Маховка В.М. "Problems and perspective of developing insurance in the international tourism business" у журналі "*Управління розвитком*", Том 23, № 3, 2024 р., с. 8-19.

Гурова Дар'я Дмитрівна
кандидат географічних наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

ТУРИЗМ СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНИ

Туристичний потенціал України є значним завдяки багатим природним, культурним та історичним ресурсам, включаючи можливості для екологічного та темного туризму. Однак війна та існуючі системні проблеми наразі перешкоджають її розвитку. Перспективи на майбутнє залежать від подолання таких викликів, як покращення інфраструктури, створення інноваційних туристичних продуктів, таких як внутрішній, сільський та гастрономічний досвід, впровадження цифрових інструментів та просування України як безпечного та привабливого глобального бренду, як зазначено Державним агентством з розвитку туризму.

Значний потенціал: Україна має багату природну красу та глибоку культурну спадщину, що створює міцну основу для різних видів туризму. Триваюча війна серйозно вплинула на туристичний сектор, призвівши до катастрофічного краху ринку гостинності та значної фізичної шкоди культурним пам'яткам.

До 2014 року Україна щорічно приваблювала понад 20 мільйонів іноземних туристів, а пік припав на 24,67 мільйона у 2013 році [1]. Однак кількість іноземних туристів значно зменшилася після анексії Криму та початку війни 2014 року, впавши приблизно до 12,7 мільйона, ця тенденція продовжилася і була ще більше посилена повномасштабним вторгненням 2022 року.

Згідно з офіційною статистикою Державної прикордонної служби України, у 2024 році державний кордон України перетнули понад 2,54 мільйона іноземців [2]. Ці дані охоплюють усі категорії візитів, включаючи туристичні, приватні, ділові, транзитні тощо.

Найпоширенішою метою є приватна поїздка (понад 2,48 мільйона візитів). Інші популярні цілі включають ділові поїздки, навчання, туризм та транзит. Варто також відзначити досить значну кількість відвідувань персоналом служби обслуговування транспортних засобів, включаючи водіїв вантажівок, екіпажів суден, пілотів тощо [3].

Як і раніше, левову частку відвідувачів становлять громадяни сусідніх країн (Молдови, Румунії, Польщі, Угорщини, Словаччини), але зростає і потік з інших країн (Ізраїлю, США, Німеччини, Туреччини та Великої Британії).

Розглянемо основні фактори, що впливають на візити іноземних громадян до України:

- територіальна близькість: сусідні країни, як правило, генерують найбільшу кількість відвідувань через легкість перетину кордону;
- особисті зв'язки та трудова міграція: значну частку приватних подорожей можна віднести до української діаспори та трудової міграції;
- міжнародні події та діяльність: протягом року відбувалися різноманітні конференції, виставки, спортивні та культурні заходи, які залучали учасників та гостей з-за кордону;
- регіональна ситуація: політичні та безпекові фактори впливають на загальну динаміку відвідувань – деякі країни можуть демонструвати незначне зниження туристичного потоку, інші ж, навпаки, стають більш активними.

Загалом, Молдова, Румунія та Польща входять до трійки лідерів за кількістю відвідувань, що логічно пояснюється їхньою географічною близькістю та тісними контактами. Ці дані свідчать про те, що Україна залишається популярним напрямком для приватних та ділових поїздок, а також міжнародного транзиту в регіоні.

Незважаючи на низький рівень офіційно заявленого туризму, Україна продовжує бути відкритою для відвідувачів, а глобальний інтерес до української культури, гастрономії, історичної спадщини та бізнес-можливостей зростає.

В якості основної стратегії після закінчення війни необхідно передбачити просування України як глобального туристичного бренду та безпечного місця призначення, як це пропонує Державне агентство з розвитку туризму [4]. Також необхідно розробляти та впроваджувати інноваційні туристичні продукти, такі як унікальні тури та враження, необхідні для залучення більшої кількості відвідувачів та отримання доходу. Подолання існуючих проблем у галузі, покращення якості послуг та інвестування в просування туризму мають вирішальне значення для успішного виходу на світовий ринок.

Список використаних джерел

1. Tourism statistics – participation in tourism. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title> (дата звернення: 22.09.2025).
2. Державна прикордонна служба України. URL : <https://dpsu.gov.ua/uk> (дата звернення: 22.09.2025).
3. How many foreigners visited Ukraine in 2024 and from which countries did they come most often? URL : <https://visitukraine.today/blog/5780/how-many-foreigners-visited-ukraine-in-2024-and-from-which-countries-did-they-come-most-often?srsId#how-a-foreigner-can-enter-ukraine-in-2025-rules-necessary-documents-and-convenient-routes> (дата звернення: 23.09.2025).
4. Державне агентство з розвитку туризму. URL : <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 23.09.2025).

Дідович Іван Іванович,
кандидат економічних наук, доцент
Кульчицька Евеліна Антоніївна
кандидат економічних наук, доцент
Маліновська Мирослава Володимирівна,
старший викладач
Національний лісотехнічний університет України Львів

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

Екотуризм — це особливий вид подорожей, який акцентує увагу на збереженні природи, сталому розвитку та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Він є невід’ємною частиною концепції сталого туризму, що включає збереження біорізноманіття, підтримку місцевих громад і екологічну освіту туристів.

Глобальний ринок екотуризму демонструє стрімке зростання. У 2024 році його оцінювали в 337,88 млрд USD, а до 2032 року прогнозується досягнення 998,20 млрд USD, із середньорічним темпом зростання 14,5% [1]. Європа залишається провідним регіоном із часткою 38,36% ринку [2], Північна Америка демонструє великий обсяг ринку, зокрема США — понад 56 млрд USD у 2025 році [2]. Найшвидше зростання спостерігається в Азійсько-Тихоокеанському регіоні завдяки розвитку інфраструктури та підвищенню доходів населення [3].

Популярність екотуризму зумовлена змінами у стилі життя та поведінці туристів. Зростає інтерес до самостійних подорожей, активного відпочинку на природі, кемпінгу, трекінгу, сафарі та спостереження за птахами. Туристи шукають автентичні досвіди, готові брати участь у проектах із охорони природи, що сприяє розвитку екологічної свідомості та відповідальної поведінки під час подорожей.

Інновації в туристичній інфраструктурі сприяють популяризації екотуризму. Будуються еко-готелі, кемпінги та екоподжі, створюються спеціальні стежки та тематичні маршрути, впроваджуються заходи з переробки відходів, енергоефективності та раціонального використання водних ресурсів. Цифровізація та соціальні мережі значно розширюють можливості маркетингу та просування екотуристичних напрямків, дозволяють туристам планувати

поїздки через цифрові платформи та обирати екологічно безпечні варіанти відпочинку.

Факторами зростання екотуризму є підвищення екологічної свідомості туристів, які стають більш обізнаними щодо свого впливу на навколишнє середовище та віддають перевагу сталому туризму. Підтримка урядів багатьох країн через освітні програми, маркетингові ініціативи та співпрацю з приватним сектором стимулює розвиток індустрії. Технологічний прогрес, зокрема електричні транспортні засоби та енергоефективні будівлі, робить сталий туризм більш доступним і комфортним.

Суттєвими рушійними силами розвитку ринку екотуризму є:

- зростання обізнаності споживачів щодо сталого розвитку - підвищення глобальної обізнаності щодо екологічних проблем, таких як зміна клімату та втрата біорізноманіття, стимулює попит на більш екологічно чисті варіанти подорожей та практики сталого туризму;

- урядова підтримка та політика - у всьому світі уряди впроваджують політику, що заохочує збереження природи, екологічно чисту інфраструктуру та туризм на базі громад, створюючи таким чином сприятливе середовище для розвитку екотуризму;

- технологічні інновації - впровадження, серед іншого, віртуальної реальності та екологічно чистого житла, а також мобільних додатків, що пропагують стале розвиток подорожей, покращує досвід екотуризму, одночасно сприяючи ціннісній екологічній та соціальній поведінці;

- збереження культурної спадщини та навколишнього середовища - зі зростанням інтересу до природних ландшафтів, дикої природи та місцевої культури туристи починають шукати місця, які зберігають ці цінності та створюють зростаючий ринок екотуризму;

- вплив соціальних мереж - Instagram та TikTok – провідні канали, що просувають напрямки екотуризму. Вони викликають хвилю інтересу до сталого розвитку завдяки візуально привабливому контенту та інфлюенсер-маркетингу;

- зміна уподобань у подорожах - молоде покоління, особливо міленіали та покоління Z, хоче подорожувати екологічно безпечно. Тому вони обирають туристичні враження з низьким впливом на довкілля, які підтримують збереження природи та залучення громади [4].

Водночас екотуризм стикається з проблемами, що обмежують його розвиток. Недостатня інфраструктура у віддалених регіонах, обмежена кількість якісних готелів, закладів харчування та сертифікованих гідів створюють бар'єри для туристів. Екотуризм є перспективним напрямом розвитку туристичної індустрії, що поєднує економічну ефективність із збереженням природи та сталим розвитком. Для його успішного розвитку необхідно комплексно інвестувати в інфраструктуру, освіту та підтримку місцевих громад, а також розвивати співпрацю між державними органами, бізнесом та громадянськістю.

Список використаних джерел

1. Maximize Market Research — Ecotourism Market – Global Industry Analysis And Forecast (2025–2032). <https://www.maximizemarketresearch.com/market-report/global-ecotourism-market/147136/?utm>
2. Fortune Business Insights — Ecotourism Market Size, Share & Industry Analysis (2025–2032). <https://www.fortunebusinessinsights.com/ecotourism-market-108700?utm>
3. Розмір ринку екотуризму, частка та галузевий аналіз, за типом (туризм природи та дикої природи, агротуризм та інші), за типом мандрівника (соло та група), за способом бронювання (туристичні агенти та прямі), за віковими групами (покоління X, міленіали та покоління Z), за типом пасажирів (внутрішні та міжнародні) та регіональний прогноз, 2025-2032 роки. Source: <https://www.fortunebusinessinsights.com/ecotourism-market-108700?utm>
4. Future Market Insights (через GlobeNewswire) — преспеліз “Ecotourism Market Set for Significant Growth, Projected to Reach USD 551.8 Billion by 2035” (04 Feb 2025). <https://www.globenewswire.com/news-release/2025/02/04/3020259/0/en/Ecotourism-Market-Set-for-Significant-Growth-Projected-to-Reach-USD-551-8-Billion-by-2035-Future-Market-Insights-Inc.html>

Маховка Вікторія Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент,
Удовицька Софія Олексіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СМАРТ-ТУРИЗМ ТА ЦИФРОВІ СЕРВІСИ У СФЕРІ ПОДОРОЖЕЙ

Сучасний розвиток туризму нерозривно пов'язаний із цифровізацією – процесом насичення фізичного світу електронними пристроями, інформаційними системами та технологіями, які дозволяють обмінюватися даними у режимі реального часу. У сфері подорожей цифровізація охоплює використання мобільних додатків, систем онлайн-бронювання, технологій віртуальної та доповненої реальності, штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних інструментів, що роблять подорожі комфортнішими, безпечнішими та доступнішими.

Важливим завданням смарт-туризму є досягнення балансу між потребами туристів, інтересами місцевих громад і захистом довкілля. Завдяки цифровим рішенням можна ефективніше управляти туристичними потоками, зменшувати навантаження на природу та культурні пам'ятки, а також створювати умови для сталого розвитку. Наприклад, оптимізація маршрутів скорочує витрати пального і викиди CO₂, а електронні квитки замінюють паперові, знижуючи використання ресурсів.

Однією з ключових переваг цифрових сервісів є легкість доступу до інформації. Туристи можуть у будь-який момент знайти дані про транспорт, житло, визначні місця чи події. Онлайн-платформи на кшталт Booking.com, Airbnb чи Skyscanner дозволяють за кілька хвилин забронювати квитки або житло, порівняти ціни та обрати найвигідніший варіант. Завдяки віртуальним турам і 3D-моделям користувач може заздалегідь ознайомитися з готелем, кімнатою чи музеєм, створюючи ефект присутності ще до поїздки.

Персоналізація також стала невід'ємною рисою смарт-туризму. Використовуючи аналіз великих даних, цифрові сервіси формують індивідуальні рекомендації: де зупинитися, що відвідати, куди піти на вечерю. Це дозволяє кожному туристу отримати унікальний досвід. Наприклад, система може запропонувати маршрути з урахуванням особливих інтересів — від пошуку веганських ресторанів до складання програми для сімей із дітьми.

На етапі подорожі зростає роль мобільних застосунків для навігації та пересування. Google Maps чи Maps.me підказують найкоротші маршрути, показують затори та графік руху транспорту. У багатьох містах діють «розумні» транспортні системи, які відображають час прибуття автобусів і завантаженість метро. Сервіси мобільності, як-от Uber, Bolt, Lime чи Nextbike,

роблять пересування швидким та зручним, даючи змогу легко поєднувати різні види транспорту.

Цифрові технології відкривають і нові можливості для культурного туризму. У музеях, галереях та історичних місцях активно впроваджується доповнена реальність, яка дозволяє побачити, як виглядали пам'ятки в минулому, чи «оживити» історичних персонажів. Сучасні аудіогіди та інтерактивні додатки дають змогу отримати глибший освітній і культурний досвід без необхідності користуватися традиційними послугами екскурсовода.

Не менш важливою складовою є фінансові технології. Смарт-туризм поширює використання безконтактних платежів, мобільних гаманців і цифрових квитків, що зберігаються у смартфоні. Це зручно, економить час і відповідає екологічним принципам, оскільки скорочує використання паперових носіїв.

Соціальні мережі теж стали інструментом смарт-туризму. Вони виконують функцію реклами, комунікації та платформи для відгуків. Фото та відео з подорожей, поширені в Instagram чи TikTok, впливають на вибір напрямків, а сервіси TripAdvisor чи Google Reviews допомагають туристам обирати якісні послуги, орієнтуючись на досвід інших мандрівників.

Попри численні переваги, смарт-туризм має і певні недоліки. Він залежить від доступу до цифрових технологій та інтернету. Не у всіх країнах чи регіонах є стабільне покриття мережі або сучасна технічна інфраструктура, тому можливості цифрових сервісів можуть бути обмеженими. Надмірна залежність від мобільних додатків і платформ створює ризик втрати «живого» досвіду подорожі. Турист може більше часу проводити зі смартфоном, ніж у безпосередньому контакті з культурою та людьми. Ще однією проблемою є захист персональних даних. Цифрові сервіси збирають велику кількість інформації про туристів: їхні інтереси, місце перебування, фінансові операції. Це створює ризики витоку або неправомірного використання даних.

Таким чином, смарт-туризм та цифрові сервіси кардинально змінюють сферу подорожей. Вони забезпечують зручність і швидкість планування, підвищують безпеку, дозволяють персоналізувати туристичний досвід і сприяють сталому розвитку. Туризм у цифрову добу перестає бути лише переміщенням у просторі – він перетворюється на інтегрований комплекс вражень, які створюються завдяки сучасним технологіям. Це робить подорожі доступнішими, цікавішими й водночас відповідальнішими щодо природи та суспільства. Водночас існують і певні мінуси: цифрові сервіси можуть зменшувати живе спілкування, є ризики витоку персональних даних. Крім того, не всюди доступна якісна інфраструктура, тож не кожен турист має рівні можливості користуватися новітніми технологіями.

Сергєєва Олена Романівна,
кандидат наук з державного управління, доцент
НТУ «Дніпровська політехніка», м.Дніпро
Дементьєва Наталія Володимирівна
старший викладач
НТУ «Дніпровська політехніка», м.Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ПРОДУКТІВ У МЕНЮ РЕСТОРАНІВ УКРАЇНИ

Переорієнтація українського ресторанного бізнесу на використання локальних продуктів є відповіддю на комплекс внутрішніх і зовнішніх викликів. З одного боку, на це впливають глобальні тренди – попит на автентичність, екологічність і прозорість походження інгредієнтів. З іншого – внутрішні фактори: зростання вартості імпорту, ускладнення логістики в умовах війни, бажання підтримати національного виробника.

Впровадження локальних продуктів у ресторанну практику України відбувається із врахуванням регіональної специфіки, економічних можливостей і гастрономічної культури. В кожному регіоні ресторанний бізнес має свої передумови для розвитку локальної моделі, які часто залежать від аграрного потенціалу області, наявності фермерських господарств, сезонності та логістичної доступності. Наприклад, у таких аграрно розвинених регіонах, як Вінниччина, Херсонщина, Дніпропетровщина чи Львівщина, ресторани мають прямий доступ до широкого спектру місцевої продукції – овочів, фруктів, м'ясних і молочних виробів. Це дозволяє їм створювати дійсно автентичне та змінне сезонне меню, спираючись на доступні інгредієнти [1].

Важливим аспектом локального підходу є гнучкість меню відповідно до сезонних змін. Більшість ресторанів, що працюють з локальною їжею, оновлюють свою гастрономічну пропозицію від чотирьох до шести разів на рік. Це дозволяє не тільки оптимізувати витрати на зберігання та логістику, але й постійно підтримувати інтерес клієнтів, уникати повторюваності й додавати в меню нові креативні рішення. Літні страви часто базуються на свіжій зелені, ягодах, огірках, сорбетах із фруктів. Восени – популярністю користуються гарбузові супи, запечені овочі, тушковане м'ясо з буряком або чорносливом. Зимове меню тяжіє до поживних каш, квашених овочів, домашньої випічки, страв із м'ясом. Весна повертає на стіл зелений борщ, першу городину, страви з редиски, щавлю, молоді картоплі [2].

Локальність дедалі частіше проявляється не лише у кухні, а й у барній карті. У багатьох закладах створюють коктейлі, настоянки, безалкогольні напої на основі українських інгредієнтів: ягід, трав, меду, варення. У київському барі «Корінь», наприклад, гості можуть скуштувати напої з бузини, хрону, груші, м'яти, ожини – усе це збирається або закуповується у локальних виробників.

Такий підхід зменшує залежність від імпорту, надає бару унікальності, а також сприяє глибшому зануренню відвідувача у локальну культуру.

Не менш важливою складовою впровадження локальних продуктів є комунікація з гостями. В меню багатьох ресторанів України сьогодні можна побачити зазначення джерела походження інгредієнтів, назви ферм, QR-коди з інформацією про виробника. Деякі заклади створюють сторінки або розділи на сайті, присвячені партнерам-фермерам, а також проводять спеціальні вечори знайомства з постачальниками. Це створює ефект прозорості, підсилює довіру з боку клієнтів і стає ефективним інструментом позиціонування для цільової аудиторії, що орієнтується на сталий розвиток, підтримку місцевої економіки й етичне споживання.

Усе це свідчить про те, що інтеграція локальних інгредієнтів у ресторанну практику в Україні є не лише вимогою часу, але й практичним рішенням, яке враховує економічні реалії, запит споживача і потребу в культурному самоусвідомленні. Попри те, що цей процес ще супроводжується низкою бар'єрів – нестабільністю поставок, обмеженістю асортименту в деяких регіонах, відсутністю підтримки з боку держави – в Україні вже сформувалась база вдалих прикладів, які доводять: локальна їжа може бути не лише автентичною, а й конкурентною.

Також говорячи про економічну складову, можна сказати, що використання локальних продуктів у меню українських ресторанів набуває нового значення не лише як елемент гастрономічної культури, а й як потужний економічний інструмент. В умовах обмеженого імпорту та нестабільної логістики співпраця з місцевими виробниками стає основою для побудови внутрішньої продовольчої стійкості. Це не тільки сприяє диверсифікації меню та створенню автентичного досвіду для споживача, але й стимулює розвиток малого аграрного підприємництва, створює додаткові робочі місця в регіонах та підвищує економічну самостійність громад. Ресторани, що впроваджують локальну модель, фактично стають точками дотику між містом і селом, між традицією та сучасністю. Вони не просто готують – вони перетворюються на осередки сталого розвитку і локальної взаємодії, які формують нові правила гри на українському ринку гостинності.

Список використаних джерел

1. Українські обрядові та святкові страви. Регіональні відмінності. Електронна стаття, режим застосування: <https://vseosvita.ua/blogs/ukrainski-obriadovi-ta-sviatkovi-stravy-rehionalni-vidminnosti-68430.html>.
2. Страви України: Регіональні Смаки та Традиції. Електронна стаття, режим застосування: <https://food-equip.com.ua/ua/stati/bliuda-ukrainy-regionalnye-vkusy-i-traditsii>.

Цурканова Ірина Олександрівна

к.п.н, доцент кафедри історії та політичної теорії

Мазурова Ольга Ігорівна

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ПІСЛЯВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Туристичний сектор завжди відігравав важливу роль у соціально-економічному розвитку України, адже він забезпечував робочі місця, стимулював інвестиції, сприяв культурному обміну та міжнародній інтеграції. Проте повномасштабна війна завдала цій сфері нищівного удару: інфраструктура була зруйнована, транспортні маршрути обмежені, а сам імідж країни зазнав серйозних репутаційних втрат через фактор небезпеки. Водночас сучасні виклики відкрили перед Україною можливість переосмислити пріоритети та закласти нові стратегічні орієнтири розвитку туризму, які відповідатимуть як внутрішнім, так і світовим тенденціям.

Як зазначає Р. Горчак, у нинішніх умовах актуальність впровадження інноваційних технологій у туристичному секторі значно зросла, що вимагає нових підходів до його модернізації [1].

Ми вважаємо, що першочерговим пріоритетом у післявоєнний період стане забезпечення безпеки туристів та відновлення довіри до України як до привабливого і безпечного напрямку для подорожей. Безумовно, це вимагатиме комплексних інформаційних кампаній, сертифікації нових маршрутів і створення цифрових сервісів, які дозволять відвідувачам орієнтуватися у просторі та отримувати оперативну інформацію. Наступним етапом стане відновлення інфраструктури – від транспортної мережі й готелів до культурних центрів та рекреаційних об'єктів. Тут важливо не лише відбудувати зруйноване, а й інтегрувати сучасні «зелені» та цифрові технології, роблячи туристичний сектор більш стійким і конкурентоспроможним.

На нашу думку, важливим каталізатором розвитку стане внутрішній туризм, який дозволить громадянам відкривати для себе власну країну заново. Його змістовне наповнення має бути різноманітним: від національних історичних та культурних маршрутів до екологічних і гастрономічних

подорожей. Особливої уваги заслуговує феномен крафтового виробництва та локальних фермерських господарств. Під час війни саме незламні фермери, попри ризики і труднощі, зуміли зберегти й розвивати великі та малі агропідприємства, ставши не лише економічною опорою, а й важливим туристичним ресурсом. Адже їхня діяльність відкриває перспективи для розвитку агротуризму: туристи можуть знайомитися з традиціями сільського господарства, спілкуватися з виробниками, брати участь у майстер-класах. Крафтові сири, вина та інші локальні напої є не лише гастрономічним надбанням, а й культурним кодом регіонів. Вони приваблюють туристів дегустаційними турами, фестивалями та ярмарками.

Окремої уваги заслуговує розвиток виробництва сублімованих продуктів, які стали особливо затребуваними під час війни, адже використовуються для забезпечення військових. Це демонструє, що локальна крафтова індустрія здатна поєднувати практичність, підтримку армії та туристичну привабливість. Для багатьох відвідувачів знайомство з такими продуктами стає не лише гастрономічним досвідом, а й можливістю зрозуміти стійкість українського суспільства.

Вітчизняні науковці Р.Кривенкова та І.Цуркан зазначають, що «На сучасному етапі українські туристичні оператори шукають нові шляхи розвитку та намагаються вийти зокрема на європейський ринок. Висвітлюючи пріоритети функціонування індустрії туризму в Україні, визначено, що першочерговим заходом повинна стати розробка стратегії розвитку національного туризму з урахуванням міжнародного досвіду та євроінтеграції [2, с.250].

Також перспективним для післявоєнного відновлення є напрямом розвитку кінних центрів. У час війни частину таких центрів узяли під опіку військові, використовуючи їх як місце реабілітації, тренування чи тимчасового утримання коней. Проте збереження та відновлення кінних господарств відкриває значний туристичний потенціал. Верховна їзда, кінні прогулянки й іпотерапія можуть стати одним із пріоритетних видів рекреаційного туризму. Важливо наголосити, що такі центри не передбачають масових скупчень людей, а тому є надзвичайно привабливими для сучасних туристів, які шукають спокій, приватність та оздоровчий відпочинок. В умовах післявоєнного суспільства, де психологічна реабілітація матиме ключове значення, кінний туризм може стати одним із найцінніших ресурсів.

Регіональний розподіл туристичних напрямів в Україні демонструє значний потенціал для диференційованого розвитку. Карпати традиційно залишаються центром гірськолижного, оздоровчого та екологічного туризму, поєднуючи природну красу з культурними традиціями. Поділля й Полісся відомі своїми природними парками та історичними містами, що створюють передумови для зеленого та агротуризму, включно з крафтовими фестивалями. Центральна Україна має перспективи ділового й подієвого туризму, поєднаного з індустріальною спадщиною та сучасним мистецтвом. Південь після деокупації знову стане центром морського й круїзного відпочинку, де акцент робитиметься як на курортному потенціалі, так і на гастрономічних традиціях Причорномор'я. Київ і Львів залишаються головними культурними вузлами, що приваблюють туристів подієвими, освітніми та арт-маршрутами.

Таким чином, відновлення туристичного сектору України потребує комплексного підходу, який включає забезпечення безпеки, модернізацію інфраструктури, підтримку внутрішніх ініціатив, розвиток агротуризму, крафтових господарств і дегустаційних маршрутів, інтеграцію нових рекреаційних практик, таких як кінні центри, та формування сучасного міжнародного бренду. Туризм у майбутньому здатний стати не лише економічним драйвером, але й інструментом соціальної згуртованості та культурного оновлення. Він може віддзеркалювати стійкість українського суспільства, яке навіть у часи воєнних випробувань зуміло зберегти унікальні традиції, розвивати фермерство, підтримувати рекреаційні осередки й перетворювати виклики на нові можливості.

Список використаних джерел

1. Горчак, Р. (2024). Українська історіографія дослідження розвитку інноваційних технологій в туризмі України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (66). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4584/4527>
2. Кривенкова Р.Ю., Цуркан І.М. Пріоритети функціонування туристичної індустрії під час війни. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Вип. 79. С. 247-250.

Александріна Анна Андріївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРКІВ ТА ЗАПОВІДНИКІВ У РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ

В умовах глобальних екологічних змін особливого значення набуває збереження природних ресурсів і формування екологічної свідомості населення. Важливу роль у цьому процесі відіграють національні парки та заповідники, які не лише охороняють унікальні природні комплекси, але й сприяють розвитку екологічного туризму – подорожей із мінімальним впливом на довкілля [1].

Природоохоронні території створюються для збереження ландшафтного, флористичного та фауністичного різноманіття. Водночас вони відкриті для відвідувачів, що дозволяє поєднувати охорону природи з рекреаційною діяльністю. Саме на базі таких територій формується інфраструктура екотуризму – екостежки, науково-пізнавальні маршрути, екоцентри, туристичні бази з мінімальним впливом на екосистему. Розвиток екотуризму сприяє сталому розвитку регіонів: створюються нові робочі місця, підвищується рівень життя місцевого населення, а доходи від туризму використовуються для охорони природи. Крім того, екотуризм має важливе освітнє значення – він формує у туристів екологічну культуру, повагу до природи. Яскравим прикладом є Йеллоустонський національний парк (США) – найстаріший у світі національний парк, який поєднує охорону природи з розвитком туризму. У Європі подібну роль відіграють Альпійські національні парки, де розвиваються еко-маршрути та волонтерські програми.

Національні парки та заповідники відіграють ключову роль у розвитку екотуризму. Вони забезпечують охорону природи, водночас створюючи умови для пізнання, відпочинку й виховання екологічної культури. Таким чином, екотуризм на природоохоронних територіях є прикладом гармонійного поєднання екологічних, соціальних та економічних цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Білоусов ПС Роль природних ландшафтів та культурної спадщини у формуванні туристичного іміджу Ірландії/П.С. Білоусов; наук. кер. В.М. Маховка//Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 05 черв. 2025 р.Полтава: Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2025.С. 226.

Бакало Надія Віталіївна
кандидат економічних наук, доцент
Водолага Ірина Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ СІНГАПУРУ

Сінгапур є однією з найуспішніших держав світу у сфері розвитку туризму. Незважаючи на невеликі територіальні розміри та відсутність значних природних ресурсів, країна перетворилася на потужний міжнародний туристичний центр. Туризм посідає важливе місце в економічній структурі Сінгапуру, забезпечуючи значні надходження до бюджету, розвиток інфраструктури, підвищення рівня зайнятості населення та формування позитивного іміджу держави у світі. Розвиток туристичної галузі є результатом системного підходу, чіткої державної політики, інноваційних рішень та орієнтації на якість і сталий розвиток.

Особливості розвитку сфери туризму Сінгапуру:

1. Високий рівень державного регулювання.

Туристична діяльність у країні координується Singapore Tourism Board (STB), яка відповідає за стратегічне планування, маркетинг, інвестиційну політику та формування міжнародного іміджу Сінгапуру як провідної туристичної дестинації. Завдяки цьому туризм розвивається системно й стабільно.

2. Інноваційність і технологічність.

Сінгапур активно впроваджує концепцію «розумного туризму», засновану на цифрових технологіях, мобільних додатках, електронному бронюванні, віртуальних турах та використанні штучного інтелекту у сфері гостинності. Це дозволяє забезпечити високий рівень комфорту та персоналізації для туристів.

3. Розвинена інфраструктура.

У країні створено сучасну транспортну, готельну та розважальну мережу. Міжнародний аеропорт Changi Airport неодноразово визнавався найкращим у

світі за рівнем сервісу, інновацій і комфорту. Розгалужена система громадського транспорту забезпечує зручність пересування містом для мільйонів туристів.

4. Безпека та комфорт.

Сінгапур стабільно входить до рейтингу найбезпечніших держав світу. Високий рівень громадського порядку, чистота міського середовища та ефективна система управління роблять його ідеальним напрямом для сімейного та ділового туризму.

5. Освіта та підготовка кадрів.

Велику увагу приділяють підготовці кваліфікованих фахівців у сфері гостинності. Університети та професійні коледжі Сінгапуру здійснюють навчання за міжнародними стандартами, що забезпечує високий рівень обслуговування туристів.

Таким чином, Сінгапур є прикладом ефективного використання потенціалу туризму для економічного розвитку. Завдяки державній підтримці, впровадженню інновацій, розвитку екотуризму та високій культурі сервісу країна посідає провідні позиції на світовому туристичному ринку. Досвід Сінгапуру може стати орієнтиром для інших держав, що прагнуть забезпечити сталий розвиток туристичної галузі.

Список використаних джерел

1. Singapore Tourism Board. Annual Report 2023/2024. – Singapore: STB Publications, 2024. – 85 p.
2. Ministry of Trade and Industry Singapore. Tourism Sector Performance Report. – Singapore, 2023.
3. Зінченко, В. А. Світовий туризм: тенденції та перспективи розвитку. – К.: КНТЕУ, 2021. 276 с.
4. Мальська, М. П., Худо, В. В. Міжнародний туризм і сфера послуг. Львів: Новий Світ, 2020. 312 с.

Буряк Діана Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СВЯТА ТА ФЕСТИВАЛІ КИТАЮ ЯК УНІКАЛЬНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ПРОДУКТ

Китай є однією з найдавніших цивілізацій світу, що відзначається багатою історико-культурною спадщиною та глибокими традиціями. Особливе місце у формуванні національної ідентичності й туристичної привабливості країни займають численні свята та фестивалі, які відображають духовні цінності, філософію та культурні особливості китайського народу. У сучасних умовах активного розвитку туризму саме фестивальний туризм набуває значення ефективного інструменту збереження нематеріальної спадщини та популяризації традицій серед місцевих жителів і міжнародних туристів.

Фестивалі Китаю мають глибокі історичні корені та відображають філософію гармонії людини і природи, притаманну китайській культурі. Найвідомішими серед них є свято весни (китайський Новий рік), Свято середини осені, Фестиваль човнів-драконів, Фестиваль ліхтарів, а також місцеві етнічні свята, які проводяться в різних провінціях країни. Кожен із цих заходів має власну символіку, ритуали та унікальну атмосферу, що приваблює туристів з усього світу. Фестивальні заходи виконують важливу соціально-культурну функцію – сприяють збереженню традицій, передаванню нематеріальних цінностей між поколіннями та розвитку локальних громад. З економічної точки зору, вони стимулюють розвиток інфраструктури, готельного бізнесу, ресторанного сервісу та ремесел, формуючи комплексний туристичний продукт [1].

Китай активно використовує фестивалі як засіб культурної дипломатії та туристичного маркетингу. Завдяки сучасним технологіям, онлайн-трансляціям і міжнародним партнерствам святкові події перетворюються на інструмент глобальної популяризації китайської культури/ Вони поєднують духовні, освітні та розважальні елементи, сприяючи формуванню позитивного іміджу країни на міжнародному рівні. Розвиток фестивального туризму має значний потенціал для подальшого зміцнення культурного бренду Китаю та забезпечення сталого розвитку туристичної галузі.

Список використаних джерел

1. Bakalo N., Makhovka V., Krekoten I., Glebova A., Kulakova S. Local tourism as financial and economic development driver of the community: Management aspect, World Development Perspectives, Volume 38, 2025, 100693, ISSN 2452-2929, <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2025.100693>

**Варченко Злата Олександрівна,
Лимар Дар'я Олексіївна,
Панкіна Анна Олександрівна**

**Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»**

ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РИНКІВ СВІТУ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО ДОСВІДУ МАНДРІВНИКА

У сучасних умовах глобалізації та розвитку досвідного туризму, увага туристів усе частіше звертається до неформальних, локально орієнтованих локацій – зокрема, ринків. Вони слугують не лише місцем здійснення торговельних операцій, але й є культурними просторами, в яких реалізується автентичний досвід споживання, спостереження, міжособистісного спілкування. Ринки дозволяють туристу «зануритися» у повсякденне життя міста, відчувати гастрономічну специфіку регіону, оцінити архітектурну спадщину, а також спостерігати за локальними соціальними практиками. Усе це перетворює ринок на складову не лише економічної, а й культурної інфраструктури міста.

Методологічною основою дослідження є компаративний аналіз міських ринків у різних регіонах світу за критеріями: туристичної привабливості (атмосфера, асортимент, культурна автентичність); архітектурної й естетичної виразності; рівня інтерактивності й доступності для відвідувачів [1].

Ринки США та Канади часто поєднують історичний контекст із сучасною гастрономічною культурою. Наприклад, Сент-Лоуренс маркет у Торонто вважається одним із найкращих продовольчих ринків світу (National Geographic). У США Пайк Плейс Маркет (Сіетл) вирізняється видовищністю торгівлі рибою, а Зелений ринок на Юніон-Сквер (Нью-Йорк) функціонує як простір соціальної взаємодії [1-3].

У країнах Латинської Америки ринки демонструють поєднання національних аграрних традицій та соціальної мобільності. Зокрема, де Палокемао в Боготі має широке представлення квіткових продуктів, а Центральний ринок у Сан-Паулу (Бразилія) є об'єктом гастрономічного паломництва [1-3].

Європейські ринки часто розташовані в історичних будівлях або центральних частинах міст і поєднують функції гастрономічних, культурних та туристичних локацій. Зокрема, Бокерія у Барселоні є історичним ринком з XII століття, а Марш Д'Алігр у Парижі є прикладом ринку поза туристичним центром, який при цьому зберігає високу автентичність.

Ринки цього регіону, зокрема Цукідзі (Токіо) чи Чандні Чоук (Делі), демонструють традиційну модель торгівлі з високим рівнем емоційної та сенсорної насиченості. Вони вирізняються хаотичною організацією, великою кількістю продуктів, часто – екзотичних.

Африканські ринки – це арени міжкультурної взаємодії, де товар є носієм символічного змісту. Наприклад, Хан-ель-Халілі (Каїр) – це не лише торговельна локація, а й культурний центр. Джамаа Ель-Фна (Марракеш) поєднує функції ринку, театрального майданчика і гастрономічної платформи [1-3].

В Австралії найбільш відомими є Ринок королеви Вікторії (Мельбурн) та Сіднейський рибний ринок. Вони функціонують як осередки локальної кухні та гастротуризму.

Серед українських ринків варто виокремити: Книжковий ринок на Петрівці (Київ) – один з найбільших не тільки в Україні, а й у Східній Європі, що виконує не лише комерційну, а й освітню функцію. Бессарабський ринок – архітектурно значущий критий ринок у стилі модерн, що слугує візитівкою центрального Києва. Ринок «Столичний» – найбільший оптовий продовольчий хаб в Україні з логістичною інфраструктурою на 160 га [1].

Ринки як феномен туристичної інфраструктури відіграють роль мультифункціональних культурних просторів. Їхнє значення виходить за межі торгівлі, включаючи гастрономічні враження, соціальну взаємодію, архітектурну спадщину й урбаністичну динаміку. Вони становлять особливий інтерес у рамках досліджень креативного туризму, міського брендингу та міжкультурної комунікації. Перспективним напрямом є розвиток локальних ринків як туристичних об'єктів із врахуванням принципів сталого розвитку, екологічності, збереження культурної автентичності.

Список використаних джерел

1. ТОП-35 продовольчих ринків світу, які варто відвідати. URL: https://espreso.tv/article/2014/09/23/top_35_prodovolchikh_rynkv_svit_u_yaki_vart_o_vidvidaty#goog_rewarded.
2. Bakalo N., Levchenko I., Prykhodko A. Influence marketing in the promotion of enterprises in the tourism industry. *Ефективна економіка*. 2022. № 10. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.22>.
3. Levchenko I. and others. War as an Influencing Factor on the Logistics Management Processes of Foreign Economic Activity of Enterprises. *Review of Economics and Finance*, 2023, 21, 661-668. URL: <https://refpress.org/ref-vol21-a70/>.

Гнатченко Карина Олександрівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Сільський та екологічний туризм стрімко набирає популярності в Україні, стаючи сучасними альтернативами традиційного відпочинку. У час, коли все більше людей шукають тишу, спокій і гармонію з природою, ці види туризму відкривають можливість не лише для релаксації та відновлення внутрішньої енергії, але й сприяють економічному розвитку місцевих громад та стимулюють прогрес у сільських регіонах. Давайте детальніше розглянемо перспективи та особливості цих туристичних напрямків[1].

Сільський туризм надає можливість відвідати село, де туристи зупиняються у місцевих мешканців пожити, смакують домашні традиційні страви, пробують працювати на землі знайомляться із культурними особливостями і звичаями цього регіону[3].

Екотуризм пропонує відпочинок у гармонії з природою — це можуть бути подорожі до лісів, гір, заповідників чи берегів водойм. Основний принцип такого виду туризму полягає в дбайливому ставленні до навколишнього середовища та збереженні природних ресурсів.

Україна вирізняється багатством природних ландшафтів та захопливою історією, що щороку приваблює сотні тисяч туристів. Особливо активно тут розвивається сільський і екологічний туризм, пропонуючи унікальні можливості для знайомства з природою, традиціями та побутом місцевих мешканців. У різних куточках країни можна знайти чудові приклади такого підходу, який вдало поєднує відпочинок із культурним досвідом[3].

Наприклад, село Ворохта в Івано-Франківській області славиться красою Карпатських гір та неповторними традиціями гуцулів — їхніми звичаями, піснями, одягом і ремеслами. Тут гостей запрошують пожити серед природної краси, скуштувати сільські страви та побачити життя горян на власні очі. Іншим яскравим прикладом є село Кваси на Закарпатті, яке відоме лікувальними мінеральними джерелами. Туристи приїжджають сюди не лише для оздоровлення, а й щоб насолодитися чарівними панорамами гір та місцевою гостинністю[2].

На Львівщині особливого інтересу заслуговує село Урич, біля якого розташована старовинна фортеця Тустань. Це місце об'єднує можливість милуватися природними краєвидами та зануритися в історію через археологічний пам'ятник. У таких селах мешканці не тільки зберігають свої традиції, а й активно діляться ними з туристами — пропонують житло у сільських будинках, частують домашньою кухнею, залучають до ремісничого процесу та знайомлять із повсякденним життям. Це дарує гостям автентичний і незабутній досвід.

Деякі українські села навіть стали учасниками престижного міжнародного конкурсу «The Best Tourism Villages», організованого ООН. Потрапляння до списку демонструє їхню високу цінність та великий потенціал для розвитку туризму. Це не лише допомагає таким місцинам здобути світове визнання, але й значно збільшує притік туристів[4].

Розвиток сільського та екотуризму приносить чимало переваг. Для місцевих жителів це нові можливості заробітку без необхідності залишати рідну домівку. Туристична діяльність стимулює створення нових робочих місць, підтримку малого бізнесу та збереження культурного спадку — від традиційних пісень і ремесел до гастрономічних рецептів. Зростання туристичних потоків також позитивно впливає на інфраструктуру: поліпшуються дороги, відкриваються кафе та магазини, проводиться швидкісний інтернет. Для самих туристів це шанс відпочити в екологічно чистому середовищі, скуштувати справжню натуральну їжу, насолодитися природною тишею та відчути щиру українську гостинність.

Однак ці напрямки мають і певні недоліки. Однією з ключових проблем є недостатньо розвинена інфраструктура — незадовільний стан доріг, логістичні труднощі та низький рівень комфортності у багатьох селах. До того ж, далеко не всі місцеві мешканці мають належний досвід і знання для організації туристичного сервісу — від створення маршрутів до просування своїх послуг. Ще однією важливою перешкодою є недостатнє інформування про такі населені пункти: багато мальовничих сіл залишаються невідомими через слабку рекламу або взагалі її відсутність[2].

Для активного розвитку сільського та екотуризму в Україні необхідно вирішити низку проблем. Перш за все, слід інвестувати в інфраструктуру: покращити якість доріг, забезпечити стабільний доступ до інтернету та створити умови для комфортного проживання[1].

Отже, сільський і екологічний туризм в Україні має великий потенціал. Це можливість не тільки для туристів краще пізнати Україну, а й для сіл — відновити своє життя, зберегти культурну спадщину, створити нові джерела доходу. У сучасних умовах, коли країна переживає складні часи, саме такий туризм може стати рушієм позитивних змін, розвитку місцевих громад і збереження природи для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм. URL: https://tourlib.net/books_green/siltur.htm (дата звернення: 05.10.2025).
2. Державне агентство розвитку туризму України. Розвиток сільського туризму в Україні URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 05.10.2025).
3. Основні поняття та визначення: сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм. URL: https://tourlib.net/books_green/gorishevsky2-1.htm (дата звернення: 05.10.2025).
4. World Tourism Organization (UNWTO). The Best Tourism Villages by UNWTO URL: <https://www.unwto.org/the-best-tourism-villages> (дата звернення: 05.10.2025).

Дерев'янко Людмила Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ АФРИКИ НА ПРИКЛАДІ ТАНЗАНІЇ, КЕНІЇ ТА МОЗАМБІКУ

Культурно-пізнавальний туризм посідає особливе місце серед видів міжнародного туризму, адже поєднує відпочинок із пізнанням історії, традицій та способу життя народів світу. Африканський континент, як один із найдавніших осередків людської цивілізації, має унікальний потенціал для розвитку культурно-пізнавальних подорожей. Танзанія, Кенія та Мозамбік – яскраві приклади країн, у яких культурне різноманіття, етнічна автентичність та багата історико-архітектурна спадщина приваблюють мандрівників з усього світу.

Танзанія вирізняється багатством культурних традицій народів масаї, сукума та хадзабе, які й досі зберігають давні звичаї, мову та спосіб життя своїх предків. Значною туристичною привабливістю користується стародавнє місто-музей Стоун-Таун на острові Занзібар, який занесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО, а також археологічний комплекс Олдувайська ущелина – це місце, яке гармонійно поєднує культурну спадщину з природними ландшафтами, такими як національні парки Серенгеті та Нгоронгоро, що створює сприятливі умови для розвитку змішаного культурно-природного туризму.

Кенія приваблює туристів різноманітним етнічним культурам, традиційним ремеслам і фольклору. Тут розвинута мережа етнографічних музеїв, культурних селищ та центрів народних мистецтв, що знайомлять відвідувачів із побутом племен кікуйю, луо, луганда. Столиця Найробі є осередком культурного туризму, де поєднано сучасні арт-простори, національні музеї, історичні пам'ятки колоніальної доби. Важливою складовою є також гастрономічний туризм, який відображає африканську ідентичність через місцеві страви та кулінарні традиції.

Мозамбiк вирiзняється поєднанням африканських, арабських та португальських культурних впливiв. Архiтектура стародавнiх мiст Iлья-де-Мозамбiк i Мапуту вiдображає колонiальне минуле регiону, а численнi фестивалi музики й танцю, зокрема фестиваль Marrabenta, популяризують культурну спадщину народу. Культурно-пiзнавальний туризм у країні тiсно пов'язаний iз морською iсторiєю, традицiйними ритуалами та святами.

Загалом, розвиток культурно-пiзнавального туризму в Африцi має важливе соцiально-економiчне та освiтнє значення. Вiн сприяє пiдвищенню рiвня мiжкультурного дiалогу, формуванню позитивного iмiджу регiону, створенню робочих мiсць i збереженню нематерiальної спадщини. Для ефективного використання потенцiалу Танзанiї, Кенiї та Мозамбiку необхідно забезпечити сталий розвиток туристичної iнфраструктури, пiдтримку мiсцевих громад, охорону пам'яток i баланс мiж комерцiйною дiяльнiстю та збереженням автентичностi культурних цiнностей регiону.

Отже, культурно-пiзнавальний туризм Африки на прикладi Танзанiї, Кенiї та Мозамбiку демонструє унiкальне поєднання iсторичної глибини, етнiчного рiзноманiття та природної краси. Цей напрям має значний потенцiал для подальшого розвитку i може стати потужним чинником формування сталого iмiджу Африки як континенту культурного рiзноманiття й туристичної привабливостi.

Список використаних джерел

1. Цiкаві факти про Танзанiю URL:<https://idaoffice.org/uk/posts/10-interesting-facts-about-tanzania/>
2. Корисна iнформацiя для туристiв URL:
<https://tripadvisor.mfa.gov.ua/?p=516>
3. Путiвник по Кенiї URL:
<https://uk.wikivoyage.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D0%BD%D1%96%D1%8F>

Сгорова Дар'я Василівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ВІРТУАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У СВІТІ

Сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій докорінно трансформує традиційні сфери людської діяльності, зокрема індустрію туризму. Зростання доступності віртуальної та доповненої реальності (VR/AR), швидкісного інтернету та інтерактивних мультимедійних платформ сприяє поширенню феномену віртуального туризму. Його сутність полягає у можливості відвідувати культурні об'єкти, природні пам'ятки, музеї та навіть цілі країни без фізичного переміщення, за допомогою цифрових технологій.

Віртуальний туризм як інноваційний напрям у сфері подорожей стрімко розвивається завдяки технологічному прогресу. Його сутність полягає у використанні віртуальної та доповненої реальності, тривимірних моделей, панорамних фото- і відеоматеріалів, що дозволяють користувачам здійснювати віртуальні мандрівки по культурних, природних і історичних пам'ятках у будь-якій точці світу [3].

Однією з ключових переваг віртуального туризму є доступність. Люди, які мають фізичні обмеження, недостатні фінансові ресурси чи перебувають у віддалених регіонах, отримують шанс побачити визначні місця світу. Це особливо актуально у період глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, коли реальні подорожі були значно обмежені. Ще однією важливою перевагою є можливість збереження культурної та природної спадщини. Віртуальні копії пам'яток зменшують навантаження на реальні об'єкти, захищаючи їх від надмірного потоку туристів. Наприклад, 3D-реконструкції архітектурних шедеврів дозволяють мільйонам користувачів відвідувати їх онлайн без шкоди для автентичних споруд [1].

Крім того, віртуальний туризм стає потужним інструментом маркетингу для туристичних дестинацій. Можливість попереднього ознайомлення з готелями, музеями, національними парками чи історичними центрами стимулює бажання здійснити реальну подорож. Таким чином, VR та AR-технології виконують функцію «цифрової вітрини», яка мотивує до майбутніх подорожей.

Віртуальні тури активно використовуються у сфері освіти. Студенти та школярі отримують змогу «подорожувати» світом, вивчаючи географію, історію, мистецтво. Це створює унікальні інтерактивні можливості для навчання. У музеях та галереях впровадження VR-екскурсій дозволяє глядачам

взаємодіяти з експонатами у новому форматі, роблячи процес пізнання захоплюючим і доступним [4].

Попри очевидні переваги, розвиток віртуального туризму стикається з низкою проблем. Перш за все, це потреба у значних фінансових інвестиціях для розробки якісного контенту та закупівлі спеціального обладнання. Другою проблемою є технологічні бар'єри – не всюди доступне швидкісне інтернет-з'єднання та сучасні гаджети. Крім того, постає питання автентичності досвіду: віртуальні подорожі не можуть повністю замінити реальні, оскільки вони позбавлені емоційного ефекту присутності [3].

У найближчому майбутньому очікується, що віртуальний туризм набуватиме значення не лише як допоміжний елемент реальних подорожей, але й як самостійний продукт у глобальній індустрії. У найближчі десятиліття він може стати важливою складовою маркетингу туристичних destinations, формування «цифрових двійників» міст та залучення туристів через попереднє віртуальне знайомство з локаціями. Інтеграція віртуального туризму з іншими цифровими інноваціями, такими як штучний інтелект, блокчейн чи метавсесвіт. Це дозволить створювати персоналізовані туристичні маршрути, забезпечувати захищеність транзакцій та організовувати масштабні віртуальні заходи у глобальному просторі [2].

Отже, віртуальний туризм є перспективним напрямом, що відкриває широкі можливості для розвитку туристичної індустрії у світі. Він сприяє демократизації доступу до культурних і природних цінностей, підтримує сталий розвиток та формує нову модель взаємодії людини зі світом. У поєднанні з традиційними подорожами віртуальний туризм здатний забезпечити новий рівень комфорту, доступності та збереження туристичних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Guttentag D. Virtual reality: Applications and implications for tourism. *Tourism Management*. 2010. Vol. 31(5). P. 637–651.
2. Yung R., Khoo-Lattimore C. New realities: A systematic literature review on virtual reality and augmented reality in tourism research. *Current Issues in Tourism*. 2019. Vol. 22(17). P. 2056–2081.
3. Loureiro S.M.C., Guerreiro J., Ali F. 20 years of research on virtual reality and augmented reality in tourism context: A text-mining approach. *Tourism Management*. 2020. Vol. 77. 104028.
4. Google Arts & Culture. Virtual tours. URL: <https://artsandculture.google.com/>

Камінська Ольга Владиславівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ ІНДОНЕЗІЇ ЯК БАЗА ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Індонезія – одна з найколеритніших і найрізноманітніших країн світу, культурна мозаїка яка формувалася під впливом численних цивілізацій, релігій і народів. Її історико-культурні традиції становлять унікальне поєднання місцевих вірувань, індуїзму, буддизму, ісламу та європейської культури. Саме ця багатогранність робить Індонезію надзвичайно привабливою для розвитку пізнавального туризму, який базується на вивченні історії, культури, релігії, мистецтва й способу життя народів архіпелагу.

Історико-культурні традиції Індонезії проявляються у всіх сферах життя суспільства – від архітектури й мистецтва до релігійних свят і ремесел. Країна налічує понад 17 тисяч островів і більше 300 етнічних груп, кожна з яких має власні звичаї, мову, одяг, музику та форми духовного вираження. Саме ця культурна різноманітність є головним ресурсом для створення унікальних туристичних продуктів, орієнтованих на пізнавальний досвід і культурне занурення.

До найяскравіших елементів культурної спадщини Індонезії належать:

1. Традиційна архітектура. Стародавні храми Боробудур і Прамбанан, які входять до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, відображають велич давніх індуїстських і буддійських цивілізацій. Дерев'яні будівлі з високими дахами на Сулавесі чи Суматрі (наприклад, тороджа) демонструють унікальні регіональні стилі, що поєднують духовність і практичність [2;3].

2. Національні ремесла та мистецтво. Батик – техніка розпису тканини, яку ЮНЕСКО визнало нематеріальною культурною спадщиною людства, є символом індонезійської ідентичності. Також поширені різьблення по дереву, ткацтво, ювелірні вироби та виготовлення ляльок для театру тіней вайанг [1].

3. Музика і танці. Традиційна музика гамелан і танці, як-от балінезький легонг або яванський сріємпі, несуть глибокий символічний зміст, пов'язаний із релігійними ритуалами та історичними легендами [4].

4. Свята та обряди. Різноманітні фестивалі, такі як Ньєпі (День тиші на Балі), Весак (буддійське свято), або Батік Дей (День Батіка), приваблюють тисячі туристів, які прагнуть пізнати духовну сторону індонезійського життя [5].

5. Кухня як елемент культурної ідентичності. Індонезійська гастрономія також має величезний пізнавальний потенціал. Такі страви, як насі горенг, сатай, ренданг чи гада-гадо, відображають поєднання місцевих традицій та історичних впливів з Індії, Китаю та Європи.

Використання історико-культурних традицій Індонезії у пізнавальному туризмі передбачає не лише демонстрацію культурних об'єктів, а й створення умов для глибшого занурення туристів у традиційне життя місцевих громад. Пізнавальні тури можуть включати участь у майстер-класах з виготовлення батіка, кулінарних уроках, відвідування традиційних церемоній або проживання в селах, де збереглися стародавні звичаї. Такий формат сприяє міжкультурному обміну, формуванню поваги до культурного розмаїття й підтримці місцевого населення.

Крім того, історико-культурні ресурси країни активно використовуються для формування туристичних маршрутів і кластерів. Наприклад, на острові Ява розвивається маршрут «Історична спадщина Яви», що охоплює стародавні міста Джок'якарта, Суракарта, Боробудур і Прамбанан. На Балі популярні тури, присвячені духовним практикам, відвідуванню храмів і знайомству з мистецтвом місцевих майстрів. На Суматрі та Сулавесі створюються етнографічні маршрути, де туристи знайомляться з побутом і обрядами корінних народів.

Розвиток пізнавального туризму на основі історико-культурних традицій Індонезії має подвійне значення. З одного боку, він сприяє зростанню туристичної привабливості країни, формує позитивний міжнародний імідж і створює економічні можливості для місцевих спільнот. З іншого – стимулює збереження, відродження та передання традиційних знань і ремесел молодому поколінню.

Отже, історико-культурні традиції Індонезії є потужною базою для розвитку пізнавального туризму, який поєднує пізнання, духовність і міжкультурний діалог. Для ефективного використання цього потенціалу важливо дотримуватися принципів сталого розвитку, підтримувати автентичність культурних практик і залучати місцеві громади до організації туристичної діяльності. Саме такий підхід дозволяє не лише зберегти багатовікову спадщину Індонезії, а й зробити її живим, привабливим і пізнавальним елементом сучасного туристичного простору.

Список використаних джерел

1. Indonesian Batik – UNESCO (Representative List of the Intangible Cultural Heritage) – офіційна сторінка про індонезійський батик, його техніки та статус нематеріальної спадщини (інскрипція 2009) – URL : ich.unesco.org
2. Borobudur Temple Compounds–UNESCO World Heritage Centre – опис, значення та Outstanding Universal Value Боробудуру (сайт ЮНЕСКО, інформація про статус Всесвітньої спадщини) – URL: whc.unesco.org

Кононенко Анна Ігорівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПСИХОЛОГІЯ ТЕМНОГО ТУРИЗМУ: ЧОМУ ЛЮДЕЙ ПРИВАБЛЮЮТЬ МІСЦЯ ТРАГЕДІЙ

У сучасному світі туризм є не лише способом відпочинку, а й формою пізнання культурних, історичних та соціальних процесів. Однак поряд із традиційними напрямками дедалі більшої популярності набуває так званий «темний туризм» (англ. *dark tourism*) – відвідування місць, пов'язаних зі смертю, стражданням або катастрофами. Це можуть бути поля битв, місця масових убивств, концтабори, зони техногенних аварій або природних катаклізмів. Приклади – музей Аушвіц-Біркенау в Польщі, меморіал 11 вересня у Нью-Йорку, зона відчуження Чорнобиля, руїни Помпеї. Попри очевидну трагічність таких локацій, потік туристів до них не зменшується. Постає питання: чому людей приваблюють місця смерті і горя? Відповідь на нього криється в глибоких психологічних механізмах – від потреби осмислити історію до бажання доторкнутися до забороненого [1].

Одним із ключових мотивів відвідування місць трагедій є прагнення до емпатії та глибшого розуміння людського досвіду. Люди приходять до меморіалів, щоб усвідомити масштаб минулих подій, відчувти біль тих, хто постраждав, і водночас осмислити власну причетність до спільної історії. Психологи трактують це як спосіб екзистенційного навчання – зустріч із темними сторонами людської природи допомагає сформувати цінності, посилити моральну свідомість і співчуття. Так, відвідування місць Голокосту часто сприймається не як розвага, а як акт пам'яті та вшанування [2].

Темний туризм також дає можливість пережити емоцію страху у контрольованому, безпечному середовищі. Людям притаманно шукати досвід, який активує сильні емоції – адреналін, тривогу, захоплення. Як зазначають дослідники, така форма туризму подібна до перегляду фільмів жахів: ми відчуваємо небезпеку, але знаємо, що нам нічого не загрожує. Психологічно це допомагає зменшити тривогу перед смертю, адже знайомство з темними аспектами життя в безпечному контексті знижує їхню силу в реальному світі [3]. Медіа та масова культура створюють певну естетику катастрофи – через фільми, документалістику, блоги та соцмережі. Чорнобильська зона, наприклад, після виходу серіалу *Chernobyl* перетворилася на «місце сили» для туристів, блогерів і фотографів. Така романтизація викликає змішане почуття захоплення і табу, що підсилює бажання «побачити на власні очі». Для деяких це також форма

самовираження – показати себе як людину, відкриту до незвичного, глибокого, навіть «темного» досвіду. Місця трагедій часто сприймаються як простори тиші і філософських роздумів. Тут людина має можливість замислитися над сенсом життя, смертю, моральною відповідальністю. Деякі дослідники розглядають темний туризм як форму паломництва сучасної людини – не до релігійних святинь, а до історичних місць, де людство проходило свої найтяжчі випробування. У цьому сенсі такі подорожі виконують терапевтичну функцію: вони дозволяють інтегрувати усвідомлення смерті в особисту систему цінностей і сприяють духовному зростанню [5]. Разом із тим темний туризм породжує складні етичні питання. Чи можна перетворювати місця трагедій на туристичні атракції? Чи не спотворює це пам'ять жертв? Деякі об'єкти, наприклад, сувенірні магазини біля меморіалів або фотосесії на фоні руїн, викликають критику як прояви «споживання смерті». Психологічно це свідчить про роздвоєння між щирим співпереживанням і прагненням до сенсацій. Вирішення цієї дилеми лежить у сфері осмисленого туризму, коли візити до таких місць супроводжуються освітніми програмами, екскурсіями та повагою до контексту подій [4].

Темний туризм є багатовимірним феноменом, у якому переплітаються психологічні, культурні й етичні аспекти. Людей приваблюють місця трагедій не через бажання насолодитися чужим горем, а через потребу зрозуміти людську природу, відчувати співпричетність до історії, подолати страх перед смертю і знайти сенс у стражданні. З психологічної точки зору, темний туризм – це спосіб інтегрувати досвід втрати у колективну пам'ять і зробити його частиною культурної ідентичності. Головне завдання суспільства – зберегти баланс між пізнанням і повагою, між освітою та комерцією, щоб подорожі до місць трагедій залишалися актом пам'яті, а не розвагою.

Список використаних джерел

1. Foley, M. & Lennon, J. *Dark Tourism: The Attraction of Death and Disaster*. London : Continuum, 2000. – 184 p.
2. Stone, P. R. A Dark Tourism Spectrum: Towards a Typology of Death and Macabre Related Tourist Sites. *Tourism: An Interdisciplinary International Journal*. 2006. Vol. 54, No. 2. P. 145-160.
3. Коваль Н. Психологічні аспекти сприйняття місць трагедій у туризмі. *Психологія і суспільство*. 2022. № 2. С. 54-61.
4. Сутність «темного» туризму як перспективного напрямку розвитку туристичних дестинацій: міжнародний досвід / А.А. Буряк, І.В. Левченко, В.М. Маховка, К.О. Борисенко // *Ефективна економіка*. – 2022. – № 10. – DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.25>
5. Юрченко І. Темний туризм як феномен сучасної культури. *Культурологічний альманах*. 2021. № 32. С. 87-93.

Корсакас Богдан Олексійович
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ВИКОРИСТАННЯ КІНОТУРИЗМУ В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Туризм є однією з найдинамічніших галузей світової економіки, що постійно шукає нові шляхи для розвитку та залучення туристів. У цьому контексті кінотуризм – подорожі до місць, що стали відомими завдяки їхньому зображенню у фільмах, телевізійних серіалах або інших кінематографічних творах, - набуває все більшої популярності. Це явище перетворилося з нішевого сегмента на потужний інструмент, здатний впливати на стратегії сталого розвитку туризму. Метою цієї роботи є аналіз потенціалу кінотуризму як засобу сталого розвитку туризму, акцентуючи увагу на його здатності створювати автентичні враження, розширювати туристичні пропозиції та сприяти збереженню цінностей.

Кінематограф створює візуальні образи, які приваблюють туристів до місць зйомок. Це явище сприяє розвитку менш відомих локацій, які завдяки фільмам отримують глобальне визнання, як Хорватія (Дубровник) після «Гри престолів». Кінотуризм допомагає розподілити туристичні потоки, зменшуючи навантаження на популярні центри та стимулюючи розвиток периферійних регіонів. Розвивається місцева інфраструктура (тематичні готелі, магазини), що диверсифікує економіку та створює робочі місця [2]. Важливо інтегрувати цей процес у сталий розвиток, щоб зберегти автентичність місць.

Кінотуризм розширює туристичні пропозиції, пропонуючи унікальні тематичні маршрути, музеї кіно та інтерактивні заходи. Наприклад, Нова Зеландія ефективно використала «Володаря перснів», створивши бренд «Middle-earth» з тематичними парками та екскурсіями, що збільшує тривалість перебування туристів та їхні витрати [1]. Крім того, кіно відіграє важливу роль у збереженні культурної та природної спадщини. Фільми часто знімаються в історичних або природних об'єктах, а зростання інтересу до них може стати стимулом для реставрації та захисту цих пам'яток. Доходи від кінотуризму можуть реінвестуватися в їхнє збереження. Проте, надмірний потік туристів може загрожувати екосистемам, тому необхідні стратегії управління відвідуваністю та екологічна освіта туристів.

Кінотуризм є потужним інструментом сталого розвитку, що сприяє економічному зростанню, формуванню унікальних дестинацій, диверсифікації продукту та збереженню спадщини. Для його сталості необхідні комплексне планування, управління ризиками, залучення громад та державна підтримка, що дозволить створити цінність для туристів, місцевих жителів та майбутніх поколінь.

Економічний вплив кінотуризму є значним та багатограним, адже він не лише прямо збільшує доходи від туристичних послуг, таких як проживання, харчування, транспорт та екскурсії, але й опосередковано стимулює розвиток місцевого бізнесу. Наприклад, зростання попиту на сувеніри, пов'язані з фільмами, може призвести до розширення місцевого ремесла та виробництва. Створюються нові робочі місця – від гідів, які проводять тематичні екскурсії, до менеджерів з маркетингу, що просувають кінотуристичні продукти, а також працівників сфери обслуговування. Завдяки цьому підвищується рівень зайнятості та добробуту місцевих громад [3].

Однак, розвиток кінотуризму несе й певні виклики, які необхідно враховувати для забезпечення його сталого характеру. Одним з головних є потенційне екологічне навантаження. Збільшення туристичних потоків може призвести до деградації природних ландшафтів, підвищення рівня забруднення та руйнування тендітних екосистем, особливо якщо місця зйомок розташовані у природоохоронних зонах. Іншим викликом є ризик комерціалізації та спотворення автентичності. Надмірне фокусування на «кіношній» складовій може призвести до втрати унікальної ідентичності місця та перетворення його на «декорацію» для туристів.

Для подолання цих викликів необхідна розробка чітких стратегій управління. Ці стратегії повинні включати комплексне планування, інтегруючи кінотуризм у загальну стратегію сталого розвитку регіону з урахуванням екологічних, соціальних та економічних аспектів. Також важливим є управління відвідуваністю, впровадження систем квотування, резервації, розробка альтернативних маршрутів для рівномірного розподілу туристичних потоків та зменшення навантаження на ключові локації. Нарешті, державна підтримка та регулювання, включаючи розробку політик, що стимулюють кіноіндустрію знімати в регіонах з потенціалом кінотуризму, та механізмів регулювання для забезпечення сталого розвитку, забезпечать довгострокову життєздатність кінотуризму.

Список використаних джерел

1. Busby, G., & Klug, J. (2001). Filming locations as tourist attractions: The case of New Zealand's Central North Island. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 305-312, URL: <https://www.academia.edu/34770814>
2. Connell, J. (2012). Film tourism - Evolution, progress and prospects. *Tourism Management*, 33(5), 1007-1023, URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517712000404>
3. Suhartoyo, S., & Ma'arif, S. (2017). Film tourism development strategy in Bantul Regency. *Asian Journal of Management Sciences & Education*, 6(4), 9-17, URL: <https://www.researchgate.net/publication/320496088>

Кузуб Валерія Миколаївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ І ПРИБЕРЕЖНІ КУРОРТИ ДАНІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Круїзний туризм є важливим компонентом морського й прибережного туризму в Північній Європі. Для Данії – держави з розгалуженою береговою лінією – круїзні порти та прибережні курорти відіграють ключову роль у формуванні міжнародної туристичної привабливості та забезпеченні вагомого внеску в економіку країни.

Головні круїзні порти Данії включають Копенгаген, Орхус, Ольборг, Есб'єрг та низку регіональних причалів. Столичний порт у Копенгагені приймає найбільше пасажирів завдяки зручній логістиці, культурним пам'яткам і статусу туристичного центру. Орхус і Ольборг поступово розвиваються як регіональні центри, роблячи акцент на «зеленій» інфраструктурі та покращенні пасажирського сервісу [4].

Прибережні курорти Данії різноманітні за природними ресурсами й туристичними продуктами. Острів Борнхольм є популярним літнім напрямком завдяки піщаним пляжам і локальній гастрономії. Скаген приваблює туристів унікальним явищем злиття морів і культурною спадщиною. Менші курорти на островах Лангеланд і Лессо орієнтуються на нішевий туризм: велосипедні маршрути, екологічний відпочинок та ремісничу продукцію.

Курорти також отримують вигоду від круїзного сегмента: пасажирів під час зупинок беруть участь в екскурсіях та залишають додаткові витрати в регіонах. Однак ключову роль у їхньому розвитку відіграють незалежні морські та пляжні туристи, а також внутрішні подорожуючі [1, 2].

Одним з основних викликів є екологічний вплив круїзної індустрії. Викиди, шумове забруднення й тиск на прибережні екосистеми змушують порти інвестувати в технології на кшталт «onshore power» та співпрацювати з операторами щодо використання альтернативних палив. Іншою проблемою є інфраструктурне навантаження під час пікових днів. Одночасний прихід кількох суден призводить до значного тиску на транспортну систему та міські сервіси, особливо в малих портах. Третім викликом виступає сезонність. Попит зосереджений у літні місяці, що ускладнює рівномірний розподіл доходів і підтримку зайнятості протягом року.

Перспективи розвитку круїзного туризму в Данії пов'язані з реалізацією національної стратегії сталого зростання туризму на 2022–2030 роки. Пріоритетними напрямками виступають:

по-перше, активізація екологічної політики. Йдеться про розширення практики «зелених» портів, застосування низьковуглецевих видів палива та партнерства з місцевими громадами у сфері охорони природи;

по-друге, розвиток мультипортових маршрутів. Це сприятиме зменшенню концентрації пасажирів у великих містах і підвищенню економічного ефекту для регіонів;

по-третє, інтеграція прибережних курортів у туристичні пакети. Пропозиції *shore experiences* з акцентом на гастрономію, ремесла та культурні особливості допоможуть утримати туристів у регіонах і збільшити витрати на місцях;

по-четверте, цифровізація управління. Використання цифрових платформ для планування екскурсій, управління транспортом і моніторингу потоків дозволить зменшити навантаження на інфраструктуру;

по-п'яте, удосконалення політики регулювання. Запровадження показників ефективності, які враховуватимуть не лише кількість пасажирів, але й економічний і соціальний ефект для місцевих громад, дозволить, точніше оцінювати користь від круїзного сегмента [3, 5].

Круїзний туризм у Данії демонструє позитивну динаміку та значний потенціал розвитку. Поєднання модернізації портової інфраструктури, запровадження «зелених» технологій, розширення мультипортових маршрутів і цифрових рішень створює основу для сталого зростання. Прибережні курорти, будучи важливими ланками туристичної системи, здатні інтегруватися в цей процес та посилити економічну й культурну привабливість країни.

Список використаних джерел

1. Bakalo, N., Krekoten, I., & Makhovka, V. (2023). Insurance in tourism. *Economies' Horizons*, 1(23), 59-69.
2. CruiseCopenhagen. (2024). *Cruise statistics 2024*. URL: <https://www.cruisecopenhagen.com>
3. Nadiya Bakalo, Viktoriia Makhovka, Iryna Krekoten, Alla Glebova, Svitlana Kulakova, Local tourism as financial and economic development driver of the community: Management aspect, *World Development Perspectives*, Volume 38, 2025, 100693, ISSN 2452-2929, <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2025.100693>.
4. VisitDenmark. (2023). *National strategy for sustainable growth in Danish tourism 2022–2030*. URL: <https://www.visitdenmark.com>
5. Wonderful Copenhagen. (2024). *Cruise tourism facts and reports*. URL: <https://www.wonderfulcopenhagen.dk>

Маховка Вікторія Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент,
Жиленко Кіра Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МАЛОВІДОМИХ ТУРИСТИЧНИХ МІСЦЬ

У сучасних умовах розвитку цифрових технологій соціальні мережі займають провідне місце у сфері комунікацій та маркетингу. Вони стали невід'ємною частиною життя більшості людей і виконують роль основного джерела інформації, у тому числі й туристичної. Якщо раніше популяризація нових напрямків вимагала значних фінансових витрат на традиційну рекламу, то сьогодні достатньо грамотно побудованої стратегії у соціальних мережах, щоб навіть маловідоме туристичне місце могло привернути увагу широкої аудиторії. Завдяки своїй інтерактивності соціальні мережі створюють сприятливі умови для формування іміджу туристичного продукту [1]. Платформи на кшталт Instagram, TikTok, Telegram чи YouTube дозволяють поширювати візуальний контент у формі фото, відео, сторіс чи коротких кліпів. Саме візуальність є ключовим фактором, адже туристи орієнтуються насамперед на привабливість зображення, атмосферу місця та емоційні відгуки інших людей. Таким чином, навіть невелике село, природний парк чи локальна культурна пам'ятка можуть швидко стати впізнаваними серед користувачів.

Особливо ефективним інструментом популяризації маловідомих туристичних локацій є платформа TikTok, яка орієнтується на короткі відео з динамічним поданням контенту. У ній значну роль відіграють хештеги, адже вони дозволяють користувачам швидко знаходити відео за темою та об'єднувати навколо себе цілі спільноти. Наприклад, використання таких тегів, як #hiddenplaces, #secretspot, чи #unseennature, дає можливість туристам показати цікаві, але ще не розкриті місця широкій аудиторії. Алгоритми TikTok працюють так, що навіть невеликий акаунт може потрапити у стрічку рекомендацій завдяки вдало підібраним хештегам і оригінальному відео. Це створює ефект «вірусності»: короткий ролик із гарним пейзажем, легендою чи атмосферною музикою за кілька днів здатний набрати сотні тисяч переглядів і спровокувати реальний туристичний інтерес до локації.

В Україні завдяки TikTok популярність отримали кілька маловідомих місць. Наприклад, затоплене село Бакота на Хмельниччині стало своєрідною «українською Атлантидою», адже відео з тегами #бакота та #bakota набирали сотні тисяч переглядів і спонукали багатьох туристів приїхати подивитися на мальовничий каньйон і залишки села. Схожим чином просуваються Шацькі озера на Волині, де блогери використовують хештеги #shaackilakes та

#озераукраїни, підкреслюючи красу прозорих вод та можливості для відпочинку. У науково-спелеологічному середовищі відома, але для туристів малопопулярна. Таким чином, через простий механізм хештегів навіть невеликі та маловідомі об'єкти перетворюються на трендові туристичні атракції.

Популяризація маловідомих туристичних місць через соціальні мережі має низку переваг: доступність і відсутність значних фінансових витрат; широке охоплення цільової аудиторії; можливість отримувати швидкий зворотний зв'язок; формування позитивного іміджу та впізнаваності території. Ефективне просування маловідомих локацій у соціальних мережах ґрунтується на кількох ключових інструментах. Серед них – регулярний контент-маркетинг, що включає публікацію фото й відео про природу, архітектуру, культуру та повсякденне життя місцевості. Важливу роль відіграє співпраця з блогерами та інфлюенсерами, які мають авторитет серед своїх підписників та здатні впливати на їхній вибір подорожей. Використання унікальних хештегів та геоміток забезпечує легший пошук інформації й формує впізнаваність бренду місця. Додатковим чинником успіху є інтерактивний контент: онлайн-опитування, конкурси чи прямі ефіри, що стимулюють активність користувачів. Важливим засобом також виступає сторітелінг – розповіді про історію, легенди та унікальні факти, які створюють емоційний зв'язок із потенційними відвідувачами. Однак використання соціальних мереж у просуванні має й певні ризики. Непродумана стратегія або надмірне перенасичення контентом може призвести до втрати інтересу аудиторії. Небезпеку становить і неправдиве представлення місця, що формує завищені очікування та, як наслідок, розчарування туристів. Крім того, алгоритми соціальних платформ безпосередньо впливають на охоплення контенту, тому необхідно постійно адаптуватися до їхніх змін.

Отже, соціальні мережі є потужним інструментом популяризації маловідомих туристичних місць. Вони дають змогу створювати позитивний імідж території, залучати нових відвідувачів і сприяти розвитку туризму навіть у регіонах, які раніше залишалися осторонь уваги. Успіх залежить від комплексного підходу: якісного контенту, тісної взаємодії з аудиторією та використання сучасних цифрових стратегій. Використання соціальних мереж відкриває нові можливості для зростання туристичної привабливості країни загалом і її окремих регіонів зокрема.

Список використаних джерел

1.Маховка В.М. Інтерактивні та Smart-Технології в туризмі / Методологія та практика сталого розвитку туризму : кол. моногр. Полтава : Астроя, 2018. С. 148-155.

ХАРАКТЕРИСТИКА ГОТЕЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ФРАНЦІЇ

У рейтингах готелів Франції виділяють виняткові 5-зіркові готелі, підносячи їм статус «палацу». Присуджується закладам, які досягли досконалості. Більшість готелів у Франції мають державний рейтинг. Вони перевіряються та оцінюються щодо рівня комфорту, зручностей та якості обслуговування. Французькі готелі схвалені та перевірені офіційними органами та класифікуються за сімома категоріями: беззіркові, 1*, 2*, 3*, 4*, 5* і палаци. Ціни, які висвічуються біля входу в готель і в номерах, повинні включати податки та послуги. Тарифи в готелях також нерегульовані, і зазвичай стягується додаткова плата за сніданок, а за додаткове ліжко можна доплатити. У більшості випадків номери повинні бути звільнені до обіду в день від'їзду. В основному в номерах є двоспальне або односпальне ліжко. За додаткове місце можлива доплата.

У Франції існують десятки готельних мереж, які групують стандартизовані готелі. Асортимент також охоплює всі категорії, від висококласних до середніх, як Accor Group (Sofitel, Novotel, Libertel, Mercure & Ibis) або Concorde Hotels, до більш економічних готелів поблизу великих міст (Hotel Formule 1, Etap Hotel, Balladins, Bonaï, Liberté, Première Classe). Мережі готелів зазвичай мають центральні центри бронювання.

Ціна вказана за добу в одно- або двомісному номері. Ціни вказані на особу, якщо включають проживання та харчування. Готелі включають податки та послуги, а також мінімальний туристичний збір з особи за день.

Франція пропонує понад 9000 повністю обладнаних кемпінгів, офіційно присвоєних категоріям від 0 до 4*, і 2300 фермерських кемпінгів. Офіційний путівник для кемпінгу продається в книгарнях, газетних кіосках, FNAC (національна мережа універмагів) і в роздрібних магазинах (3 євро за примірник)[1].

Загальна кількість готелів у Франції на початку 2021 року становила 17 400 – і на додаток до цього є тисячі готелів типу « ліжко та сніданок » , котеджів або інших форм туристичного розміщення. Середній розмір окремого готелю у Франції становить 26 номерів.

Станом на березень 2022 року регіоном Франції з найбільшою кількістю готельних номерів був регіон Іль-де-Франс. У цьому регіоні, який включає місто Париж, а також передмістя навколо столиці, такі як Версаль або Марн-ля-Валле (дім паризького Діснейленду), було рівно 157 319 готельних номерів.

За винятком регіону Овернь-Рона-Альпи, який посідає друге місце в цьому рейтингу, інші регіони з кількістю готельних номерів понад 50 000 розташовані на узбережжі. Таким чином, у 2019 році в регіоні Прованс-Альпи-Лазурний берег біля Середземного моря було понад 73 000 готельних номерів, у порівнянні з 55 121 номерами в регіоні Нувель-Аквітанія, що межує з Атлантичним океаном [2]. Завдяки своїм привабливим ландшафтам (море і гори) ці регіони приймають більшість туристів, які їдуть до Франції.

Франція є країною з найбільшою кількістю мережевих готелів у Європі. Однак, незважаючи на те, що готелі залишаються популярним видом житла під час відпустки, туристи вибирають інші види розміщення. Станом на січень 2018 року класифіковане та мебльоване туристичне житло представляло більшість туристичних закладів розміщення у Франції, а пансіонати також були дуже поширеною формою розміщення в країні. У 2017 році веб-сайт онлайн-житла Airbnb був одним із найбільш відвідуваних туристичних сайтів у Франції. Франція була другою країною з найбільшою кількістю оголошень на Airbnb у 2017 році.

Паризькі готелі зафіксували рівень заповнюваності вище середнього порівняно з регіонами та Французькою Рив'єрою, досягнувши 71% протягом березня 2022 року, але розрив із 2019 роком залишався значним (-9%).

Готелі в найпопулярніших регіонах Франції: Корсика – 4950 готелів, Прованс – 20014 готелів, Нормандія – 8741 готель, Шампань – 899 готелів, Французькі Альпи – 25810 готелів, Кани – 104 готелі, Париж – 1602 готелі [3].

Очікується, що підвищення споживчих настроїв і зростання наявних доходів збільшать витрати споживачів на свята, а отже, і на галузеві послуги, підвищуючи рівень заповнюваності та RevPAR. Проте вища довіра та доходи можуть призвести до того, що більше вітчизняних споживачів обиратимуть відпочинок за кордоном. Висока конкуренція також може негативно впливати на продуктивність.

Список використаних джерел

1. Lévi Loïc, et al. Industrial legacy and hotel pricing: An application of spatial hedonic pricing analysis in Nord-Pas-de-Calais, France. *Tourism Economics*, 2022, 28.4. P. 870-898.
2. Mrozek Michał, et al. Tourism Industry in France in Consideration of the COVID-19 Pandemic. Main Selected Issues. *Journal of Applied Economic Sciences (JAES)*, 2022, 17.75. P. 67-77.
3. Система бронювання готелів Booking. Режим доступу: <https://www.booking.com>

Погорлецький Георгій Антонович
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ ТА SEO-ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Сучасний туристичний бізнес неможливо уявити без використання цифрових інструментів просування. Інтернет-реклама та SEO-технології стали ключовими чинниками підвищення конкурентоспроможності підприємств сфери туризму.

Інтернет-реклама охоплює контекстну, банерну, таргетовану та відеорекламу. Завдяки гнучким налаштуванням цільової аудиторії, туристичні компанії отримують можливість мінімізувати витрати та водночас збільшувати кількість заявок від потенційних клієнтів. Соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, TikTok, перетворюються на ефективні майданчики для просування туристичних продуктів, адже дозволяють формувати імідж бренду та вести прямий діалог із клієнтами.[1]

SEO-технології у туристичному бізнесі відіграють одну з ключових ролей у формуванні конкурентних переваг. Вони базуються на оптимізації веб-ресурсів з метою підвищення їхньої видимості у пошукових системах, передусім у Google, який формує основний обсяг пошукового трафіку. Принцип дії SEO полягає у правильному доборі ключових слів, що відображають потреби та інтереси потенційних туристів, у створенні релевантного контенту, який відповідає цим запитам, а також у технічному вдосконаленні сайту для швидкої та зручної взаємодії користувача з інформацією.[2]

У сфері туризму SEO-технології використовуються на різних рівнях. Для туристичних операторів і агентств вони дають змогу просувати пакетні тури та спеціальні пропозиції, роблячи їх більш доступними для клієнтів, які активно шукають подорожі в Інтернеті. Готелі та інші об'єкти розміщення отримують можливість підвищувати пізнаваність завдяки локальній пошуковій оптимізації, коли користувачі вводять запити на кшталт: «готель у центрі Львова» чи «апартаменти біля моря». Авіакомпанії та транспортні сервіси застосовують SEO для залучення пасажирів на сайти онлайн-бронювання, а туристичні атракції – від музеїв і галерей до природних парків – можуть збільшувати потік відвідувачів завдяки коректно оптимізованим сторінкам з описом послуг і можливістю онлайн-замовлення.[2]

Перспективи використання SEO у туристичному бізнесі є надзвичайно широкими. Зростання глобальної конкуренції у сфері подорожей, популярність онлайн-бронювань і зсув акцентів у бік цифрових комунікацій роблять пошукову оптимізацію стратегічною інвестицією. У майбутньому особливого значення набуватимуть мобільна оптимізація, голосовий пошук та

персоналізовані результати видачі, що враховують місцеперебування користувача. Для туристичних компаній це означає можливість не лише підвищувати продажі, а й зміцнювати довіру до бренду, формувати позитивний імідж та утримувати довгострокові позиції на ринку.

SEO – це довгострокова стратегія, спрямована на підвищення органічної видимості сайту в пошукових системах. Її мета полягає у тому, щоб користувач самостійно знаходив туристичний продукт через пошукові запити. Результати SEO з'являються поступово, адже для цього потрібен час на індексацію сайту, нарощування авторитетності та створення якісного контенту. Однак перевага полягає в тому, що після досягнення високих позицій компанія отримує стабільний потік відвідувачів без необхідності постійних витрат на рекламу. SEO формує довіру, оскільки користувачі зазвичай більше довіряють органічним результатам пошуку, ніж рекламним оголошенням.

Для готелів та ресторанів перспективним є локальне SEO, яке підвищує видимість у Google Maps та онлайн-каталогах, а також дає змогу працювати з відгуками клієнтів. Туристичні агентства можуть вести блоги з порадами та оглядами подорожей, що підвищує довіру та допомагає формувати експертний імідж. Технічна оптимізація сайтів, швидке завантаження сторінок і адаптація під мобільні пристрої дозволяють зменшити відтік користувачів і підвищити конверсію бронювань.[2]

Інтернет-реклама, на відміну від SEO, є інструментом швидкого просування. Вона охоплює контекстну рекламу в пошукових системах, таргетовану рекламу у соціальних мережах, банери на сайтах та відеорекламу..[3]

Важливим способом є таргетована реклама у соціальних мережах, де можна точно визначити аудиторію за віком, інтересами чи географією. Рекламні банери та відео на туристичних порталах і YouTube допомагають створювати імідж бренду та формувати емоційне сприйняття подорожі. Інтернет-реклама також ефективна для просування акційних пропозицій і сезонних турів, коли важливим є швидкий відгук споживачів.

Список використаних джерел

1. Кривенко А. Використання інтернет-реклами у сфері туризму // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2022. №3. С. 110–117.
2. Козловський С. SEO-оптимізація сайтів туристичних компаній: проблеми та перспективи // *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. №64. С. 87–93.
3. Олійник О. Сучасні інструменти цифрового маркетингу у туристичному бізнесі // *Економіка та суспільство*. 2021. №33. С. 254–260.

**Самойленко Сніжанна Олексіївна,
Тилюк Владислава Дмитрівна**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ГОТЕЛІ НІДЕРЛАНДІВ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ТУРИСТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ

Голландський підхід до гостинності тісно пов'язаний з історичними та культурними цінностями країни. Військово-морська історія Нідерландів, зосереджена на торгівлі та торгівлі, сприяла формуванню практичного та ефективного підходу до повсякденного життя. Це стосується також готельного бізнесу, де функціональність та простота використання часто є пріоритетом. Голландські наголоси на практичній та прямому спілкуванні в поєднанні з акцентом на особистий простір втілюються в унікальному підході до проектування та обслуговування готелів.

Нідерланди пропонують багату різноманітність культури та історії, які чекають свого дослідника. Готелі відіграють ключову роль у організації цих досліджень, надаючи туристам унікальні можливості зануритися в місцеву культуру. Окрім типових туристичних визначних пам'яток, готелі можуть запропонувати гостям заходи, які дозволять заглибитися в глибину голландських традицій та повсякденного життя. Готелі можуть перетворити звичайне перебування на незабутню пригоду, організовуючи та пропонуючи окремі заходи.

Це передбачає співпрацю з місцевими майстрами, путівниками та компаніями, щоб створити враження, які знайдуть відповідь відвідувачів. Співпрацюючи з місцевими громадами, готелі можуть сприяти розвитку почуття справжнього зв'язку та поваги до місцевої культури, сприяючи більш насиченій подорожі.

Готелі можуть сприяти зануренню в культуру, організовуючи події, що демонструють унікальні аспекти життя голландців. Сюди входять екскурсії по місцевих ринках, майстер-класи з традиційних ремесел, таких як гончарство або дешевше, а також відвідування історичних районів. Включаючи такі події в пропозиціях готелів, туристи можуть більше розуміти голландські звичаї, традиції та повсякденне життя. Нідерланди представляють широкий вибір готелів для будь-якого бюджету та уподобань. Від бюджетних варіантів, ідеально підходящих для одиноких мандрівників, до розкішних курортів, ідеально придатних для сімей або романтичного відпочинку, країна пропонує житло для кожного смаку.

Така різноманітність дозволяє відвідувачам адаптувати своє перебування до конкретних інтересів та фінансового становища, створюючи незабутні враження.

Нідерланди представляють широкий вибір готелів, розроблених для туристів з різними інтересами та бюджетом. Розташування готелю, будь то шумні міста-центри чи безтурботні приміські курорти, суттєво впливає на загальне враження. Для того, щоб поїздка була максимально комфортною, важливо врахувати близькість до прицілів та транспортування. Готелі в престижних районах часто пропонують більш високі ціни, але неперевершений комфорт та захоплюючі враження. Голландська гостинність не обмежується комфортним житлом і включає продумані зручності та послуги.

Таблиця 1. Типи готелів та цільових аудиторій

Тип готелю	Цільова аудиторія	Ключові особливості
Бюджетні	мандрівники з обмеженим бюджетом, любителі подорожей з рюкзаками та самотні мандрівники	основні зручності, конкурентні ціни, центральне місце розташування
Бутік	мандрівники які цінують дизайн та шукають індивідуального досвіду	унікального дизайну, уважного обслуговування, місцевого колориту
Міські готелі	ділові мандрівники, туристи, любителі активного відпочинку	Сучасний дизайн, місце розташування у центрі, зручне транспортне сполучення
Розміщення в сільській місцевості	любителів природи, поціновувачів релаксу та тих, хто шукає спокійного відпочинку,	мальовничих місць, розваг у свіжому повітрі, спокійної атмосфери
Розкішні курорти	мандрівників високого рівня, які шукають задоволення та розслаблення	розкішних зручностей, індивідуальних послуг, великих можливостей

Багато готелів докладають додаткових зусиль, пропонуючи гостям унікальні враження, які роблять їхнє перебування ще приємнішим. Це часто включає індивідуальний підхід, знайомство з місцевими атракціонами та зручним доступом до культурних та природних скарбів. Близькість готелю до атракціонів та зручна доступність транспорту суттєво впливає на його привабливість.

Список використаних джерел

5. Бакало Н.В. Особливості управління персоналом підприємств гостинності / Н.В. Бакало, В.Д. Тиліук // Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали II Міжнародної наук.–практ. Інтернет–конф., 06 черв. 2024 р. Полтава : Нац. ун–т ім. Юрія Кондратюка, 2024. С. 186.

Санжаровська Аліна Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У багатьох країнах світу туризм розглядається як стратегічна галузь економіки, що сприяє створенню нових робочих місць, розвитку малого та середнього бізнесу, інвестицій у транспортну, готельну та розважальну інфраструктуру. Ключовими тенденціями світового туризму є екологізація, цифровізація та індивідуалізація туристичних послуг. Все більше подорожуючих обирають сталий туризм, що передбачає дбайливе ставлення до природи, культури та місцевих громад.

Для України туристична галузь є важливим чинником економічного зростання та формування позитивного міжнародного іміджу. Попри складну соціально-економічну ситуацію, внутрішній туризм демонструє поступове зростання. Серед найпопулярніших напрямів – Карпати, Київ, Львів, Одеса, Полтава, а також рекреаційні зони Дніпровського та Шацького регіонів. Розвитку сприяють як державні програми підтримки малого бізнесу у сфері туризму, так і приватні ініціативи, спрямовані на створення сучасних туристичних продуктів. Серед перспективних напрямів розвитку туризму в Україні можна виокремити: екологічний, сільський, культурно-пізнавальний, медичний, релігійний та гастрономічний туризм. Особливе значення у розвитку галузі має цифровізація. Сучасні технології – онлайн-бронювання, мобільні додатки, системи віртуальних турів, штучний інтелект у сфері обслуговування – створюють нові можливості для туристів і операторів, підвищуючи якість сервісу й конкурентоспроможність дестинацій.

Отже, перспективи розвитку туризму в Україні та світі визначаються поєднанням економічних, соціальних і технологічних факторів. Для України пріоритетним напрямом є розвиток внутрішнього туризму, підвищення якості послуг, розбудова інфраструктури та впровадження інновацій. Ефективне використання природно-культурного потенціалу, державна підтримка, сталий підхід і міжнародна співпраця дозволять забезпечити інтеграцію України у світовий туристичний простір.

Список використаних джерел

1. Подлепіна П. О. Міжнародний туризм як чинник соціально-економічного розвитку. Матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 217-219.
2. Bakalo N., Levchenko I., Prykhodko A. Influence marketing in the promotion of enterprises in the tourism industry. Ефективна економіка. 2022. № 10. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.22> .

Сулим Анастасія Олександрівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СТАЛИЙ ТУРИЗМ У МІСТАХ ТА ПРИРОДНИХ ЗОНАХ ХОРВАТІЇ

Хорватія – країна, що поєднує багату культурну спадщину, мальовничі міста та унікальні природні ландшафти. Її привабливість для туристів з усього світу обумовлена як історичними містами, так і національними парками та островами Середземного моря. В умовах глобальних змін клімату та навантаження на природні ресурси питання сталого розвитку туризму стає особливо актуальним. Сталий туризм передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними потребами, забезпечуючи збереження природних і культурних цінностей для майбутніх поколінь. Урбанізовані території Хорватії активно впроваджують принципи сталого туризму. Одним із яскравих прикладів є Дубровник, місто, відоме своєю історичною архітектурою та об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО. Тут реалізовано комплекс заходів щодо контролю туристичних потоків, зменшення перенавантаження історичного центру та впровадження альтернативних маршрутів для туристів. Такі ініціативи дозволяють не лише зберегти культурну спадщину, але й підтримати комфорт місцевих мешканців [1].

У Спліті успішно реалізовано проєкт відновлення прибережного району Жнян. Завдяки озелененню, облаштуванню пляжів, дитячих та спортивних майданчиків, а також культурних об'єктів, район став привабливим для туристів та місцевих жителів одночасно. Цей приклад демонструє, як інтеграція сталих практик у міське планування сприяє розвитку туризму та покращує якість життя населення. Крім того, у багатьох містах Хорватії застосовуються цифрові технології для управління потоками туристів. Наприклад, системи онлайн-бронювання квитків та мобільні додатки дозволяють регулювати відвідуваність музеїв, національних парків та культурних об'єктів, що сприяє зниженню перевантаження та зменшенню негативного впливу на міське середовище.

Хорватія відома своїми національними парками, серед яких Плітвицькі озера та водоспади Крка. Території є прикладом успішного поєднання екотуризму та збереження біорізноманіття. Туристи можуть подорожувати пішки або велосипедом, брати участь у спеціалізованих програмах спостереження за дикою природою та підтримувати екологічні ініціативи. Крім того, багато національних парків проводять освітні програми для відвідувачів, підвищуючи обізнаність щодо необхідності збереження природних ресурсів.

Острів Лошинь у затоці Кварнер – ще один приклад успішного сталого туризму. Він відомий своїми сосновими лісами, чистими пляжами та традиційними оздоровчими практиками. Місцеві громади активно впроваджують гастрономічні фестивалі та культурні події, що дозволяє туристам знайомитися з місцевими традиціями, не завдаючи шкоди природному середовищу. Подібний

підхід сприяє розвитку туризму, який одночасно зберігає екологічну та культурну цінність території.

Сталий туризм також розвивається на менш відомих островах та природних зонах. Регіони, що раніше залишалися маловивченими, сьогодні приваблюють туристів, які шукають природну красу та автентичні культурні враження. Це дозволяє зменшити перенавантаження популярних туристичних центрів, таких як Дубровник чи Спліт, і водночас підтримати місцеву економіку. Одним із основних викликів є перенавантаження туристичних центрів. Популярні міста та природні об'єкти часто страждають від високої відвідуваності в пікові сезони. Для вирішення цієї проблеми важливо впроваджувати системи контролю потоків туристів, стимулювати відвідування в міжсезоння та розвивати альтернативні маршрути [2].

Не менш важливою є участь місцевих громад у туристичних ініціативах. Залучення мешканців до планування та реалізації проєктів сприяє підтримці місцевого бізнесу, збереженню традиційних ремесел та підвищує соціальну відповідальність туризму. Це також створює позитивний ефект «win-win», коли туристи отримують автентичний досвід, а громади – економічну та соціальну користь.

У перспективі Хорватія планує інтегрувати цифрові технології та зелені інвестиції у розвиток туризму. Використання розумних систем управління туристичними потоками, еко-готелів та відновлюваних джерел енергії дозволить зменшити негативний вплив на довкілля та сприяти сталому економічному розвитку.

Сталий туризм у містах та природних зонах Хорватії демонструє, як можна поєднувати економічний розвиток, соціальні потреби та екологічну відповідальність. Активне впровадження стратегій сталого розвитку, розвиток екотуризму, підтримка місцевих громад та використання сучасних технологій дозволяють Хорватії залишатися привабливим туристичним напрямком, водночас зберігаючи унікальні культурні та природні цінності. Продовження таких ініціатив є ключем до гармонійного розвитку туризму в країні на майбутнє.

Список використаних джерел

1. Bakalo N., Makhovka V., Krekoten I., Glebova A., Kulakova S., Local tourism as financial and economic development driver of the community: Management aspect, World Development Perspectives, Volume 38, 2025, 100693, ISSN 2452-2929, <https://doi.org/10.1016/j.wdp.2025.100693>.

2. Destinations of sustainable tourism in Croatia. URL: https://croatia.hr/en-gb/nature/discover-croatia-through-sustainable-tourism?utm_source=chatgpt.com

Терещенко Ігор Валерійович
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МУЗЕЇ ПІД ВІДКРИТИМ НЕБОМ ЯК ТУРИСТИЧНІ АТРАКЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

У сучасному глобалізованому туристичному просторі музеї під відкритим небом набувають все більшої популярності, адже вони поєднують функції збереження культурної спадщини, просвітницької діяльності, інтерактивного дозвілля і туристичної привабливості [1]. Такий тип музеїв є не лише формою експонування етнографічних, історичних чи архітектурних об'єктів, а й унікальним майданчиком для занурення відвідувачів у автентичну атмосферу певної історичної епохи чи регіональної культури. Завдяки цьому музеї під відкритим небом виступають не тільки осередками культурної пам'яті, але й важливими точками тяжіння для туристичних потоків. У зв'язку з цим зростає актуальність вивчення міжнародного досвіду функціонування таких закладів, а також аналізу українського контексту, який, попри значний потенціал, стикається з низкою викликів.

Світова практика створення музеїв під відкритим небом бере свій початок з кінця XIX століття, коли у Стокгольмі був заснований перший у світі музей такого типу – Скансен [2]. Його концепція полягала у збереженні зразків народної архітектури з різних куточків Швеції та відтворенні традиційного побуту населення. Цей підхід швидко поширився в інших країнах Північної та Центральної Європи. Музеї просто неба у Норвегії, Польщі, Румунії, Угорщині та інших країнах стали прикладами ефективної інтеграції з туристичним середовищем. Вони активно використовують сучасні методи залучення відвідувачів – театралізовані дійства, ремісничі майстер-класи, інтерактивні експозиції, застосування цифрових технологій, віртуальні тури та мобільні додатки з доповненою реальністю.

Міжнародний досвід свідчить про те, що успіх музеїв під відкритим небом значною мірою залежить від їх здатності не лише зберігати спадщину, а й перетворювати її на живий культурний продукт [2]. У багатьох країнах ці музеї стали важливою складовою регіонального туризму. Вони активно залучають фінансування не лише з державних джерел, а й через партнерства з бізнесом, грантову підтримку та комерціалізацію частини послуг. Брендинг, маркетинг, активна присутність у цифровому просторі, співпраця з туристичними агенціями і локальними громадами – все це є ключовими факторами їхнього сталого функціонування.

Україна також має багатий досвід створення музеїв під відкритим небом. Найвідомішими серед них є Національний музей народної архітектури та побуту України в Пирогові (Київ), Музей народної архітектури і побуту у

Львові «Шевченківський гай», Закарпатський музей народної архітектури та побуту в Ужгороді, а також подібні музеї в Чернівцях, Переяславі, Крилосі, Ковалівці та інших регіонах [3]. Ці заклади, як правило, представляють зразки традиційного житла, господарських споруд, сакральної архітектури, елементи побуту та народного мистецтва. Вони мають значний етнографічний і культурний потенціал для розвитку внутрішнього і в'їзного туризму, однак на практиці цей потенціал використовується далеко не повною мірою.

Українські музеї під відкритим небом часто стикаються з низкою структурних проблем. По-перше, це хронічне недофінансування: більшість з них перебуває на балансі державних або комунальних установ культури і фінансується за залишковим принципом [4]. Це ускладнює проведення ремонтів, реставрацій, технічне оновлення експозицій і навіть забезпечення базових потреб, як-от охорона, опалення чи заробітна плата працівників. По-друге, слабо розвинена туристична інфраструктура: недостатньо зручні транспортні маршрути, відсутність навігації, інформаційних матеріалів іноземними мовами, кафе, сувенірних крамниць тощо. По-третє, брак інновацій і сучасного підходу до менеджменту: музеї рідко мають власні маркетингові стратегії, обмежено використовують цифрові інструменти для залучення нових аудиторій, практично не працюють із туристичними операторами та платформами.

Також варто зазначити, що багато музеїв не виконують свою функцію повноцінно як культурні хаби. Вони обмежуються лише демонстрацією об'єктів, тоді як сучасний турист очікує емоційного досвіду, залученості, участі у майстер-класах, подіях, фестивалях, гастрономічних дегустаціях тощо. Відсутність подієвого наповнення та інтерактивності часто призводить до втрати інтересу з боку широкої публіки, особливо молоді.

Попри ці проблеми, потенціал розвитку музеїв під відкритим небом в Україні є значним. По-перше, завдяки великому етнокультурному розмаїттю регіонів країни існує унікальна можливість створення тематичних кластерів, які б репрезентували різні культурні ареали – від гуцульського до слобожанського. По-друге, розвиток внутрішнього туризму після 2022 року відкрив нові можливості для регіональних культурних інституцій, які можуть стати центрами приваблення локальних туристів [4]. По-третє, активізація співпраці з міжнародними організаціями, фондами, грантовими програмами дає можливість модернізувати матеріально-технічну базу, розширити функціонал музеїв, інтегрувати цифрові технології у музейну практику.

Не менш важливим є реформування управлінської моделі таких музеїв. Варто відійти від застарілих вертикальних моделей управління на користь більш гнучких, автономних форм, які дозволяють залучати позабюджетне фінансування, створювати креативні простори, проводити спільні проєкти з громадами та підприємцями.

У цьому контексті важливу роль відіграє цифровізація музейної сфери. Використання сучасних технологій – мобільних застосунків, віртуальної та доповненої реальності, онлайн-екскурсій, мультимедійного контенту – є не лише даниною часу, але й необхідною умовою для конкурентоспроможності

музеїв. Такі інструменти не лише роблять експозицію привабливішою, але й дозволяють охопити ширшу аудиторію, у тому числі людей з інвалідністю, іноземців, молодь.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що музеї під відкритим небом є важливими інструментами культурної дипломатії, збереження спадщини та туристичної привабливості територій [1]. Міжнародний досвід демонструє, що за належного підходу такі музеї можуть стати центрами культурного та економічного розвитку. Для України, яка переживає складний період трансформацій, музеї під відкритим небом можуть і мають стати не лише збереженими пам'ятками, але й «живими» просторами, які надихають, навчають і об'єднують громади. Для цього необхідне комплексне бачення їхнього розвитку, що включає фінансову підтримку, управлінську модернізацію, технологічну інновацію та стратегічне позиціонування в туристичному просторі країни та світу.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О. М. Музеї під відкритим небом як чинник розвитку культурного туризму в Україні // *Культура і сучасність*. 2021. № 1. С. 87–92.
2. Hooper-Greenhill E. *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. London: Routledge, 2000. – 208 p.
3. Офіційний сайт Національного музею народної архітектури та побуту України. <https://www.pyrohiv.com/>
4. Гречаник Т. І. Розвиток етнографічного туризму в Україні: проблеми і перспективи // *Вісник Київського університету культури і мистецтв*. Серія: Туризм. 2022. № 2. С. 45–50.
5. Бакало Н. В., Самойленко С. О., Мірошніченко В. В. Музеї під час війни / / II Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій» 06 червня 2024 року Полтава. 2024.
6. Бакало Н. В. Асауленко Д. О. Історія розвитку музеїв як перспективної складової індустрії гостинності // 74-а наукова конференція професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів університету на базі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», у період з 25 квітня по 21 травня 2022 року.

СЕКЦІЯ 3

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

УДК 321:342.8

Баштанник Оксана Віталіївна,
доктор наук з державного управління,
кандидат політичних наук, доцент
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИБОРИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПІСЛЯВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Одним із важливих завдань на шляху європейської інтеграції України є забезпечення стійкого функціонування органів державної влади та інших інститутів політичної системи суспільства. Вагомою складовою цього є забезпечення ефективного функціонування національної виборчої системи, що унеможлиблюється на сьогодні у зв'язку із дією правового режиму воєнного стану. Це не лише погіршує показники індексів демократичного розвитку України, але і може перешкоджати довгостроковим іноземним інвестиціям у національну економіку. Отже, перед нами постає проблема необхідності пошуків шляхів подолання негативних ефектів поточної ситуації у виборчому процесі, що може впливати не лише на якість політичних відносин, але також і на показники економічної сфери.

Як зазначено на офіційному сайті Центральної виборчої комісії України: “Відповідно до Дорожньої карти з питань функціонування демократичних інституцій (див. повний текст документу за першим посиланням [1] у списку використаних джерел – *О.В.*), Україна зобов'язалася реформувати виборче законодавство та практику. Ці зміни мають базуватися на висновках скринінгу Європейської комісії, її щорічних звітах про розширення, актах ЄС та рекомендаціях місій ОБСЄ/БДПЛ” [2].

Перелік важливих змін було узагальнено до ряду ключових напрямів трансформації виборчого законодавства сучасної України, що пов'язані із функціонуванням правового режиму воєнного стану та суспільними потребами періоду повоєнного відновлення, але не обмежуються виключно цими факторами впливу. Зокрема, за необхідне визначається:

- 1) адаптація законодавства про вибори до післявоєнних реалій і врахування наслідків збройної агресії РФ.
- 2) зобов'язання врахувати ключові стандарти ЄС та попередні рекомендації ОБСЄ/БДПЛ у виборчому законодавстві та практиці.
- 3) забезпечення виборців всебічною, зрозумілою та доступною інформацією про виборчий процес, що має особливе значення у складних умовах повоєнного відновлення, та з імовірними змінами правил.

4) зміцнення інституційної спроможності ЦВК, включаючи удосконалення системи ведення Державного реєстру виборців з урахуванням вимог кібербезпеки [2].

Центр політико-правових реформ спільно з Міжнародною фундацією IFES та Громадянською мережею ОПОРА напрацювали “Білу книгу підготовки та організації післявоєнних виборів” в якій виокремлюється ряд викликів (та можливих підходів до їх врегулювання, разом з тим) проведення перших повоєнних виборів: “забезпечення голосування для мільйонів українців за кордоном, забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб, організація голосування військовослужбовців. Крім того, слід розуміти, що після завершення війни будуть території, на яких країна не буде спроможна організувати вибори через неможливість забезпечити безпеку громадянам або через відсутність громадян і населених пунктів” [3].

02 червня цього року в рамках німецько-української співпраці з проблем дотримання верховенства права у Києві відбулася дискусія експертів на тему “Захист виборчих прав як складової основоположних прав українців за кордоном”. Як відзначив в даному контексті виконавчий директор Центру економічних стратегій Г. Вишлінський: “Забезпечення виборчих і політичних прав українців, які перебувають за кордоном, може в подальшому впливати на їхні рішення щодо повернення в Україну та участі у повоєнному відновленні економіки та демографічної ситуації” [4].

Таким чином, на сьогодні одним з першочергових завдань для реформування виборчого законодавства є проектування механізмів залучення до голосування громадян України, які опинилися за кордоном, що сприятиме також підтвердженню легітимності політичного режиму. На нашу думку, слід ще більш активно залучати зарубіжних фахівців до консультацій для роботи органів державної влади та місцевого самоврядування щодо напруження необхідних оновлень у законодавстві. Також, важливо продовжувати консультації із представниками громадянського суспільства та експертного середовища в Україні з метою дослідження особливостей суспільного запиту щодо даної проблематики.

Список використаних джерел

1. Дорожня карта з функціонування демократичних інституцій. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Proyekt-Dorozhnya-karta-z-FDI-.pdf>
2. Вибори за євростандартом. Як має змінитися виборче право в Україні перед вступом до ЄС. URL: <https://www.cvk.gov.ua/zmi-pro-tsvk/vibori-za-ievrostandartom-yak-maie-zminitisya-viborche-pravo-v-ukraini-pered-vstupom-do-yes.html>
3. Конституція, вибори та шлях до ЄС. URL: <https://uplan.org.ua/news/konstytucziya-vybory-ta-shlyah-do-yes/>
4. Українці за кордоном та повоєнні вибори: як адаптувати законодавство у контексті відбудови та євроінтеграції. URL: <https://www.oporua.org/es/ukrayinci-za-kordonom-ta-povoyenni-vibori-yak-adaptuvati-zakonodavstvo-u-konteksti-vidbudovi-ta-yevrointegraciyi-25719>

Вагонова Олександра Григорівна,
доктор економічних наук, професор
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»,
Азізова Анна Геннадіївна
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»

АНТИКРИЗОВІ СТРАТЕГІЇ КРАЇН ЄС

Фінансові кризи є актуальним об'єктом дослідження через їхню здатність спричиняти серйозні збої у світовій економіці. Вони можуть виникнути з різних причин, таких як економічна нестабільність, банківські кризи чи глобальні шоки. Вивчення цих криз допомагає розуміти їхні механізми та розвивати стратегії попередження та управління фінансовими ризиками. Вплив фінансових криз на світову економіку виявляється в спаді виробництва, безробітті, втраті капіталу та змінах у міжнародній торгівлі, що робить їхнє вивчення важливим для розробки ефективних економічних політик та заходів протидії.

Актуальність питання антикризового управління виходить за рамки економіки і включає в себе широкий спектр соціальних та політичних аспектів. Останнім часом, зокрема, країни Європейського Союзу виявляють активний інтерес до розробки та впровадження антикризових стратегій та програм. Однією з ключових особливостей антикризового управління в ЄС є його комплексний характер. Замість виправлення лише економічних аспектів кризи, країни акцентують увагу на комплексних заходах, спрямованих на відновлення економіки, соціальної стабільності та довіри до влади [1, с.75].

Європейський Союз визначив шість пунктів в стратегії безпеки та захисту демократії в 2024 році, серед яких є: «Європа, придатна для цифрової ери», «Економіка, яка працює з людьми» «Сила Європи у світі» «Європейська зелена угода», «Просування європейського способу життя», «Новий поштовх у європейській демократії». Вони спрямовані на досягнення сталого розвитку та зменшення соціально-економічних нерівностей, на зміцнення безпеки та обороноздатності ЄС. Ці стратегії враховують не лише аспекти економіки, але й середовища, вдосконалення управління та забезпечення соціальної справедливості. Вони покликані не лише вирішувати наслідки кризи, а й створювати умови для стійкого розвитку у майбутньому.

У світлі вищезгаданих аспектів, важливо підкреслити, що ефективне антикризове управління – це не тільки реакція на кризу, а й інвестиція в майбутнє. Європейський Союз продовжує шукати баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю, сприяючи сталому розвитку своїх країн та покращенню якості життя громадян. Антикризові стратегії та програми країн ЄС мають комплексний характер. Вони спрямовані не лише на подолання

кризи, але й на створення стійкої економіки, яка може протистояти майбутнім потрясінням [2].

В цілому, антикризові стратегії та програми країн ЄС мають багато спільних рис. Вони спрямовані на подолання кризи та створення стійкої економіки. Мета європейської стратегії антикризового управління полягає в подоланні кризи та відновлення економічного зростання. Стратегія заснована на принципах спільної відповідальності, прозорості, підзвітності та координації.

Організація європейського антикризового управління покладена на Європейську комісію та Європейський центр з запобігання та управління кризами (ЕКЗАКУР). ЕКЗАКУР є центральним органом, який відповідає за координацію та моніторинг антикризових заходів у ЄС.

Інструменти європейського антикризового управління включають фінансову підтримку, стимулюючі заходи та структурні реформи. Фінансова підтримка надається у формі кредитів, гарантій та інших фінансових інструментів. Стимулюючі заходи спрямовані на підтримку економічного зростання за рахунок зниження податків, підвищення державних витрат тощо. Структурні реформи спрямовані на підвищення стійкості економіки до майбутніх криз. Фінансування європейського антикризового управління здійснюється за рахунок грошових коштів ЄС та внесків держав-членів.

Таким чином, ЄС акцентує увагу на комплексному підході, спрямованому на подолання кризи та створення стійкої економіки, враховуючи принципи спільної відповідальності та координації. Організаційно ЄС оперує через Європейську комісію та Європейський центр з запобігання та управління кризами. Щодо фінансування, то ЄС користується грошовими коштами ЄС та внесками держав-членів.

Імплементация світового досвіду впровадження антикризових заходів в Україні є надзвичайно важливим завданням для забезпечення сталого розвитку країни. Вивчення й адаптація кращих практик інших країн допоможе українському суспільству швидше та ефективніше подолати виклики, з якими воно стикається.

Список використаних джерел

1. Пластун О. Л., Макаренко І. О. Роль індикаторів фондового ринку у прогнозуванні економічних криз. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2018. № 3 (5). С. 70- 77. (дата звернення: 08.10.2025).

2. Статистичні дані агентства Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/global-risk-briefing/> (дата звернення: 01.10.2025).

Українська Лариса Олегівна
доктор економічних наук, професор
Шифріна Надія Ігорівна
кандидат економічних наук, доцент

Харківський Національний економічний університет імені Семена Кузнеця

МОНОПОЛЬНА ПОВЕДІНКА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ

Сучасна економіка будь-якої країни на основі поширення цифрових технологій трансформується в платформну економіку, в якій провідну роль відіграють не компанії та фірми, а цифрові платформи, навколо яких формуються екосистеми.

Швидкий розвиток платформної економіки дає можливість припущення, що надалі її масштаби лише збільшуватимуться. Проте, як наслідок цих процесів видозмінюються конкурентна боротьба, цифрові платформи в процесі здійснення своєї діяльності не завжди дотримуються принципів доброчесної конкуренції, що знаходить прояв у монопольних ефектах. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває розробка теоретичних та методичних підходів щодо удосконалення державних заходів, спрямованих на захист від монопольної поведінки платформних структур [1].

Розвиток цифрових технологій змінив поведінку покупців, яким сьогодні зручніше, комфортніше, простіше, швидше, але не завжди дешевше придбати товар в онлайн магазині. Тут з'являється негативний чинник розвитку екосистем – високі витрати переходу. Вони виникають у силу дії «ефекту захоплення споживача», коли споживач настільки глибоко прив'язався до компанії через послуги вертикалей її екосистеми, що перехід до компанії-конкурента стає дорожчим через зростаючі транзакційні витрати. Тобто цим створюються бар'єри для входу ринку новим компаніям. В умовах цифровізації істотним чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства стає здатність захопити і утримувати увагу споживача [2, р. 2261]. Таким чином, позитивні якості функціонування цифрових платформ і екосистем одночасно створюють і негативні моменти.

Основними причини формування монополій цифровими платформами є:

- мережеві ефекти: чим більше користувачів та постачальників на платформі, тим цінніша вона стає для всіх учасників, що ускладнює конкуренцію для нових або менших платформ;
- ефект масштабу: великі цифрові платформи можуть ефективно обробляти великі обсяги даних та забезпечувати широкий спектр послуг, що знижує їх середні витрати та робить їх більш конкурентоспроможними;

- високі бар'єри для входу: через мережеві ефекти та вже сформовану користувальницьку базу, новим учасникам складно конкурувати з уже домінуючими платформами, що створює високі бар'єри для їх входу на ринок;

- "ефект прив'язки" (Lock-in effect): користувачі часто не бачать причин переходити на іншу платформу, навіть якщо вона краща, оскільки втрачається вже накопичений контент або налаштування;

узагальнення наслідків монополізації бізнесу платформними дозволяє виділити найбільш вагомі:

- ризик зловживання домінуючим становищем: монополісти можуть диктувати ціни, обмежувати вибір користувачів і отримувати необґрунтовані переваги;

- стримання інновацій: конкуренція знижується, що може сповільнити темпи розвитку та впровадження нових технологій;

- недостатня увага до потреб споживачів: оскільки немає сильної конкуренції, платформа може не так активно працювати над покращенням якості своїх послуг та задоволенням потреб користувачів.

Монопольний ефект у діяльності пошукових систем зокрема зводиться до того, що вони в якості цифрового посередника можуть надавати не найкращі умови для пошуку та придбання товару. Наприклад, вони можуть направляти користувачів до конкретних продавців або на сайти компаній, що входять з ними в єдину екосистему або перебувають у змові. Така поведінка обмежує інтереси інших компаній-продавців і зводить конкуренцію нанівець.

Формування платформної економіки в Україні та в світі відбувається швидкими темпами і створює новий уклад соціально-економічного розвитку, який базується на роботі цифрових платформ та екосистем. Розвиток цифрового економічного середовища тільки починається, що призводить до зловживання домінуючим становищем великих гравців ринку Інтернет-торгівлі через недостатню розвиненість законодавчої бази регулювання діяльності цифрових платформ і екосистем. Монопольне поведінка компаній призводить до появи різного роду монопольних ефектів від яких страждають всі учасники цих відносин. Тому державі слід впровадити низку заходів щодо вирішення проблем, формувати законодавчий простір регулювання діяльності не тільки цифрових платформ і екосистем, але питань цифрової трансформації в цілому.

Список використаних джерел

1. Тренди та виклики українського ринку eCommerce у 2024 році URL: <https://uaateam.agency/blog/trendy-ta-vyklyky-ukrainskogo-rynku-ecommerce/>

3. Jacobides M.G., Cennamo C., Gawer A. 2018. Towards a Theory of Ecosystems. Strategic Management Journal. Vol. 39. No 8. PP. 2255–2276. DOI: 10.2139/ssrn.3218233

Шевченко Людмила Степанівна,
докторка економічних наук, заслужена професорка
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

НОВА КОНКУРЕНЦІЯ: ВИМІРИ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ

Конкуренція постійно еволюціонує, наповнюючись на кожному етапі новим змістом.

Так, конкуренцію середини XIX століття американці назвали «американською системою виробництва». Вона революціонізувала промислове виробництво впровадженням стандартних деталей і спеціалізованих машин, здатних контролювати виробництво на відповідність вимогам споживачів продукції. Введення управлінського контролю з використанням інформаційних систем стало передвісником наукового менеджменту.

Конкуренція другої половини XIX – початку XX століття розгорталася в період фордизму. У США в цей час сформувався Великий Бізнес, заснований на великомасштабному промисловому виробництві, принципах Ф. Тейлора (F. W. Taylor) та наукових підходах до управління, розроблених Г. К. Гелбрейтом (G. K. Galbraith), Дж. Г. Голландом (J. H. Holland) і А. Д. Чандлером (A. D. Chandler).

Конкуренція «постфордистської» епохи реалізовувала себе в більш досконалих формах і принципах організації виробництва та бізнесу, зокрема малих фірмах, які діяли як стратегічні агенти на національному та міжнародному ринках. Конкуренція спиралася на парадигму стратегічного планування, а її наслідки мали важливе значення для промислової та інвестиційної політики розвинених країн світу. Саме цю конкуренцію М. Г. Бест (M. H. Best) дослідив як *Нову Конкуренцію*, опублікувавши в 1990 р. книгу «Нова Конкуренція. Інститути реструктуризації промисловості» [1].

А які зміни в конкуренції відбуваються у XXI столітті? Головним суб'єктом економічної діяльності та конкуренції залишається підприємницька фірма. Однак ділове життя стає глобальним, найкращий досвід ведення бізнесу швидко поширюється і використовується компаніями всього світу. Тобто умови діяльності та конкурентна поведінка підприємницької фірми радикально змінюються.

По-перше, ми живемо в епоху інновацій, де конкурентні переваги має фірма-інноватор. Інновації забезпечують їй зростання та процвітання. Фірма випереджає своїх конкурентів, пропонуючи споживачам (ринку) не тільки новий продукт або послугу, але й інноваційну бізнес-модель, інноваційну стратегію та інноваційне управління, що збільшує її доходи.

По-друге, сучасна фірма спирається на можливості інтелектуальної економіки, в якій перемагають інтелектуальні підприємці. У конкуренцію

вступають творці нових знань та інформації (учені, викладачі, діячі культури, наукові, освітні та інші організації); організації, які тиражують інформацію та надають послуги з її знаходження, відбору, визначення; розробники обладнання, що забезпечує науково-інформаційну діяльність. Усі вони беруть участь в інтелектуальному підприємництві, керуються не тільки економічними вигодами, а й цілями самореалізації та духовно-моральними орієнтирами.

По-третє, сучасна фірма еволюціонує, стаючи спочатку оцифрованою, потім – частково цифровою і, нарешті, – цифровою фірмою. Її конкурентними перевагами є: інтеграція цифрових технологій, цифрові бізнес-моделі, цифрове масштабування, розвиток цифрових компетентностей і цифрового мислення у працівників підприємства. Фахівці Гарварду називають «цифровими компаніями» ті організації, у яких основою бізнес-моделі є цифрова платформа.

По-четверте, сучасна фірма працює в пору бізнес-екосистем. Останні пройшли шлях від екосистем корпорацій до потужних національних, міжнародних і глобальних екосистем. Сформувалися цифрові екосистеми. Науковці вважають, що саме екосистеми важливі для переосмислення бізнесу та конкуренції. Вони незабаром стануть головним простором як внутрішньоекосистемної, так і міжекосистемної конкуренції.

По-п'яте, сучасна фірма функціонує у новій глобальній реальності. ТНК як суб'єкти глобальної конкуренції змагаються на світовому ринку і за світовий ринок з іншими ТНК. У своїй діяльності вони використовують глобальні конкурентні стратегії та реалізують переважно глобальні конкурентні переваги: утворення мереж глобального масштабу, в межах яких інтегруються наукові дослідження та розробки, матеріальне забезпечення, виробництво, розподіл і збут; просування у країнах, які приймають ТНК, глобальних брендів, використання місцевих нематеріальних активів, формування нових ринків.

По-шосте, сучасна фірма переживає «еру аномалій», конкуруючи з іншими фірмами в умовах нестабільності, невизначеності та непередбачуваності. Фірми змушені шукати нові моделі ведення бізнесу та нові підходи до управління конкуренцією. Актуальності набувають використання потенціалу асиметричної конкуренції, бліцмасштабування бізнесу, прогностичної аналітики і сценарування результатів конкуренції; розвиток стратегічного конкурентного мислення керівників бізнесу [2].

Список використаних джерел

1. Best M. H. The New Competition. Institutions of Industrial restructuring. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1990. 296 p.
2. Shevchenko L., Osiyevskyy O., Umantsiv Y., Marchenko O. A firm in strategic reality: leveraging constraints as opportunities. *Strategy & Leadership*. 2025. May 06. DOI: <https://doi.org/10.1108/SL-11-2024-0125>.

Шарий Григорій Іванович,
доктор економічних наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка»

ЕКОНОМІКА СТАЛОГО РОЗВИТУ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Екологічні проблеми на землі набувають планетарного масштабу, посилені діями країн, військова агресія яких переростає в екоцид планетарного масштабу, а антропогенний вплив (слід людини) перевищує несучу і відновлювану здатність екосистем планети, як спроможність стало надавати екологічні послуги. Планета вступила в шосту епоху глобального вимирання голоцену.

Більшість країн світу, включаючи Україну під тиском війни і військової агресії і екоциду з боку агресора нині мають недостатні спроможності, щодо виконання завдань і досягнення ЦСР, як і багато спільнот та жителів планети ментально не готові сприймати екофілософську ментальність і діяти в руслі вимог часу.

Наукова робота присвячена систематизації екологічних проблем і визначає перспективи, завдання і рішення щодо інституційного і інвайро-ментального сталого розвитку людства.

Вчені світу опираючись на екофілософське світосприйняття та вчення В. Вернадського в пошуку екологічних і економічних теорій, які б указали цивілізаційні тренди і моделі поведінки сталого розвитку і досягнення цілей, довели, що нам необхідно перебороти міфи біонічного світу, що утверджують, що людство все владнає і вирішить екологічні проблеми. Цікава теорія екологічного сліду, Вільяма Піса (Канада), де розглядається земля, як одиниця виміру, а всі види споживання ресурсів – екологічний слід населення, наприклад слід жителів США на планеті 5,1 га на 1 жителя, вказує, що людству потрібно, ще дві планети [1].

В умовах війни і екологічної агресії Україні важко націлити економіку на екологічну нейтральність, органічне землеробство, але проводити трансформацію економіки і сільського господарства по шляху формування інвайро-ментальної економіки ми повинні [2].

Сучасний тренд сталого розвитку, повинен стояти на міцних ногах оптимальної природньої рівноваги, а не на філософії ефективності та природньої раціональності, навіть у багатих країнах.

Еколого-ландшафтний потенціал України, висока енергозабезпеченість ландшафтів, потенціал природних ресурсів та природні умови неоціненні, тільки правильно і розумно потрібно їх використати, коли природні блага:

ґрунт, рослини, тварини, копалини, води, кліматичні умови дають для розуму людини синергетичний ефект благополуччя [3]. Внесок України і поступ по інвайро-ментальній дорозі передбачає:

- розвиток людського капіталу через соціальну справедливість, рівність, демографічні стимули, подолання бідності та корупції, екоосвіту і екомораль;
- формування продовольчої безпеки України і світу;
- розвиток земельно-ресурсного потенціалу: органічного землеробства, лісомеліорація, меліорації земель, ревіталізація еколандшафтного потенціалу, заліснення і консервація порушених земель.

Світобачення геніїв людства які народились і екосвідомість яких формувались на Полтавській землі, Г.Сковороди (1722-1794) – який визначив філософське розуміння споріднення праці, мікрокосу і макрокосу, споживання міри і соціальної справедливості, В.Вернадського, - фундатора вчення про біосферу і ноосферу, Семена Антонця, – новатора екофілософії людяності і органічного землеробства, сформували фундаментальні норми суспільної поведінки, що вказують шляхи створення основ інвайроментальної аграрної економіки України, забезпечуючи продовольчу, екологічну і економічну безпеку, геополітичну стійкість і військову могутність України.

Список використаних джерел

1. Шарий Г.І. Environmental economic system – the basis for sustainable spatial development of Ukraine // Г. І. Шарий; Є. Б. Угненко; С. Ю. Шара; Н. І. Сорочук. *Collection of Scientific Works of the Ukrainian State University of Railway Transport*. 1.07.2025. DOI: 10.18664/1994-7852.212.2025.336540
2. Sharyi, G., Odaryuk, T., & Shara, S. Еволюція розвитку лісомеліоративного землекористування та відновлення поєззахисних лісових смуг у громадах. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2024. Том 30. С.145-153. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk/article/view/2777>
3. Шарий Г.І. Екофілософія Семена Антонця, щодо органічного землеробства, як методу нетрадиційного землекористування. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2024. №1. С. 82-91. URL: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2024.01.07>

Журавель Олена Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРАКТИКИ ЯК ОРІЄНТИР ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Інвестиційна діяльність є одним із провідних чинників сталого розвитку національної економіки. Для України, яка перебуває в умовах збройної агресії, інтеграційних процесів та трансформації економічної системи, питання залучення інвестицій є стратегічним.

Європейський Союз (ЄС) демонструє ефективну модель управління інвестиційними процесами, засновану на прозорості, правовій визначеності та партнерстві державного і приватного секторів. Досвід країн ЄС може стати орієнтиром для модернізації української економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

Європейська модель інвестиційної політики базується на таких принципах [1]:

- прозорість та передбачуваність регуляторного середовища. Законодавство ЄС забезпечує стабільність умов для інвесторів, що знижує ризики та підвищує довіру до державних інституцій;
- інституційна відповідальність. Головними учасниками інвестиційної системи ЄС є Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Європейський фонд стратегічних інвестицій (EFSD), які фінансують ключові галузі економіки;
- публічно-приватне партнерство (ППП). Завдяки поєднанню державних і приватних ресурсів ЄС реалізує масштабні інфраструктурні, енергетичні та екологічні проекти;
- інноваційність та цифровізація. Програми Horizon Europe, InvestEU, Digital Europe спрямовані на стимулювання досліджень, стартапів і цифрової трансформації;
- сталий розвиток і ESG-підходи. Впровадження стандартів ESG (Environmental, Social, Governance) забезпечує соціальну відповідальність бізнесу й екологічну безпеку.

Інвестиційне середовище України, попри позитивну динаміку реформ, залишається складним. Серед основних проблем — військові ризики, нестабільність законодавства, корупційні загрози, бюрократичні бар'єри та низький рівень захисту прав інвесторів. Позитивними факторами є розвиток цифровізації державних послуг, активна участь міжнародних партнерів та поступова гармонізація законодавства з нормами ЄС.

Європейський Союз активно поширює свої інвестиційні стандарти на держави-кандидати, включаючи Україну. У 2024 році Європейська комісія

запустила Ukraine Investment Framework (UIF) — механізм, спрямований на залучення до 50 млрд євро для відновлення України.

Основні напрямки UIF [2]:

- розвиток інфраструктури, енергетики та цифрової економіки;
- підтримка малого і середнього бізнесу;
- сприяння зеленій трансформації;
- реалізація принципів ESG.

UIF поєднує грантові та кредитні ресурси, що робить його універсальним інструментом для післявоєнної реконструкції.

Задля ефективної адаптації європейських практик в Україні рекомендуємо наступні шляхи:

1. Зміцнення інституційної спроможності. Реформа судової системи та антикорупційних органів має забезпечити реальний захист прав інвесторів.

2. Розвиток публічно-приватного партнерства (ППП). PPP дозволяє реалізувати проєкти у транспортній, комунальній та енергетичній сферах без надмірного бюджетного навантаження.

3. Підтримка малого та середнього бізнесу. Створення гарантійних фондів, програм мікрокредитування та навчальних центрів за зразком ЄС сприятиме формуванню нових підприємницьких ініціатив.

4. Інноваційна та цифрова економіка. Впровадження стартап-грантів, науково-дослідних хабів і технологічних кластерів підвищить конкурентоспроможність національного виробництва.

5. Зелена економіка. Орієнтація на Європейський “Green Deal” сприятиме розвитку енергозбереження, переробки відходів та відновлюваних джерел енергії.

Відмитимо, що європейські інвестиційні практики демонструють високу ефективність завдяки поєднанню фінансових інструментів, інституційної стабільності та соціальної відповідальності бізнесу. Для України їхня адаптація має стати не лише технічним процесом, а й ідеологічною зміною у взаємодії держави, бізнесу та суспільства.

Запровадження механізмів, аналогічних європейським, — таких як UIF, ESG-звітність, PPP та кластери — дозволить створити в Україні інвестиційно привабливе середовище, що забезпечить стійке економічне зростання та інтеграцію в єдиний ринок ЄС.

Список використаних джерел

1. The official site of European Commission. Investment. URL: <http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/>

2. European Commission. Ukraine Investment Framework. Brussels, 2024. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine/ukraine-investment-framework_en

Левченко Ірина Василівна,
доктор філософії, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

БРЕНДИНГ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОСУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: ДОСВІД КРАЇН ЄС

Зростання попиту на органічну продукцію в країнах Європейського Союзу зумовлює необхідність удосконалення інструментів просування таких товарів. Одним із ключових факторів успішної комерціалізації органічної продукції є формування сильного, впізнаваного бренду, який викликає довіру у споживачів, забезпечує стабільну присутність на ринку та підкреслює ціннісні орієнтири виробника. В умовах посиленої конкуренції та зростання обізнаності споживачів, саме бренд стає стратегічним активом.

Поняття бренду давно вийшло за межі суто комерційної категорії. Сьогодні бренд – це не лише маркування товару чи послуги, а складний комплекс асоціацій, емоцій, цінностей і репутаційного капіталу. Пропонуємо виділити ключові чинники, що впливають на бренд сьогодні: глобалізація (з одного боку, це відкриває нові ринки, з іншого – змушує бренди шукати баланс між глобальним стандартом і локальними культурними особливостями); зміна споживацьких пріоритетів (сучасні споживачі очікують не лише якісного продукту, а й соціальної відповідальності, екологічної етики, прозорості та ціннісної сумісності); цифровізація (зростання ролі соціальних медіа, онлайн-комунікацій та big-data кардинально змінюють способи побудови бренду) [1].

Органічний бренд – це більше, ніж просто торгова марка. Він включає у себе систему асоціацій, що виникають у свідомості споживача при контакті з продуктом, який виготовлено згідно з екологічними, соціально відповідальними та етичними стандартами. Бренд органічної продукції має підтверджувати натуральність, прозорість ланцюгів постачання, екологічну безпеку та соціальну відповідальність. На відміну від традиційних товарів, брендування органічної продукції вимагає не лише акценту на якості, а й: наявності сертифікації відповідно до стандартів ЄС; екологічного пакування; прозорості історії походження продукту; інформаційного супроводу про вплив на здоров'я та довкілля; візуальної айдентики, яка асоціюється з природністю, чистотою, турботою [2].

У ЄС маркування органічної продукції регулюється на законодавчому рівні. Обов'язково для всіх сертифікованих товарів, які відповідають стандарту (Регламент (ЄС) No 2018/848) використання органічного логотипу ЄС. Наявність цього логотипа не тільки легітимізує продукт, а й зміцнює бренд через: підвищення довіри споживачів; створення прозорої системи комунікації; гарантії дотримання єдиних стандартів якості [2-4].

Дослідження показують, що споживачі в країнах ЄС надають перевагу продуктам із зрозумілими та офіційними еко-маркуваннями. У країнах Західної Європи (Німеччина, Франція, Нідерланди) рівень довіри до таких брендів стабільно високий. Наприклад, Німеччина: використовує поєднання національного логотипа й історій виробника. Бренди формуються навколо концептів: локальність, регіональність, довіра до фермера. Підкреслюється прозорість виробництва та мінімальний вплив на екосистему. Франція: брендування через культуру та гастрономічні традиції. Часто бренди пов'язуються з конкретним регіоном (терруаром) або історією родинного господарства. Значну роль відіграє сертифікат АВ (Agriculture Biologique). Скандинавські країни: інноваційна еко-айдентика. У Швеції, Данії та Фінляндії органічні бренди активно застосовують мінімалістичний дизайн, «clean label» концепції, QR-коди для відстеження походження продукції. Високий рівень цифровізації дозволяє забезпечити прозорість і простий доступ до інформації, що зміцнює довіру до бренду [3, 4].

Брендинг органічної продукції в ЄС є потужним інструментом просування, який виходить за межі традиційного маркетингу. Успішні бренди будують свою ідентичність навколо довіри, прозорості, сталості та автентичності. Досвід країн ЄС свідчить, що найбільш ефективними є моделі брендування, що враховують локальний контекст, національні культурні особливості, а також високий рівень інформаційної відкритості.

Інтеграція європейського досвіду у розвиток брендів органічної продукції в інших країнах, зокрема в Україні, може стати основою для посилення конкурентоспроможності та зміцнення довіри до вітчизняних виробників.

Список використаних джерел

1. Барков, І. (2024). Бренд – інструмент маркетингового управління іміджем компанії. *Економіка та суспільство*, (71). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-29>.
2. Шматок А., Ніфатова О. (2024). Брендінг як один із ефективних інструментів просування органічної продукції. *Grail of Science*, (37), 60-62. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.03.2024.008>.
3. Новицька І.В. (2021). Стратегії виходу вітчизняних виробників органічної продукції на міжнародні ринки. *"Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління"* Том 32 (71). N 4, 2021. 70-75 с.
4. Levchenko, I. V. (2023). World market of organic products: Well-known trademarks and brands . *Actual Issues of Modern Science. European Scientific e-Journal*. № 25. С. 72-81. DOI: 10.47451/man2023-06-01 . URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/13676>.

Моран Олександр Ігорович

кандидат економічних наук

Національний лісотехнічний університет України, м.Львів

РОЛЬ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ У ВІДНОВЛЕННІ ТА ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні виклики, з якими стикається Україна в умовах воєнних дій та глобалізації, зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до розвитку національної економіки. В умовах руйнівних наслідків війни, економічної нестабільності та інтеграційних прагнень до Європейського Союзу саме маркетинг, і зокрема його цифрова складова, відіграє ключову роль у відновленні економічного потенціалу держави.

Цифровий маркетинг перетворився на стратегічний інструмент конкурентоспроможності бізнесу, сприяє просуванню українських товарів та послуг на міжнародних ринках, формує новий імідж України як інноваційної та привабливої для інвесторів держави.

Воєнні дії значно трансформували зовнішньоекономічні зв'язки України, однак цифрові технології створили нові можливості для інтеграції у світовий економічний простір. Використання маркетингових інструментів дозволяє:

- просувати українську продукцію на глобальних маркетплейсах (Amazon, Etsy, eBay);
- залучати інвестиції через digital-платформи (краудфандинг, грантові програми, партнерські екосистеми);
- відновлювати довіру до бренду «Made in Ukraine» шляхом комунікаційних кампаній у соціальних мережах;
- формувати міжнародні B2B-мережі за допомогою віртуальних виставок і бізнес-форумів.

Особливої уваги набуває стратегія «nation branding», яка базується на комунікації стійкості, інноваційності та партнерської надійності України. Вона сприяє залученню іноземних партнерів, підтримці експорту та розвитку нових бізнес-моделей.

Туризм традиційно є одним із найбільш динамічних секторів економіки, що здатний стати драйвером післявоєнного відновлення. Використання цифрових технологій у маркетингу туризму дозволяє:

- створювати віртуальні тури історичними місцями, що зберігають інтерес до України навіть у період воєнних дій;
- просувати національні туристичні бренди через соціальні мережі та інфлюенсерів;
- застосовувати Big Data та аналітику для прогнозування туристичних потоків;
- формувати імідж безпечної країни для відвідування після війни.

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду (Польща, Хорватія, Грузія) свідчить, що грамотні маркетингові стратегії здатні перетворити країну, яка зазнала руйнівних наслідків війни, у популярний туристичний напрямок. Україна може скористатися цим досвідом, підкріпивши його власними унікальними культурними та природними ресурсами.

Інтеграція України до Європейського Союзу вимагає гармонізації економічної політики та стандартів бізнесу. Маркетингова діяльність у цьому процесі має кілька ключових завдань:

1. Адаптація брендів до європейських стандартів якості та сталого розвитку.
2. Розвиток digital-комунікацій українських компаній, орієнтованих на європейського споживача.
3. Залучення європейських партнерів та інвесторів через маркетингові канали.
4. Формування позитивного іміджу України як майбутнього члена ЄС.

Цифровий маркетинг дозволяє створити прозорі бізнес-моделі, стимулює розвиток малого та середнього підприємництва, а також забезпечує інтеграцію українських компаній у єдиний європейський економічний простір.

Глобалізація значно розширила можливості для українських компаній, однак водночас підвищила рівень конкуренції. У цих умовах цифровий маркетинг виконує функції:

1. Глобального позиціонування українських компаній через SEO, контент-маркетинг, відеостратегії.
2. Використання соціальних медіа для формування лояльності іноземних споживачів.

3.Інтеграції українських брендів у світові тренди сталого розвитку (ESG, green marketing, етичне споживання).

Приклади застосування цифрового маркетингу (українські та міжнародні кейси)

1.Дія.City - цифрова екосистема, що просуває український IT-бізнес на міжнародній арені.

2.UNIT.City - інноваційний парк, який застосовує digital-стратегії для залучення іноземних партнерів.

3.Promprylad.Renovation - приклад поєднання маркетингу інновацій та культурних проєктів.

4.Польща після вступу до ЄС - цифрові туристичні кампанії, які збільшили туристичні потоки на 40% протягом 5 років.

5.Грузія після 2008 року - ребрендинг країни через digital-канали, що сприяв зростанню міжнародного туризму.

Цифровий маркетинг є стратегічним інструментом у процесі відновлення та інтеграції української економіки у світовий простір. Його ефективне застосування дозволяє:

- зміцнити міжнародні економічні відносини України;
- забезпечити відновлення туристичного сектору;
- реалізувати європейський вибір та інтеграцію у глобальний економічний простір;
- сприяти побудові позитивного іміджу України на міжнародній арені.

Отже, цифровий маркетинг стає не лише інструментом бізнес-комунікацій, але й важливим чинником формування конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг менеджмент. Київ: Хімджест, 2019. 720 с.
2. Chaffey D., Ellis-Chadwick F. Digital Marketing. Pearson Education, 2022. 728 с.
3. Європейська комісія. EU-Ukraine relations. Brussels, 2024. 54 с.
4. World Bank & European Commission. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. Brussels, 2023. 122 p.
5. Державне агентство розвитку туризму України. Туристична статистика. Київ, 2024. 29 с.

Свічкарь Віталій Анатолійович,
кандидат економічних наук, доцент
Кушніренко Єлизавета Віталіївна

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ

Енергетична безпека є базовою складовою національної безпеки та економічної стабільності України. У контексті тривалої збройної агресії проти України забезпечення надійних поставок енергоносіїв, відновлення енергетичної інфраструктури та прискорена трансформація енергосистеми стали ключовими завданнями державної політики. Міжнародне партнерство – з ЄС, міжнародними фінансовими інституціями та державними партнерами – виступає не лише як джерело фінансування, а й як фактор технологічного, нормативного й операційного зміцнення енергетичної стійкості країни.

Війна призвела до значних руйнувань енергетичної інфраструктури, скорочення генеруючих потужностей і ускладнення логістики постачання енергоносіїв. За даними Міжнародного енергетичного агентства (ІЕА), лише у 2024 році внаслідок масованих атак Україна втратила близько 9 ГВт генераційної потужності, а десятки підстанцій були виведені з ладу. Це створює ризики енергетичного дефіциту, особливо в осінньо-зимовий період, і змушує державу активно розвивати міжнародне співробітництво у сфері енергетики [1].

Одним із головних викликів для України залишається диверсифікація джерел постачання енергоносіїв. Втрата доступу до частини вугільних та газових родовищ, а також зупинка великих ТЕС та ГЕС, потребують імпорту електроенергії, нафти й газу з країн ЄС. Залежність від зовнішніх постачальників зумовлює необхідність глибокої інтеграції в європейський енергетичний простір, що одночасно є і викликом, і можливістю. Як зазначає аналітичний центр Brookings Institution, міжнародна співпраця в енергетичній сфері стає одним із ключових елементів економічної політики України, адже гарантує не лише стабільність енергопостачання, а й стратегічну взаємозалежність із партнерами [2].

Одним із головних напрямів міжнародного партнерства України у сфері енергетичної безпеки є інтеграція до європейської енергетичної системи ENTSO-E. Повна синхронізація української енергомережі з європейською відбулася у 2023 році й стала історичним кроком, який дав змогу забезпечити технічну стабільність, здійснювати взаємний обмін електроенергією та формувати єдиний ринок енергопостачання. Така співпраця не лише підвищує

надійність української енергосистеми, а й створює нові економічні можливості для торгівлі електроенергією, сприяючи поступовій інтеграції України до внутрішнього енергетичного ринку Європейського Союзу [3].

Вагомим компонентом міжнародної співпраці є фінансова підтримка, яку Україна отримує від міжнародних фінансових інституцій. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Світовий банк надають кредити, гранти та гарантії для відновлення пошкодженої інфраструктури, підвищення ефективності енергоспоживання та розвитку проектів у сфері відновлюваної енергетики. Зокрема, у 2025 році ЄІБ затвердив пакет допомоги Україні для модернізації енергетичних мереж і створення резервних систем постачання електроенергії, а ЄБРР продовжив фінансування програм із децентралізації енергетики та розвитку мереж накопичення енергії [4]. Такі ініціативи знижують інвестиційні ризики, сприяють залученню приватного капіталу та формують довіру міжнародних партнерів.

Ще одним важливим аспектом є диверсифікація постачань енергоресурсів. Після 2022 року Україна розпочала активну співпрацю з Польщею, Словаччиною, Румунією та Угорщиною щодо розвитку нових маршрутів імпорту природного газу, зокрема через LNG-термінали. У 2025 році була підписана угода з польською компанією Orlen про постачання зрідженого газу зі США, що дозволяє частково замінити традиційні джерела постачань і зміцнити енергетичну незалежність держави [5]. Розбудова таких маршрутів, а також модернізація українських газосховищ перетворює країну на потенційний хаб для зберігання енергоносіїв у регіоні.

Не менш значущою є співпраця у сфері «зеленого переходу». Європейський Союз, у рамках реалізації Європейського зеленого курсу, підтримує Україну в розробленні та впровадженні стратегій декарбонізації, підвищення енергоефективності та розвитку виробництва біометану. Україна має значний аграрний потенціал для виробництва біометану, який може постачатися до європейських країн через існуючу газотранспортну систему. Такі проекти, за оцінками експертів, не лише зміцнять енергетичну незалежність держави, але й створять нові можливості для експорту «зеленої» енергії [6].

Міжнародна технічна допомога також відіграє важливу роль у відновленні енергетичного сектору. Країни-партнери та організації, зокрема USAID, ЄС, G7 та ІЕА, забезпечують Україну обладнанням для ремонту підстанцій, трансформаторів, генераторів і систем управління енергопостачанням. Важливим напрямом є підтримка кіберзахисту енергомереж, обмін досвідом із західними операторами та впровадження систем раннього попередження про кібератаки. Таке партнерство не лише зміцнює технічну спроможність галузі, а й сприяє наближенню українських стандартів до європейських норм [7].

Реалізація міжнародних проєктів у сфері енергетики має безпосередні економічні переваги. По-перше, підвищується стійкість енергосистеми навіть у разі масованих атак чи аварій. По-друге, формується стабільне середовище для інвестицій, що позитивно впливає на відновлення економіки після війни. По-третє, Україна поступово інтегрується у європейський енергетичний ринок, стаючи невід’ємною частиною енергетичної архітектури ЄС. Крім того, Україна має потенціал стати експортером «зеленої» енергії та технологій, що відповідає спільним цілям ЄС із декарбонізації континенту.

Таким чином, енергетична безпека України є не лише питанням національної стабільності, а й важливим чинником міжнародного економічного партнерства. Міцні енергетичні зв’язки з Європейським Союзом, інвестиційна співпраця з міжнародними фінансовими установами та спільна участь у проєктах «зеленого переходу» формують фундамент майбутньої інтеграції України до єдиного європейського енергетичного простору. Це партнерство взаємовигідне: воно забезпечує Україні енергетичну стійкість і економічне відновлення, а Європі – надійного партнера у сфері безпеки та сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Ukraine's energy system under attack
URL: <https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter/ukraines-energy-system-under-attack?>
2. Ukraine's energy sector is a key battleground in the war with Russia
URL: <https://www.brookings.edu/articles/ukraines-energy-sector-is-a-key-battleground-in-the-war-with-russia/>
3. Ukrenergo received the status of a full member of ENTSO-E
URL: <https://dia.dp.gov.ua/en/ukrenergo-received-the-status-of-a-full-member-of-entso-e/>
4. EIB supports Ukraine's energy security with €300 million loan to Naftogaz
URL: <https://www.eib.org/en/press/all/2025-358-eib-supports-ukraine-s-energy-security-with-eur300-million-loan-to-naftogaz?>
5. Naftogaz and ORLEN sign new contract for the supply of 140 million cubic meters of US-sourced LNG. URL: <https://www.naftogaz.com/en/news/naftogaz-and-orlen-sign-new-contract-140-million-cubic-meters-lng>
6. Ukraine can play a key role in Europe's future energy architecture
URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraine-can-play-a-key-role-in-europes-future-energy-architecture/>
7. Ukraine's Energy Security and the Coming Winter
URL: <https://www.iea.org/reports/ukraines-energy-security-and-the-coming-winter?>

Титаренко Любов Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ДО СПІЛЬНОГО РИНКУ ЄС

Економічні відносини України з Європейським Союзом є одним із стратегічних пріоритетів зовнішньоекономічної діяльності нашої країни. Такі відносини зафіксовані у низці національних нормативно-правових документів, насамперед, у Конституції України [1], Угоді про Асоціацію України з ЄС [2], документах, що засвідчують набуття нашою державою статусу кандидата у члени ЄС, її співпраці із Зоною Вільної Торгівлі ЄС [3].

Утворення спільного ринку ЄС мало на меті усунення будь-яких перешкод для торгівлі, бізнесу та комфортного життя людей в країнах Європейського Союзу. Наразі цей європейський ринок є одним із головних факторів, які роблять цей регіон дійсно сильним і привабливим проектом. Усунення перешкоди для руху товарів значно пожвавила комерційну діяльність, обіг коштів, товарів та послуг

Російська агресія вплинула не лише на напрямок торгівлі, але й змінила ролі країни-членів ЄС як торговельних партнерів України. Зокрема, відбулось зростання ролі країн, які безпосередньо межують з Україною. Наразі товарна структура торгівлі з ЄС також змінилась під впливом нових економічних умов, зокрема руйнувань виробничих потужностей та інфраструктури, міграції робочої сили, проблем з логістикою тощо.

Водночас на зовнішню торгівлю теж впливали рішення економічної політики усіх партнерів. Так для стабілізації експорту важливим фактором стало тимчасове покращення доступу до ринку ЄС завдяки скасуванню чинних ввізних мит, а також тарифних квот та захисних заходів для українських товарів на один рік, починаючи з червня 2022 року. Також динаміку імпорту визначали рішення як щодо критичного імпорту, так й щодо пільгових умов імпорту, зокрема, транспортних засобів.

Наразі ЄС зберігає позицію найважливішого торговельного партнера України, що підтверджує високу частку в товарообігу. Але суттєвий вплив мають безпекові виклики. Війна та її наслідки, зокрема проблеми з логістикою та виробництвом, впливають на торговельні потоки, хоча країна продовжує інтегруватися з ЄС.

Частка товарообігу України з ЄС у 2025 році перевищує половину загального товарообігу України, оскільки Європейський Союз є найбільшим торговельно-економічним партнером країни. Наприклад, за перше півріччя 2025 року експорт до ЄС становив 11,51 млрд доларів, що вказує на значну частку ЄС у загальному товарообігу [4]. Наша країна вже зарекомендувала себе як надійний партнер для країн-членів ЄС у таких важливих секторах, як сільське господарство, енергетика та ІТ-послуги. Аналітики доводять, що подальша інтеграція посилить конкурентоспроможність як України, так і ЄС.

Важливим для економічного відновлення є активна роль приватного капіталу. На сьогодні головне питання для приватного бізнесу – страхування воєнних ризиків діяльності в Україні. Експерти доводять, що ЄС і держави-члени мають заохочувати національні інституції, які страхують воєнні ризики, збільшувати пропозицію своїх послуг для інвестицій в Україну. Економічна інтеграція до спільного ринку ЄС є важливою для подолання наслідків війни, а також чинником підготовки до членства в ЄС. Водночас рівень готовності до розширення спільного ринку та включення в нього України залишається нерівномірним як серед країн-членів, так й серед різних стейкхолдерів і потребує постійної адвокації.

Для адаптації національного ринку України до ЄС мають використовуватися напрацювання в реалізації законодавства для ухвалення спільних рішень, що покращують доступ на ринки і забезпечують економічну конвергенцію нашої країни до спільного ринку ЄС. Доцільним є укладення нових угод про вільну торгівлю з партнерами ЄС для застосування преференційних правил кумуляції у визначенні походження товарів у межах Регіональної конвенції та побудові нових ланцюгів доданої вартості.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K?an=116>.
2. Урядовий портал. Угода про асоціацію. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>
3. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
4. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки I півріччя 2025 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya>
5. Результати Ukraine Recovery Conference 2025 у Римі: вплив на економічне відновлення України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/rezultaty-ukraine-recovery->

Цурканова Ірина Олександрівна,
к.п.н, доцент кафедри історії та політичної теорії
Лопатніченко Денис Євгенійович
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Від початку незалежності Україна визначила європейський вектор розвитку як ключовий стратегічний пріоритет. Європейська інтеграція для України є не лише зовнішньополітичним курсом, а й внутрішньою потребою — шляхом до модернізації економіки, демократизації політичної системи, забезпечення національної безпеки та підвищення якості життя громадян.

Як відомо, у 1993 році Верховна Рада ухвалила Постанову «Про основні напрями зовнішньої політики України», де чітко було закріплено пріоритетність європейського напрямку. Це стало першим офіційним сигналом про прагнення нашої держави інтегруватися у європейський простір [1].

Політичні передумови європейського вибору формувалися поступово. Так, наприклад, Угода про партнерство та співробітництво (1994 р.), а згодом Угода про асоціацію з ЄС (2014 р.) та створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі стали основою для гармонізації законодавства, адаптації інституцій до європейських стандартів та зміцнення демократичних принципів.

Важливим каталізатором інтеграційного процесу стала Революція Гідності, яка підтвердила європейську ідентичність українського суспільства, а також повномасштабна агресія росії у 2022 році. В умовах війни європейський вибір став питанням фактичного виживання держави та гарантією безпеки. У 2023 році ЄС відкрив переговори щодо вступу України, а вже у 2024 році відбулася перша Міжурядова конференція, яка офіційно розпочала переговорний процес [2].

На думку В.Марчука «...сучасні темпи просування на європейському шляху – від подання заявки (лютий 2022 р.) до отримання статусу кандидата на вступ до ЄС (червень 2022 р.) та включення України до Пакету про розширення на 2023 р., у якому рекомендовано розпочати переговори з Україною (листопад 2023 р.) – безпрецедентні в історії Євросоюзу і свідчать про успішність нинішнього етапу євроінтеграції» [3, с.111].

Водночас шлях до членства супроводжується серйозними викликами. Серед основних проблем — корупція, слабкість судової системи, недостатня інституційна спроможність держави. Окрім цього, війна руйнує інфраструктуру, стримує розвиток економіки та відволікає колосальні ресурси. Проте ЄС продовжує надавати Україні значну фінансову, гуманітарну та військову допомогу, підтверджуючи стратегічний характер євроінтеграційного курсу [4].

Стратегічними пріоритетами інтеграції України до ЄС сьогодні є: забезпечення верховенства права та незалежності судової системи, ефективна

антикорупційна політика, модернізація енергетичного сектору з акцентом на «зелену» енергетику, розвиток цифрової економіки та інновацій. Важливо також розвивати людський капітал через участь у європейських освітніх і наукових програмах, таких як Erasmus+ та Horizon Europe [5].

Ми вважаємо, що економічні чинники інтеграції також відіграють значну роль й полягають у прагненні до створення конкурентоспроможної ринкової економіки, залученні інвестицій, розвитку інфраструктури та розширенні доступу українських товарів до ринку ЄС. Зона вільної торгівлі сприяла зростанню експорту, підвищенню якості продукції та технологічному оновленню підприємств. Разом із тим зберігаються виклики, пов'язані зі структурними дисбалансами, низьким рівнем інноваційності та воєнними руйнуваннями. Не менш важливим є питання відповідності України до Копенгагенських критеріїв членства, що передбачає стабільні інститути демократії, функціонуючу ринкову економіку та здатність виконувати зобов'язання країни-члена ЄС. Водночас інтеграція України є викликом і для самого Європейського Союзу, який має адаптувати власні інституції до можливого розширення. Дослідження Brookings вказує, що без реформування процедур прийняття рішень і бюджетної політики ЄС не зможе ефективно функціонувати з новими членами [6].

Таким чином, на нашу думку, європейський вибір України має подвійну природу: з одного боку — це зовнішньополітичний орієнтир, з іншого — внутрішній курс на модернізацію. Адже сьогодні, у час війни, інтеграція до ЄС набуває екзистенційного значення, визначаючи право України на існування як незалежної європейської держави та відкриваючи перспективи відбудови й розвитку на основі європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. Постанова «Про основні напрями зовнішньої політики України», 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>
2. European Commission. Ukraine's path towards EU accession. 2024. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/ukraines-path-towards-eu-accession_en
3. Марчук В. В. Європейська інтеграція України: політичний і безпековий виміри // *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. - Івано-Франківськ. - 2024. – №. 17. – С.106-114.
4. Разумков центр. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Національна безпека і оборона, № 7–8 (187–188), 2022. С. 10–21. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
5. Springer. Ukraine's Thorny Path to the EU — From “Integration without Membership”. 2023. С. 25–34. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-69154-6_1
6. Brookings Institution. Want Ukraine in the EU? You'll have to reform the EU, too. 2023. URL: <https://www.brookings.edu/articles/want-ukraine-in-the-eu-youll-have-to-reform-the-eu-too/>

**Бажан Андрій Миколайович,
Присяжнюк Катерина Ігорівна**

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ: ДОСВІД ЄС

У сучасному світі поряд із феноменом глобалізації активно діють тенденції її антиподу – регіоналізації. Поява регіону пов'язана з ідейною та практичною самоідентифікацією певної територіальної спільноти. У зв'язку з цим дослідження особливостей економічного розвитку в умовах сучасної регіоналізації має науковий і практичний інтерес.

Одним із яскравих проявів регіоналізації сучасності є європейський економічний регіоналізм. Він явив собою об'єктивний процес реалізації державного, адміністративного і міжнародного потенціалу суб'єктів різних європейських держав, формування і розвитку економічних зв'язків і контактів між ними в рамках і межах юридичних повноважень.

Основними факторами, що зумовлюють притягіння регіональних суб'єктів, виступають: політичні вигоди від взаємного співробітництва; необхідність об'єднання для досягнення поставлених задач; ідентичність, що стає основою об'єднання за національною ознакою; загальна історія або її ключові моменти; географічний фактор, на основі якого відбувається об'єднання територіальних суб'єктів у регіон; економічне взаємодоповнення господарських та промислових одиниць, що діють у рамках певної території. Налагодження оптимальних міжрегіональних зв'язків відбувається не лише на рівні керівництва країн регіону як інтерпретатора політичної волі суб'єктів міжнародного права – національних держав, але й на рівні субнаціональних учасників міжнародного життя – членів федерації, регіонів, міст тощо. Цей процес характеризується діяльністю субнаціональних одиниць, таких, як провінції, землі, міста, або субрегіональними утвореннями з метою зміцнення та розвитку транскордонної конкурентоспроможності.

Сусідні, але відмінні за потенціалом регіони по-різному і не одночасно проходять стадії свого розвитку: поглиблення місцевої та міжнародної спеціалізації і формування внутрішніх ринків. Це, в свою чергу, актуалізує питання суб'єктності стратегічного планування регіонального розвитку. Досвід ЄС демонструє, що тут корисною виступатиме саме горизонтальна координація на рівні регіональних урядів і бізнесу, хоча урядові процедури схвалення стратегій вимагатимуть адаптації та координації саме на рівні макрорегіонів. Дійсно, протягом останніх років провідні європейські країни оцінили особливу роль міст-мегаполісів у процесі побудови сучасної держави, адже саме великі

міста відображають загальні структурні зміни в економічній сфері країни, формування соціальних потреб суспільства, задають темпи і напрями по зміцненню всієї виробничо-територіальної бази. Однак, як показує сучасна практика, найбільші міста світу та їх агломерації і на даний момент залишаються некерованими з боку органів місцевого самоврядування. Так, 43% обсягів виробництва в ЄС припадають лише на 14% території ЄС – так званий географічний п'ятикутник, – де виробляється продукція з високою доданою вартістю, який утворюють Лондон, Гамбург, Мюнхен, Мілан і Париж (де проживає близько третини населення цієї території) [1, с. 7].

В Європі (як і в інших регіонах) урбаністичні агломерації (або території великих міст) розглядаються в якості ключових факторів економічного зростання. Але у той же час Європа переконалася, що факторами зростання є не лише великі міста. Досвід регіональної політики в Іспанії та інших країнах показує важливість наявності зв'язків у контексті невеликих і середніх міст (поліцентричний розвиток), а також роль місцевих центрів у сільській місцевості. Роль середніх міст полягає у з'єднанні великих і малих міст та віддалених сільських територій; середні міста також відіграють важливу роль у сприянні інтеграції, зв'язкам та економії від масштабу. Вони також відіграють важливу роль у стримуванні депопуляції сільських територій. Місцевий розвиток відіграє ключову роль в стимулюванні економічного зростання у відстаючих регіонах.

Міжрегіональні зв'язки доповнюються співробітництвом між територіальними суб'єктами держави та транснаціональними інститутами, проте, через обмеженість можливостей національних держав та міжнародних організацій вирішувати глобальні питання, трансформуються у зв'язки між субнаціональними одиницями, під які підпадають транскордонні об'єднання, вільні економічні зони, єврорегіони, міжрегіональні об'єднання, та державно управлінськими інстанціями [2]. Під впливом інтеграційних процесів бар'єрні функції кордонів переносяться на зовнішні кордони інтеграційних утворень, внутрішні кордони (наприклад, в межах ЄС) стають прозорими, що дає можливість вільного економічного співробітництва як прикордонних, так і загальнодержавних спільнот. Таким чином, тенденції до регіоналізації у сучасному світі розкривають великі перспективи для міжнародного економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Резнікова Н.В. Роль агломерацій та міст в європейській парадипломатії як формі розвитку транскордонної конкурентоспроможності / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 23/24. С. 15 – 18.

2. Honneland G. Worlds Further Apart. Formation in the Barents Euro-Artic Region. URL: <http://www.founorrbotten.se/download/18.54d7ab81114cbc561f98000223/Barents+Euro-Artic+Region.pdf>

**Букка Анна Артемівна,
Луценко Вікторія Олександрівна**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

THE INFLUENCE OF THE EU ON UKRAINE'S ECONOMIC AND ENERGY SECURITY

Ukraine's integration with the EU serves as an important factor of economic resilience, European and global security, as well as a reinforcement of democratic strength. Cooperation with international organisations, economic and legal transformations in Ukraine – all of this confirms not only our aspiration to join the European Union for economic and political reasons, but also our pursuit of a brighter future for the Ukrainian people. The war in Ukraine has only strengthened the partnership with European states, demonstrating the shared desire for peace and prosperity across Europe.

At the same time, Ukraine's European integration has a direct economic and energy dimension [1].

The European Union is stepping up economic support for Ukraine with almost €600 million in fresh financing for energy systems, transport networks and a range of businesses in the country. The European Investment Bank (EIB) Group and the European Commission announced the new EU funding package at a “Ukraine Recovery Conference”. Most of the financing takes the form of EIB loans, which are backed by EU guarantees. The package includes financing for critical infrastructure. The goal is to restore major hydropower plants, upgrade municipal district-heating systems across Ukraine, repair key Ukrainian roads and bridges and improve border crossings. The funding to restore hydropower plants involves a €120 million EIB loan to Ukrhydroenergo, Ukraine's largest hydropower company. The credit will support the rehabilitation of three strategic hydropower plants – Kaniv, Kremenchuk and Dnipro – and address urgent needs at other sites to help maintain electricity supply amid Russian attacks on Ukraine's energy system. The district-heating part of the package includes two EIB loans totalling €100 million. The loans of €50 million each are to Ukrainian banks UkrGasbank and Oschadbank, which will direct the funding to municipalities. Local authorities will be able to invest in decentralised heat generation, renewable energy and energy efficiency in public buildings. The ground-transport component takes the form of a €134 million EIB loan to Ukraine's national Agency for Restoration. Repairs will be done to bridges and roads including the M06 highway connecting Kyiv to the Hungarian border, while the border-infrastructure improvements will bolster EU “Solidarity Lanes” meant to keep trade with Ukraine's flowing and deepen economic ties [2].

Since the beginning of Russia's war on Ukraine, strengthening energy sovereignty has become one of the most strategic foreign policy goals of the

European Union, its member states, and many other countries. At least €2 billion of support for energy security has already been provided to Ukraine since Russia's full-scale invasion, via the Ukraine Energy Support Fund and the Union Civil Protection Mechanism, among others. In August 2025, the Commission signed a guarantee agreement with the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) that will mobilise €500 million to support Ukraine's energy security. This financing will help replenish the country's depleted gas reserves following Russian attacks on gas production and processing facilities [3].

To this end, the EU should make use of and provide organisational and expert support for recently created instruments such as AidEnergy – an electronic platform established in March 2023. The platform is intended not only to identify the current needs of the Ukrainian energy sector, but also more long-term needs. Considering the long-term investment needs of Ukraine's energy sector, the EU could also provide support through financial guarantees for the most strategic projects [4].

All these measures demonstrate that Ukraine's integration with the EU is not limited to political declarations, but is a practical process that strengthens economic stability and energy independence. Looking ahead, cooperation must continue and expand, ensuring that Ukraine not only recovers, but also develops as a stable, innovative and prosperous European country.

Список використаних джерел

1. Economic security: The strategic argument for Ukraine's EU membership. EPC, European Policy Centre. URL: <https://www.epc.eu/publication/Economic-security-The-strategic-argument-for-Ukraines-EU-membership-57c2cc/> (date of access: 04.10.2025).
2. European Investment Fund 2025. URL: https://www.eif.org/what_we_do/news/2025/eu-expands-support-for-ukraine-with-new-financing-of-almost-eur600-million-for-energy-transport-and-business-resilience.htm (date of access: 04.10.2025)
3. Kardaś Szymon. Energising eastern Europe: How the EU can enhance energy sovereignty through cooperation with Ukraine and Moldova. European Council on Foreign Relations, 11 березня 2024. URL: <https://ecfr.eu/publication/energising-eastern-europe-how-the-eu-can-enhance-energy-sovereignty-through-cooperation-with-ukraine-and-moldova/> (date of access: 04.10.2025)
4. Support for Ukraine's resilience. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/support-ukraines-resilience_en (date of access: 04.10.2025).

Геращенко Владислава Анатоліївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ (МВФ, СВІТОВОГО БАНКУ, ЄС) У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Повномасштабна війна, розвязана росією, спричинила безпрецедентні втрати України. За даними четвертої спільної оцінки збитків і потреб (RDNA4), підготовленої Урядом України, Європейським Союзом, Світовим банком і ООН, загальна сума потреб для відновлення та реконструкції економіки оцінюється у понад 486 млрд доларів США [1]. Такий масштаб руйнувань робить зовнішню допомогу життєво необхідним чинником для підтримки макрофінансової стабільності, соціальних видатків і запуску процесу відбудови.

Світовий банк є одним із ключових фінансових партнерів України від початку війни. Його допомога зосереджена на відновлення критичної інфраструктури, соціальні програми та розвиток інституційної спроможності держави. Через Трастовий фонд URFT (Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction and Reform Trust Fund) Банк координує донорські внески та фінансує пріоритетні напрями – соціальні виплати, медицину, енергетику й транспорт [2]. У 2024 році стартувала програма SURGE (Supporting Ukraine's Reconstruction through Governance Enhancement), що посилює прозорість фінансових потоків та контроль за використанням коштів [3].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) зберігає провідну роль у забезпеченні макроекономічної стабільності України. У березні 2023 року було ухвалено чотирирічну програму Extended Fund Facility (EFF) на суму 15,6 млрд доларів США [4]. Це перша масштабна програма МВФ, схвалена для країни, яка перебуває у стані війни. Вона має на меті підтримати бюджет, забезпечити контроль інфляції, стабільність фінансового сектору та сприяти подальшим реформам.

МВФ також виконує так звану каталітичну функцію – створює довіру серед інших донорів і приватних інвесторів, демонструючи, що Україна зберігає фінансову дисципліну та проводить структурні зміни [5]. За підсумками 2025 року Фонд позитивно оцінив виконання більшості критеріїв програми, що дало змогу розблокувати нові транші допомоги. Підтримка МВФ є важливою не лише як джерело коштів, а й як механізм інтеграції України у світову фінансову систему.

Європейський Союз став провідним донором України серед політичних об'єднань. ЄС реалізує програми макрофінансової допомоги (MFA), надає

гранти через Інструмент підтримки України (Ukraine Facility) та координує спільні дії з іншими партнерами [6]. У 2024 році Єврокомісія схвалила багаторічну програму фінансування на 50 млрд євро, спрямовану на стабілізацію бюджету, розвиток приватного сектору та підтримку реформ.

Окрему увагу приділено енергетичному сектору – ЄС допомагає у відновленні генерувальних потужностей, модернізації мереж і збільшенні частки відновлюваних джерел енергії. Також важливою є участь ЄС у розробці механізмів гарантій для залучення приватного капіталу, що стане ключовим елементом відбудови у довгостроковій перспективі [6].

Міжнародна допомога відіграє вирішальну роль у забезпеченні фінансової стійкості Україні: у 2024 році понад 45% державних видатків фінансувалися за рахунок зовнішніх надходжень [7]. Такі кошти забезпечують виплати зарплат медикам і вчителям, соціальні програми, а також фінансують реконструкцію доріг, мостів і шкіл. Водночас міжнародні інституції стимулюють структурні реформи – у сфері управління державними фінансами, енергетики, антикорупції та судової системи. Це сприяє довгостроковій довірі з боку інвесторів і формує основу для майбутнього економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>
2. Цільовий фонд підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (URTF). <https://www.worldbank.org/uk/programs/urtf/overview>
3. Проєкт «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe). <https://sqe.gov.ua/diyalnist/mizhnarodne-spivrobitnictvo/proiekt-surge/>
4. Extended Fund Facility Arrangement for Ukraine. <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/31/Ukraine-Request-for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-and-Review-of-531687>
5. Unpacking Ukraine's New IMF Program. <https://carnegieendowment.org/research/2023/05/unpacking-ukraines-new-imf-program?lang=en>
6. Ukraine Facility – 2024–2027 Support Framework https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/d122882f-599b-4158-8a6b-583f5cfd7b77_en?filename=Ukraine-facility-aug2024_en.pdf
7. Макроекономічний огляд та прогноз. <https://mof.gov.ua/uk/makroogljad>

Єсіна Софія Сергіївна
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

Європейський вибір України є результатом тривалого історичного та суспільно-політичного розвитку, що відображає прагнення українського народу до демократії, верховенства права та високих соціальних стандартів. Конституційне закріплення курсу на членство в ЄС стало важливим етапом формування євроінтеграційної ідентичності держави. Цей процес посилюється після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році, а співпраця між сторонами вийшла на якісно новий рівень. До умови входить: запровадження зони вільної торгівлі, гармонізація законодавства та впровадження європейських стандартів управління, що сприяють посиленню конкурентоспроможності української економіки. Згодом, в умовах російської агресії, процес європейської інтеграції набув принципового значення, що визначає нові пріоритети й терміни реалізації реформ. В умовах війни пріоритетом державної політики стає не лише збереження досягнутих результатів, а й прискорення реформ у ключових сферах – судовій, антикорупційній, енергетичній, освітній та безпековій. Ці зміни є передумовою успішного проходження етапів переговорного процесу щодо набуття повноправного членства в ЄС [1].

Одним із головних завдань на сучасному етапі є адаптація національного законодавства до норм права Європейського Союзу. Реалізація цього завдання потребує системного підходу, міжвідомчої координації та активної участі громадянського суспільства. Водночас важливо забезпечити ефективну комунікацію між владою та громадянами щодо змісту та переваг європейської інтеграції, щоб уникнути суспільних протиріч і підвищити рівень підтримки реформ. Важливою є і судова незалежність, її ефективні механізми правосуддя і гарантії захисту прав людини є фундаментальними критеріями для подальшого просування до членства. Антикорупційні інститути повинні отримати додаткові інституційні гарантії та ресурси.

Після завершення воєнних дій перед Україною постане питання відновлення економіки на засадах сталого розвитку. Європейська інтеграція має

стати каталізатором модернізації промисловості, розвитку «зеленої» енергетики, цифрової економіки та підвищення інноваційного потенціалу. Використання інструментів підтримки ЄС повинно координуватися з національною стратегією оновлення інфраструктури. У цьому контексті важливо ефективно використовувати інструменти фінансової допомоги ЄС. Пріоритетом має стати створення прозорих правил гри, захисту прав інвесторів та стимулів для донорів і приватного капіталу, зокрема у відбудові критичної інфраструктури [2].

Таким чином, європейський вибір України є стратегічним орієнтиром розвитку держави, що визначає її політичне, економічне та соціальне майбутнє. Реалізація курсу на європейську інтеграцію вимагає глибоких і системних реформ, спрямованих на утвердження принципів верховенства права, демократичного врядування та сталого економічного зростання. Успішна реалізація цього курсу можлива лише за умови консолідації суспільства, політичної стабільності та послідовного впровадження європейських стандартів у всі сфери життя. В умовах війни та післявоєнного відновлення особливого значення набуває забезпечення ефективної взаємодії з інституціями ЄС, адаптація національного законодавства до європейських норм та формування сприятливого інвестиційного середовища. Отже, європейський вибір України - це не лише зовнішньополітична мета, а комплекс внутрішніх трансформацій, які мають забезпечити побудову сучасної, конкурентоспроможної та демократичної держави, інтегрованої до європейського простору.

Список використаних джерел:

1. Резнічук, М. (2024). Європейська інтеграція України в контексті російської агресії. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-44584-2_15?utm_source=chatgpt.com
2. Підоричева, І. (2022). НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ТА ІННОВАЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ: ПЕРСПЕКТИВИ І СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2022-02-4>

Зайцева Марія Євгеніївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ПІДХОДИ ДО МОТИВАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Підприємництво є одним із ключових інститутів ринкової економіки, а підприємець є головним суб'єктом економічної діяльності і ринкових відносин. Мотивація діяльності підлеглих у підприємницькій структурі вирішує ряд найактуальніших завдань з покращення соціально економічної ситуації у країні і встановлення умов, що сприяють ефективності ринкової моделі розвитку. Умови воєнного стану зумовлюють необхідність дослідження цього явища, а також його складових, які стимулюють результативність праці та спонукають людину до здійснення поставлених цілей.

Мотиваційний механізм повинен одночасно та однаково ефективно виконувати низку суспільно-значущих функцій: стимулюючу, відтворювальну, регулюючу. Однак агресивна політика росії призвела до нестабільності економіки України, зменшення обсягів виробництва й реалізації продукції, скорочення робочих місць, зниження темпів економічного розвитку.

Згідно даних ООН, до 15 березня 2022 року з України виїхали майже 3 млн громадян, менше половини з них – люди працездатного віку, майже всі – жінки. Велика кількість чоловіків працездатного віку була мобілізована, частина працівників переїхала у відносно безпечні регіони. Тож бізнес, який не може релокуватися, потерпає від нестачі робочих. 48% підприємств малого та середнього бізнесу не можуть перевезти виробництво, 31% не встигли це зробити, близько 20% здійснили часткову релокацію бізнесу або в процесі переїзду [1]. Але уже з квітня 2022 року розпочався процес відновлення підприємницької діяльності. мотивований державних та міжнародних програмам підтримки бізнесу під час війни

Тому наразі дослідження мотиваційного механізму підприємницької діяльності вимагає з'ясування не лише сутності та змісту такої діяльності, а також умов та факторів її розвитку. Вплив численних різноманітних факторів та умов зовнішнього середовища може бути для підприємництва мотивуючим або демотивуючим. Це у свою чергу призводить до активізації або гальмування підприємницької діяльності. Тому при вивченні можливостей регуляторного забезпечення мотиваційного механізму розвитку підприємницької діяльності важливо враховувати не лише численність і різноманітність факторів і умов мотивації діяльності та її результат.

Так у сучасних умовах євроінтеграції підприємства особливо часто стикаються із невизначеністю та ризиками, непередбачуваними ситуаціями, коли еволюційні підходи, побудова екстраполяційних прогнозів та планів за прибутковими методами не можуть забезпечити правильної орієнтації розвитку в майбутньому за межами власної держави.

Вирішувати ці проблеми слід шляхом застосування методів стратегічного управління потенціалом підприємства як багатопланового, управлінського процесу, який допомагає формулювати та виконувати ефективні стратегії формування й розвитку підприємництва. При цьому слід враховувати всі зовнішні фактори впливу, що забезпечують досягнення встановлених цілей та реалізацію нових можливостей і переваг.

Відновлення економіки та її євроінтеграційний вектор розвитку має ґрунтуватись на розбудові високотехнологічного підприємницького сектору, підвищення його конкурентоспроможності на європейському та глобальному ринках. Важливим завданням державної політики щодо розвитку інноваційного підприємництва в країні має стати налагодження плідної співпраці між владою, бізнесом і наукою. Пріоритетними напрямками для уряду країни мають стати стимулювання інноваційної активності підприємницького сектору, формування сприятливого нормативно-правового середовища та інноваційно-інвестиційного клімату.

Одним із пріоритетних завдань державної політики мають стати впровадження європейських підходів до розвитку малого та середнього бізнесу в Україні із паралельним формуванням інституційної системи її забезпечення. Втілення цієї політики має здійснюватись цілеспрямовано, системно та послідовно в комплексі національної інноваційної системи.

Значна залежність економіки України від складних інтеграційних процесів та низька конкурентоспроможність вітчизняної економіки на міжнародній арені актуалізують необхідність формування потенціалу конкурентоспроможного розвитку національного підприємницького сектору та пошуку напрямків для його мотивації та розвитку.

Список використаних джерел

1. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>
2. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення підприємництва в Україні <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan/>

Золотарьов Микита Олександрович
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЕКОНОМІЧНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ ЄВРОСОЮЗОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На думку фахівців, Євросоюз вже зараз в умовах воєнного стану може суттєво допомогти українському бізнесу – без залучення великих фінансових ресурсів і навіть з вигодою для європейських підприємців. Розглянемо, як саме ЄС може допомогти українському бізнесу, які саме інструменти підтримки застосувати та як вони працюють.

Для цього слід зробити дві речі [1]. Перша – поширити на Україну інструмент підтримки зайнятості, друга – профінансувати систему ваучерів. Це підвищить попит на продукцію українських компаній і дозволить їм вийти на ринок ЄС.

Як працюють ці механізми економічної підтримки Євросоюзу та як їх можна використати, щоб допомогти українському бізнес-сектору під час війни та після перемоги?

Ваучерні схеми. У ЄС є багато ваучерних схем на національному та місцевому рівнях, а також на рівні транскордонного співробітництва. Як показують опитування, у половині випадків вартість ваучерів не перевищує 10 тис євро і лише в 13% вона більша за 20 тис євро [1]. Як цей інструмент може допомогти українському малому і середньому бізнесу? Ваучерні схеми Євросоюзу можна використати для підтримки співпраці між українським бізнесом та бізнесом з ЄС. Деякі з них слід адаптувати та доповнити У-ваучерами для підтримки співпраці між малими та середніми підприємствами (МСП), які функціонують у ЄС, і наявними або новими партнерами в Україні.

Виділяють три цілі такої підтримки:

1. Короткострокова співпраця, наприклад, у вигляді придбання товарів і послуг.

2. Довгострокова співпраця, наприклад, через входження українського бізнесу в мережі міжнародного співробітництва та ланцюги створення вартості.

3. Спільні проєкти у сферах дослідження, розробок, інновацій та цифровізації. Технічно У-ваучери отримуватимуть українські фізичні особи-підприємці та самозайняті особи, а кошти за їх використання виплачуватимуться підприємцям з ЄС. Умовою їх виплати останнім повинна стати співпраця з українськими бізнес-партнерами.

Також серед пріоритетних напрямів підтримки Європейського Союзу можна виділити такі [2]:

1. Експорт. Станом на зараз необхідно максимально відновити об'єми експорту основних товарів на тлі високих світових цін – зерна (у сховищах залишається близько 25 млн тонн пшениці та кукурудзи, що перебиває

внутрішні потреби у кілька разів), руди та металу. Потрібно максимально розширювати можливості для експорту залізницею в напрямку найближчих портів Польщі та Румунії, створювати так звані сухі порти, а також перевалку у неглибоководних українських портах на Дунаї.

2. Виробництво продуктів харчування. Крім закупівлі продуктових наборів за кошти Держбюджету (її необхідно продовжити для формування запасів продовольства на випадок активізації бойових дій та підтримки населення найбільш постраждалих регіонів), варто розглянути підтримання споживчого попиту шляхом запровадження регулярних виплат для громадян, що залишилися в Україні і не мають роботи (можливо, поширивши започатковану програму щомісячних виплат по 2-3 тис. грн для переселенців у західних областях на всю Україну, де це можливо).

3. Захист внутрішнього виробника і протидія імпорту. Одна з важливих причин зростання імпорту під час війни – валютний курс. Нацбанк фактично «заморозив» курс гривні станом на початок повномасштабної війни і покриває платіжний дисбаланс за рахунок резервів і зовнішніх надходжень. Наразі це рішення допомогло запобігти паніці і зберегти банківську систему, не допустити гіперінфляції.

4. Держзамовлення як необхідний чинник збереження стратегічних галузей. Головним інвестором найближчим часом буде держава, тому потрібно терміново переглянути саме принципи державного замовлення і спрямовувати їх у відповідні галузі. У сфері машинобудування та легкої промисловості (де внутрішній попит зараз практично відсутній, а експорт – надзвичайно ускладнений).

Таким чином, запорукою швидкого відновлення України є подальше проведення структурних реформ, залучення масштабної міжнародної підтримки та інтеграція в Європейський союз. Виходячи з цього, ми маємо розуміти, що в найближчі роки ми будемо дотаційною державою, де певний період часу, головним інвестором буде саме держава. І від того, які пріоритети поставить держава, залежатиме, як довго ми будемо виходити з кризи.

Список використаних джерел

1. Як ЄС уже зараз може допомогти українському бізнесу. Інструменти підтримки (Електронний ресурс). – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/17/687133/>

2. Коментар Національного банку про поточний стан та перспективи економіки України (Електронний ресурс). – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-pro-potochniy-standa-perspektivi-ekonomiki-ukrayini>

**Ісаєв Нік Романович,
Педан Михайло Олександрович**
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

МІСЦЕ КРАЇН БАЛКАНСЬКОГО ПІВОСТРОВА У МІЖНАРОДНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

Через своє геостратегічне розташування Балкани історично слугували місцем перетину інтересів як Західних, так і Східних держав. Їхня історія насичена суперечностями національного, етнічного та релігійного характеру.

Сьогоднішня геополітична ситуація в регіоні має такі ключові особливості [1, 2]:

1. Серед балканських країн виділяються дві основні сили, які претендують на домінування: Греція та Туреччина. Проте їхній економічний стан та загальноєвропейські обставини обмежують можливості досягнення лідерства.

2. Бувші комуністичні держави регіону прагнуть інтегруватися до європейських та євроатлантичних структур. Інші країни дотримуються політики нейтралітету в питаннях військово-політичної інтеграції, хоча активно беруть участь у програмі "Партнерство заради миру".

3. На регіональні процеси прагнуть впливати провідні світові гравці – ЄС, США, Росія, Китай.

4. Економічна модель регіону перебуває у фазі трансформації: характерними є перехідні процеси, брак капіталовкладень, корупція та практика номенклатурної приватизації.

5. Зберігається нестабільність, що зумовлена етнічними конфліктами, політичними змінами та економічними труднощами. Це стосується не лише постсоціалістичних держав.

6. Балкани характеризуються культурним розмаїттям: домінування християнської традиції в багатьох країнах межує з впливом ісламу.

7. Більшість країн регіону, за винятком Албанії, мають обмежені запаси енергоресурсів і змушені імпортувати нафту й газ.

8. Балканські держави стають важливими транзитними зонами для нових транспортних шляхів між Європою та Сходом.

Переважає більшість балканських країн є членами НАТО. Боснія і Герцеговина є кандидатом на вступ. 5 балтійських країн є членами Європейського Союзу. Чорногорія найбільше націлена на інтеграцію до західноєвропейських структур і є офіційним кандидатом на членство в ЄС. Також визнаними кандидатами на членство в ЄС є Туреччина (але на даний момент цей процес призупинений через недотримання нею вимог для вступу), Північна Македонія, Албанія, Сербія, Боснія і Герцеговина. Навіть Косово визнано потенційним кандидатом на членство [1].

Щодо України, країни Південно-Західного напрямку мають важливе місце в її зовнішньополітичних інтересах. Україна має потенціал для впливу в регіоні, однак без економічної підтримки цей вплив залишатиметься лише потенційним. Досягнення дипломатії слід підкріплювати економічними ініціативами.

У структурі українського експорту до країн регіону переважає сировина, матеріали. Але дані свідчать про перспективність цього напрямку зовнішньоторговельних відносин. Україна могла б активніше розвивати балканський напрямок своєї політики, зосереджуючись на двосторонніх відносинах із тими країнами регіону, зовнішньополітичні, економічні та оборонні пріоритети яких відповідають інтересам нашої держави. Економічні аспекти співпраці України з країнами Балкан більш прогнозовані, оскільки визначаються економічними законами, які не залежать від політичних уподобань.

Щодо перспектив розвитку українсько-балканських відносин можна стверджувати, що вони залишаються сприятливими та здатними позитивно вплинути на їхню динаміку. Це пов'язано не лише з активністю взаємодії протягом останніх десятиліть, але й із економічною ситуацією в регіоні, яка найближчим часом суттєво не зміниться. Рано чи пізно політичні лідери балканських країн будуть змушені визнати, що Україна є досить зручним партнером для взаємовигідної співпраці. Цьому сприяють такі чинники: збережені можливості для відновлення колишніх економічних зв'язків; схожий, хоча й низький, загальний технологічний рівень основних галузей промисловості; труднощі виходу на західні ринки, які через поглиблення інтеграції в ЄС, ймовірно, лише зростатимуть; потреба захисту місцевих виробників від конкуренції з боку західних компаній. У багатьох галузях економіки країн Балкан вже зараз помітні значні проблеми зі збутом продукції навіть на внутрішньому ринку.

Таким чином, Балканський півострів залишається регіоном із високим ступенем політичної та економічної нестабільності, складною системою зовнішніх і внутрішніх впливів. Оцінюючи майбутні тенденції, слід виділити продовження євроінтеграційних процесів, що сприятиме впровадженню європейських цінностей на Балканах, зростанню стабільності і розвитку економіки регіону.

Список використаних джерел

1. Подальше розширення Європейського Союзу. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%BB%> (дата звернення: 04.10.2025).
2. Країни Балканського півострова на міжнародній політичній арені. URL: <https://waytravel.com.ua/krayiny-balkanskogo-pivostrova-na-mizhnarodnij-politychnij-areni.htm> (дата звернення: 04.10.2025)

Кандзюба Інга Володимирівна,
аспірантка
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В
УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ,
ІННОВАЦІЇ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК**

В умовах міжнародної інтеграції України, підприємства стикаються з новими економічними, політичними та технологічними викликами, які потребують удосконалення існуючих механізмів управління зовнішньоекономічною діяльністю. Оскільки глобалізація та євроінтеграція створюють нові можливості для розвитку, але й підвищують ризики для національної економіки, необхідно розробляти стратегії сталого розвитку, що адаптуються до умов змінюваного міжнародного середовища [1].

Одним із основних викликів для українських підприємств є зміни в міжнародному правовому полі, пов'язані з інтеграцією країни в міжнародні економічні структури, такі як Європейський Союз, Світова організація торгівлі та інші міжнародні угоди. Ці зміни вимагають адаптації до нових торгових стандартів, митних процедур та сертифікаційних вимог. Наприклад, підприємствам потрібно відповідати європейським стандартам якості продукції та екологічним вимогам, що може вимагати значних інвестицій у модернізацію виробництва [2].

Іншим важливим аспектом є підвищення конкуренції на міжнародних ринках. В умовах відкритих кордонів та зменшення торгових бар'єрів для українських підприємств зростає конкуренція з боку іноземних виробників. Це означає, що українським компаніям необхідно постійно вдосконалювати свою продукцію, знижувати виробничі витрати та підвищувати ефективність своїх бізнес-процесів, щоб зберегти конкурентоспроможність [3].

Додатково, глобальні економічні та політичні кризи можуть мати значний вплив на зовнішньоекономічну діяльність підприємств. Валютні коливання, зміни в цінах на енергоносії або політичні нестабільності в інших країнах можуть призвести до фінансових втрат або ускладнити доступ до міжнародних ринків. Це підвищує ризики та вимагає від підприємств здатності швидко адаптуватися до нових умов [3].

Інновації в сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств є важливим елементом їхнього успішного функціонування в умовах глобалізації та інтеграції в міжнародний ринок. Одним із найбільш актуальних напрямків є впровадження сучасних ІТ-рішень, які значно підвищують ефективність операцій та дозволяють автоматизувати безліч

процесів. Наприклад, впровадження ERP-систем дає змогу автоматизувати процеси замовлень, обробки документів та управління ланцюгами постачання. Це дозволяє значно знизити операційні витрати та покращити управлінські рішення в реальному часі [4].

Також важливим інструментом стає використання технологій великих даних (Big Data), які дозволяють підприємствам більш точно прогнозувати зміни на ринку, стежити за поведінкою споживачів і оцінювати можливі ризики [4]. За допомогою аналізу великих обсягів даних компанії можуть передбачити, коли та в яких умовах зміняться ціни на певні товари чи послуги, що дозволяє оперативно коригувати стратегію діяльності.

Використання блокчейн-технологій у зовнішній торгівлі може також бути важливим інструментом для підвищення прозорості угод і забезпечення безпеки даних. Впровадження таких технологій дозволяє знизити ризики шахрайства, зменшити витрати на перевірку та обробку інформації та прискорити процеси укладання міжнародних угод.

Сталий розвиток у зовнішній економічній діяльності передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та економічних аспектів у стратегію підприємств. В умовах міжнародної інтеграції України важливо враховувати ці фактори, оскільки багато країн і міжнародних організацій вже активно запроваджують відповідні стандарти [5].

Одним із напрямків є інтеграція екологічно чистих технологій у виробничі процеси. Підприємства повинні впроваджувати екологічно сталий підхід, використовуючи енергоефективні технології, зменшуючи викиди та забруднення [5]. Це не тільки допомагає знизити витрати, але й відповідає міжнародним вимогам, що важливо для підприємств, які працюють на європейському та інших міжнародних ринках.

Соціальна відповідальність також є ключовим аспектом. Підприємства, які ведуть свою діяльність на міжнародному рівні, повинні враховувати не лише фінансові результати, а й соціальні ефекти своєї діяльності. Наприклад, важливими є створення робочих місць, забезпечення безпеки праці та участь у місцевих громадах.

Крім того, підприємства мають орієнтуватися на принципи корпоративної етики. Взаємодія з міжнародними партнерами на основі етичних норм та прозорості допомагає будувати довготривалі партнерські відносини та зменшувати ризики репутаційних втрат, які можуть виникнути в результаті корупційних скандалів або порушень прав людини.

Для удосконалення механізмів управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств необхідно внести зміни до національного правового поля. Одним із важливих кроків є спрощення процедур сертифікації та митного оформлення товарів, що дозволить зменшити адміністративні витрати та зробить зовнішню торгівлю більш ефективною. Також важливо створювати умови для безперешкодного доступу до ринків ЄС та інших партнерських країн, що вимагає гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами [1].

Державна підтримка підприємств є важливою складовою. Створення спеціальних програм підтримки для малих та середніх підприємств, які прагнуть вийти на міжнародні ринки, є одним із шляхів підвищення їх конкурентоспроможності. Залучення інвестицій у такі підприємства, а також надання податкових пільг для підприємств, що впроваджують інноваційні та сталий розвиток технології, дозволить прискорити їх інтеграцію в глобальну економіку.

Міжнародне співробітництво та партнерства також є важливими для удосконалення механізмів управління зовнішньоекономічною діяльністю. Підписання нових двосторонніх угод між Україною та іншими країнами дозволить полегшити умови для ведення бізнесу, знижуючи бар'єри та сприяючи розвитку торгівлі.

Нарешті, ключовим елементом сталого розвитку є підготовка кадрів. Розвиток освітніх програм у сфері міжнародного бізнесу та зовнішньоекономічної діяльності дозволить підготувати фахівців, здатних ефективно працювати в умовах інтеграції країни до міжнародних економічних структур. Підвищення кваліфікації кадрів та навчання за міжнародними стандартами стане основою для забезпечення успішної зовнішньоекономічної діяльності підприємств України [2].

Висновки: Удосконалення механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств є важливим елементом розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів та міжнародної інтеграції. Пропоновані стратегії, інновації та механізми сталого розвитку можуть забезпечити підприємствам конкурентні переваги на світовому ринку та сприяти стабільному економічному зростанню України.

Список використаних джерел

1. Бакаєв О. В. *Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика*. – Київ: Центр учбової літератури, 2020. – 312 с.
2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: імплементація та виклики. – Київ: Наукова думка, 2021. – 256 с.
3. Поручник А. М. *Глобальна економіка*. – Київ: КНЕУ, 2020. – 389 с.
4. Ткаченко Т. О. Big Data та блокчейн у системі управління підприємством: інноваційні підходи. // *Економіка і управління*. – 2022. – №3. – С. 25–30.
5. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року / Кабінет Міністрів України. – Київ, 2019. – 68 с.

Касай Павло Костянтинович
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

Європейський вибір означає для України побудову громадянського суспільства та соціально орієнтованої ринкової економіки європейського типу, формування середнього класу, подолання загрозливої диференціації доходів населення та зниження рівня бідності. Наступні роки повинні стати визначальними у розв'язанні саме цих стратегічних завдань, інакше Україна може опинитися на периферії світових інтеграційних процесів, які визначають зміст і характер триваючого процесу глобалізації світу. На шляху до об'єднаної Європи Україні необхідно вирішити комплекс проблем і в першу чергу досягнути основних стандартів та критеріїв, обов'язкових для набуття членства в Євросоюзі. [1]

Більш активна фаза на вступ України в ЄС почалась після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. 28 лютого 2022 року, невдовзі після початку російського вторгнення, Україна подала заявку на членство в Європейському Союзі. Президент України Володимир Зеленський попросив негайного вступу за «новою особливою процедурою», а президенти восьми держав ЄС закликали прискорити процес вступу. 28 лютого 2022 року президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що Україна належить до Європейського Союзу, і блок хоче, щоб Україна приєдналася, але для цього знадобиться час. 1 березня 2022 року Європейський парламент рекомендував зробити Україну офіційним кандидатом на членство, а 10 березня 2022 року Європейська рада звернулася до Європейської Комісії з проханням дати висновок щодо заявки. 8 квітня 2022 року фон дер Ляєн особисто передала Зеленському опитувальник щодо членства в ЄС. 17 квітня 2022 року Україна завершила роботу над першою частиною опитувальника, а 9 травня – над другою.

17 червня 2022 року Європейська комісія рекомендувала Європейській раді надати Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Одночасно Брюссель висунув вимоги щодо проведення реформ, надавши список із семи пунктів. [2]

Рекомендація Єврокомісії містила список з семи рекомендацій, які передбачали, що Україна має виконати, щоб зберегти статус кандидата:

–впровадження нової процедури відбору суддів до Конституційного суду з попередньою перевіркою доброчесності та професійних якостей відповідно до рекомендацій Венеційської комісії;

–продовження судової реформи: завершення формування доброчесного складу Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

- боротьба з корупцією: призначення керівника САП та директора НАБУ;
- боротьба з відмиванням коштів та правоохоронна реформа;
- впровадження антиолігархічного закону відповідно до рекомендацій Венеційської комісії;
- ухвалення закону про медіа, узгодженого з аудіовізуальною директивою ЄС;
- завершення реформи законодавства щодо національних меншин відповідно до рекомендацій Венеційської комісії.

Водночас Європейська рада у своєму рішенні зазначила, що вона вирішить щодо наступних кроків щодо заявки України до ЄС після повного виконання цих семи вимог. Наразі України виповнила лише 2 умови. [3]

Європейський парламент 23 червня 2022 ухвалив резолюцію із закликом невідкладно надати статус кандидата на членство в Європейському Союзі для України. 23 червня 2022 року Європейська рада надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. 14 грудня 2023 року Європейська рада вирішила розпочати переговори щодо вступу України до Європейського Союзу.

Щодо думки європейців опитування Flash Eurobarometer, яке провели у квітні 2022го в усіх країнах ЄС, свідчить про найбільшу підтримку вступу України до ЄС в Португалії, де це підтримали 87 % респондентів. Далі йдуть Естонія (83 %), Литва (82 %), Польща (81 %) та Ірландія (79 %). Найбільш скептично до вступу України ставляться угорці, де цю ідею підтримують тільки 48 % респондентів (проти – 37 %). Водночас в Угорщині найвища частка населення, яка не визначилась щодо цього питання – 16 % (стільки ж у Франції і Бельгії) [4].

Список використаних джерел

1. Курс на європейську інтеграцію – стратегічний вибір України
URL: https://pidru4niki.com/1127090463436/politekonomiya/yevropeyskiy_vibir_ukrayini
2. European Commission recommends Ukraine EU candidate status
URL: <https://www.dw.com/en/european-commission-recommends-ukraine-be-granted-eu-candidate-status/a-62166624>
3. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/>
4. EU's response to the war in Ukraine
URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772>

Колегова Надія Володимирівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Європейська інтеграція займає одне з ключових місць у стратегічному розвитку України. Прагнення до членства в Європейському Союзі обумовлене бажанням затвердити демократичні цінності, забезпечити стабільне економічне благополуччя та підвищити рівень добробуту населення. Серед сучасних викликів, котрі були спричинені воєнними діями, питання євроінтеграції постає одним з головних, через те, що це відкриває перед Україною нові можливості для покращення економічної ситуації, залучення інвестицій та розширення ринків збуту. Проте процес інтеграції супроводжується низкою економічних труднощів та структурних перетворень, які потребують певних реформ та адаптації до вимог ЄС.

Процес євроінтеграції є складним та багатограним, він охоплює політичну, економічну, правову та соціальну сфери. Але саме економічний аспект має ключове значення. Однією з головних переваг інтеграції є доступ до єдиного ринку Європейського Союзу, який об'єднує понад 450 млн споживачів. Угода про асоціацію та створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі сприяє поступовому усуненню торговельних бар'єрів і підвищенню якості українських товарів [1]. Інтеграція до європейського економічного простору підвищує довіру інвесторів до України, адже передбачає дотримання прозорих правил, верховенства права та стабільності бізнес-середовища. Європейські програми технічної допомоги сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, інновацій та модернізації виробництва. Крім того, європейська інтеграція стимулює економічні реформи, спрямовані на підвищення ефективності державного управління, розвиток конкурентного середовища, боротьбу з корупцією та вдосконалення податкової системи [2]. Це, у свою чергу, створює основу для сталого розвитку та підвищення рівня життя населення.

Попри численні переваги, процес європейської інтеграції супроводжується низкою певних викликів, що потребують тривалого часу та значних ресурсів для їх подолання. Україна має гармонізувати своє законодавство з європейським у сферах оподаткування, екології, енергетики, захисту прав споживачів, конкуренції та державних закупівель. Це вимагає реформування нормативно-правової бази, підвищення ефективності державного управління і

значних фінансових витрат на реалізацію нових вимог [3]. Перехід до стандартів ЄС вимагає модернізації виробництва, впровадження інновацій та екологічно чистих технологій, що не завжди під силу малим і середнім бізнесам. Головним викликом до даного етапу є відтік кваліфікованих працівників до країн ЄС. З одного боку, трудова міграція забезпечує валютні надходження, але з іншого – це призводить до дефіциту робочої сили в Україні, що негативно впливає на продуктивність та темпи розвитку економіки. Процес інтеграції вимагає значних витрат на реформи, адаптацію інституцій та підтримку соціальних програм. Без фінансової допомоги ЄС і міжнародних донорів ці зміни реалізувати складно. Проте надмірна залежність від зовнішніх кредитів може створити боргові ризики [3].

Збройна агресія Росії створює суттєві перешкоди для реалізації інтеграційної політики. Руйнування підприємств, блокування експорту, інфляція та зменшення інвестиційної привабливості – все це уповільнює темпи європейського зближення України.

Європейська інтеграція України – це тривалий і складний процес, що вимагає послідовних економічних, політичних та інституційних змін. Проте саме вона відкриває перед нашою державою нові горизонти розвитку. Співпраця з Європейським Союзом стимулює модернізацію економіки, створює сприятливі умови для інвестицій, підвищує якість продукції та рівень життя населення. Завдяки інтеграції Україна поступово долає відставання у технологічному розвитку й наближається до європейських стандартів управління, бізнесу та соціальної політики. Разом із тим шлях до повноправного членства в ЄС залишається складним. Країна стикається з низкою викликів – необхідністю структурних реформ, підвищенням конкурентоспроможності, фінансовими труднощами та наслідками війни. Проте, незважаючи на ці проблеми, курс на європейську інтеграцію залишається для України стратегічно важливим і незворотним. Саме цей напрям забезпечує перспективу економічної стабільності, стійкого розвитку та утвердження України як сучасної європейської держави.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 08.10.2025).
2. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.10.2025).
3. Європейська інтеграція України: економічні наслідки та перспективи. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua> (дата звернення: 08.10.2025).

Кравченко Ольга Ярославівна
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації та військової агресії РФ проти України питання відновлення української економіки та інфраструктури набуло стратегічного значення для державної безпеки. Лише за оцінками Світового банку, станом на 31 грудня 2024 р. загальна вартість відбудови та відновлення в Україні становить 524 млрд. дол. США (506 млрд. євро) [1]. Через руйнування житлового фонду, промислової, транспортної й енергетичної інфраструктури та вимушену міграцію населення необхідно підійти комплексно до відбудови, щоб забезпечити базові потреби населення. Власних ресурсів держави недостатньо, тому ключову роль відіграє міжнародна фінансова допомога, особливо від європейських фінансових інституцій – ЄБРР та ЄІБ [2], які виступають основними партнерами України у програмах післявоєнного відновлення, надаючи кредити, гранти та сприяючи інтеграції країни у європейський економічний простір [3].

ЄБРР активно підтримує проекти у галузях транспорту, енергетики, охорони здоров'я та корпоративного управління. Найважливішу грошову підтримку Україні надає МВФ, який забезпечує довгострокове та платне фінансування реконструкції країни, наприклад, термінову допомогу у розмірі \$1,4 млрд у березні 2022 року за механізмом Rapid Credit Facility для покриття дефіциту балансу платежів [4]. Після 2022 року ЄБРР був зосереджений на забезпеченні макрофінансової сталості, фінансуванні критичного імпортного забезпечення, підтримці малого і середнього бізнесу та на відбудові енергетичної інфраструктури [5]. Також важливо, що ЄБРР надає не лише кредити, а й технічно сприяє реалізації реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та покращення інвестиційного клімату [6].

Основними напрямками стратегії відновлення є відбудова енергетичної та транспортної інфраструктури, модернізація промислових підприємств, оптимізація комунальних послуг, а також підтримка малого та середнього бізнесу для створення зайнятості [3; 5]. Наприклад, програма Ukraine Investment Framework направляє фінансування на стратегічні сектори, що дозволяє оперативно реагувати на наслідки війни та утримати стабільність соціально-економічного стану [4]. Окрім цього, залучені фінансові ресурси використовуються для забезпечення безперебійного імпорту стратегічної продукції, включно з енергоресурсами та медичними препаратами й для надання допомоги внутрішньо переміщеним особам [2].

Інвестиції європейських інституцій підвищили макроекономічну стійкість України: за даними ЄБРР обсяг підтримки у військовий період досяг €7,6 млрд.

станом на початок липня 2025 року, що допомогло відновити основні виробничі та соціальні сектори [5]. Світовий банк стверджує, що цільові програми стабілізують економіку та формують передумови для довгострокового економічного зростання через модернізацію галузі і підтримку приватних інвестицій [1]. Наприклад, гранти й кредити ЄІБ дозволяють підтримати місцеві бізнес-проекти, які створюють робочі місця та відновлюють місцеві ринки, сприяючи соціальній стабільності в постраждалих регіонах (табл. 1).

Таблиця 1

Деякі проекти міжнародної допомоги Україні за секторами економіки

Сектор економіки	Проекти допомоги	Фінансування, млн. дол. США	
		за проектом	за сектором
АПК	Програма допомоги фермерам від уряду Канади	110	460
	Кредитна лінія від МБРР для закупівлі насіння	350	
МСБ	Програма мікрогрантів від USAID	58	578
	Доступні кредити 5–7–9 % (за підтримки урядів ЄС та Японії)	520	
ЖКТ	Кредити на ремонт пошкодженого житла	75	195
	Закупівля комунальної техніки та генераторів	120	
Транспорт	Проекти реконструкції доріг та мостів	450	830
	Відновлення залізничної інфраструктури	380	
Енергетика	Проекти закупівлі обладнання та ремонту мереж	980	980

Джерело: складено за даними [7].

Європейські інституції орієнтовані на злагоджену трансформацію української економіки: впровадження інновацій, цифровізація, енергоефективні та екологічні ініціативи [2; 3]. Ukraine FIRST, Ukraine Investment Framework, ЄС, EBRD, Світовий банк та інші міжнародні донори забезпечують цілісний підхід до планування та реалізації цих планів, що дозволяє найефективніше використовувати ресурси й прискорювати відновлення.

ЄС сприяє реформам та удосконаленню регуляторного середовища шляхом впровадження механізмів контролю та аудиту, обов'язкової звітності та моніторингу використання коштів, що забезпечує ефективність, прозорість та стимулює приватні інвестиції. Усе це сприяє інтеграції України до європейських та глобальних ринків [4; 5].

Європейські фінансові інституції відіграють ключову роль у відбудові України. Їхня діяльність орієнтована на формування умов для стабільного розвитку, інтеграції у європейський економічний простір і зміцнення фінансової незалежності країни. Водночас Україна має гарантувати прозорість управління ресурсами, реформувати державні інституції, зменшити корупційні ризики та забезпечити дієву координацію між усіма учасниками процесу відновлення. Тільки за таких умов підтримка ЄС, ЄБРР і ЄІБ стане не тимчасовою допомогою, а фундаментом для змістовної економічної модернізації та трансформації, а також європейського майбутнього України.

Список використаних джерел

1. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released / World Bank. – 2025. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 05.10.2025).
2. Панченко В. А. Роль міжнародної фінансової допомоги у відбудові економіки України в умовах війни. *Економіка, управління та адміністрування*. – 2024. – № 2 (108). – С. 139–144. Гуменюк, С. В. (2024). URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/309278> (дата звернення: 05.10.2025).
3. European Commission. EU Support for Ukraine's Recovery and Reconstruction [Електронний ресурс]. – Brussels, 2023. URL: https://commission.europa.eu/ukraine-facility_en (дата звернення: 05.10.2025).
4. Теремецький, В. І., & Довгань, В. М. (2024). Роль міжнародних фінансових організацій у підтримці проєктів відбудови України. *Наукові записки. Серія: Право*, Вип. 17, с. 49–56. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-17-49-56>. (дата звернення: 05.10.2025).
5. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). EBRD Support for Ukraine: Annual Review 2023 [Електронний ресурс]. – London: European Bank for Reconstruction and Development, 2024. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/ebrd-support-for-wartime-ukraine-hits-7-6-billion-as-bank-commits-new-funding-at-recovery-conference.html> (дата звернення: 05.10.2025).
6. Захожай, К. В., & Славкова, А. А. (2024). Діяльність міжнародних фінансових організацій у контексті забезпечення макрофінансової стабільності держави. *Економіка та суспільство*, № 66, с. 518–526. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-99> (дата звернення: 05.10.2025).
7. Міністерство фінансів України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 05.10.2025).

Красовська Вікторія Олегівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПИ: МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ, ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ

Україна вже давно послідовно рухається до європейської інтеграції. Цей процес вимагає глибоких трансформацій у політичній, економічній та соціальній сферах, тому він не може бути простим чи швидким. Війна та складна безпекова ситуація створили нові виклики, але українське суспільство не відмовилося від курсу на демократичні цінності, верховенство права, свободу слова та гідне життя.

Повномасштабна війна, розв'язана Росією, стала серйозним випробуванням для Української держави. Водночас саме в ці складні часи виявилася справжня сила міжнародної солідарності. Країни ЄС, США, Канада та інші союзники надали Україні масштабну військову, гуманітарну та економічну допомогу. Україна стала символом боротьби демократичного світу за свободу та незалежність. Зовнішня підтримка також сприяє зміцненню економічної стабільності. Програми допомоги від Європейського Союзу, МВФ та Світового банку дозволили стабілізувати фінансову систему, зберегти функціонування ключових секторів економіки та підтримати соціальну сферу. Паралельно в країні тривають внутрішні реформи: посилюється боротьба з корупцією, підвищується прозорість державного управління, формується сприятливе середовище для бізнесу та інвесторів [1].

Європейська інтеграція – це не лише політика, а й конкретні зміни в житті громадян. Українці беруть участь у міжнародних освітніх та культурних програмах, користуються безвізовим режимом, відкривають бізнес у співпраці з європейськими партнерами. Це сприяє покращенню якості життя, розширенню прав і свобод, зміцненню демократичних інституцій. Незважаючи на військові виклики, Україна вже довела свою здатність бути надійним партнером, який поділяє принципи свободи, гідності та справедливості. Європа, у свою чергу, усвідомила стратегічне значення України для безпеки континенту [1].

Таким чином, наша держава впевнено рухається до членства в ЄС, спираючись на потужну підтримку союзників, внутрішню витривалість та незламність нації. Попереду складний шлях, але він обраний свідомо. Це курс на мир, процвітання та життя за європейськими стандартами.

Список використаних джерел

1. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

Кулик Дмитро Олександрович
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

КЛЮЧОВІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СИНЕРГІЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ ЛАНЦЮГІВ

Сучасний етап глобалізації характеризується безпрецедентною турбулентністю, спричиненою геополітичними конфліктами, зміною клімату та економічною фрагментацією. Для України, в умовах повномасштабної агресії та необхідності економічної відбудови, вибір пріоритетів розвитку стає стратегічним питанням виживання та інтеграції. Традиційні економічні моделі, орієнтовані на дешеві ресурси та вразливі логістичні шляхи, вичерпали себе.

Критичним пріоритетом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності національної економіки України є синергетичне поєднання прискореної цифровізації зовнішньої торгівлі з впровадженням технологій для забезпечення стійкості логістичних ланцюгів. Ця двоєдина стратегія є не лише інструментом підвищення ефективності, але й ключовим елементом інтеграції до Єдиного ринку ЄС та мінімізації воєнних і післявоєнних економічних ризиків.

На нашу думку, ключовим напрямом сьогодні є поєднання цифрової трансформації зовнішньої торгівлі з технологічним зміцненням логістичних ланцюгів. Ця синергія не лише підвищує ефективність торгівлі, а й забезпечує її прозорість, швидкість і стійкість, створюючи фундамент для інтеграції України до Єдиного ринку ЄС.

Ми вважаємо, що для успішного впровадження цифровізації необхідно зробити наступні кроки:

1. Цифровізація зовнішньої торгівлі як інструмент європейської інтеграції. Мається на увазі гармонізація з європейськими стандартами та диверсифікація ринків можливі завдяки цифровим платформам і сучасним технологіям. Наприклад, електронна комерція відкриває малому та середньому бізнесу нові можливості для виходу на глобальні ринки, у тому числі, через міжнародні маркетплейси. Свою чергу, використання Big Data та штучного інтелекту дозволяє аналізувати споживчий попит, прогнозувати тренди та формувати конкурентні переваги. Важливою складовою є цифровізація митних процедур через впровадження системи NCTS та «Єдиного вікна», що скорочує час оформлення, знижує витрати та мінімізує корупційні ризики.

2. Технологічне забезпечення стійкості логістики, адже в умовах війни та руйнування інфраструктури стабільність логістичних ланцюгів стає елементом економічної безпеки. Наприклад, технології Blockchain та IoT забезпечують прозорість і контроль за рухом вантажів, особливо стратегічно важливих. Штучний інтелект допомагає оптимізувати маршрути, прогнозувати навантаження на прикордонних переходах та ефективно управляти ресурсами, що підвищує пропускну здатність логістичних коридорів і мінімізує ризики збоїв.

3. Синергетичний ефект, тобто процес взаємодії цифровізації торгівлі та технологічної стійкості логістики, створює ефект взаємного підсилення: цифрові дані про попит використовуються для оптимізації внутрішніх перевезень, а розвинена логістика гарантує стабільність зовнішньої торгівлі. Це відкриває для України перспективу трансформації від сировинного експортера до потужного цифрово-логістичного хабу, інтегрованого у світові та європейські ланцюги доданої вартості.

Науковці С. Башлай та І.Яремко зазначають, що «Незважаючи на воєнний стан, цифрова трансформація та розвиток цифрової економіки в Україні триває та оновлюється. Ведеться робота з інституційного забезпечення цих розробок і створення умов для управлінських інновацій. Особливу роль у такому процесі відіграє участь України у програмі «Цифрова Європа», метою якої передбачено прискорити економічне відновлення та цифрову трансформацію» [1].

На думку Н.Фісуненко «Подальше впровадження та комплексність розвитку цифрових технологій в усіх секторах національної економіки неможливе без усунення наявних на їх шляху перешкод. Формування та конкретизація стратегічного бачення та розвитку процесу цифрової трансформації має поєднуватися з роллю середньо- та довгострокового стратегічного планування розвитку національної економіки» [2].

Таким чином, ми вважаємо, що синергія цифровізації зовнішньої торгівлі та технологічного розвитку логістики є ключем до післявоєнного відновлення та довгострокової конкурентоспроможності України. Успішна реалізація цього підходу сприятиме не лише економічному зростанню, але й зміцненню позицій України в глобальній економічній системі.

Список використаних джерел

1. Башлай С. В., Яремко І. І. Цифровізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 48.

2. Фісуненко Н. О. Стратегічні пріоритети забезпечення ефективного розвитку економіки України в умовах цифрової трансформації: відповідь на сучасні виклики. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 55.

Лукашова Катерина Дмитрівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

З погляду прискорення динамічних змін при провадженні організаційно-економічних процесів і зростанні значимості фактору часу, на сучасному етапі розвитку репутаційної економіки, великого значення набувають питання вивчення світового досвіду реалізації стратегій деяких провідних компаній у сфері корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу вже стала невід'ємною частиною ділової репутації українських і міжнародних компаній. Епоха репутаційної економіки диктує свої правила і визначає нові пріоритети. Для багатьох стейкхолдерів зараз важливіше те, що являє собою компанія, ніж те, яку продукцію вона виробляє. Згідно з дослідженням 2018 року Global RepTrak 100, ключовими чинниками, що мають максимальний вплив на корпоративну репутацію, стали якість продуктів і послуг (20,5%), управління (15,0%), корпоративна культура (14,4%) [2]. Європейськими лідерами в області КСВ є BMW Group, LEGO Group, Daimler, Apple, Rolls-Royce, Rolex і Intel (Global CSR RepTrak). Вісім з них потрапили і в Топ-10 компаній з найвищою репутацією. Сім визнавалися лідерами в сфері КСВ протягом трьох років поспіль.

Світові тренди вказують на прямий зв'язок соціальної відповідальності та репутації компаній. Як засвідчили результати дослідження 2021 Global RepTrak [2], провідна роль факторів управління та корпоративної культури і громадянського суспільства складають 15,1% і 14,2% у діловій репутації відповідно. Поряд із цим, вплив фактору умов праці за рік підвищилась на 0,4% та зараз складає 11,2% корпоративної репутації.

LEGO Group – приклад компанії, що успішно реалізовує корпоративну відповідальність та має чудові результати в бізнесі. Основною перевагою лідерства у КСВ є підтримка споживачів (57% респондентів заявили, що обов'язково будуть купувати продукцію LEGO, що на 13,7 п.п. вище середнього показника CR RepTrak 100) [2]. Поряд із The LEGO Group, високі оцінки у сфері КСВ отримали Natura, Microsoft, Google и The Walt Disney Company. Uber значно покращив показники етичної поведінки та відкритості. Завершує рейтинг 2019 Global CR RepTrak 100 знаменита мережа кофейень Starbucks, яка змогла значно покращити основні фактори КСВ – корпоративну культуру та громадянську позицію, управління та умови праці [2]. Ураховуючи

майже завжди не високі оцінки енергетичних компаній у сфері КСВ, значний прогрес соціальної активності відмічено у ELF, AGIP і Shell. Хоча Shell ще треба отримати місце у топ100 найбільш соціально відповідальних компаній, американському гіганту вдалося досягнути значних успіхів у цьому напрямі. Компанія інвестувала \$100 млн у розроблення нових методів зниження емісій парникових газів.

Зазначимо, що участь в соціальних ініціативах має різне значення для різних галузей. Підтримка проектів в сфері КСВ найбільш важлива для представників енергетичного сектора, охорони здоров'я і масмедіа. Менший вплив надає подібна активність на бізнес ритейлерів і виробників товарів широкого вжитку.

Дані Глобального звіту про корпоративну соціальну відповідальність і ритейл-аудиту свідчать, що реалізація продукції компаній, які популяризують свої програми сталого розвитку, в світі зростає в середньому на 4% на рік, тоді як у виробників, які не мають подібних програм, - менш ніж на 1% [1]. Добровільно беручи на себе підвищені зобов'язання, бізнес розділяє зі споживачами турботу про їхнє майбутнє, показуючи своє «людське» обличчя, що для багатьох стає вирішальним аргументом на користь покупки. Багато в чому своїми нинішніми успіхами відомий автовиробник «BMW Group» завдячує саме активній участі в соціальних проектах. Стратегічне значення має саме екологічна ефективність. Ще в 1973 р. автовиробник «BMW Group» стала першим автовиробником, який ввів посаду Environmental Officer - співробітника, відповідального за дотримання екологічних норм виробництва. За останні десять років автовиробнику «BMW Group» вдалося скоротити викиди своїх нових авто, що продаються в Європі, на 40%. Впровадження прогресивних технологій дозволяє значно скоротити споживання палива і емісію газів. Компанія «BMW Group» підтримує також масштабні освітні програми, займається проблемами дорожньої безпеки, бере участь в лікуванні пацієнтів з ВІЛ/СНІД. Автовиробник «BMW Group» Foundation Herbert Quandt і The Eberhard von Kuenheim Foundation вносять свій внесок у розвиток сучасного мистецтва, джазу, класичної музики, дизайну та архітектури.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф., Лі Н., Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства Пер. з англ. С. Яринич. К.: Стандарт, 2005. 302 с.
2. Global RepTrak 100 (Reputation Institut): URL: <https://www.reputationinstitute.com/about-ri/pressrelease/reputation-institute-says-its-reputation-judgement-day-2021-global-reptrak>
3. The Top Ten Trends in CSR Reporting in 2021: URL: <https://www.conecomm.com/insightsblog/2021/10/10/the-top-ten-trends-in-csr-reporting-in-2019>

Ляшенко Микита Сергійович
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОМПАНІЯХ: КРОС-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ

В теорії міжнародного менеджменту визначено, що національна культура є значимим фактором, що визначає специфіку організаційної поведінки і розвитку, роль менеджера в організації, характер комунікації зі співробітниками та стиль прийняття рішень у фірмі. Приналежність співробітника організації до певної культурної групи впливає на те, як він взаємодіє з іншими в умовах субординації, колегіальності та конфліктів. у всіх цих взаємовідносинах важливі три питання: 1. Коли фактори культурної приналежності мають вирішальне значення для вибору моделі поведінки? 2. Коли інші фактори мають більше значення? 3. Як можна визначити значимість цих факторів для конкретних ситуацій? Для того щоб відповісти на ці питання, необхідно провести аналіз феномену організаційної поведінки з точки зору культурного впливу. Розуміння культурної специфіки організаційної поведінки допомагає менеджеру зробити правильний вибір технологій управління персоналом в компанії.

Для об'єктивної оцінки культурного впливу на організаційну поведінку та управління персоналом необхідно розглянути результати досліджень, які проводяться у різних країнах протягом останніх десяти-п'ятнадцяти років. Для реалізації управлінських технологій сьогодні співробітник компанії повинен мати кроскультурні навички, тобто здатність у чужому та змішаному культурному середовищі демонструвати послідовну поведінку, яка призводить до досягнення поставлених цілей. До крос-культурних навичок належать: розуміння природи культури та того, що культура впливає на поведінку людини на його робочому місці; розуміння відмінностей між культурами; розуміння того, як культурні фактори впливають на організацію структур, систем та пріоритетів; уміння запроваджувати елементи однієї культури в іншу; розуміння того, як глибоко елементи однієї культури можуть бути запроваджені в іншу, та навпаки.

Протипоказанням в роботі інтернаціонального менеджера є етноцентризм, тобто бажання «вписати» представників однієї культури в рамки своєї та очікувати від них відповідної цим нормам поведінки. Управління персоналом організації, яка працює в декількох країнах, у змішаному чи різноманітному культурному середовищі має на меті аналіз культурного впливу на основні галузі організаційної поведінки та функції управління персоналом:

організаційну культуру та структуру; організаційні комунікації; конфлікти в організації; мотивацію персоналу; відбір та адаптацію, навчання персоналу. Менеджер, який працює у мультикультурному середовищі повинен бути готовий до фіксації неконгруентних для нього зразків поведінки при вітанні, взаємодії з підлеглими та керівництвом, вирішенні конфліктів, мотивації. Проблеми, які виникають у міжкультурній комунікації, пов'язані у першу чергу з тим, що відправник та отримувач інформації, інтерпретує один і той же текст по-різному, в рамках різного контексту. В кожній культурі є своя модель ідеальної комунікації, так для американського стиля характерна «прямолінійність», яка не є ефективною для всіх культурних контекстів.

Крос-культурні аспекти залучення, відбору та адаптації персоналу виокремлюють наступні різновиди інтернаціональної політики у мультинаціональних компаніях: етноцентрична політика: заповнення ключових позицій у своїх представництвах світу тільки персоналом із країни материнської компанії; поліцентрична політика: використання місцевих жителів для управління іноземними представництвами та менеджерів із країн материнської компанії у якості топ-менеджерів штаб-квартири компанії; геоцентрична політика: здійснювати набір найкращих та розвивати персонал, в незалежності від національності, на ключові позиції в будь-якій мультинаціональній системі. У різних країнах підходи щодо набору персоналу варіюється. Європейські мультинаціональні компанії зазвичай використовують місцевих менеджерів та менше експатріантів у своїх іноземних філіях, ніж японські. Питання вибору місцевого менеджера чи експатріанта для керівництва філіалом повинен вирішуватися в залежності від цілого ряду факторів – вимог до єдиної стандартизації продукції, знання місцевих ринків тощо. Активна форма навчання та змішаний склад учасників створюють унікальне середовище кроскультурного навчання. Українські школи бізнесу поступово включають у професійну підготовку та перепідготовку менеджерів теоретичні курси з крос-культурного менеджменту. Логічним продовженням розвитку програм бізнес-освіти є розробка практичних короткострокових програм крос-культурного тренінгу та учбових посібників з формування крос-культурних навиків менеджера.

Список використаних джерел

1. Black J., Mendenhall M. Cross-culture training effectiveness: a revive and theoretical framework for future research. *Academy of Management Review*. 2015. №15. pp.1131-1136.
2. Evans S. Conflict can be positive. *HR Magazine*. 2014. № 37 (5). pp. 49-51
3. Laurent A. The Cross-cultural Puzzle of International Human Resources Management. *Human Resources Management*. 2016. № 25 (1). pp.91-102.

Матуйзо Володимир Олегович,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Сучасний етап розвитку України позначений складними геополітичними викликами, серед яких ключовим є збройна агресія Російської Федерації. Ця агресія не лише спричинила людські втрати та руйнування інфраструктури, але й суттєво вплинула на економічні процеси, зокрема на зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД) держави. В умовах війни питання формування нового зовнішньоекономічного курсу набуло стратегічного значення. Саме європейський вектор розвитку став основою для переорієнтації зовнішньої торгівлі, залучення інвестицій і поступової інтеграції України до внутрішнього ринку Європейського Союзу.

До 2014 року зовнішньоекономічні зв'язки України значною мірою орієнтувалися на ринок країн СНД, насамперед Росії. Проте анексія Криму, окупація частини Донбасу та повномасштабна війна 2022 року змусили Україну здійснити глибоку перебудову економічних відносин. Європейський напрямок став не лише альтернативою, а й визначальним чинником економічної стабілізації. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС та створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) заклали правові та інституційні основи нового етапу розвитку ЗЕД [1].

З 2016 року спостерігається поступове зростання частки ЄС у структурі зовнішньої торгівлі України. Станом на 2023 рік понад 60% українського експорту припадало саме на країни Європейського Союзу. Найважливішими партнерами стали Польща, Німеччина, Румунія, Італія та Нідерланди. Україна експортує до ЄС переважно аграрну продукцію, металургійні вироби, деревину та продукцію машинобудування. Водночас із боку ЄС зростає обсяг інвестицій у відновлення енергетичної, транспортної та логістичної інфраструктури, що є важливим чинником післявоєнного відновлення економіки [1].

Європейський вектор розвитку ЗЕД також передбачає не лише торгівлю, але й інтеграцію в європейські стандарти управління, екології та виробництва. Українські підприємства поступово адаптують свої технологічні процеси до норм ЄС, що відкриває можливість виходу на нові ринки. Крім того, в умовах війни європейські партнери надають Україні преференції у вигляді скасування мит і квот, що допомагає підтримати експортний потенціал навіть за складних умов [1].

Важливим аспектом є розвиток транспортно-логістичної інфраструктури. Блокування морських портів з боку Росії змусило Україну шукати альтернативні шляхи експорту – через західні сухопутні кордони та дунайські порти. У цьому контексті співпраця з ЄС у межах ініціативи «Шляхи солідарності» стала ключовим чинником підтримання торговельних потоків [3].

Окремої уваги заслуговує питання енергетичної незалежності. Європейський курс ЗЕД України включає поступову інтеграцію до енергетичного ринку ЄС, що дозволяє зменшити залежність від російських енергоносіїв. Підключення української енергосистеми до європейської ENTSO-E у 2022 році стало історичним кроком до енергетичної автономії та посилення економічної безпеки держави [2].

Разом із тим, українські експортери стикаються з високими стандартами якості, складними митними процедурами та необхідністю гармонізації законодавства. Проте ці виклики стимулюють внутрішні реформи, підвищення конкурентоспроможності та технологічного рівня виробництва. В умовах війни, коли внутрішній ринок зазнає значних втрат, європейська інтеграція залишається головним шляхом збереження економічної активності та залучення зовнішніх ресурсів [3].

Підсумовуючи, можна зазначити, що європейський вектор розвитку зовнішньоекономічної діяльності України є не лише економічною необхідністю, але й стратегічним вибором, спрямованим на формування нової моделі сталого зростання. Попри всі виклики, спричинені російською агресією, Україна демонструє стійкість, адаптивність та готовність інтегруватися в економічну систему Європейського Союзу. Подальший розвиток цього напрямку залежить від збереження міжнародної підтримки, внутрішніх реформ і успішного відновлення економічного потенціалу країни після завершення війни [3].

Список використаних джерел

1. Національний інститут стратегічних досліджень. *Підсумки зовнішньої торгівлі товарами України у I кварталі 2023 року*—URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/pidsumky-zovnishnoyi-torhivli-tovaramy-ukrayiny-u-i-kvartali> (дата звернення: 01.10.2025).
2. Іванченко О. В. *Інтеграція ринку електричної енергії України до ENTSO-E*—URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/98> (дата звернення: 04.10.2025).
3. Уряд України. *Стратегія регіонального розвитку з ЄС*—URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdyyv-derzhavnu-strategiyu-regionalnogo-rozvytku-na-2021-2027-roky-rozroblenu-za-pidtrymky-yes> (дата звернення: 08.10.2025).

Мельник Вероніка Олександрівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану зовнішньоторговельні відносини України з Європейським Союзом набули особливого значення, адже саме ЄС є головним торговельним партнером та стратегічним союзником України. Війна спричинила суттєві структурні зміни у зовнішній торгівлі, зумовила втрату частини ринків, логістичних маршрутів і виробничих потужностей, але водночас відкрила нові можливості для поглиблення економічної співпраці з країнами Європейського Союзу [1]. Дослідження особливостей та перспектив розвитку цих відносин в умовах воєнного стану є актуальним для розуміння сучасних тенденцій, оцінки економічних наслідків війни та визначення напрямів післявоєнного відновлення зовнішньоекономічної діяльності України [2].

До початку війни ЄС забезпечував понад 40% товарообігу України. Співпраця базувалася на положеннях Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що передбачає створення зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Основними статтями українського експорту до ЄС були аграрна продукція, метали, машинобудівна та хімічна продукція, тоді як імпорту складався переважно з машин, обладнання, енергоресурсів і промислових товарів [3]. Торговельні відносини характеризувалися поступовим зростанням обсягів експорту, розширенням номенклатури товарів та збільшенням частки українських підприємств, орієнтованих на європейський ринок. Завдяки поглибленню економічної інтеграції Україна поступово зміцнювала свої позиції у європейському економічному просторі.

Запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на зовнішньоторговельні відносини з Європейським Союзом, спричинивши перебудову експортно-імпортних потоків і зміну галузевої структури торгівлі. За даними Державної служби статистики України, у 2022–2025 роках спостерігається коливання обсягів експорту та імпорту, зумовлене воєнними діями, блокуванням портів і руйнуванням виробничих підприємств [4]. Незважаючи на складні умови, ЄС залишається головним торговельним партнером України, а експорт сільськогосподарської та харчової продукції стабільно утримує провідні позиції – у I півріччі 2025 року близько 53% загального експорту припадало саме на цю категорію. Відновлення експорту відбулося завдяки роботі «зернового коридору» та запуску Українського морського маршруту. Водночас скоротився експорт металургійної та

мінеральної продукції, що пов'язано з руйнуванням виробничих підприємств і зниженням промислового потенціалу на сході країни [4].

Попри загальне зменшення промислового виробництва, машинобудівний сектор продемонстрував позитивну динаміку – зростання експорту на 15,4% у 2023 році та на 6,7% у I півріччі 2025 році, що свідчить про поступову адаптацію галузі до нових умов і посилення співпраці з європейськими партнерами. Імпорт із країн ЄС також збільшився: найбільше зросли поставки машинобудівного обладнання (+14,6%), хімічної продукції (+9,6%) та мінеральних ресурсів (+34,6%), що пояснюється потребою у відновленні енергетичної інфраструктури, модернізації виробництва та забезпеченні аграрного сектору [4]. Таким чином, навіть у складних умовах війни Україна зберегла активну торгівлю з Європейським Союзом, а її структура поступово зміщується у бік товарів із більшою доданою вартістю, що створює передумови для сталого післявоєнного розвитку та глибшої інтеграції до європейського економічного простору.

Після завершення війни пріоритетом стане відновлення та модернізація економіки за підтримки ЄС: розширення доступу українських товарів, залучення інвестицій у виробництво та енергетику, поглиблення інтеграції. Перспективні галузі – машинобудування, агропереробка, «зелена» енергетика та ІТ. Участь у програмах відновлення Європи та наближення до стандартів внутрішнього ринку ЄС сприятиме формуванню стійких торговельно-економічних зв'язків [5].

Отже, зовнішньоторговельні відносини України з ЄС залишаються стратегічно важливими. Аграрна продукція продовжує домінувати, але зростає роль товарів із вищою доданою вартістю. Після завершення воєнних дій очікується поглиблення економічної інтеграції, залучення інвестицій і участь у програмах відновлення, що сприятиме сталому розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Ліщенко, О. В. Зовнішньоекономічна діяльність України в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. *Економічний вісник*. 2024. №2. С. 45–53.
2. Світовий банк. *Ukraine Economic Update: Recovery and Resilience Amid War*, Washington, 2024.
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом // Офіційний вісник України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
4. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. *Зовнішня торгівля України за галузями (I півріччя 2021–2025 рр.)*, Київ, 2025. URL: <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>
5. Коваленко І. П. Європейський ринок як пріоритетний напрям зовнішньої торгівлі України. *Вісник Київського національного економічного університету*. 2023. №4. С. 60–67.

Михайленко Іван Іванович

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ФРАНЧАЙЗИНГУ

На сучасному етапі розвитку світової економіки набула поширення така форма організації і розширення бізнесу та виходу на нові зарубіжні ринки, як франчайзинг. Доцільно проаналізувати досвід Європейського Союзу щодо організації франчайзингу, який може бути корисним для українських підприємців.

Європейська Федерація Франчайзингу (European Franchise Federation) розпочала свою діяльність у 1972 році. Членство в організації мають франчайзингові спілки європейських країн, а також інші особи, що мають відношення до франчайзингу. Члени цієї організації – франчайзингові об'єднання з Австрії, Бельгії, Данії, Німеччини, Франції, Італії, Нідерландів, Португалії та Великої Британії, у співпраці з Комісією Європейської Спільноти розробили Кодекс етики франчайзингу, який є своєрідною "Конституцією" франчайзингу, на основі якої будується все інше регулювання франчайзингових відносин у кожній окремій європейській країні [1].

Франчайзинг – це система продажу товарів, послуг або технологій, основою якого є безперервна співпраця між юридично і фінансово окремими і незалежними підприємствами – франчайзером і франчайзі. Суть цієї системи полягає в тому, що франчайзер надає франчайзі право, а також накладає на нього обов'язок ведення діяльності згідно його концепції. Це відбувається у рамках і у період дії франчайзингового договору, а також в обмін на певну фінансову оплату за надану можливість використовувати торговельну марку франчайзера, ноу-хау, методи ведення господарської діяльності, технічні знання та інші права інтелектуальної власності та отримувати постійну підтримку і допомогу франчайзера.

"Ноу-хау" означає пакет незапатентованої, практичної інформації, що була отримана з досвіду під час власної діяльності франчайзера. Ця інформація є невідомою загалу, важливою та ідентифікованою:

➤ "невідоме" означає, що ноу-хау, як цілісність, набір пов'язаних між собою елементів не є загальновідомим або легко доступним; однак не варто однозначно і вузько сприймати це визначення. Мається на увазі, що кожен складовий елемент може бути відомий громадськості, але як цілісність пов'язаних між собою складових використовується лише в господарській діяльності франчайзера і ніде більше;

➤ "важливе" означає, що ноу-хау містить інформацію, яка необхідна для продажу товарів або надання послуг кінцевим споживачам, а особливо для

презентації товарів, для обслуговування клієнтів, для управління фінансами. Ноу-хау полегшує франчайзі вихід на ринок, робить його діяльність ефективною та конкурентоспроможною;

➤ "ідентифіковане" означає, що ноу-хау має бути досить детально описаним.

Франчайзер є творцем франчайзингової мережі, яка складається з нього самого, а також його франчайзі, для яких він стає "опікуном" на певний термін і гарантом функціонування мережі. Франчайзер повинен:

- перед початком створення франчайзингової мережі, випробувати концепцію у власному пункті протягом досить тривалого терміну;
- бути власником або мати юридичні права користування торговельною маркою або іншими ознаками, що виокремлюють мережу з-поміж інших;
- надати франчайзі вступну підготовку та надалі підтримувати його комерційно і технічно протягом тривання дії договору.

Для досягнення успіху у бізнесі франчайзі повинен:

- докладати зусиль у веденні власної діяльності та підтримувати імідж, ідентичність і репутацію всієї франчайзингової мережі;
- надавати франчайзеру всю операційну інформацію для перевірки рівня й якості ведення бізнесу, необхідні фінансові звіти для ефективного управління франчайзинговою мережею, можливість доступу до свого підприємства для перевірки необхідної документації франчайзеру та його представникам;
- протягом тривання договору та після його розірвання не розголошувати ноу-хау франчайзера.

Франчайзер повинен відбирати і приймати в систему нових франчайзі тільки після розумної перевірки кандидатів та за наявності у них основних навичок, освіти, особистих якостей і фінансових ресурсів, достатніх для ведення франчайзингового бізнесу.

У взаємовідносинах сторони повинні поводитися чесно. Якщо франчайзі порушив певний пункт договору, франчайзер письмово йому про це повідомляє та повинен визначити строк, в який це порушення має бути виправлене. Сторони повинні мирно розв'язувати суперечки шляхом розмов та переговорів.

Таким чином, як показує європейський досвід, франчайзинг – це досить ефективний спосіб розпочати власний бізнес, зокрема під розкрученим брендом з відпрацьованою концепцією бізнесу з мінімальним бізнес-ризиком.

Список використаних джерел

1. Європейський Кодекс етики франчайзингу. URL: <https://franchising.ua/franchayzing/94/evropeyskiy-kodeks-etiki-franchayzingu/>

Молодецька Вікторія Сергіївна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ У ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна військова агресія, розв'язана російською федерацією, призвела до колосальних економічних втрат і руйнувань вітчизняної економіки. Хоча оцінки загальних збитків станом на середину 2023 року вже перевищували \$850 млрд США, постійні атаки призвели до подальшого зростання втрат. За оновленими оцінками RDNA (Rapid Damage and Needs Assessment), прямі збитки України продовжували зростати протягом 2024 року і досягли \$176 млрд станом на кінець 2024 року.

Найбільш постраждалими секторами визнано житловий фонд (на який припадає значна частина збитків), транспортну та енергетичну інфраструктуру, а також промисловість.

Міжнародна фінансова допомога набула критично важливого значення для України, ставши ключовим фактором у вирішенні цих завдань.

Основна функція міжнародної допомоги під час війни – це покриття величезного дефіциту державного бюджету, який у 2022–2023 роках перевищував 20% ВВП. Завдяки цій допомозі Уряд України міг фінансувати захищені статті видатків – виплату пенсій, зарплат бюджетникам та соціальних допомог. За даними аналізу, у 2024 році іноземна допомога покрила 73% додаткових потреб державного бюджету.

Поточна фінансова підтримка надається у формі грантів, пільгових кредитів та гарантій. Напрями використання залучених коштів у 2024 році включають: забезпечення критичного імпорту енергоносіїв та сировини, фінансування закупівель медикаментів та забезпечення роботи критичної інфраструктури та підтримка бізнес-активності та невідкладний ремонт ключових об'єктів.

Незважаючи на продовження бойових дій та колосальні збитки, українська економіка демонструє певний рівень стійкості. Світовий банк протягом 2024 року зберігав свій прогноз щодо зростання ВВП України на рівні 3,2%. Хоча економічні перспективи залишаються невизначеними, це зростання стало можливим завдяки альтернативним маршрутам експорту, кращій ситуації в енергетиці та, насамперед, значним державним витратам, профінансованим міжнародною допомогою.

Потреби України у фінансових ресурсах на етапі післявоєнної відбудови є на порядок більшими та вимірюються сотнями мільярдів доларів. За оцінками

Світового банку, загальна вартість реконструкції та відновлення України протягом наступного десятиліття сягає 524 млрд дол.

Аналіз, проведений у 2024 році, визначив низку ключових пріоритетів, які мають бути покладені в основу довгострокових програм відновлення:

- модернізація інфраструктури: Розбудова сучасної транспортної та логістичної інфраструктури, інтеграція у транс'європейські коридори.
- енергетична трансформація: Розвиток відновлювальної енергетики, підвищення енергоефективності та декарбонізація економіки.
- промисловий потенціал: Відновлення та модернізація промислових потужностей, залучення інвестицій у високотехнологічні сектори.
- житловий та соціальний фонди: Відновлення та модернізація житлового фонду та систем життєзабезпечення міст.
- людський капітал: Підвищення якості та доступності послуг у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

Ключовим моментом для мобілізації необхідного фінансування є забезпечення прозорості та ефективності у використанні міжнародної фінансової допомоги. Необхідно запроваджувати структурні реформи (у сферах корпоративного управління та антикорупційної політики) і зміцнювати фінансову стабільність.

Міжнародна фінансова допомога у 2024 році залишається наріжним каменем для підтримки функціонування держави та її економічної стабільності. Для забезпечення довгострокової підтримки та залучення сотень мільярдів доларів, необхідних для відбудови, Україна має не лише демонструвати успіхи у відновленні, але й забезпечувати високу ефективність використання коштів. Лише на основі довіри та взаємної відповідальності між Україною та її міжнародними партнерами можна буде успішно реалізувати масштабну програму повоєнної модернізації.

Список використаних джерел

1. Світовий банк, Європейська комісія та ООН. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову (RDNA). (Публікації 2024 року). URL: <https://news.dtki.ua/accounting/reposts/71629-dovirena-osoba-podala-avansovii-zvit-bez-dokumentiv-pro-oderzanu-gotivku-iaki-naslidki>.

2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність (Червень 2024 року). Київ : НБУ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/publications>.

3. Світовий банк. Прогноз щодо зростання ВВП України. (Звіти «Global Economic Prospects» або регіональні огляди 2024 року). URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.

4. Центр економічної стратегії. Трекер економіки України під час війни (Дані 2024 року). Київ: ЦЕС. URL: <https://ces.net.ua/ru/>.

Потькало Катерина Олегівна

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Військова агресія Росії проти України, що розпочалась 24 лютого 2022 року, суттєво вплинула на економічні відносини України з іншими державами. З одного боку, війна призвела до значного скорочення обсягів торгівлі, інвестицій та економічної співпраці. З іншого боку, війна активізувала міжнародну підтримку України, що дає шанс на нове перезавантаження та поглиблення економічних відносин з іншими країнами світу.

Військові дії негативно вплинули на всі аспекти економіки України, включаючи зовнішньоекономічні відносини. Спостерігаються такі тенденції:

- За даними Держстату, експорт товарів з України 2023 року скоротився на 18% порівняно з 2022 роком - до \$36,19 млрд, тоді як імпорт зріс на 14,9% - до \$63,56 млрд. Унаслідок цього негативне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами 2023 року зросло у 2,5 рази - до \$27,38 млрд.

- Від початку повномасштабного вторгнення держава Україна отримала значну фінансову підтримку від міжнародних партнерів. Це дало змогу Україні наростити обсяг державних видатків з \$55 млрд у 2021-му до \$82 млрд у 2022 році та до \$98 млрд за підсумками 2023-го.

- Частка державних видатків в ВВП при значній фінансовій підтримці зросла з 27% до 54%. Тобто державні видатки, а саме оборонний бюджет, став основою відновлення національної економіки.

Незважаючи на складні умови, Україна продовжує розвивати економічні відносини з іншими державами. Основними напрямками цієї роботи є:

- Уряд України вживає заходів для підтримки експортерів, таких як компенсація відсотків за кредитами, страхування експортних ризиків, логістична підтримка.

- Україна створює сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, зокрема, в рамках плану відновлення країни після війни.

- Україна продовжує курс на інтеграцію в ЄС, що передбачає, зокрема, імплементацію європейських стандартів та правил.

Після закінчення війни Україні знадобиться значна допомога для відновлення економіки. Міжнародні партнери відіграватимуть ключову роль у відновленні України. Інвестиції країн-партнерів будуть спрямовані на

відновлення інфраструктури, модернізацію економіки та розвиток нових галузей. Ця важлива підтримка з боку міжнародних партнерів буде не лише кроком до відновлення України, але й сприятиме зміцненню міжнародних зв'язків та партнерства. Разом з тим, необхідно врахувати інтереси самої України та забезпечити, щоб інвестиції не тільки сприяли відновленню економіки, але й стимулювали розвиток внутрішніх підприємств та малого бізнесу.

Важливими аспектами для України на шляху післявоєнного відновлення є збереження макроекономічної стабільності, таких як, контроль над інфляцією, курсом валюти та бюджетним дефіцитом. Проведення економічних реформ: покращення бізнес-клімату, боротьба з корупцією, дерегуляція економіки. В результаті військових конфліктів економіка країни стикається зі значними викликами, такими як обмеження в торгівлі, інвестиціях та фінансових операціях, що призводить до зниження економічного зростання та довіри зовнішніх партнерів. Однак ефективне відновлення економічних зв'язків після війни може створити можливості для подальшого розвитку та підтримки економічного зростання країни. Україна, розуміючи важливість міжнародних економічних відносин для свого розвитку, повинна активно працювати над збереженням та відновленням економічного співробітництва з іншими країнами. Це може включати розробку та впровадження ефективних стратегій торгівлі, інвестицій та фінансового співробітництва, а також підтримку відповідних політичних та економічних реформ.

Отже, успішне відновлення економічних відносин України з іншими державами в умовах військових дій та післявоєнного відновлення є важливим завданням, яке вимагає спільних зусиль та ретельного планування. Шлях до стабільності та процвітання лежить у збереженні та розвитку міжнародних економічних відносин, що базуються на взаємовигідності та довірі між країнами.

Список використаних джерел

1. ІНТЕРФАКС УКРАЇНА. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/969657.html>
2. FORBES UKRAINE. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/khkhkhkhkhkhkhkhkh-03012024-18294>

Цурканова Ірина Олександрівна,

кандидат політичних наук, доцент

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Процеси глобалізації визначають сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин, створюючи нові умови для економічного зростання та політичної взаємодії держав. Для України європейська інтеграція постає не лише зовнішньополітичним вибором, а й необхідністю для забезпечення безпеки, економічної модернізації та демократичного розвитку держави. Європейський напрямок інтеграції визначає стратегічні орієнтири реформ і відкриває можливості для включення України в глобальні виробничі та фінансові ланцюги.

Політичні передумови інтеграції закладалися протягом тривалого часу. Конституційне закріплення курсу на членство в ЄС, підписання Угоди про асоціацію та створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі стали важливими етапами наближення України до європейського правового та економічного простору. Революція Гідності 2013-2014 років, а згодом і російська військова агресія сприяли ще більшій консолідації політичних еліт та суспільства навколо ідеї європейського вибору, актуалізували необхідність реформування державного управління, боротьби з корупцією та зміцнення демократичних інститутів.

Інтеграційний курс також стимулював масштабні інституційні зміни. В Україні реалізуються програми децентралізації, впроваджуються принципи верховенства права, посилюється незалежність судової системи, удосконалюється виборче законодавство. Гармонізація нормативно-правової бази з правом ЄС створює умови для поліпшення інвестиційного клімату та залучення іноземних партнерів. Водночас ці перетворення потребують значних політичних зусиль, адже вимагають зміни управлінських практик і подолання опору застарілих структур.

Економічні наслідки європейської інтеграції проявляються, насамперед, у зростанні товарообігу з країнами ЄС та диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків. Вихід на нові ринки, доступ до сучасних технологій та фінансових інструментів Євросоюзу сприяють модернізації української промисловості, розвитку малого й середнього бізнесу, підвищенню екологічних стандартів виробництва. Участь у програмах структурних фондів і ініціативах відновлення надає Україні додаткові можливості для післявоєнної реконструкції економіки.

Відповідно до вищезазначеного, Європейський Союз є головним торговельним партнером України. З моменту укладення Угоди про асоціацію та зони вільної торгівлі (DCFTA), а також після повномасштабного вторгнення рф

в Україну та запровадження автономних торговельних заходів, ця частка значно зросла.

Наприклад, у 2023 році питома вага торгівлі товарами з ЄС склала 56,6 % від загального обсягу торгівлі України, а у 2024 році – 53,8 %. [1].

Таблиця 1. Торгівля між Україною та ЄС 2015-2024рр. (млрд.дол.)

Роки	Експорт	Імпорт	Всього
2015	13	15,3	28,3
2016	13,5	17,1	30,6
2017	17,5	20,8	38,3
2018	20,2	23,2	43,4
2019	20,7	25,0	45,7
2020	18,6	23,5	42,1
2021	26,8	28,9	55,7
2022	28,1	31,2	59,3
2023	23,4	32,5	55,9
2024	24,5	35,6	60,1

Як бачимо, відповідно до таблиці 1, що у 2022 році, попри початок повномасштабної війни, загальний обсяг торгівлі товарами та послугами України з ЄС склав 59,3 млрд.дол. А ось дані за 2023 рік показують найбільше зростання дисбалансу через логістичні проблеми та збільшення критичного імпорту [2].

Євроінтеграція призвела до значної переорієнтації українського експорту, адаптуючи його до стандартів і потреб ЄС. Водночас воєнний стан вніс корективи, збільшивши імпорт критично важливих товарів.

На думку, З. Пічкурової: «Війна в Україні здійснює вагомий вплив не лише на зовнішньополітичні відносини, а й на зовнішню торгівлю, зокрема, призводить до зміни обсягів експорту та імпорту, а також її географічної й товарної структури. Основними проблемами зовнішньоторговельної діяльності України у період воєнного стану виявились стрімке скорочення обсягів експорту та імпорту, передусім, через руйнування об'єктів транспортної інфраструктури, втрату існуючих ланцюгів постачання внаслідок припинення авіасполучення та блокування морських портів, блокування кордону з боку західних товаровиробників через усвідомлення ними ризиків від збільшення ступеня присутності України на ринку ЄС» [3].

Інший український науковець Я. Петруненко зазначає, що: «Партнери з Європи визнають важливість малого та середнього бізнесу у процесі післявоєнного відновлення й модернізації України та вважають, що надання допомоги у вирішенні проблем, спричинених війною, фінансування нових інвестиційних проектів і подолання викликів, пов'язаних з інтеграцією України у ринок ЄС, залишаються ключовими пріоритетами. Згідно з офіційними повідомленнями українського уряду, заплановані реформи передбачатимуть й

подальшу дерегуляцію національної економіки та реформу публічних закупівель» [4].

Разом із тим процес інтеграції супроводжується низкою викликів. Перехід на європейські стандарти вимагає значних ресурсів та може викликати короткострокові соціальні витрати, пов'язані з адаптацією підприємств до нових технічних регламентів та посиленням ринкової конкуренції. Але, зовнішньополітична напруженість і триваюча збройна російська агресія створюють додаткові ризики для стабільності реформ.

На нашу думку, європейська інтеграція України є комплексним і багатовимірним процесом, що поєднує модернізацію внутрішніх інститутів із розширенням міжнародних економічних зв'язків. Її успішна реалізація вимагає послідовних політичних реформ, економічної трансформації та ефективного використання глобалізаційних можливостей при збереженні національних інтересів. У перспективі інтеграційний курс здатен забезпечити Україні стійке економічне зростання, технологічне оновлення, утвердження демократичних цінностей та включення до системи колективної безпеки Європи. Водночас головним викликом залишається збереження темпу внутрішніх перетворень і здатність гармонізувати національні інтереси з вимогами європейського простору, що визначатиме місце України як впливового учасника європейської політичної й економічної спільноти.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України // Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2024 році (оновлено 01.08.2025) URL: (<https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1f45d5bc-f3ed-412c-b02f-8bbe571ecc4d&title=BiuletenPotocznegoStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTas>)
2. Представництво України при Європейському союзі // Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelnno-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ukrayina-yes>
3. Пічкурова, З. (2024). РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ. Економіка та суспільство, (70). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-151>
4. Петруненко, Я. (2025). ПРАВОВИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА. Економіка та суспільство, (75). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-98>

Шевцова Світлана Дмитрівна

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

ВПЛИВ СКАСУВАННЯ ІМПОРТНИХ МИТ ТА ТАРИФНИХ КВОТ ЄС НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ

Відміна мит та квот на підставі Регламенту про автономні торговельні преференції(АТП) Європейського Союзу (ЄС) забезпечила стрімкий, всебічний і необмежений безмитний доступ для українських товарів, включно з продукцією, що раніше підлягала квотуванню в рамках Угоди про асоціацію. Угода тимчасово застосовується з 1 січня 2016 року. 30 червня 2025 року ЄС та Україна досягли принципової угоди щодо перегляду своєї Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі відповідно до статті 29 Угоди про асоціацію[1]. Потреба переходу до постійного безмитного режиму є головною для довгострокового планування бізнесу.

Відміна імпорتنних мит та тарифних квот з боку ЄС покращує доступ до європейського ринку, дозволяє українським виробникам зменшувати витрати на експорт, роблячи продукцію дешевшою та доступнішою для споживачів, що в свою чергу може посилити конкуренцію на європейському ринку, адже українські компанії зможуть змагатися з виробниками з інших країн, які раніше мали перевагу завдяки зниженим тарифам

Скорочення обмежень підтримує розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, даючи їм змогу експортувати свої товари на ринок ЄС без суттєвих фінансових витрат[2]. Це також заохочує інновації та поліпшення якості продукції, що є ключовим для залучення європейських споживачів.

З часом українські підприємства можуть переглянути стратегії щодо формування цін, маркетингу та якості продукції, аби ефективніше змагатися.

Підвищення конкуренції може також створити певні труднощі для менш конкурентоспроможних українських фірм, особливо в секторах, де ЄС представлений потужними гравцями. Це вимагає адаптації виробничих процесів, удосконалення логістики та підвищення стандартів якості[3].

Покращення умов для українського експорту може призвести до росту валютних надходжень від продажу товарів на європейському ринку. Це, у свою чергу, може позитивно позначитися на макроекономічній ситуації в країні, допомагаючи стабілізувати гривню та підтримувати економічне зростання.

Відміна тарифних бар'єрів може стати важливим кроком до ще більш тісної інтеграції України в європейський економічний простір. Посилення

економічної співпраці може відкривати нові можливості для інвестицій, технологічного партнерства та розвитку спільних проєктів.

Відсутність мит не гарантує автоматичну вигоду, оскільки українським виробникам доведеться відповідати високим стандартам якості та безпеки, прийнятим у ЄС. Це вимагатиме суттєвих інвестицій у модернізацію підприємств та розробку нових технологій.

Рішення ЄС виступає як реабілітаційний захід, що сприяє українським підприємствам утримати виробництво, посади та валютний прибуток у умовах пошкоджених логістичних ланцюгів та внутрішніх проблем, викликаних агресією. Оскільки традиційні морські шляхи були закриті або ускладнені, АТП підтримали перенаправлення експорту на сухопутні та річкові маршрути до країн ЄС[4]. Звільнений від мита доступ суттєво компенсує зростання логістичних витрат, викликаних цим переходом.

Для оптимального використання переваг безмитного режиму потрібні державні програми стимулювання інвестицій у оновлення виробництва, підвищення його енергоефективності та досягнення нормативів ЄС на мікрорівні. Це дозволить українським компаніям успішно конкурувати з європейськими виробниками не лише за ціною, а й за якістю та інноваційністю. Зростання експорту сільськогосподарської продукції внаслідок скасування квот може викликати напруженість і обмеження з боку деяких країн-членів ЄС що вимагає діалогу та ефективного механізму врегулювання торговельних суперечок.

Список використаних джерел

1. EU trade relations with Ukraine. *Trade and Economic Security*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 09.10.2025).
2. Залєвська О. URL: <https://www.oschadbank.ua/blog/skasovani-myta-y-kvoty-na-ukrayinskyu-eksport-shcho-ce-daye-pidpryyemtsyam> (дата звернення: 09.10.2025).
3. Андрій Терещук. Скасування імпорتنих мит для України: що це означає на практиці? | Бізнес. Бізнес | Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/analytcs/211819_skasuvannya-mportnikh-mit-dlya-ukrani-shcho-tse-oznacha-na-praktits#:~:text=Це%20дозволить%20частково%20компенсувати%20втрати,і%20не%20зможуть%20її%20завозити; (дата звернення: 09.10.2025).
4. Шляхи солідарності ЄС – Україна. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_uk (дата звернення: 09.10.2025).

Ширмовська Тамара Олександрівна
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПІ

Розвиток інтеграційних процесів на сьогодні є основоположним для світової економіки. Взаємодія між об'єднаннями держав все більше стає типовою рисою глобалізації. Тож сьогодні ми маємо АСЕАН, ЕКОВАС, КОМЕСА, МЕРКОСУР, ЄС тощо.

Сам ЄС є найвідомішим інтеграційним авторитетом у нашому суспільстві. Успіхи в країнах-кандидатах на вступ до ЄС стали основою для прагнення реалізувати цей шлях для інших держав і народів. Проте до теми євроінтеграції також слід ставитися обережно, оскільки участь у Європейському Союзі, попри всі позитивні наслідки, має й негативну сторону.

ЄС є унікальною організацією, оскільки його країни-члени створили спільні інститути, яким вони делегують частину свого суверенітету, щоб рішення щодо конкретних питань, що становлять спільний інтерес, могли прийматися демократичним шляхом на європейському рівні. Таке об'єднання суверенітету ще називають «євроінтеграцією».

Однією з початкових цілей європейської інтеграції було запобігання повторенню жорстокостей Другої світової війни, і перша Конвенція ЄС 1957 року включала положення про права людини, такі як недискримінація, вільне пересування тощо.

Європейська інтеграція пройшла довгий шлях відтоді, як її вперше запропонував міністр закордонних справ Франції Робер Шуман 9 травня 1950 року. Спочатку ЄС складався лише з шести країн: Німеччини, Бельгії, Франції, Італії, Люксембургу та Нідерландів. Данія, Ірландія та Великобританія приєдналися у 1973 році, Греція у 1981 році, Іспанія та Португалія у 1986 році та Австрія, Фінляндія та Швеція у 1995 році. У травні 2004 року відбулося найбільше розширення в історії, коли до ЄС приєдналися 10 нових країн. Це розширення охопило вісім країн Центральної та Східної Європи (Чехію, Естонію, Угорщину, Латвію, Литву, Польщу, Словаччину та Словенію), а також Кіпр і Мальту. Ще одне розширення відбулося в січні 2007 року, коли Болгарія та Румунія стали державами-членами. Сьогодні ЄС складається з 27 країн із загальним населенням близько 500 мільйонів чоловік.

Ця тема є актуальною, оскільки питання вступу України до ЄС стоїть на порядку денному вже близько двадцяти років. Ідеалізація впливу участі в цьому

інтеграційному утворенні приховує від очей виснажливу й важку роботу, трансформацію, через яку мають пройти держави.

Ефективність діяльності Європейського Союзу, його економічна міць і репутація завжди були головними перевагами у виборі країн. Цінності, принципи та норми, на яких базується ЄС, мають догматичний державний устрій. Вимоги та передумови, які необхідно виконати перед вступом, дають цій асоціації значні переваги.

Тривалий і складний період змін, реформ і трансформацій призвів до повної інтеграції постсоціалістичних країн до Європейського Союзу, що потім мало значний вплив на розвиток країн-учасниць.

У цій роботі було розглянуто декілька таких станів. Одним із найкращих прикладів України була і є Польща, яка приєдналася до ЄС у 2004 році. За відносно короткий проміжок часу ця країна значно прискорила свій розвиток у різних сферах і досягла чудових результатів, що певним чином свідчить про позитивний вплив ЄС. Незважаючи на певні розбіжності та рішення щодо тієї чи іншої ситуації, серед населення Республіки Польща все ще домінують проєвропейські погляди, що свідчить про розуміння переваг членства в Європейському Союзі.

Іншим прикладом стала Греція, яка пережила серйозну економічну нестабільність на початку 2010-х років. У цій роботі проаналізовано основні причини цих криз і описано заходи, які Греція мала вжити під тиском ЄС. М'яка економічна політика грецького уряду та нерішучість вжити необхідних заходів ледь не призвели до катастрофи, яка могла мати негативні наслідки для всіх країн світу. Однак своєчасна допомога Євросоюзу запобігла найгіршим наслідкам, хоча Греції довелося заплатити за це велику ціну.

Це робить Європейський Союз наразі найуспішнішою інтеграційною структурою у світовій історії. Його відомі досягнення та досягнення широко відомі, але за ними йде наполеглива праця та самовідданість. Враховуючи цей взірцевий досвід, Україна та багато її громадян висловили бажання посісти одне з місць серед цих країн ЄС.

Список використаних джерел

1. Borchardt K. The ABC of Community Law [Електронний ресурс] / Klaus-Dieter Borchardt // Publications Office of the EU. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://eu.vlex.com/vid/fundamental-values-the-european-union-384292>.

2. Accession criteria [Електронний ресурс] // European Commission – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/glossary/accession-criteria_en.

УКРАЇНА – ЄС: ВІД ПАРТНЕРСТВА ДО АСОЦІАЦІЇ

Шлях України до асоціації з Європейським Союзом був складним та довгим, але водночас це був історичний етап для країни, який відкрив нові можливості та перспективи. Ключові моменти та відмінності від партнерства до асоціації між Україною та ЄС [1]:

Партнерство з ЄС. Початок співпраці між Україною та ЄС можна відстежити ще з 1990-х років, коли було укладено Партнерську угоду. Цей документ передбачав спільні цілі у сферах політики, економіки та безпеки.

Верховенство Європейського Союзу. Згодом було підписано Угоду про партнерство та співробітництво, яка стала основою для подальшого розвитку відносин між Україною та ЄС. Проте, перехід до асоціації вимагав зробити значні кроки у виконанні європейських стандартів та реформ.

Шлях до асоціації. Україна здійснила ряд реформ, зокрема у сфері правосуддя, боротьби з корупцією та інших сферах, щоб відповідати критеріям, встановленим ЄС, що сприяло руху країни до укладення Угоди про асоціацію.

Укладення Угоди про асоціацію. У 2014 р. Україна остаточно уклала Угоду про асоціацію з ЄС, що включала глибоке та всеосяжне партнерство між сторонами, а також поглиблення економічних, політичних та культурних зв'язків [2].

Реалізація Угоди. Після укладення Угоди про асоціацію Україна зосереджується на реалізації її положень та виконанні зобов'язань перед ЄС, зокрема у впровадженні реформ, стандартів та норм, визначених угодою.

В цілому, перехід від партнерства до асоціації між Україною та Європейським Союзом відображає поступовий та систематичний процес зближення України з ЄС та встановлення стратегічного партнерства на основі спільних цілей, цінностей та інтересів.

Укладення Угоди про асоціацію відображає політичну волю обох сторін з поглиблення співпраці та зближення України з ЄС. Це передбачає зобов'язання здійснювати необхідні реформи та впроваджувати стандарти та норми ЄС.

Україна має виконувати ряд реформ у таких сферах, як правосуддя, боротьба з корупцією, економічний розвиток, стандартизація, технічні норми та інші, щоб відповідати критеріям асоціації з ЄС.

Європейський Союз надає Україні фінансову та технічну підтримку у впровадженні реформ та виконанні зобов'язань, встановлених у рамках асоціації.

У рамках асоціації здійснюється постійний моніторинг та оцінка прогресу України у виконанні зобов'язань та впровадженні реформ. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та забезпечувати необхідну підтримку для їх вирішення. Україна поступово зближується з ЄС як політично, економічно, так і правово. Цей процес відображається в розвитку взаємовигідних відносин та зростанні взаємодії між сторонами. У цілому, перехід від партнерства до асоціації між Україною та ЄС є складним та важливим етапом у розвитку відносин між сторонами.

Укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відображає політичну волю обох сторін з поглиблення співпраці та зближення України з ЄС. Ця угода є стратегічним документом, який встановлює механізми для зміцнення відносин між Україною та ЄС у різних сферах, таких як політика, економіка, права людини, правова держава та безпека [3].

Зобов'язання, які передбачені в Угоді про асоціацію, включають не лише політичні та економічні аспекти, але й проведення реформ для відповідності стандартам та нормам ЄС. Ці реформи охоплюють такі сфери, як правосуддя, боротьба з корупцією, державне управління, торгівля та інші.

Виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію, вимагає від України проведення серйозних реформ та впровадження стандартів та норм ЄС. Цей процес є важливим для забезпечення зближення України з ЄС та підтримання його на шляху до європейської інтеграції.

Отже, Угода про асоціацію є важливим кроком для України на шляху до зближення з Європейським Союзом та встановлення стратегічного партнерства, що ґрунтується на взаємних цінностях, інтересах та зобов'язаннях.

Список використаних джерел

1. Kravets I., Mykhalchenko H., Buriak A., Davidyuk L., Dubych C. Long-term consequences of capital outflows for transition countries. *International Journal of Management*. vol. 11. Issue 5. Pp. 1017–1026. URL: http://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_5/IJM_11_05_093.pdf DOI: <https://doi.org/10.34218/IJM.11.5.2020.093>.
2. Buriak A., Obolenskyi O., Novytska I., Andriyash A., Kolomiets K. An influence of foreign investments on the development of organic production in Ukraine. *Економіка і регіон*. 2021. №4(83). С. 6–12. URL: <http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2472/1940>.
3. Buriak A., Radchenko L., Novytska I., Ovcharenko D. Foreign direct investment transformation during the pandemic period. *Економіка і регіон*. 2021. № 3(82). С. 124–132. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3\(82\)](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3(82)).

Якимашенко Сергій Вікторович
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція України є одним із найважливіших стратегічних напрямів розвитку держави у ХХІ столітті. Вона охоплює не лише економічні, політичні та безпекові аспекти, а й глибокі культурно-цивілізаційні трансформації, які стосуються самоідентифікації українського суспільства. У цьому контексті особливого значення набуває історична пам'ять як чинник формування європейської ідентичності українців.

У цьому зв'язу історична пам'ять — це не просто збереження фактів минулого. Вона є формою колективного самопізнання народу, способом осмислення історичного досвіду та засобом формування світоглядних орієнтирів європейської ідентичності. Саме тому ми пропонуємо дослідити це питання, адже в академічному просторі багато хто з науковців приділили велику увагу цій проблематиці.

Як зазначає Г. Касьянов «Історична пам'ять це цілеспрямовано сконструйований засобами історичної політики відносно стійкий набір взаємопов'язаних колективних уявлень про минуле, кодифікований і стандартизований у громадських, культурних, політичних дискурсах, міфах, символах, мнемонічних і комеморативних практиках» [1, с. 135].

У сучасному світі, де історія стає інструментом ідентифікації та навіть політичного впливу, саме національна пам'ять виконує подвійну функцію: зберігає культурну спадщину та формує політичну свідомість.

Своєю чергою, науковиця І. Колесник підкреслює, що колективна пам'ять не лише відтворює минуле, а й «конструює ті образи, які є актуальними для сьогодення» [2, с. 478]. Це означає, що сучасна Україна, з огляду на свою багату історію, активно шукає в ній точки перетину з європейськими цінностями. Також ця дослідниця зазначає, що «пам'ять», слугує засобом репрезентації минулого та культурних споминів суспільства [2, с. 478].

Виходячи з вищезазначеного, бачимо, що європейська ідентичність — це сукупність спільних історичних, культурних і політичних уявлень, які визначають приналежність до європейської цивілізації. Відомо, що на початкових етапах існування Європейського Союзу розвивалася концепція «союзного націоналізму». Її зміст полягав у тому, що всі учасники процесу європейської інтеграції пов'язані спільною історією, територією та культурою [3, с. 2]. Як наслідок цього: саме через спільну пам'ять про подолання воєн, диктатур, авторитаризму та вибудову демократії формувалася новий тип ідентичності — європейський.

Для України цей процес має власну специфіку. Протягом століть українські землі були частиною різних державних утворень — Речі Посполитої, Австро-Угорської імперії, СРСР. Це призвело до штучного розшарування історичної пам'яті, що сьогодні потребує переосмислення. Відновлення цілісної національної історичної нарації є важливою передумовою інтеграції до європейського культурно-політичного простору.

Після здобуття незалежності 1991 року, а особливо після Революції Гідності 2014 року, в українському суспільстві відбулося глибоке оновлення історичної свідомості. Події Майдану стали символом боротьби за цінності, спільні з європейськими — свободу, гідність, демократію. Вони закріпили в суспільній пам'яті ідею, що Україна є частиною Європи не лише географічно, а й ціннісно.

На нашу думку, важливу роль в формуванні європейської ідентичності відіграє самоусвідомлення, тобто українці добре розуміють та ідентифікують себе: «я українець — європеєць» [3, с. 3]. В даному випадку ми можемо простежити логічний зв'язок, що основою європейської ідентифікації є історична пам'ять, тобто сконструйований образ минулого.

Варто зазначити, що історична пам'ять стає інструментом формування політичної культури. Вона впливає на ставлення громадян до європейських інституцій, політики реформ і зовнішньополітичного курсу. В цьому контексті важливу роль відіграють: освітні програми, меморіальні практики та культурна дипломатія.

Таким чином можна зробити висновок, що історична пам'ять є одним із ключових чинників формування європейської ідентичності українців. Вона забезпечує зв'язок між минулим і сучасним, формує уявлення про спільність історичного досвіду та культурних цінностей України й Європи. Через інтерпретацію історичного минулого суспільство вибудовує власне бачення гідного місця України в європейському цивілізаційному просторі.

Список використаних джерел

1. Касьянов Г.В. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію і генеалогію понять. *Український історичний журнал* 2016, № 2. С.118-137.
2. Колесник І.І. Історична пам'ять // Колесник І. *Українська історіографія: концептуальна історія*. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. - С. 478-494.
3. Кучма Л.О., Максимович К.Ю. Формування спільної ідентичності як фактор європейської інтеграції України. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/download/3283/2857/>

Наукове видання

Пріоритети розвитку національної економіки в умовах глобалізації

Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції,
15 жовтня 2025 року

Відповідальний за випуск: проф. *І.Б. Чичкало-Кондрацька*

Підп. до друку 15.10.2025 р. Формат 60х84/16.
Папір ксерокс. Друк різнограф.
Ум.друк.арк. – 18,20
Тираж 80 прим.

Макет та тиражування виконано у поліграфічному центрі Національного
університету «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
36011, Полтава, проспект Віталія Грицаєнка, 24
Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК, № 7019 від 19.12.2019 р.
